

T.C
FATİH ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANABİLİM DALI
YÜKSEK LİSANS TEZİ

1925 – 1928 YILLARI ARASINDA
CUMHURİYET VE İKDAM GAZETESİNDE
ÇIKAN HARF İNKİLÂBIYLA İLGİLİ
KONULAR

ALİ İHSAN İLHAN

HAZİRAN 2010

ÖZET

Harf inkılâbının, İkdâm ve Cumhuriyet gazetelerindeki yansımalarının 1925 yılı başından 1928 yılının sonuna kadar olan bölümleri bu tezin içinde görülebilecektir. 1928 Aralık ayından önceki gazeteler Osmanlıca olduğu için Harf inkılâbından önce Latin harfleri ile çıkmış olan reklâmlar, yine inkılâptan önce Latin harfleri ile basılmış olan gazete haberleri tezde yer almaktadır. Harf inkılâbının aşamaları konu başlıkları halinde görülebilecek dolayısıyla inkılâbın aşamaları, gazetelere yansımaları takip edilebilecektir. İnkılâbın yapılması için alınmış olan resmi kararlar gazetede basılmış, dolayısıyla çalışmanın içinde de yer almıştır. Aynı gün bu kararlar ilgili haberler de gazetede çıkmıştır, böylece hükümetin aldığı karara ne gibi tepkiler verildiği de görülmüş olacaktır. Yürürlüğe giren kanunlara halkın ne kadar uyduğunu, belediyelerin ve derneklerin Latin harflerine geçişi ile ilgili hangi tarihte ne gibi çalışmalar yaptığını başlığın yanındaki gazete numarası tarih ve sayfasından takip etmek mümkün olacaktır. Böylece o günlerin basını ile ilgili bilgileri doğrudan görerek bu konuda kendi fikirlerimize yön verebileceğiz.

Anahtar kelimeler: Harf inkılâbı, Alfabe Devrimi, Cumhuriyet Gazetesi, İkdâm Gazetesi, Osmanlıca gazete, Latin harfleri

İÇİNDEKİLER

ÖZET	i
ABSTRACT.....	ii
İÇİNDEKİLER.....	iii
KISALTMALAR CETVELİ.....	v
ÖNSÖZ	vi
GİRİŞ	1
1. ALFABE	7
1.1. Alfabenin Rolü	7
1.2. Türkçenin Yazıldığı Alfabeler	8
2. LATİN ALFABESİ DEVRİMİNE GİDEN YOL	11
3. HARF İNKILÂBINDAN ÖNCE LATİN HARFLERİ İLE ÇIKAN REKLAMLAR	28
4. BAKÜ TÜRKİYAT KONGRESİ	32
4.1. Bakü Türkiyat Kongresi ve Makaleler	50
4.1.1. Yunus Nadi'nin Makaleleri	50
4.1.2. Ahmet Cevdet'in Makaleleri	57
4.1.3. Ayaz İshaki'nin Makaleleri	69
4.1.4. Doktor İsmail Şükrü Bey'in Makalesi	80
4.1.5. Rı, Mim, Fe İmzalı Makaleler	85
4.1.6. Kazım Nami'nin Makaleleri	95
4.1.7. Hüseyin Cahit Bey'in Bir Röportajı	98
5. DİL HEYETİNİN TOPLANMASINA KARAR VERİLMESİ	100
6. LATİN ALFABESİNİN RESMEN KABUL EDİLMESİNDEN ÖNCEKİ DURGUNLUK	102

7. LATİN ALFABESİNİN RESMEN KABULÜ İLE İLGİLİ İLK DUYUMLAR.....	115
8. GARB RAKAMLARININ KABULÜ	117
9. LATİN HARFLERİNİ KABUL ETMENİN AVRUPA BASININDAKİ YANSIMALARI	121
10. LATİN HARFLERİ KOMİSYONU	133
10.1. Latin Harfleri Komisyonunun Toplanması	133
10.2. Latin Harfleri Komisyonunun Faaliyetleri	136
10.3. Latin Harfleri Komisyonundan Bir İstek	149
10.4. Latin Harfleri Komisyonu ve İsmet Paşa	149
11. ALINACAK LATİN HARFLERİNİN TESPİT EDİLMESİ	152
12. LATİN HARFLERİNİN 1928 YILI İÇERİSİNDE TATBİKİNE KARAR VERİLMESİ	165
13. MUSTAFA KEMAL'İN SARAYBURNU NUTKU	169
14. KADIN BİRLİĞİ'NİN LATİN HARFLERİNİN BENİMSENMESİNDEKİ ROLÜ	177
15. LATİN HARFLERİNİ ÖĞRETMEK İÇİN YAPILAN ÇALIŞMALAR	178
15.1. Latin Harflerini Öğretmek İçin İstanbul Vilayetinde Yapılan Çalışmalar	268
16. MAARİF VEKİLİ MUSTAFA NECATİ BEY VE LATİN HARFLERİ	280
17. LATİN HARFLERİNİN KULLANILMASI RESMEN BAŞLAMADAN ÖNCE LATİN HARFLERİNİN GAZETELERDE KULLANIMI	287
18. İSMET PAŞA VE LATİN HARFLERİ	306
19. LATİN HARFLERİNİN HALKA ÖĞRETİLMESİNDE TEKNOLOJİDEN FAYDALANILMASI	314
20. LATİN HARFLERİYLE İLGİLİ OLARAK MATBAACILARIN FAALİYETLERİ	322
21. LATİN HARFLERİNİ ÖĞRETMEK İÇİN GAZETEDE ÇIKAN DERSLER	324

22. MUSTAFA KEMAL'İN LATİN HARFLERİNİ HALKA ÖĞRETMEK İÇİN YAPMIŞ OLDUĞU YURT GEZİLERİ	356
23. LATİN HARFLERİNİN KABUL EDİLMESİ İLE İLGİLİ KARİKATÜRLER	366
24. LATİN HARFLERİYLE İLGİLİ ÇEŞİTLİ GÜNLÜK KONULAR	367
25. LATİN HARFLERİ TBMM'DE	386
26. İMLÂ LÜGATİ	393
27. LATİN HARFLERİNİN KABULÜ RESMİ OLARAK AÇIKLANDIKTAN SONRA YAZILMIŞ OLAN MAKALELER	397
27.1. Celal Nuri'nin Makaleleri	397
27.2. Hüseyin Kazım'ın Makaleleri	409
27.3. Yunus Nadi'nin Makaleleri	412
27.4. Hem Nalina Hem Mıhına	430
27.5. İsimsiz, İmzasız Makale	431
27.6. Dr. Reşit galip'in makaleleri	434
27.7. M. Nermi'nin Makaleleri	437
27.8. Kâ Nâ'nın Makalesinden Bir Bölüm	439
SONUÇ	441
KAYNAKÇA	447

KISALTMALAR VE İŞARETLER CETVELİ

Numara: Gazetenin seri numarası.

Sayfa: Haberin yer aldığı sayfanın rakamı.

(Bu haber (veya başlık, kelime) tamamen Latin harfleri ile yazılmış): Çalışmamızda kaynak olarak aldığımız Cumhuriyet ve İdam gazeteleri 1925 ve 1928 yılları arasında Osmanlıca olarak basılmıştır. Ancak harf inkılâbı resmen yürürlüğe girmeden önce de Latin harfleri ile tamamen bir haber basılabilmektedir. Bu haberler orijinalliğini hiç bozmadan, imla hatalarını düzeltmeden aynen aktarılmıştır.

..... : İncelemiş olduğumuz gazeteler seksen senelik gazeteler olduğu için o dönemde baskı, boya vb. kalitesi günümüzdeki gibi değildi. Bu gazetelerin depolanması ve korunması sırasında da birtakım yıpranmalara maruz kaldığı için bazı bölümleri okunamamıştır. Okunamayan bölümler bu şekilde belirtilmektedir.

() : Osmanlıcada imla kuralları günümüzdeki gibi kullanılmıyordu. Parantez içinde gösterilen kelime aslında günümüzde tırnak işareti ile gösterilen kelimenin yerine geçmektedir. Metne sadık kalarak bu tür kullanım aynen aktarılmıştır.

ÖNSÖZ

Türk dili tarihi ve Türk alfabe tarihi içindeki konum ve öneminden dolayı harf inkılâbı meselesinde bu işle ilgili tetkik ve araştırmalarda bulunan her aydının harf inkılâbı hakkında söyleyecek bir sözü vardır. Türkler, ilk yazılı metin örneklerini verdiği Eski Türkçeden itibaren tarih içinde birçok alfabe değiştirmişlerdir. Ama hiçbir alfabe değişikliği 1928’de yapılan Arap alfabesinden Latin alfabesine geçiş olan harf inkılâbı kadar yankı uyandırmamıştır. Bu durum bir alfabe değişikliğinden ziyade yeni kurulmuş Türkiye Cumhuriyetinin benimsediği ideolojiyi yansıttığı için bu dönemi irdeleyen araştırmacılar arasında şiddetli ihtilaflar görülür. Bu şiddetli ihtilaflar meselenin akademik bir mesele olarak ele alınmayıp; muhafazakârlar ve laikler arası bir hesaplaşma olarak ele alınmasından dolayıdır. Aydınlar arasındaki bu durum aslında toplumda olan iki zıt görüşün bu konuya da yansımalarıdır. Yani Türkiye Cumhuriyetinde yaşayan bir grup insanlar bu birbirinden ayrılan iki görüş yüzünden harf inkılâbına Türkçenin bir meselesi olarak yaklaşmamıştır. Bu konuda araştırma yapan birçok araştırmacı hâkim olan cereyana kapılarak harf inkılâbı meselesindeki iki görüşten bir görüşün taraftarı olmuştur. Bundan dolayı mesele içinden çıkılmaz bir hal almıştır. Bu bağlamda yapılmış çalışmalar daha çok harf inkılâbı meselesini bir tema etrafında ele almış çalışmalardır. Bizce konunun etraflı şekilde araştırılması ve isabetli fikirlerin ifade edilebilmesi için söz konusu dönemde çıkan gazetelerdeki harf inkılâbıyla ilgili bütün yazıların ortaya konması gerekmektedir. Bu ilgi çekici, merak uyandırıcı, daha önce benzer bir örneği yapılmamış muğlâk meseleyi tez olarak hazırlama teklifini sunan ve aynı zamanda bu tezi hazırlamamda çok büyük emeği geçen hocam Doç. Dr. Mehmet KUTALMIŞ Bey’e teşekkürü zevkli bir borç bilirim. Ve yine gazeteleri incelememe yardımcı olan Beyazıt Devlet Kütüphanesi çalışanlarına ve Atatürk Kitaplığı çalışanlarına çok teşekkür ederim. Tez süresince bana sürekli maddi ve manevi destek veren anne ve babama da saygı ve şükranlarımı sunarım.

Haziran 2010

Ali İhsan İLHAN

GİRİŞ

Duygu ve düşüncelerimizi aktarmak için dili, dolayısıyla da yazıyı kullanmaktayız. Türkler ortaya çıktıkları tarihten günümüze gelinceye kadar birçok yazı şekli kullanmışlardır. Türklerin ilk kullandığı alfabe Orhun Âbideleri'nde kullanılmış olan Göktürk alfabesidir. Daha sonra Türkler dünyanın değişik yerlerinde Tibet, Mani, Brahmi, Soğd, İbrani, Süryani, Ermeni, Grek, Kiril, Arap, Latin alfabeleri gibi birçok alfabeyi kullanmışlardır. Bunların içinde en uzun süreli, en geniş bölgeye hitap eden ve (Karahanlı, Çağatay, Mısır Memlük, Osmanlı vd.) Müslüman Türk halklarının yaklaşık bin yıl kullandıkları Arap alfabesidir.

Türkler 10. yüzyılda Arap harfleri ile tanışmışlar ve 20. yüzyıla kadar edebi ve resmi yazışmalarını bu harfler ile yapmışlardır. Ancak Osmanlı'nın son dönemlerinde bu alfabeye ilgili problemler çıkmaya başlamış, bazıları harflerin yeniden düzenlenmesi gerektiğini, bazıları da yeni alfabe alınması gerektiğini söylemişlerdir. Ermeni alfabesinin Türkçedeki sesleri çıkarmak için daha uygun olduğu düşüncesi ile Ermeni alfabesini, batıya daha yakın olabilmek düşüncesi ile Latin alfabesini önerenler olmuştur. Mesela o dönemin önde gelen isimlerinden olan Ahmet Cevdet Paşa, Cenap Şahabettin, Ali Suavi, Namık Kemal bu tartışmalara katılmışlardır.

Azerbaycanlı Mirza Fethali Ahundzade 1863 tarihinde İstanbul'a gelerek alfabe üzerine hazırlamış olduğu çalışmayı Sadaret makamına verir. Tasarı Cemiyet-i İlmiyye-i Osmaniyye'ye gönderilir. Mirza Fethali Ahundzade burada bir konferans verir. Cemiyet, Arap harflerinin Türkçeyi yazmaya elverişli olmadığına, bunun düzeltilmesi gerektiğine karar verir. Ancak Sadaret makamına gönderilen 6 Ağustos 1863 tarihli yazıda, Mirza Fethali Ahunduv'un önerisinin, kabul edilemez olduğu belirtilecektir (Şimşir 1992:22).

Enver Paşa çeşitli sıkıntıları ortadan kaldırmak amacıyla Enveri yazısı dediğimiz, ünlülerin de eklenmiş olduğu ve bitişik olmayan Arap harfleri fikrini

ortaya çıkarmıştır. Hatta savaş döneminde olunmasına rağmen uygulamaya koymuştur. Ancak dönemin Maarif Nazırı bile buna karşı çıkmış ve Enver Paşa'nın bu girişimi başarısızlıkla sonuçlanmıştır.

Cumhuriyet dönemine geldiğimiz zaman ise bu harflerle ilgili tartışmalar dönemin siyasi özelliğinden dolayı zaman zaman kesilmiş, zaman zaman yine başlamıştır. Cumhuriyet döneminde resmi olarak Latin harflerinin kabul edilmesi meselesi, 1923 yılında yapılan İzmir İktisat Kongresi sırasında Kazım Karabekir başkanlığındaki kongreye sunularak gündeme geldi. Ancak kongre başkanı Kazım Paşa tarafından gündeme alınmadı. Bu tarihten sonra çeşitli gazetelerde Latin harfleri ile ilgili bazı yazılar çıktı. Şeyh Sait İsyanı ve İzmir suikastının olduğu dönemde bu tartışmaların yazılı basında kesintiye uğradığını görüyoruz.

Bakü Türkiyat kongresinin yapıldığı yıllarda Latin harflerinin alınması ile ilgili görüşlerin oldukça arttığını görmekteyiz. Ancak bu dönemde Osmanlıda olduğu gibi alfabe tartışmalarını değil, sadece Latin harflerinin kabul edilmesi gerektiği ile ilgili görüşlerin olduğu görülür. Dönemin politik anlayışından dolayı Latin alfabesinin alınmasına karşı çıkan gazete başlıklarından, başmakalelerden ya da karşı görüşlerini açıkça bildiren büyük topluluklardan, örgütlenmelerden bahsedemiyoruz.

Türkiye'den önce Latin alfabesini kullanmaya başlayan Türk toplulukları Yakutlar, Azeriler ve Özbeklerdir. Yakutlar 1917, Azeriler 1922 ve Özbekler 1927 yılından itibaren Latin harflerini kullanmaya başlamışlardır. 1926 yılında yapılan Bakü Türkiyat Kongresinden sonra Özbekler Latin alfabesine geçmeye karar vermişlerdir. Bu gibi gelişmelerin doğal olarak Türkiye'ye de tesirleri olmuştur. Aydınlar, devlet adamları bu ülkelerin Latin harflerine geçmesinden etkilenmişler, Türkiye'nin de artık bu inkılâbı yapması gerektiğini söylemişler, bazıları da İslam birliğini bozduğu düşüncesiyle buna karşı çıkmışlardır.

1928 yılına gelindiğinde ise, Şubat ayının başından itibaren İstanbul'da hutbe Türkçe okunmaya başlamıştır. Harf inkılâbının öncüsü sayılan Latin rakamları Türkiye Büyük Millet Meclisinde 24 Mayıs tarihinde kabul edilmiştir. Yine Mayıs ayında dil heyetinin toplanmasına karar verilmiş, heyet haziran ayında ilk toplantısını

gerçekleştirmiştir. Bu arada Maarif Vekili bir yurt gezisine çıkarak çeşitli gözlemlerde bulunmuş ve izlenimlerini temmuz ayında Dolmabahçe Sarayı'nda Gazi Mustafa Kemal'e bildirmiştir. Ağustos ayında Latin harfleri ile ilgili yasa çıkmadan önce Gazi Mustafa Kemal Sarayburnu parkında yaptığı bir konuşma ile Latin harflerine geçileceğini bildirmiştir. Eylül ayında yeni Türk harflerine son şekil verilerek başbakanlığa bildirilmiş, Ekim ayında ise tamamen yeni Türk harfleri ile basılmış olan ilk dergi "Türkçe Gazete" yayımlanmıştır. Kasım ayında ise yeni harflerin kabulü yasası onaylanarak yürürlüğe girmiştir. Bu tarihten sonra harf seferberliği halka indirilmiş, bütün halkın her kesimine, köylüsüne – şehirlisine, erkeğine – kadınına yeni harfler öğretilmiştir.

Harf inkılâbı adını verdiğimiz inkılâp Arap alfabesi yerine Latin alfabesi temeline dayanan yeni Milli bir alfabenin geçerli kılınmasıdır. Türkler Arap alfabesinden sonra dinlerini değiştirmeden alfabelerini değiştirmişlerdir. Bu inkılâp aynı zamanda bir kültür inkılâbıdır. Tanzimat'tan beri yüzünü Batı'ya çevirmiş bir milletin doğu harflerini bırakarak, Batı'dan yeni harfler alması kaçınılmazdı.

Harf inkılâbı, bir kültür inkılâbı olduğu için toplumun tümünü direk olarak ilgilendirmiş, o dönemde çıkan gazetelerde de bu konuyla ilgili sürekli yazılar çıkmıştır. Harf inkılâbı gazetelere yansımaları, inkılâptan önce ve inkılâbın yapıldığı günlerdeki konuşulanlar, inkılabın geçtiği aşamalar, ortaya konulduğu zaman bu konu çok daha anlaşılır vaziyete gelecekti. İşte bunu yapabilmek için radyonun televizyonun olmadığı bu dönemi her yönüyle görebilmek için gazeteyi kaynak olarak almanın uygun olduğunu düşündüm. Türk Cumhuriyetlerinin Latin alfabesini kabul etmeleri, Latin alfabesini kabul etmek için yapılan hazırlıklar, yazarların görüşleri, resmi olarak alınmış olan kararlar, belediyelerin, gazetelerin ve matbaaların yapmış oldukları hazırlıklar gazetede yer alarak, gelişen olayları bize çok yönlü izleme fırsatı vermiştir.

Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluş tarihi olan 1923 yılından sonraki ilk iki yıl bu inkılâbı bol bol konuşmak, yazmak için uygun değildi. Zira daha temel ve daha kapsamlı işler, devrimler vardı ve alfabe din, kültür, gelenek, tarih vb. gibi pek çok maddi ve manevi meseleyi ilgilendirdiğinden sona bırakılması gereken en mühim, en

kapsamlı ve en hassas konulardan biri harf devrimi idi. 1925 yılına geldiğimizde ise savaşların etkisi ortadan kalkmış, inkılâba yavaş yavaş zemin hazırlanmış, devlet yapısı oturmuş bunun sonucunda da inkılâp kendiliğinden konuşulmaya başlanmıştı. 1925 yılından 1928 yılına kadar olan dönemi, gazeteden inceleyerek daha önce bu şekilde yapılmamış bir çalışma ortaya koyup, harf inkılâbına daha objektif bir biçimde bakabilmek gerekiyordu. İnkılâptan önceki gazeteler Osmanlıca olduğu için herkesin kolaylıkla bunları okuyup harf inkılâbı ile ilgili bilgi sahibi olması mümkün olmadığı için ortaya çıkan çalışma bu zorluğu da aşmış oluyor.

Dönemin ekonomik ve siyasi yapısından dolayı gazetelerde de bu günkü gibi zenginlik, çeşitlilik göremiyoruz. Bazı gazeteler Cumhuriyet döneminde yayın hayatına devam edemeyerek kapanmış, yeni açılan gazetelerin bir kısmı da uzun ömürlü olamamıştır. Cumhuriyet Gazetesi 1924 yılında Yunus Nadi'nin önderliğinde çıkmaya başlamıştır, günümüzde de yayın hayatına devam etmektedir. İkdâm gazetesini, Ahmet Cevdet'in önderliğinde kurulmuş ve 1894 yılından 1928 yılının sonuna kadar çıkmaya devam etmiştir.

Hazırlanan çalışmada iki farklı gazetede çıkan haberler bir araya getirilerek tek bir gazetenin görüşlerine bağlı kalmaktan kurtulundu. Ayrıca yapılan çalışmaya da zenginlik katılmış oldu. Bu şekilde kısmen de olsa farklı görüşler ortaya konularak çalışmanın daha objektif olması sağlandı.

Taranan Cumhuriyet ve İkdâm gazetelerinde harf inkılâbından önce yazılmış Latin harfli bölümler vardı. Bunların bir kısmı içerik bakımından harf inkılâbı ile ilgili yazılar değildi. Ancak harf inkılâbından önce böyle bir şey yapıldığı için önem teşkil ediyordu. Onun için bu yazıları da hiçbir değişiklik yapmadan olduğu gibi tezin içine aldım. Bu sayede Latin harfleri ile ilgili yapılan bu denemelerin nasıl olduğu, ilk önceleri yapılan acemice denemelerin ardından nasıl geliştiği, hataların gittikçe nasıl azaldığı ortaya çıktı. 1928 yılı Ağustos ayından sonra ise bütün Latin harfli metinleri çalışmanın içine almadım. Çünkü Ağustostan sonra hemen hemen gazetenin yarısına yakın bir kısmı Latin harfleri ile çıkıyordu ve Latin harflerini kullanmaya alışmışlardı. Hatta Cumhuriyet gazetesinin 8. sayfasındaki "Cumhuriyet" başlığı Latin harfleri ile basılmış vaziyette oluyor ve o sayfa tamamen Latin

harfleriyle neşrediliyordu. 1928 Ağustos'tan sonra Latin harfli olup da harf inkılâbı ile ilgili olan kısımlar ise bu çalışmanın içinde yer almaktadır.

Gazetede çıkmış olan bazı yazıların ya sadece başlıkları ya da yazının bir paragrafı Latin harfleri ile yazılmış olabiliyordu. Bu gibi durumlarda Osmanlıca metnin içindeki Latin harfleri ile yazılmış bölümleri belirtmek için o cümleden ya da paragraftan sonra bu kısmın Latin harfleri ile yazıldığını belirttim. Tamamen Latin harfleri ile yazılmış olan yazıların en başında bunun tamamen Latin harfleri ile yazıldığı ifade edildi.

Osmanlıcadan aktarma yaptığım için tamamen metinlere bağlı kaldım. Metinlere eklemeler, çıkarmalar yapmadım. Noktalama işaretleri o dönemde günümüzdeki gibi kullanılmıyordu. Şu an yanlış olarak nitelendirebileceğimiz kullanımlar o dönemin gazetelerinde kullanılmış. Mesela “ve” bağlacından önce virgül kullanılmış (, ve), bazen ilk önce nokta daha sonra ünlem kullanılmış (.!). Ben de bunu metinlerin orijinalliğini bozmamak için değişiklik yapmadan aynen kullandım.

Mesela o dönemde parantez işaretleri üzerinde durulan, vurgulanmak istenen kelimeyi göstermek için kullanılmış. Yani bu gün kullandığımız görevde değil de tırnak işareti yerine kullanılmış. Soru işaretinden sonra ayrıca bir nokta konulmuş. Hatta bazı yerlerde soru işaretinden sonra 3 nokta kullanılmış. Bunu da değiştirmeden o dönemde kullanıldığı gibi bıraktım.

Çalışmada çeşitli konu başlıkları verildi. Bu sayede harf inkılabının hangi aşaması ile ilgili bilgi sahibi olunmak isteniyorsa basit bir şekilde ulaşılmasını sağladım. İnkılâp gerçekleşmeden kaç yıl önce gündeme gelmeye başladığını, Bakü Türkiyat Kongresi'nin Türkiyedeki yansımalarının nasıl olduğunu, Özbekistan ve Azerbaycan'ın Latin harflerini kabul etmelerinin Türkiye'de nasıl karşılandığını, harf inkılâbının resmi olarak ne zaman konuşulmaya başladığını, ilk ortaya çıktığı zaman nasıl yapılması planlandığını, daha sonra ne gibi değişikliklerin meydana geldiğini, harf inkılâbından önce yapılan Latin rakamlarının alınmasının nasıl

gerçekleştirdiğini, harf inkılâbının özünü kavrayabilmek için bu iki gazeteden kolayca takip edebileceğiz.

Sadece resmi belgelerden bir inkılâbı takip etmek, aşamalarını göstermek onu tamamiyle anlayabilmek için kâfi bir yöntem değil. Ancak gazetenin içinde resmi belgeyi görebiliyoruz, yazarların bu konudaki düşüncelerini okuyabiliyoruz. Halktan yansımaları görebiliyoruz. Daha sonraki aşamalarda sıkıntılar, memnuniyetler varsa bunları da kolaylıkla görebiliyoruz. Bu sayede harf inkılâbıyla ilgili hem çok yönlü, hem de objektif bir çalışma ortaya koymak amaçlandı.

1. ALFABE

Duygu ve düşünceleri, istekleri ifade edebilmek için bir takım işaretlerden oluşan yazıyı kullanırız. Söylediklerimizi kalıcı kılan bu bir takım işaretler tarih içinde gelişerek günümüzdeki alfabe sistemlerini meydana getirmişlerdir.

İnsanoğlu önce gittiği yönü gösteren sopalar dikmiş, taşlar dizmiştir. Daha sonra resimler yapmış ve mısır piramitlerinde olduğu gibi bu resimleri de basitleştirerek anlatmak istediklerini buralarda göstermiştir. En sonunda bu resimler çizgiye dönüşerek bu gün kullandığımız harflerin ilk şekilleri oluşmuştur.

1.1. ALFABENİN ROLÜ

Alfabe “milli alfabe”, “adapte alfabe” gibi isimler olsa da hepsi resim yazısından doğduğu için birbirlerinden etkilenmişler, birbirlerinin harflerini alarak yeniden şekillendirmişlerdir. Bu sebeplerden dolayı orijinal bir alfabe bulmak imkânsızdır.

Sosyoloji, alfabeye milletlerin dinî ve içtimaî hayatı arasında bir takım ilişkiler kurmuştur. Din bir alfabenin seçiminde önemli bir faktördür ve mesela Arap yazısı İslamiyet’i seçen milletler tarafından bu etkiyle kabul edilmiş ve kullanılmıştır. Yine aynı etkiyle Süryânîler mezheplere ayrılınca Nastûrî, Ya’kûbî ve Melkit alfabeleri türetmiş, Katolik Lehler, Çekler, Slovaklar, Vendler, Slovenler ve Hırvatlar Latin; Ortodoks Ruslar, Sırlar, Bulgarlar Kiril alfabetesini almışlardır. Kıptî Got ve Slav alfabeleri de din etkisi ile Bizans ve Yunan alfabelerinden türetilmiştir. Arnavutların Katolik olanları Latin, Ortodoks olanları Yunan, Müslüman olanları da Arap asıllı alfabeye yazmaktadırlar. Alfabe seçiminde ikinci faktör kültür olmuştur. Milletler hangi kültürün etkisinde iseler ya isteyerek o kültürün yazısını almışlar yahut da buna mecbur bırakılmışlardır. Türklerin 1928’den sonra Latin asıllı yeni Türk harflerini Romenlerin Kiril’i terk edip Latin ve Hindistan’daki Müslüman Gucerâtların da Hint asıllı Devanagari alfabelerini almaları kendi arzuları iledir.

Uzakdoğu ve Afrika'ya Latin, Orta Asya'ya Kiril alfabelerinin girmesi ise sömürgeci – istilâcı güçlerin kültür etkisi ve zorlamasıyla olmuştur.¹

1.2. TÜRKÇE'NİN YAZILDIĞI ALFABELER

Tarih boyunca Türkçeye uygulanan yazı sistemleri Göktürk (Orhun), Soğd, Uygur, Mani, Brahmi, Nestûri – Süryânî, Çin, Peçenek, Tibet, Passe-pa, Arap, Ermeni, İbrânî, Grek, Latin ve Kiril'dir (Slav).

1. Göktürk Alfabeti:

Orhun – Yenisey alfabeti diye de adlandırılmaktadır. 5. ve 10. yüzyıllar arasında Göktürkler tarafından kullanılmıştır.

Türkçenin yazıldığı ilk alfabetidir. Orhun abideleri bu alfabe ile yazılmıştır. Danimarkalı dilci Thomsen tarafından çözülmüştür.

2. Uygur Alfabeti:

Türklerin Göktürk alfabetinden sonra ve Arap alfabetinden önce kullanmıştır. Yaklaşık 1000 yıl kadar çok geniş bir sahada değer bulmuştur.

3. Mani Alfabeti:

Uygur Hükümdarı Böğü Kağan zamanında Maniheizim'e giren Türkler tarafından IX. yüzyıla kadar kullanılmıştır. Türkçenin yazımına Orhun alfabetinden daha az, Uygur alfabetinden daha çok uygundur. Süryanilerin Estrangelo yazısından türetilmiştir.

4. Brahmî Yazısı:

¹ “İslam Ansiklopedisi” , Türkiye Diyanet Vakfı, Cilt 11, sayfa 43-44,

Brahmî Budizm ile birlikte Orta Asya'ya gelmiş ve Sanskritçe dinî metinlerin yazımı için kullanılmıştır. Soldan sağa yazılan Brahmî bir hece yazısıdır. Brahmî yazısı, öğrenilmesi ve öğretilmesi güç bir yazı olduğu için eski Türkler arasında pek yayılmamış, Turfan ve çevresi gibi dar bir coğrafi bölgede ve kısa bir süre içerisinde Tohorlar, Sakalar ve Türkler arasında kullanılmıştır.

5. Nestûrî – Süryânî Alfabeti:

8. ve 11. yüzyıllar arasında kullanılmıştır. Süryani alfabesinden doğmuştur. XIX. yüzyılın sonlarına doğru Rus arkeologları, eski mezarlıklarda Nastûrî – Süryânî yazısı ile yazılmış birçok Hıristiyan mezar taşı bulmuşlardır. XIII ve XIV. yüzyıllardan kalma bu taşların çoğu Süryânîce, bir kısmı ise Nestûrî – Süryânî yazısı ile yazılmış Türkçe'dir.

6. Çin Yazısı:

8. yüzyılda az da olsa kullanılmıştır. Önemi Türkler tarafından Türkçe metinlerin yazımında değilse bile yabancılar tarafından Türkçe kelimelerin az çok sağlıklı bir biçimde tesbitinde kullanılmasından kaynaklanmaktadır.

7. Peçenek Alfabeti:

Macaristan'ın Nagy – Szent – Miklus adlı yerinden çıkan ve eskiden “attila definesi” denilen IX – X. yüzyıllara ait kapkacak üstündeki yazıtlarda görülmüştür. Orhun – Yenisey alfabesinin bir türü olup sağdan sola doğru yazılır: Szäkely Macarları'na da geçmiştir.

8. Tibet Yazısı:

Bazı Türk kavimleri tarafından VII – X. yüzyıllar arasında kullanılmıştır. Aslı Brahmi'ye dayanmaktadır.

9. Passe-pa Yazısı:

XIII. yüzyılda Kubilay Han tarafından çağrılan Tibetli lama Passe-pa'nın icat ederek Moğolca'ya uygulamıştır.

10. Arap Alfabeti:

Türk diline uygulanan yazılar arasında en uzun süreli ve en yaygın olanıdır. IX. yüzyıldan itibaren, yani 1000 yılı aşkın bir süreden beri Türk dili ve lehçelerinin yazımı için kullanılmıştır.

11. Ermeni Alfabeti:

Ermeniler ile Kıpçak Türkleri ile sıkı bir ilişki içinde idiler ve onlara ticaret işlerinde yardımcı oluyorlardı. Kırım Ermeniler'nin bir kısmı Kral 1. Leon'un çağrısıyla Batı Ukrayna'ya, Galiçya'ya gidip yerleşmişler ve daha sonraları "Polonya Ermenileri" adıyla anılmışlardır.

Ukrayna-Polonya Ermenileri ve din adamları kendi dillerini bırakıp Türkçe konuşmaya başlamışlardı. Kıpçak Türkçesi ile konuşup yazan bu Ermeniler'den kendi yazılarıyla kaleme aldıkları pek çok Türkçe yazma eser ve belge bulunmaktadır.

12. İbranice Alfabeti:

Türk kavimleri içinde Musevi Karayimler İbrani alfabeti ile yazmışlardır. Karayim yada Karaim adı, Arami-İbrani kökenli "yazı bilenler" anlamındaki gara'im kelimesinden gelmektedir.

13. Grek Alfabeti:

Fatih Sultan Mehmed'in buyruğu üzerine İstanbul Patriği Gennadios Scholarios'un hazırlamış olduğu Hıristiyan itikadnamesi Türkçenin Grek (Yunan) alfabetiyle yazılmış en eski örneğidir. XVI. Yüzyıla aittir. Anadolu Türkçesinin karaman ağzıyla kaleme alınmıştır.

14. Latin Alfabeti:

Türkiye Türkçesinin yazımında kullanılan en son alfabe Latin alfabetidir. Ancak Latin harfleri, Türkçenin yazımı için harf devriminden çok önce ilk defa XIV. yüzyılın başlarında kullanılmıştır.

15. Kırıl (Slav) Alfabeti: Osmanlıca ve Türkiye Türkçesi dışındaki Türk dili ve lehçelerinin yazımında Arap alfabetinden sonra en geniş ölçüde kullanılan alfabe Kiril alfabetidir.

2. LATİN ALFABESİ DEVRİMİNE GİDEN YOL

Saltanatın kaldırılması, Cumhuriyetin ilanı ve arkasından hilafetin kaldırılmasıyla birlikte devrimlere giden yolun önü açılmış oldu. Kılık kıyafet inkılâbının yapılması ile birlikte tekke ve zaviyelerin kapatılmasına zemin hazırlandı. Böylece birçok kişi tarafından eğitim alanında yapılan bir inkılâp gibi gösterilen, aslında çok büyük toplumsal bir devrim olan harf inkılâbının yapılması için halk yavaş yavaş hazırlanmış oldu.

Harf inkılâbından önce yapılmış olan toplumsal devrimlerin sırası tarihleri ile birlikte şu şekildedir:

Şapka kanunu: 25 Kasım 1925

Tekke, zaviye ve türbelerin kapatılması: 30 Kasım 1925

Takvim, saat ve ölçülerde değişiklik: 1 Ocak 1926

Şapka kanunu ile birlikte halk Osmanlıdan kalan fesi, sarığı terk ederek batılılar gibi şapka giymiş, şekil bakımından batılılaşmışlardır. Bu kıyafet şeklindeki batılılaşma, toplum zihnine yazı şeklindeki batılılaşmayı da getirmiştir. Tekke ve zâviyelerin kapatılması ile birlikte doğu kültürünün, yani Osmanlı yazısının, Osmanlı kıyafetinin, Osmanlıya ait hiçbir şeyin kalmadığı gibi bir hava esmiştir. Ancak bu şekilde bir kamuoyu oluşmasına rağmen bazı aydınların, bazı gazetecilerin istediği gibi harf inkılâbı hemen yapılmayacak, yapılmış olan toplumsal inkılâpların

üzerinden birkaç yıl geçerek tamamen olgunlaşması ve eskinin unutulması beklenilecektir.

Gerçekleştirilen bu inkılâplarla, 1925 yılında ülkemizde ne şekilde bir kamuoyunun oluştuğunu, Cumhuriyet ve İkdam gazetesinde çıkan haber ve makalelerle görelim.

Asri Türk Hurufu Hakkında

Yazımızın İstiklali Yeni Türkiye'miz İçin Yeni Huruf

Dr. İsmail ŞÜKRÜ

5 Ağustos 1925 Cumartesi Numara: 10206 Sayfa: 4 İkdam

İlk Söz

Bazı mütefekkirin insanların temeddün ve tekâmül meraklarını üç devre ayırırlar. Bunlardan birincisi: Çobanlık ile ekincilik; ikincisi: Sanayi ile ticaret; üçüncüsü de: Sanayi-i nefisedir. El-yevm, yeryüzündeki milletlerden, en önde Fransızlar olmak üzere, ancak bir ikisi bu tarik-i tekâmülün son devrinin zirve-i ikbaline varabilmişlerdir. Biz, yani Türkler ise, maarifsizliğimiz yüzünden, hemen umumiyete karib bir ekseriyetle, maalesef hala çobanlık ve ekincilik devrinin ilk basamaklarında yaşıyoruz. Bunu her vakit kalbimizin âmakında hissetmekte olduğumuz âlâm-ı şedide ile itirafa mecburuz. Tarik-i temeddün ve terakkide şu iptidai edvardan tali edvara atlamak bizim için ancak yeniden ihdâs olunması iktiza eden son sistem bir seyr-i serî' ile neşr ve ta'mim-i maarife çalışmak sayesinde olabilecektir. Halen, şu inkılâp azmimiz içinde halk için en müfîd bir tarz-ı mesai taharri ve tespite çalışır bir vaziyette bulunuşumuz maarifimizin de yeni ve başka bir tarz ve şekilde inkişafına hizmet için sizlere pek büyük bir ümidi temin eylemektedir. Malumdur ki yazı ile lisan bir milletin benliğidir; ve o milletin edebiyatı da hayat-ı milliyesinin mir'âtıdır. Yaşamak ve ileri gitmek isteyen bir milletin hattı ve imlası ne kadar sade ve kolay olması icab ederse “ yazı lisanı” da konuştuğu lisanın gayrı bir lisandan olmaması iktiza eder. Bu itibarla edebiyat, ruh, vüruh, mana ve şumul

cihetinden milletin hakiki öz lisanından doğmuş olursa ancak o zaman tabî ve milletin de mâl-ı sahihi olur.

Milletin ilim ve irfanını kısır bırakmak için eslafın lisanımızda ne kadar zorluklar ve gayr-ı tabilikler ihdas ve teraküm ettirmiş olduğu malumdur. Yazımızda ve lisanımızda mevcut bütün bu zorlukları ve gayr-ı tabiilikleri atmak için şu sırada cezrî, katî, tabii ve meşru bir aksülamel yapmak zamanı artık hulûl etmiştir. Yazımızın istiklali yeni Türkiye'miz için yeni hurûf.

“Her türlü tali ve tekmile müsteid olan milletimizin” “içtimai ve fikri inkılâp hatvelerini kısaltan” “manialar behemehâl bertaraf edilmelidir.” Gazi

Eğer maarif sahasında seri adımlar atarak cidden terakki etmek arzu ediyor isek; bilhassa yazı ve lisan bahislerinde, tecdit adımlarımızı ileri doğru attıkça, her adımda merhum Sait Bey'in vaktiyle ne zaman göstermiş olduğu, şu düstur milli vird-i zebânımız olmalıdır.

“Arapça isteyen Urbâna gitsin”

“Acemce isteyen İran'a gitsin.”

“Fregiler Fregistan'a gitsin.”

“Bunu fehm etmeyen cahil demektir.”

“Ki biz Türk'üz bize Türkçe gereklidir.”

Bugün cümlemiz biliriz ki şu yazdığımız çetin yazı ile kullandığımız çetin lisan Türkçe değil, Osmanlıcadır, Osmanlılık ise, Türklük dünyası içinde ömrü ancak şu günlere kadar vefa edebilen bir halita-i acibe idi. O halita-i acibe de bugün bir daha toplanmamak üzere toz gibi dağılıp ortadan kalktı, gaip oldu, tekrar vücut bulmasının da imkanı kalmadı. İşte Osmanlı'nın şu hadise-i vefatı üzerinedir ki geçenlerde gazetelerimizde “artık öküz öldü, ortaklık bozuldu” mana-i zımniyesinde, vaktiyle Osmanlılığın tembelce ve hazırca bulup benimsemiş olduğu şimdiki yazımızın huruf ve imlasının müşkülâtından kurtulmak için uzun uzadıya mübâhasâta girişilmiş idi.

- Bu mübâhasat miyânında muhafazakârlarımızda, yani, “geri kalmak taraftarlarımızdan” bir çoğu ya farkına varmayarak ve yahut şimdiye kadar zar zor elde ettikleri bu yüzden hâsıl olma kıymet-i şahsiyelerini kaybetmekten ürkerek, kendi menfaatlerini maslahât-ı âmmeye tercihen bilâ-iltizam şu: geri, modası çoktan geçmiş, âsâr-ı âtikadan mahdud ve her cihetten noksan ve bozuk olan huruf-ı Arâbiye-i hâzıraya yapışıp kalmak ve bu suretle zavallı halkı, hususen köylüyü tahsil, tâlim, tedris ve tahriri müşkül ve aslen bizim olmayan bir hat ve bir alfabe ile ila ahiriddeveran oyalamak tarafının arzusunu maatteessüf musırran beyan ve izhar etmiştir.

Her şeyde çokluk ve kalabalık daima karışıklık ve anlaşılmazlık tevlid eder. Bence bizim o güzel sade ve latif ve hatt-ı kabiliyet tekamülüyesi dahi olduğu şimdilerde anlaşılmaya başlayan ana dilimizin ve bâhusus birçok dillerin de sütninesi olduğu için anaç dilimizin aslı gibi, hurufu da bünye ve teşkilat-ı lisaniyemize göre sade ve muntazam olmalıdır. Erbâbına malum olmuştur ki, şimdiki uydurma dilimiz olan Osmanlıcanın harflerini ikmal uğrunda, Arap harflerinin eşkalinden harice çıkmamak, mevcutlarından da bize lüzumsuz olanları terk etmeyip hiçbirini vazifesiz bırakmamak için kendi dilimizin Uygur alfabesindeki on dört harfini otuz üçe iblağ etmişiz; ve yine öyleyken imlamız düzeleceği yerde büsbütün çığırından çıkarılmış ve bu kadar çokluk içinde Türkçe kelimâtımızın esvât ve mehâriç-i mahsusasını tamamıyla edâ edecek birkaç harften de halen mahrum kalmışızdır. Huruf-u hâzıranın adedini otuz üçe değil kırk üçe dahi çıkarmış olsak maatteessüf yine alfabe, kıraat ve imlamızı bu eksiklik ve karışıklıktan kurtarabilmek imkânı olmayacak ve bilakis bu mehazir daha ziyade arttırılmış olacaktır.

Diğer taraftan ise laik geçinen ileri taraftarlarımız, Azerbaycanlı şarki millettaşlarımızla Boşnak ve Arnavut garbî dindaşlarımızın yaptığı gibi, yine şu hattı bozuk, imlası bozuk, kıraatı bozuk huruf-u Arabiyeyi terk ile buna izhar-ı ciheti müreccah gördükleri Latin hurufunun kabulü taraftarı olmuşlar idi.

Bu hususta ise Arabi hurufunu dini huruf zanneden ve dünyada yalnız ahretlik olarak yaşamak isteyen birtakım yoldaşlarımızın Latin hurufuna karşı dini bir hiss-i nefret ve ictinab ile vâki olan kıylu kallerine haydi ehemmiyet vermiş olmayalım?

Kaldı ki, Latin harfunun da her lisana mahsus olan bütün ihtiyacâtı kâfi derecede edâ edemediği ve hatta bunu kullanan milletler bile lisanlarındaki bir çok mahreçlerin hakkıyla edası için birkaç harfi bir araya getirmeğe veya bir harfi bir iki surette okumağa mecbur oldukları ayrıca malum olan bir keyfiyettir. O halde bu harfun dahi bu yüzden anadilimizin bütün ihtiyacatını temin edecek derecede mükemmel olamayacağından sarf-ı nazar hatta tarz-ı tahrîri de asra göre seri ve izâ-i vakte manî olacak mertebede olmadığı malumdur. Acaba başımızda bu eski harfler var diye bizim için daha kolay, daha serî, daha mükemmel ve son bir sistemde asrî hurûf ibdânının imkânı yok mudur?

İşte şu yolda yeni ve ince bir düşünüşle her iki tarafın iddia ve mütezâddasını bir kere cadde-i tetkîkten geçirecek olursak, her iki cihet taraftarlarının kendi ülfet ve seviye-i fikriyelerine mutâvaat kâidesine tâbi olarak söz söyleyip hüküm vermekte olduklarına kanaât-ı tâmme hâsıl olur. Ben bu fikirleri yürütenleri adeta vapurun seyri esnasında, hareket-i izafiyenin taht-ı te'sîrinde bulduklarını unutarak yalnız kendi hareket-i zatiyelerini nazar-ı îtibâra alan vapur yolcularına benzetiyorum? Bu zevâtın cümlesi, maatteessüf bu bâpta, alışkanlıktan ve zevahir-perestlikten yakalarını kurtaramamaktadırlar. Asrılık nokta-i nazarından bu iki cihetten her iki şikkın da kabûlü bizim için bir gerilik kabulü demektir. Faraza, umûm milletlerin kullandıkları harfler, sehlinde müşküle doğru saf, saf dizilse Arabî harfunun en geri saflar miyânında, bulunacağına, Latin harflerinin de, şimdilik en ileri safı teşkil edeceğine ve binaenaleyh Latin harfunu kabul ettiğimiz dakikada bir atlayışta re'sen ilk safın sonuna geçmiş bulunacağımıza şüphe yoksa da fakat mademki bugün maarifin süratle ta'mîmi için birinci çare olarak harfunun ya ıslahını veya tebdilini araştırmıyoruz, ne için esasen kendimizin olmayan harflerle uğraşmak cihetine gidiyoruz da fırsat bu fırsattır deyip Latin harflerinden de mükemmel olmak üzere dilimizin esvât-ı mahâriç ve ahengine muvafık bir tarzda asrî haruf icat ve kabulüne kalkışmıyoruz? Buna muvaffak olduğumuz gün hatta en ön saftakilerin bile önüne geçmiş olmaz mıyız? Bence bugün Arap harfunu terk edip Latin harfunu kabul etmek asra layık bir ihtirai araştırmaksızın, asrımızda ortalığı tenvîr için elektrik ziyası dururken, yağ mumunun isti'malinden sarf-ı nazarla ispermeçet mumu kullanmağa karar vermeğe benzer. Bugün biz, âsâr-ı seleften büyük büyük ulûmun

inkışaflıyla temâ-yüz eden yirminci asrın içinde yani ihtirâat asrında yaşayan bir milletiz. Madem ki şu: inkılâp ve teceddüdümüzü kökünden yapmak istiyoruz zamanın terakkiyâtından istifade etmeğe şitâp ile ol emirde tam manasıyla ve her cihetce istiklal-i millimize nâil olmağa bakmalıyız. Maârif cihetinden olacak necât-ı ekber-i millimiz ile müceddid ve î'lamıza ancak alfabemizden başlamakla ruha inkışaf verebileceğiz. Nasıl ki saltanat –ı ferdiye-i Osmaniyeyi yıkarak, medeniyet ve terakki yollarına adım atmaktan bizi men' eden ve ayak bileklerimizini köstekleyen o esaret zincirlerini kırıp atarak Türklük meydân-ı milliyete hür olarak atladık ise, bu sahada yollarımızı tenvir içinde, bileklerimizini bağlayan Osmanlıcanın o elli bin türlü imlasıyla huruf-u mu'zice-i Osmaniyenin kelepçelerini de kırarak, kalem denilen dünyanın en ziyadar pürüz-i kesifini, artık tamamen hür ve serbest kalacak olan, ellerimizle serbestçe yakalayıp parlak ve çalak bir seyir ile medeniyet ve terakki yollarına hiç durmadan atılalım. O yolların öyle yolcuları olalım ki içimizde son sistem ziyadar pürüz-i kesifini elinde tutamayacak bir fert bile tasavvur olunamasın. Bu hususta öyle dev adımlar atarak yola çıkalım ki önümüzde tayyarelerle sefer etmiş olan yolculara yetişelim, hatta onları da gerilerde bırakmayı düşünelim; nazarlarımız gerilere değil hep ilerilere mâtuf bulunsun!.. Daima ileriye düşünüp ileriye doğru yürüyelim, bu yüzden olsun, bütün milletlerin en önüne geçerek, en yenisi, en mümtaz ve bahtiyarları olmak şerefine nail olmağa çalışalım.

Doktor İsmail Şükrü

Tahlil: Yeni, modern bir alfabe yaratma fikri olan Doktor İsmail Şükrü Bey İkdâm'da çıkan makalesinde milletlerin tarihi ve toplumsal özelliklerini anlattıktan sonra ilerlemeyi, muâsır milletler seviyesine ulaşmayı, eskiye ait ne varsa atmaya, saltanattan kurtularak Cumhuriyet sistemini almaya bağlamıştır. Eski Osmanlı'nın sistemlerinden kurtularak sadece Türk kimliğiyle ortaya çıktığımızı göre Osmanlı'nın alfabesinden niye hala vazgeçmediğimiz hususunda yakınmalarda bulunmaktadır. Bu tarz bir yakınmada bulunmasının sebebi yukarıda saydığımız toplumsal devrimlerin gerçekleşmesi ve harf devrimi konusunun da aydınlar arasında kendiliğinden ortaya çıkarak bir kamuoyu oluşturmasıdır.

Bir İnkılâp Daha

19 Eylül 1925 cumartesi Numara: 490 sayfa: 1 Cumhuriyet

Bir inkılâp daha istiyoruz: Alfabe inkılâbı. Saltanatı, hilâfeti devirdik. Medreseleri, tekkeleri, türbeleri kapattık. Fesin, kalpağın yerine şapkayı ikâme ettik. Sarığı yalnız erbabına münhasır kıldık. Meşrutiyet yerine cumhuriyeti tesis eyledik. Demokrat bir halk hükümeti vücûda getirdik. Üç dört sene içinde üç dört asra sığmayan bu meşkûr inkılâp hamlelerinden sonra diğerlerini tespitle çok küçük, çok ehemmiyetsiz fakat elzem bir inkılâp daha, alfabe inkılâbı istiyoruz. Daha iki gün evvel cumhuriyetin merkezinde, dünyanın en demokrat şehrinin sinesinde intişar eden bir refikamızda, şüphesiz sehven yazılmış, “ Vekâlet-i Celile ”, “Emanet-i Âliye” tabirlerini gördük. Saltanat devrinin döküntü yadigârlarından olan bu alfabeyi artık istemiyoruz. Resmi ve gayri resmi bu tür yazılarımızdan, saltanat vezirleri için icat edilmiş olan bu riya kokan alfabeyi de ‘ bütün mazi gibi ’ kapısını kapadığımız türbelere gömelim...

Tahlil: 19 Eylül 1925 tarihinde Cumhuriyet gazetesinde yer alan bu haber toplumsal alanda yapılan inkılâpların mecliste resmen kabul edilip yürürlüğe girmesinden önce yayımlanmıştır. Ancak bu haber yapılan devrimlerin önce halka benimsettirilip daha sonra kanunlaştırıldığıının kanıtıdır.

Ayrıca bu haber 1924 yılının sonuna doğru çıkmaya başlayan Cumhuriyet gazetesinin harf inkılâbıyla ilgili ilk haberidir. Bu sebeple Cumhuriyet gazetesi yayın hayatın başladığı andan itibaren Latin harflerinin kabul edilmesi gerektiği hususunda yayım yapmış, Latin harflerinin alınması hakkında kanun çıkmadan 3 yıl önce bu yönde propagandalar yapmış diyebiliriz. Yukarıdaki yazı gazetenin 1. sayfasında başlığın hemen altında gazete ele alınınca hemen göze batacak bir şekilde yer almaktadır. Haberin içeriğinde görüldüğü üzere inkılaplar gazete tarafından benimsendiği gibi daha da ileri bir aşamasına gidilerek bunlarla yetinilemeyeceği, yapılan inkılapların arkasından bir de harf inkılabı yapılması gerektiği belirtilmiştir. Böylece Osmanlıdan kalan her şeyden kurtulunup temizlenileceği fikri savunulmaktadır.

Aynı yılda İkdâm gazetesinde çıkan Tedrisatta Latin Rumuzatı isimli ayn – nun imzalı aşağıdaki makalede ise batıya her türlü yaklaşmak istediğimiz bir zamanda okul kitaplarından Latin harflerinin ve rakamlarının kaldırılması eleştirilmiş, Latin rakamlarının kullanılmasının yeni bir şey olmadığı 50 senelik bir mevzu olduğu ortaya konularak yapılan bu değişime karşı çıkmıştır.

Tedrisatta Latin Rumuzatı

19 Eylül 1925 Numara: 10149 Sayfa: 3 İkdâm

Maârif vekâletinin geçen seneki tatil esnasında Ankara’da vücuda getirmiş olduğu heyet-i ilmiye, tedrisatta isabet ve muvaffakiyet temini için bazı mühim ve nâfi mukarrerat ittihaz etmişti. Bu mukarrerat miyânında liselerin ikinci devrelerinde tedris edilen fizik ve riyâziyât derslerinde Latin rumuzat ve hurufatının isti’ mâli de tespit edilmişti. O zamanlar darülfünûn tarafından kuru bir itiraz serd edilmiş olmasına rağmen vekâlet bu pek nafi’ kararı bilumum liselere ta’ mimen tebliğ etmişti. 340-341 sene-i devriyesi zarfında fizik ve riyâziyât derslerinde Latin hurufat ve rumuzatı pek büyük muvaffakiyetle tatbik edildi. Ve büyük fâideler de temin edildi. Bunun aksini ispatın mümkün olmadığını ve olmayacağını bilâ-perva söyleyebilirim. Görüştüğüm birçok muallimler, muhtelif ve ayrı ayrı isimler ve şekiller tahtında gösterilen rumuzatın tevhit edilmiş olmasından mütevellit azami istifadenin temin edilmiş olduğunu söylemekte müttehiddirler.

Esasen bu iki fende Latin hurufatı ve rumuzatının istimali beynelmilel kabul edilen esâsâta müsteniddir. Bu cihet 1881 senesinde beynelmilel Elektrikçiler Kongresi tarafından kabul ve bilahare 1883 senesinde ikinci bir kongre ile de teyit edilmişti. Hatta 1918 senesinde beynelmü’minin akdedilen bir ilmi kongrede bazı rumuzatın fizik mekâdîrini göstermesi kabul edilmişti. Binaenaleyh bugün bu cihet ve bu usul her medeni memlekette kanunen mecburi tutulmaktadır.

Geçen sene bu esâsâtı kabul eden heyet-i ilmiye ve Mâarif Vekâleti bütün bu cihetleri nazar-ı itibara almış ve isti’ mâli beynelmilel kanunen mecburi tutulan işaret ve rumuzâtın bir seneden beri memleketimize ithalini münasip görmüşlerdi.

Hâlbuki bu son günlerde maarif vekâleti te'lif ve tercüme heyeti namına neşr olunan ve yazılacak kitaplara müteallik bulunan talimat-namelerde bâdema bu gibi rumuzâtın isti'mâl edilmesi hakkında bir madde bulunduğuna hayretle muttali olduk. Bir taraftan garb aile-i medeniyyesine karışmak için can atarken diğer taraftan beynelmilel bir infirat haline düşmeyi mucip olacak bu gibi kararlarda şahit olmak yalnız bize değil medeniyete teşne olan her genç ve münevver Türkü hayretten hayrete düşürmez mi? Esasen koca bir heyet-i ilmiyenin uzun mesâîsinin mahsulü olan mühim bir kararın birkaç kişiden mürekkep bir telif ve tercüme heyeti tarafından ceffelkalem red ve ilgâ edilmesini garip bulur ve bunu, tashîhi mümkün bir eser-i zühûl olarak kabul ederiz.

Latin hurufatı, Latin rumuzatı mekteplerimizde ancak bir seneden beri tatbik edilmemektedir. Fayda mı verdiği muzarrat mı getirdiği henüz belli olamaz. Bu, ancak o dersleri tedris eden muallimler nezdinde yapılacak bir anket neticesinde sübut bulabilir. Biz geçen sene de "Tedrisatta İnkılâp" serlevhası altında aynı bahse dair yazmış olduğumuz bir makalede Arap hurufatıyla Latin hurufatı ve rumuzatının fevaidini karşılaştırmış ve hangisinin daha ziyade faide-bahş olduğunu izah etmiştik. Arap hurufatının isti'mâlindeki mahâziri, bu derslerin tedrisiyle iştilal eden her hoca çoktan idrak etmiştir. Türkçe hurufatının azlığı, küçük ve büyük şekillerin bulunmaması, ifadette tenazurun mefkudiyeti ve bilhassa bir çok harf istimaline lüzum gösteren dale ve bazı müadalat-ı tefasiliyenin ve silsilelerin [Elegance mathématique zarafet-i riyaziyye]den mahrum olan şekilleri bile (beynelmilel kabul olunan bazı işaretat mukabilinde indî işaretler kullanılarak akvâm-ı mütemeddine ailesinden uzaklaşmamamız... ila ahir gibi tenâkus u mehâzirin devam ve bekasını tecviz etmek, şimdiye kadar temeddün tarîkında yaptıklarımızı inkar etmek demek değil midir? Garbın azametinin asıl esasını teşkil eden sanayi alanında müsta'mel tamirat ve ıstılahatından hemen kısım-ı küllisinin gelişen lisanımızda kabili bulunamamıştır. Kıymetli Maârif Vekilimiz Hamdullah Suphi Bey'in geçen muallimler cemiyeti kongresindeki beliğ nutkunda söyledikleri her Türk gencinin can kulağından uzaklaşmaz, silinmez. Vekil Bey İstiklal Harbi'ndeki zaferimizi garb medeniyetinin zaferi olarak tasvir ve aksi halinde kuru taassubun, irticanın medeniyete karşı galibiyeti demek olacağını ifade etmişti. Binaenaleyh bizi, fende

seri adımlarla terakkiye doğru götürecektir böyle mühim bir amilin mekteplerimizde fen tedrisatından uzaklaştırılmasına maârif vekili beyin hiçbir zaman tecvîz etmeyeceğine kâni olmakla teselli oluyoruz.

Ayn. – nun.

Tahlil: Cenap Şahabettin o günün kamuoyuna uygun bir yazı kaleme alarak aşağıdaki makalede açıkça Latin harufatı taraftarıym demmiştir. Makaleye baktığımız zaman Latin harflerinin aleyhinde en küçük aleyhte bir düşünce göremiyoruz. Hatta aleyhte konuşanlara cevaplar vermiştir.

Cenap Şahabettin Manastırda doğmuş, daha sonra ailece İstanbul'a gelmişler, burada batılı tarzda eğitim veren okullarda okumuş, devlet tarafından Paris'e gönderilmiştir. Bu özellikleri göz önüne alındığı zaman Latin harflerine âşinadır. Gerçekten bu makaledeki gibi düşünebilir. Ancak şu da unutulmamalıdır ki Cenap Şahabettin milli mücadelenin başladığı yıllarda milli mücadele, kuvâ-i milliye aleyhinde yazılar yazmış daha sonra bu fikirlerinden dönmüştür. Her ne kadar bu fikirlerinden dönse de samimiyetine inanılmamıştır. İşte harf inkılâbının yapılması konusunda bir kamuoyunun oluştuğu bu günlerde yazmış olduğu bu yazı onun samimi duygularını göstermiyor olabilir. Cenap Şahabettin'in bu makaleyi etrafındakilere şirin gözükmek, yalnız kalmamak gündeme uymak için kaleme almış bir yazı olabileceğini hatırdan çıkarmamak gerekir.

Hurûf Meselesi

Münakaşa-i Lisâniye Cenap Şahabettin

27 Teşrin-i Sani 1925 Numara: 10285 Sayfa: 3 İkdâm

“Yarınki hayat için..” ünvanı ile geçen gün bana “İkdâm”da neşr ettiğim bir makalede muvaffakiyet-i irfaniyemizi bissehvlle te'mîn için Latin hurûfunu kabule ihtiyacımızdan bahs edişimi bazı zevât hayret ve istiğrâba şâyân bulduklarını şifâhen veya tahrîren bildirdiler. Bunun için bahse avdetle arz-ı izâhata lüzum görüyorum.

Hemen hiç kimsece meçhul değildir ki her türlü ıslahatta takip edilecek rehber “.... kanunu”dur. Farz edelim ki sandalyeyi ıslaha karar verildi; evvel yol düşüneceğimiz şey ıslah edilmiş sandalyede bulmak istediğimiz şey şerâittir; mesela diyeceğiz ki: Üzerinde a’zame-i huzur ile oturulabilsin, en az zamanda ve en büyük kolaylıkla imal edilebilsin, ve binnisbe en ucuz fiyatla satın alınabilsin. Son tahlilde bu üç şartta “cehd-i akl” Hurufun ıslahı mevzûbahis olunca da tarîk-i muhâkememizi değiştirmemeliyiz. İslah edilmiş harflerimizde bulmak istediğimiz evsâf, zannediyorum ki, şunlar olacak: Lisanımızdaki her sesi sadakat-ı matlube ile resm edebilsinler, yazılmaları ve okunmaları azami sühûletle ve asgari müddette öğrenilebilsin.

Eldeki alfabemizin bu evsafa malikinden çok uzak olduğunu ispat için şu hakikati işâ’a ile iktifa edeceğim ki bugün on milyon Türk içinde selamet-i tâmmе ile kıraate iktidarından emin bir kişi bile yoktur. Kendi hesabıma kırk seneden beri doğru okumak için sarf-ı mesâiden hali kalmadığım halde henüz yevmî gazetelerimizi olsun baştan başa hatasız okuyabileceğimi iddia edemem. Zannımca başka hiçbir kusuru olmasa kıraate îras ettiği buna mukâbil iktihama suûbet huruf-u mevcudumuzu tard-ı müebbet, mahkûm etmek için kâfi bir i’zârdır.

Şüphe yok ki cem’iyyet-i kavmiyemiz ümmîlikten çıkarken vahim bir hata ihtiyâr edilmiş: Lisanımızın ihtiyacât-ı savtiyesini dikkat-i nazara almaksızın Arap hurufuyla Türkçe yazmak istemiş ve müteharrik okunmak üzere ibdâ’ edilmiş bir yazıyı bir gün harekesiz okumağa teşebbüs etmişiz. Malumdur ki ecdadımız vaktiyle mesela “iki”yi “الك” suretinde ve “bildi”yi “بلد” şeklinde resm eder ve hareke vaz’ı ile müşkülât-ı kırâiyyeyi bir dereceye kadar tehvîne muvaffak olurlardı; bir dereceye kadar diyorum. Çünkü Türkün hafif ve sekîl, mebsût ve makbûz dört zammesi Arap’ın bir tek zamme işareti ile ifade olunurdu. Zaman geçip de harekeler ilgâ edilince bilhassa Arapça ve Acemceden iktibâs ettiğimiz kelimelerin kıraati içinden çıkılmaz bir oldu. Artık doğru okuyabilmek ayrı ayrı her kelime hakkında kütüb-i mû’tebereye müracatla tahkikat icrasına münevât kaldı ki bundaki usret de muhtâc-ı ispat değildir. Filvâkia mesela “kudret,ibret, kesret” kelimelerinin ilk hecelerini

birinde mazmûn ve diğesinde meskûr ve üçüncüsünde meftûh okumamak için hiçbir karîne-i mâkule mevcut olmadığından hususî muhtacı.

Bu cihetle hurûf-u hâzıramızın mahzurlarını itirafta hepimizin ittifakı görülüyor; ancak bu mahzurun def'i çaresindedir ki râiler dağılıyor. Münevverlerimizin, haydi çoğu demeyeyim, bir kısmı meselenin çare-i hallini Latin harflerini kabulümüzde görüyorlar; ben de uzun uzadıya i' mâl-i efkâr ettikten sonra onlara iltihâk ettim.

Diyenler var ki: "Mevcut mahzurları def için hiç ülfet etmediğimiz ecnebi harflerini alacağımıza ecdadımızdan mevrûs (?) alfabeyi bazı şâtlar ve hatta bazı sâitler ve sâmitler ilavesiyle matlûba muvâfık bir ıslaha, ... edelim." Benim kanaatime göre bu yoldaki himmetler ne kadar mevûr olsa iktitâf edilecek itibarıyla Frenklerin "yarım tedbîr" dedikleri kifayetsiz teşebbüsler mesâbesinde kalacaklardır. Zira haydi farz edelim ki bazı işaret ilavesiyle sâitlerimizi ikmal ettiniz ve Arabî, Farsî kelimelerin imla-i asliyesine hürmetten sarf-ı nazar ederek mesela "havâce" yerine "hoca" yazdınız ve biraz yukarıda îrad ettiğim "kudret, ibret, kesret," kelimelerini "kûdret, ibret, kesret" (ünlülerini de gösteren bir biçimde yazmış) şekillerinde resm ederek doğru okumaya muvaffak oldunuz. Bu tâdilât ile müşkülât-ı mevcûdenin ancak bir cüz'ünü bertaraf etmiş olacaksınız; çünkü sâmitleri itibarı ile de alfabemiz çok pürüzlüdür: Mâkul ve makbul bir alfabede her ses için yalnız bir harf bulunmak lazım gelirken bizimkinde şivemize nazaran aynı ses için iki üç harf vardır; ezcümle "s (peltek)" ile "sin" , "z (peltek)" ile "z (keskin)" elif-i memdûde ile ayn, "h" ile "h (noktalı)" arasında hangi Türk'ün cihaz-ı telaffuzu bir fark hissettirir? Ve bundan başka değil mi ki "heykirmek" mı yoksa " haykirmek?" mı "haykirmek?" (kalın h) mı yazalım, bilmiyoruz ve çoğumuz "zerre" ve "rezalet" gibi kelimelerin imlasında yanılıyorz?.. "intihar" kelimesini bir satırda "ح" ile diğesinde "خ" ile yazan çocuğu hangi imla hocası haklı olarak tehatta' edebilir? Farz ediniz ki bir imla imtihanında talebeye "tabur" ve "tabut" , "sanayi" ile "sınâî âliye" sözlerini iktibas ettiniz: bunların eşkâl-i mersûmesinde yanılan körpe dimağları gafletle ithâma insafınız müsaade ediyor mu?

Demek istiyorum ki tâdilât-ı mutasavvere ile kıraati teshil etseniz bile geride bütün müşkülâtı ile koskoca bir imla meselesi kalır. Bi'nnisbe kolay okuyan çocuklarımız yazımını öğrenmek için yine bilâ-lüzûm yıllar sarfına mecbur olurlar.

Bundan başka yalnız imla değil teşkîl-i huruf itibarıyla da yazı büyük müşkülât arz eder. Zira kelime başında, ortasında veya nihayetinde bulunduğu yahut filan harf ile beraber olduğuna göre ekseri harfimiz üç, dört şekilde resm olunur. Bu hususiyet, şekil itibarıyla, harflerimizin adedini yüzden ziyadeye ibla' ediyor. Bunları öğrenmek ve hüsn-ü tersîme muvaffak olmak için çektiğimiz zahmeti her birimiz kendi tecrübemizle biliriz. İstitrât kabîlinden olmak üzere ilave edeyim: Geçenlerde "l'aile de ton papillon" terkîbini tercüme etmem lazım gelmişti, bir türlü muzafun ileyhin Türkçesini resm edemedim! Bunların hepsi mefrûz ... mahzurlarıdır.

Latin alfabesini belki yalnız bir ve nihayet iki harf ilavesiyle kabul ettiğimiz gün muhazir-i mevcûdenin hiç olmazsa onda dokuzu ref' edilmiş olur. Şimdi kırk sene çalıştıktan sonra bile doğru okuyup yazamadığımız lisanımızı orta zekâlî bir çocuk o zaman üç dört ayda hatasız yazıp okuyabilecektir.

Soldan sağa yazmak meselesine gelince bunun menâfi-i adîdesi vardır: Evvela her kelimeyi yazarken görürüz ve görerek yazarız, şimdiki gibi yazdığımız kelimeler parmaklarımızın gölgesinde gizlenmez, saniyen fizioloji bize bildiriyor ki kolun serbest hareketi hariçten vücudumuza doğru değil, vücudumuzdan harice doğrudur; bu cihetle sağ elimizle soldan sağa yazarken kolumuzun en serbest hareketi ile çalışmış oluruz, hem kuvvetli yazar, hem de binnisbe az yoruluruz. sâlisen yazımıza rakam karıştırmak lazım gelince başladığımız hattı şimdi Türkçe yazarken yaptığımız gibi kesmeye mecbur olmayız. Rabian Latin harfi bizi irfânen büyük Avrupa tavâif-i medeniyyesine daha çabuk ilhâk eder; kendi alfabemizi öğrenirken ale'ttakrîb onların alfabesini de öğrenmiş oluruz.

Latin harfunun en ciddi muâırızları: Onu kabul ettiğimiz takdirde yediyüz yıldan beri teşkîl etmiş olan kütüphanemiz ne olacak? diyorlar. Vakıa bu cidden düşünölmeye sezâ ve tereddüde celb bir noktadır. Fakat kütüphanelerimizde mevcûd binlerce kitapların acaba kaç her zaman için hakikaten kıymetli ve ilelebed

muhafaza olunmaya şâyandır? Eski kitaplarla hayli meşgul olmuş meraklıca bir adam sıfatıyla temin ederim ki o kütüphaneler dolusu âsar arasında gerek muâsırlarmızı ve gerek hilâfımızı filhakika müstefîd edebilecek ve bu cihetle ziyâna razı olamayacağımız kitapların adedi en geniş hesap ile iki bin cildi geçmez, “Haşet” gibi büyük Avrupa kitapçılarının bir iki sene tab’ ve neşr ettikleri kitapların adedi kadar demektir. Bunları devlet kısa bir müddette yeni huruf ile tekrar tab’ ettirebilir. Bu sorunla eski kitaplarımızın tasfiyesi gibi bir fâide-i mühime de birlikte istihsâl edilmiş olur.

İşte bütün bu mülahazalara binâen ben kanaat-i tâmme ile Latin hurufata taraftarım.

Cenap ŞEHABETTİN

Tahlil: Cenap Şahabettin’in yukarıdaki makalesinin başlığı Cumhuriyet gazetesinin “hem nalına hem mihına” adlı köşesinde eleştirilmiştir. “Meselenin esasını münakaşa edecek değiliz” denilerek Latin harfleri yanlısı taraf takınması hiç dikkate alınmamıştır. Yani Cenap Şahabettin her ne kadar hükümet yandaşları gibi düşündüğünü gösteren yazılar da kaleme alsın takdir edilmemiş, bilakis başka taraflardan yakalanarak yine eleştirilmiştir. Bu bahsettiğimiz durum Cumhuriyet gazetesinin aşağıdaki yazısında şu şekilde yer almaktadır:

Terakkicilik İptilasası (Hem Nalına Hem Mihına)

28 Teşrin-i Sâni 1925 Cumartesi Numara: 559 Cumhuriyet

Gazetelerden birinde üstat edip Cenap Şahabettin Bey’in ‘Huruf Meselesi’ serlevhalı bir yazısı intişar etti. Bu serlevhanın yanında şöyle ikinci bir serlevha daha var: Münakaşa-i Lisanîye. . . Münakaşanın hülasası şudur: Alfabemiz, hurufumuz iyi değildir. Nihayet iki harf ilavesiyle Latin alfabesini ve harflerini kabul edelim.

Meselenin esasını münakaşa edecek değiliz. Yalnız o ser-levhadaki “Münakaşa-i Lisanîye” terkibi ile makalenin metni arasında hiçbir münasebet göremedik. “Münakaşa-i Lisaniye”nin açık Türkçesi “Ağız Kavgası”dır. Cenap Şahabettin Bey’in makalesinde ise ağız kavgası yoktur; bir “Lisan Münakaşası” yani “Lisana Ait Bir Münakaşa” vardır.

İşte terakkicilik iptilası yüzünden yapılmış bir hata...

Tahlil: İkdam gazetesinin sahibi Ahmet Cevdet Bey gazetesini basmış olduğu harfleri değiştirmek, daha okunaklı bir gazete çıkarmak istemektedir. Ancak o günlerde ortalıkta yeni harflerin alınması, harflerin yenilenmesi gibi kelimeler sıklıkla dolaşmaktadır. Bu durumdan faydalanan Ahmet Cevdet Bey gazetesinin harflerinin yenileneceğini bildirdikten sonra aslında yeni harflerle (Latin harfleriyle) çıkarsak gazeteyi eskisi gibi yine okur musunuz diye okuyucularına sormaktadır.

Ahmed Cevdet Bey’in gazetesinin okuyucularına karşı böyle bir soru sorması onun Latin harflerine karşı düşman olmadığını bir göstergesidir. Bundan bir yıl sonra Bakü Türkiyat Kongresinin yapıldığı yıllarda Ahmed Cevdet Bey Rusların Latin harfleri vasıtasıyla Türk birliğini bozmak istediklerini düşünecek ve pek de aleyhte olmasa bile Latin harflerinin lehine olmayan yazılar yazacaktır.

Cumhuriyet gazetesinin “hem nalına hem mihına” köşesi ise rakip olan İkdam’ın bu söylemini alayvâri bir şekilde haber yapmıştır. Buradaki alay etme Cumhuriyet gazetesinin Latin harflerinin alınmasına karşı olduğu için değil, rakip ve eski bir gazetenin yenilenmesine karşı çekememezlikten dolayı yapılan bir eleştiridir. Bu haberler, yazılar her ne kadar küçük de olsa, rakip gazetelerin basit çekişmeleri de olsa halkın bilinçaltında Latin harflerinin kabulüne dair bir zemin hazırlamıştır. Aşağıda İkdam’ın harflerini değiştirmesine karşı Cumhuriyet’in yapmış olduğu iki haberi görelim.

Bir Suale Cevap (Hem Nalina Hem Mihına)

19 Kanun-i Sani 1925 Salı numara: 611 Cumhuriyet

Dünkü İkdam refikamızın birinci sahifesinin son sütununun nihayetinde şu fikrayı okuduk:

Sevk-i Selamet

Dün Mürettibîn Cemiyeti namına matbaamızın kitap kısmı müdüriyetine gönderilen bir tezkirede ‘Bu hafta zarfında mürettiblerinizin yevmiyelerine yüzde otuz nispetinde bir zam yapılması mümkün olmadığı takdirde matbaamızda müstahdem bilumum murâtıb arkadaşlarımız cemiyetimizce kendilerine ihzâr edilen yeni vazifeye başlamak üzere hafta nihayetinde matbaanızı terk etmek zaruretinde kalacaklardır’ demişlerdir.

Bizden evvel ‘Yeni Matbaa’ sahibine de böyle bir tezkire vird olmuş ve fakat matbaa için bütçe muvaffakiyet mümkün olmadığından mürettibler terk-i hizmet etmişlerdir. Biz de gelecek haftaya kadar kitap matbaamızı çalıştıracacağız. Yüzde otuz değil, hatta yüzde on zammını bile işlerimiz zaman olmayacağından Cumartesi gününden itibaren kitap matbaamızı kapayacağız. Bu hususta kendi tarafımızdan bir mütalaa ilave edecek değiliz. Haftada iki kitap matbaasına böyle ultiatom gönderiliyormuş. Bilahare nöbet gazetelere de gelecektir.

Biz gazetemizi daima üç kuruşa vereceğiz. Şayet gazetemiz içinde böyle iddialara kıyam edebilirse otuz bu kadar senelik gazeteyi de maatteessüf kapamağa mecbur olacağız.

Kari’lerimizi kayıp etmeyeceğimizi bilsek gazetemizi Latin Hurufuyla neşrederdik. Kari’lerimizden cevap bekliyoruz.’

Ahmet Cevdet Bey üstadımızın adeta ümitsizliğe düştüğü anlaşılıyor. Bu kadar nâ-ümit olmağa lüzum yok. ‘İkdam’ı diğer gazeteler mesela beş kuruşa çıktığı zaman, yine üç kuruşa satmak üstat için hayırlı bir netice vermez. Malum ya halk arasında ‘Ucuz etin yahnisi tatsız olur’ diye bir söz vardır. Fakat mesele orada değil; üstadın son fıkrasındadır.

Bu fıkraya nazaran Ahmet Cevdet Bey, ‘İkdam’ ka’rileri arasında bir anket açıyor: ‘İkdam’ı Latin Hurufatıyla çıkarsa okur musunuz, okumaz mısınız? ‘İkdam’ın çok dikkatli bir kâri olmak sıfatıyla kendimizde bu ankete cevap vermek hakkını görüyoruz ve diyoruz ki:

Biz, üstadın yerinde olsak, ‘İkdam’ı Latin Hurufuyla İsviçre’de neşretmek suretiyle bu müşkül meseleyi kökünden halleder ve işin içinden çıkardık. Bu takdirde hem gazetecilik etmek, hem İsviçre’de oturmak, hem de ucuz gazete neşreylemek kabil olur ki Ahmet Cevdet Bey’in istediği de zaten bundan ibarettir.

Özlü Gazete (Hem Nalına Hem Mihına)

11 Şubat 1926 Perşembe numara: 634

Yeni yeni, genç genç çıktığını duyunca bizim ihtiyar ‘İkdam’da aşka gelmiş yenilikler yapmağa karar vermiş.

Bu yeniliklerin birincisi yeni harflerle çıkmakmış, buradaki ‘Yeni’ sıfatı ‘Yeni yaptırılmış’ mı demek olacak, yoksa ‘Yeni şekilde harfler’ yani ‘Latin Harfleri’ mi demek olacak? Bunu bu gün göreceğiz. Bu yeniklilerin ikincisi 32 punto yeni en büyük harfleri hızf etmekmiş. Biz olsak gazetenin ser levhasını da ilga ederdik.

Üçüncüsü refikamız şimdiye kadar yaptığı gibi dâhili haberlerle hârici haberleri yekdiğerinin altına ve karışık bir surette koymakmış.

Dördüncüsü bizzat refikamızın ifadesine nazaran ‘günün bütün havadislerini, bundan böyle, birtakım fazla kelimelerden ayrı olarak öz halinde okuyacaklardır.’ Yani İkdam gazetesi bundan sonra ‘özlü gazete’ olarak çıkacak; tıpkı İsviçre’nin patatesleri gibi. . . Özlü refikamızın özü sözü bir olmasını ve bu yenilikler sayesinde yeni gazeteyi mat eylemesini temenni ederiz.

3. HARF İNKİLÂBINDAN ÖNCE LATİN HARFLERİ İLE ÇIKAN REKLAMLAR

Cumhuriyetin ilan edilip yeni devletin temelleri oturduktan sonra Latin harflerinin kabul edilmesi ile ilgili konuşmalar yeniden ortaya çıkmaya başlamıştı. İşte bu günlerde hem Cumhuriyet gazetesinde, hem de İkdam gazetesinde Latin harfleri ile bir reklam yer almaktadır. Harf inkılâbının resmen kabul edilmesinden tam üç yıl önce günlük gazetelerde tamamı Latin harfleri ile basılmış Türkçe bir reklamın yer alması harf inkılâbının bir gecede yapılmadığına dair güzel bir kanıttır. Harf inkılâbı her ne kadar aceleye getirilmiş, hızlı bir şekilde gerçekleştirilmiş olsa da halk yıllar öncesinden Latin harflerini biliyordu, tanıyordu günlük hayatta karşısına çıkıyordu.

Harf inkılâbı resmen kabul edilmeden önce sade bir vatandaş Latin harfleri ile bir reklam hazırlayıp İstanbul’da çıkan ulusal günlük gazetelerde bunu yayımlatıyorsa, harf devriminin halk tarafından istenildiğini, hatta yapıldığını gösterir. Her iki gazetede Latin harfli bu reklamlar yayımlandıktan sonra olumlu ya da olumsuz bir tepki ile karşılaşılmamıştır.

Latin harfleri ile reklam sadece bir gün yayımlanmamış her iki gazetede birkaç gün arka arkaya yer almıştır. Aynı eczane iki farklı şekilde reklam vermiştir. Bu reklamlar Fransızcanın harf kullanım esasına göre yazılmıştır. Metinde görüleceği üzere reklamın birinde acemilikten dolayı “Ganzuch” eczanesi yazarken diğerinde “Canzuch” eczanesi yazmaktadır.

1927 yılında iki kelimesi Latin harfleri ile çıkmış bir şarap reklamı Cumhuriyet gazetesinde yer almaktadır. Bu reklamın gazetedeki fotoğrafı bu başlığın sonunda yer almaktadır.

28 Teşrin-i evvel 1925 Numara: 529 sayfa: 6 Cumhuriyet

CHARK MERHEMİ

Bil oumoum djild hastalıklarına carchi, yache egzema, tchiban, mayassil,

YANIK-CACHINTI-DOLAMA, SYRINTI.

Oustoura-tahrichati ilah..... Her edzahanc ve edja depolarında
boulounour. Depossi GANZUCH edzahanessidir.

Yeni Deri

3 Teşrin-i Sani 1925 Numara:10263. Sayfa: 6 İkdam

(Latin harfleriyle reklam)

CHARK MERHEMİ

Bil oumoum djild hastalıklarına

Carchi, yache egzéma, tchiban, mayassil,

YANIK-CACHINTI-DOLAMA,

SYRINTI,

Oustura-tahrichati ilah.....

Her edzahané vé édja dépo-

Larında boulounour. Dépossi

GANZUCH édzahanéssi dir.

(Latin harfi ile reklam)

11 Teşrin-i Sani 1925 Numara: 10271 Sayfa: 6 İkdam

Couvete- Sihat-Dinçlik

VİTALİNE (Gianetti)

TEDAVISSI ILEDİR

Adémi-ictihâ... Dermansislik

Vé zafiéti-oumoumyé-i bédéniyé

Carchi ilah...

BALOUK YACHINA FAIKDIR

Her edjzahané vé edjza

dépolarında boulounour.

Dépossi CANZUCH edjzahanessi dir.

Yeni Salon

6 Kanun-i evvel 1927 Salı numara: 1285 sayfa: 6 Cumhuriyet

Yeni Salon adlı şarap firmasının gazeteye vermiş olduğu reklamda şarap şişesinin resmi ve yanında şarapla ilgili bilgiler Osmanlıca olarak yer almış. Şarap şişesinin üzerindeki kağıtta Osmanlıca yeni salon şarabı yazmakta. Ancak alt tarafında Latin harfleri ile “YENİ SALON” yazıyor.

4. BAKÜ TÜRKİYAT KONGRESİ

Uzun zamandan beri bir Türkoloji kongresi toplamayı düşünen Ruslar 1923 yılından itibaren bu düşüncelerini ortaya koymaya başlamışlar, bunun için taraftar toplamaya ve Azerileri bu iş için ikna etmeye çabalamışlar ve kongreyi 1926 yılında Bakü’de toplamışlardır. Bu kongrenin toplanabilmesi için çeşitli gruplar ortaya çıkmıştır. Latin harfleri taraftarı Azeriler, Rus dilbilimci ve Türkologları, geri kalmışlık meselesini Latin harfleriyle çözmeye çalışan Türkler bu grupları oluşturmaktadır.²

Bakü Türkiyat kongresi 26 Şubat – 6 Mart 1926 tarihleri arasında 12 oturum halinde yapılmıştır. Tarih, Etnografya, Dillerin Akrabalığı, Türk Dilleri, İmlâ (Orfografi), Terminoloji, Alfabe, Edebiyat Dili, Derslerin Metodu, Memleket Tanıtımı, Edebiyat Tarihi ve Kültürel Kazanım alanlarında çeşitli konuşmalar yapılmıştır. Türkiye’den toplantıya Mehmet Fuat Köprülü, Hüseyinzâde Ali Turan ve İsmail Hikmet Ertaylan katılmışlardır.

Bakü Türkiyat Kongresi’ne katılan toplam 131 delegenin 92’si Türk, 20’si Rus, 3’ü Alman, 1’i Ukraynalıdır. Alman delegeler Theodor Menzel, Paul Wittek, W. Radebold’dur. Bilim adamları, siyaset adamları ile eğitimci ve yazarlardan oluşmaktadır. Mesleklere göre dağılım ise şöyledir: 3 bilimler akademisi üyesi, 18 profesör, 5 doçent, 2 hekim, 1 diplomat, 1 hukukçu, 22 öğretmen ve eğitimci, 4 edebiyatçı, 14 redaktör ve gazeteci, 2 öğrenci, 17 politikacı, 42 delegenin mesleği belli değil. 19 delege özel davetli, diğerleri cemiyet temsilcisidir.³

Hüseyinzâde Ali Turan, çoğunlukla kongrenin dil oturumlarında yapılan çalışmalara katılmış ve “Garbın İki Destanında Türk” başlıklı bir tebliğ sunmuştur⁴. Mehmet Fuat Köprülü ise İslâm Tarihi ile edebiyat tarihi oturumlarına katılmış,

² Ömer Faruk Demirel, “I. Türkoloji Kongresi ve Theodor Menzel”, 1926 Bakü Türkoloji Kongresinin 70. Yıl Dönümü Toplantısı (29-30 Kasım 1996), Ankara, TDK Yayınları, 1999, s.28-29

³ Demirel, “I. Türkoloji Kongresi ve Theodor Menzel”, s.36.

⁴ Ali Bey Hüseyinzâde, Garbın İki Destanında Türk, Bakü, Komünist Gazetesi Neşriyatı, 1926.

Bektaşılık ve Fuzûlî hakkında birer bildiri okumuştur⁵. Kongrenin onüç kişilik yardımcı heyeti içinde bulunan İsmail Hikmet Ertaylan bildiri sunmamıştır. Kongrenin en önemli ve en tartışmalı oturumu alfabe sistemi üzerinde çalışan oturum olmuştur. Bu oturumda, Rusya Türklerinin kullandıkları Arap harflerinin değişmesinin uygun olup olmadığı, Arap harfleri terk edilecek olursa, onun yerine Kiril alfabesinin mi, Latin alfabesinin mi, yoksa bütün Rusya Türkleri için ortak bir alfabenin mi veya ayrı alfabelerin mi daha uygun olacağı tartışılmıştır. Harfler üzerinde görüşmeler beş oturumda tamamlandıktan sonra Latin alfabesine geçiş ilkesi benimsenmiştir.

Köprülüzâde Fuat Bey'in Bakü'ye gönderilmesinden sonra Türkiye basınında kongre ile ilgili haberler yer almaya başlamış, dolayısıyla Latin harflerinin kabulü konusu yeniden alevlenmiştir. O yıllarda Mehmet Fuat Köprülü'nün Latin harflerinin karşısında bir duruş sergilemesi bu konuyu daha fazla gündemde tutmuştur. Özellikle kongre bitip Mehmet Fuat Köprülü Türkiye'ye döndükten sonra Türk Ocağı gibi derneklerde Latin harfleri aleyhinde birkaç konuşma yapmış, akabinde çok çeşitli gazete yazıları ve makaleler çıkmış, tepkiler almıştır.

Bakü Türkiyat Kongresinin olduğu günlerde İkdâm ve Cumhuriyet gazetesinde yer alan haberleri sonra bu konu ile ilgili çıkmış olan makaleleri inceleyelim.

İkdâm gazetesi o dönemin siyasi yapısı itibarı ile direk olarak Latin harfi aleyhinde yazılar yayımlamamıştır. Hatta Latin harflerinin lehinde yayımlar yapmıştır demek yanlış olmaz. Ancak Rusya'nın Latin harflerinin kabul ettirmeye çalışan projelerini eleştiren "Yeni Kafkasya" adlı dergide çıkmış makaleyi hiçbir değişiklik yapmadan yayımlamıştır.

Cumhuriyet gazetesi Bakü Türkiyat kongresinin yapıldığı yılda Latin harflerinin aleyhinde hiçbir yayın yapmasa da İkdâm gazetesi Rusların yapmak

⁵ "Bektaşılığın Menşeleri: Küçük Asya'da İslam Batınlığının Tekâmül-i Tarihiyesi Hakkında Bir Tecrübe" başlıklı incelemesi Türk Yurdu, Nu.II/8 (Mayıs 1926), s.121-130

istediğinin farkına vararak olaya daha temkinli, daha objektif yaklaşmıştır. Aşağıdaki ilk gazete haberine baktığımız zaman şunu fark ediyoruz İkdâm gazetesinde yayımlanan Latin hurufatı başlıklı yazıya benzer bir yazı Cumhuriyet gazetesinde yer almamıştır. Bu konu ile ilgili Cumhuriyet gazetesinde neşredilmiş olan ilk yazı 5 Mart 1926 tarihindeki Bakü Türkiyat Kongresi açıldı başlıklı haberdır. Ancak İkdâm Gazetesi kongre daha başlamadan kongre ile ilgili bilgi veren bir yazı yayımlamıştır.

Yeni Kafkasya, Resulzâde Mehmet Emin Bey tarafından on beş günde bir çıkarılan siyasi, sosyal ve edebi bir dergidir. Ancak siyasi yönü ağır basar. 1917’de Rusya’da kurulan komünizm’e karşı Türk Dünyası’nda yayımlanan ilk dergidir. 1923 -1927 yılları arasında İstanbul’da neşredilmiştir.⁶

Latin Hurufatı

15 Şubat 1926 Numara: 10362 Sayfa: 3 İkdâm

Yeni Kafkasya’dan:

Bakü Türkoloji kongresinde müzakere olunacak Latin hurufatı meselesi Türkistan’a verilen emir üzerine Türk komünist matbuatında ciddiyetle müzakere olunmaktadır. Bakü kongresinde bulunacak vekillere Latin hurufatı hakkında direktif vermenin lüzumuna ait “Latinci” nâm-ı müstearı altında Türkmenistan Özbekistan ve Kırgız-Kazak matbuatında bir takım makaleler intişar ediyor.

Kongreyi emr-i vâki önünde bırakmak maksadıyla Türkmenistan merkez icra komitesi “Latin hurufatının kabulü” hakkında bir karar neşretti. Şimdi Kazak-Kırgızların “Latincileri” gürültü ediyorlar; “Türkistan ve Azerbaycan Cumhuriyetleri geride kaldık. Bizim icra komitesi de Latin hurufatı hakkında fikrini beyan etmeliydi” diyorlar. Geçen sene muallimler kurultayı Latin hurufatının kabul edilmesi hakkında karar vermiş imiş. Fakat mahalli “hükümet” bugüne kadar milletin bu arzusunu yerine getirmekte kusur gösteriyormuş.

⁶ Can, Adem, “Yeni Kafkasya” Mecmuası, Bilig, Bahar, 2007, Sayı 41: 109 - 122

Tuhaf bir vaziyet: merkezi hükümet (Moskova) Latin hurufatı propagandası için çok para sarf ediyor. Komünist komitelerine verilen hafi emirlerinde bu meseleyi günün meselesi olarak gösteriyor. “Müslüman” komünistlere “vazifelerini” kusursuz ifâ etmek için kat’î emir veriliyor. Hâlbuki zâhirde hükümet kendisi bî taraf duruyor. Hurufat meselesi Türk - Müslümanların dâhili meselesidir. Hükümet buna karışmıyor gibi görünüyor hatta Moskovalı Rus komiserlere Müslüman halkı önünde zahiren Arap hurufatı taraftarı gibi görünmek için haffî emirler de veriliyor! Moskova bununla ne istiyor?: - “Latin hurufatına muhalif olanları meydana çıkarmak, “Çaka”nın “Siyah Defterlerine” kaydetmek ve sonra Müslüman halk kitesine karşı “Latin hurufatını talep edenler kendi kardeşlerinizdir. Ne yapalım? Onlar böyle istiyor” demek pozisyonunda kalmak!

Türkistan, Azerbaycan ve Buhara istilâları vaktinde Moskova komünistleri “ne yapalım, milletin esası olan amele köylüler bizi imdada çağırıyorlar. Biz de insaniyetperverlik vazifemizi eda ettik” demişlerdi. Latin hurufatı meselesi de tıpkı şu surette gidiyor. Türk vatanını istilâya yarayan usül bu defa Türk vicdanını iştigâl için kullanılıyor. Şüphe yok ki Bakü kongresinde Latin hurufatı kabul olunacak. Hatta “ hakiki Türk Proletaryat mümessilleri bu bapta dekret neşrini de “talep” edeceklerdir bu talebe karşı Bakü’de bir- iki Rus komünisti yahut Rus müsteşriki muhalif olacaktır. Çünkü Moskova’da yapılmış planların suret ve şekli şudur. Bu kongre bir komediden ibarettir. Mesele tamamıyla “komünist fırkası merkez komitesi” tarafından halledilmiştir. Bu hususta ne Latincilerin gürültüsüne, ne de kongrenin kararına ihtiyaç vardır. Mütahassıslar (Rus misyonerleri, milliyetçi Rus profesörleri) tatbik planını bundan kırk-elli sene mukaddem hazırlamışlardır.

“Burjuva” “ilim tecrübelerinden istifade etmek bize farzdır” diyen Bolşevik reisleri bu defa da kendi formalarına sadık kaldıklarını göstermiş oluyorlar. Bizimkilerin vazifesi ise “imdad çağırmaktan” ibarettir.

Bakü Türkiyât Kongresi Açıldı

5 Mart 1926 Cuma numara: 656 Sayfa:1 Cumhuriyet

Muhtelif zümreleri temsil eden kongreye iştirak eden murahhasların miktarı 200'den fazladır

Şehrimize vird eden malumata göre Bakü'de intikada eden Türkiyât Kongresi Şubat 27 Cumartesi günü merasim-i mahsâsa ile küşâd edilmiş ve birçok hatipler irâd-ı nutk eylemişlerdir. Muhtelif zümreleri temsil eden ve kongreye iştirak eden murahhasların miktarı iki yüzden fazladır. Aynı zamanda kongrenin küşadı vesilesiyle Rusya şûralar cumhuriyetleri ittihadı reisi (Rikof) yoldaş tarafından, kongreyi tebrik ve muvaffakiyeti muntazaman çekilen telgraf name kıraat edilmiştir.

Kongreyi küşade eden reis Profesör ' Supuluhaif' bütün murahhaslara beyan-ı hoş-âmedi ettikten sonra kongrenin usul-u mesaîsi hakkında muhtasar malumat vermiş ve vezâifin bir an evvel îfâ ve tamamı için muhtelif tâli komisyonlar teşkil için intihâbat icra edilmesini teklif etmiştir.

Bunun üzerine intihâbat yapılarak dört komisyon ve beş tâli komisyon teşkil etmiştir. Müzâkerât ilk gün saat on yediye kadar devam etmiştir. Aynı günün akşamı belediye riyaseti tarafından murahhaslar şerefine muazzam bir ziyafet küşade edilmiştir. Gece de şehrin büyük tiyatrosunda murahhasların şerefine bir temsil verilmiştir.

Kongrede Türkiye Cumhuriyetini teşkil eden murahhasların Azerbaycan'da fevkalade tezahürat ve merasimi ile pek samimi bir surette karşılanmıştır.

Aynı zamanda 'Bakü'de Türkçe intişar eden 'Yeni Fikir' ve 'Komünist' gazeteleri 'kardeş murahhasları, hoş geldiniz' serlevhası altında ve Türk Cumhuriyeti inkılâbıyla Türk-Rus dostluğundan bahsederek Türkiye lehinde sitâyişkârâne yazılar yazmışlardır. Aynı gazeteler bu vesileyle murahhaslarımızın resimlerini de neşretmişlerdir.

Kongre dünkü ikinci celsesini 2 Martta inkıtâ etmiştir. Mamafih bu celsede müzâkere edilen mesele hakkında henüz şehrimize malûmât gelmemiştir.

Türkiyat Kongresi

5 Mart 1926 Numara: 1380 Sayfa: 2 İkdam

Moskova 3 (A.A.) İlk Türkiyat kongresi Bakü'de ictima etmiştir. Bu münasebetle gerek Rusya'da, gerek memâlik-i ecnebiyede, mevcut müessesât-ı ilmiyece kongreye tebriknameler gönderilmektedir.

Kongrenin mesaisi akademi azasından Profesör Bartold'un Türk ve Tatar akvamı tarihi hakkında icra etmiş olduğu tedkîkata dair tevdî eylediği raporun kıraati ile başlamıştır. Kongreye merbut olmak üzere eski Türk-Tatar Edebiyatı ile matbuatına ait bir sergi küşâd olunmuştur.

Sovyet mehâfil-i ilmiyesi bu kongreye büyük bir ehemmiyet atfetmektedir.

Türkiyat Kongresinin Kararı

10 Mart 1926 Cuma Numara: 1387 sayfa: 1 İkdam

Moskova 10 – Bakü Türkiyât kongresi hitâm bulmuş, kongre Latin hurufatının kabulü lehinde mukarrarat ittihaz etmiştir. Gelecek kongrenin 1928 tarihinde Özbekistan Cumhuriyetinin merkezi olan Semerkand şehrinde toplanması kararlaştırılmıştır.

Latin Hurufatı

11 Mart 1926 Perşembe numara: 662 sayfa: 3 Cumhuriyet

Şayialar hakkında Şükrü Kaya Bey'in beyanatı

Latin hurufatının kabul edileceği son günlerde yeniden mevzubahis olmaktadır. Dün şehrimize muvâsalat eden Büyük Millet Meclisi hariciye encümeni reisi Şükrü Kaya Bey'i ziyaret eden bir muharririmiz bu şâyianın ne dereceye kadar doğru olduğunu sormuştur. Şükrü Kaya Bey'in bu suale:

'– Latin hurufunun kabulü hakkında hükümetçe verilmiş bir karar yoktur. Maahazâ kabul edilirse derhal tatbikine başlanır' suretinde cevap vermiştir. Yeni pullarımızın üzerinde bulunan birkaç kelime Latin hurufunun bu şayiaya meydan verdiği anlaşılmıştır. Maahazâ bu işlerde sahib-i vukuf olan zevât bu işin Türkçemize tatbikatı itibariyle uzun tedkikata muhtaç olduğunu söylemektedirler.

Bakü Kongresi

29 Mart 1926 pazartesi numara: 680 sayfa: 1-2 Cumhuriyet

Köprülüzâde Fuat Bey

Avdet eden murahhasımızın kongre ve Latin hurufunun kabulü meselesi hakkında beyanatı Bakü'de toplanan Türkiyat kongresinin murahhası olarak iştirak eden Edebiyat Fakültesi müderrislerinden Köprülüzâde Fuat Bey'in şehrimize avdet ettiğini dün yazmıştık. Fuat Bey dün gazetecilerin kongre hakkındaki suallerine cevaben âtideki izâhatı vermiştir: - Türkiyat kongresine şûralar ittifakı dâhilindeki Türk cumhuriyetleri ve muhtâriyetleri mümessillerinden 132 aza iştirak etmiştir. Bunların içinde Yakutlar, Çuvaşlar, gibi en uzak Türk halklarının mümessilleri de bulunmaktaydı. Ayrıca şuralar ittifakı ulum akademisinden, Moskova'daki şark tezbiat cemiyetleri ittihadından, muhtelif darülfünunlardan bir takım mümessiller müzâkerede hazır bulunmaktaydılar.

Kongre münasebetiyle Türkiye'ye ait birçok neşriyat yapılmıştır. Mir Ali Şir Nevai'nin doğumunun beş yüzüncü ve Azerbaycan matbuatının ellinci sene-i devriyeleri bir sergi halinde teşhir olunmuştur. Aynı zamanda muhtelif Türk mümessillerinin âsar matbuasında bir sergi vücuda getirilmiştir. Bu sergide Türkiye'de basılan ilmi eserler de mevcut bulunmaktaydı.

Murahhaslarımız kongrede hararetle bir tevce ile karşılanmışlardır. Hüseyinzâde Ali Beyle ben memleketimize karşı bir cemile olmak üzere divan-ı riyaset azalığına intihap edildik. Kongrede Türklüğü alakadar eden mesâil ve bilhassa Türkoloji, Etnografya, Edebiyat, Lisan, Alfabe meseleleri mevzu bahis olmuştur. Ben, Edebiyat, Tarih edebiyat, Türk lehçeleri hakkında fiilen aldığım raporları okudum. Kongrede bütün bu mesâil hakkında müzâkerât ve münakaşât cereyan etmiş ve mukarrerât ittihaz edilmiştir. Kongrede en hararetle müzakerat alfabe meselesi üzerinde cereyan etmiştir. Bu müzakerat neticesinde Latin harufu büyük bir ekseriyetle kabul edilmiştir. Hâl-i hazırda kullanılmakta olan Arap harufatı yalnız Kazan Cumhuriyeti mümessilleri tarafından müdafaa edilmiş ise de onlar da ikilikte kalmışlardır.

Bizim mümessillerimiz, memleketimizce bu hususta verilmiş bir karar olmadığı için, Türkiye'nin resmi nokta-i nazari ad olunmaması ve bir su-i tefhîme imkân bırakılmaması için müstenkif kılmıştır. Latin harufatı hâl-i hazırda Rusya'nın bazı yerlerinde neşriyatta kullanılmaktadır. Kongrede ittihaz edilen bu karar üzerine Rusya'daki Türkçe neşriyatının tedricen Latin harfleriyle umumîleştirilmesi esasının tatbikine devam edilecektir.

Bakü Türkoloji Kongresi

2 Nisan 1926 Cuma Numara: 10408 Sayfa: 2 İkdam

Bu kongre Şubat'ın 26'sında açılarak Mart'ın 6'sında kapanmıştır. Bu münasebetle yeni Kafkasya refikimiz diyor ki: "Sovyetler İttihâdı" nâmını taşıyan Kızıl Rusya'nın elinde "Cumhuriyet" ve "Muhtâriyet" nâmları altında birer Rus

vilayeti şeklinde idare olunan muhtelif Türk memleketlerinin ekseriyetle komünist fırkası azasından ibaret “mümessiller”i ve muhtelif ilim müesseselerinin murahhasları sıfatıyla bir çok Profesör ve memurlarının iştirakiyle vücut bulan bu iki Türkiyeli profesör ile bir Macar, bir de Alman bir müsteşrik misafir sıfatıyla iştirak eylemişlerdir. Kongrenin hayatı tahmin ettiğimiz veçhiyle, Rus profesör ve memurlarının hegemonyası altında cereyan eylemiş alfabe gibi aktüel ve hayatî mahiyeti haiz olan meselelerde bile, mürşit ve rehber üzere, Rus profesörleri mâruzatta bulunmuşlardır. Şöyle ki bu kongreye “Türkoloji kongresi”nden ziyade “Rusya müsteşriklerinin kongresi” denilseydi, ismi daha münasip olurdu.

Biz kongrenin Türk illerinin mümessillerinden müteşekkil bir müessese olduğunu kabul etmemekte mâzuruz. Ne Azerbaycan pâytahtında toplanması, ne de muhtelif Türk “cumhuriyet” ve “muhtariyet”leri namına gelen delegelerden teşekkül etmesi onun Türk fikir, ilim ve idrâkinin mahsulesi olmasını temin edemez. Bakü gazetelerindeki tafsilât kongrenin bir düzineyi atlayan muhtelif Rus profesörlerinin “...”larını dinlemekle geçtiğini gösteriyor.

Mücerred ilim metodlarına tâ’lik eden meselelerde (Bartold) gibi meşhur profesörlere hakk-ı tekaddüm verilirse anlarız; fakat alfabe meselesi gibi Türk halkını candan alakadar eden aktüel bir meselede bile rehberliğin meçhul bir Rus profesörüne geçtiği kadar Türk unsurunun bu kongrede bir rol oynadığını gösterir bir vakıa olamaz.

Türkiye’yi temsil etmek üzere kongrede hazır bulunan Köprülüzâde Fuad ve Hüseyinzâde Ali Beyler’in bu meselede sükût ihtiyâr ettikleri de, şüphesiz Latinciler’in ekmeğine yağ sürmüştür. Mâ’lul olduğu üzere, Türkiyeli profesörlerin ikisi de kanaat itibarıyla, Latin harflerinin aleyhtarıydılar. Böyle iken kendilerinin ağza alıp da, bir kelime ile olsun, beyan-ı fikr etmemeleri Türkiye’de de katılmak üzere bulunan Latinciliğe hürmeten tazyîk olunmuş bir usül olsa gerektir. Fakat çıkardığı kararlarının, sözde olsun, kimse için icbârı olamayacağını beyan eden “ilmî” bir müessese bir ilim adamı gibi hazır olanların işbu manevrası diplomatın bir mahareti gibi telakkî edilse de, ilim ahlakının böyle bir manevra ile gayrı kâbil telif olduğunu elbette muhterem profesörlere takdir ederler. En mühim ve aktüel bir

meselede kanaatlerini söylemek imkânında değildiyseler, onlar, bu kongreye âdem-i iştirâka müreccih bulmalıydılar.

Çinliler de Alfabelerini Değiştirmişler (Hem Nalına Hem Mihına)

14 Nisan 1926 Çarşamba numara: 696 sayfa: 3 Cumhuriyet

Alfabemizi, harflerimizi ıslah ve tebdîl bahsi günün en mühim meselesi oldu. Fakat henüz bir karar verilemedi. ‘İkdam’ refikamızın yazdığına göre Çin’de de alfabe ıslahatı yapılmış. Refikamız diyor ki! ‘Çin alfabesi bu ana kadar on bin kadar işaretten mürekkebdî: Bu yüzden Çinceyi okuyup yazmak her kula nasip olmayan bir nimetti! Bu yetmiyormuş gibi Çincedeki imlada tekrar etmemişti. Herkes bizdeki gibi aklına gelen şekl-i imlayı kelimelere verirmiş. Ekseriyâ kelimelerin, yahut işaretlerin neye dalalet ettiğini istihrâç etmek mümkün olmazmış. Üç sene evel erbâb-ı ihtisâstan mürekkep bir komisyon içtima ederek yeni hurufat taharrisine koyulmuşlar, bunlar nihayet ‘39’ harften mürekkep bir Çin alfabesi icat eylemişler. Bu yeni alfabeyle her Çin kelimesi yazılabilirmiş. İmla meselesini de halledip bitirmişlerdir. Yani sedaya ve telaffuza göre kelimeler doğruca yazılıyor.

Şimdi tam üç ay zarfında Çince okunmaktadır. Bu alfabe ihtirâ olunalı üç sene olmuş. Bu müddet zarfında bir milyon Çinli okuyup yazma öğrenmişlerdir. Şu hesaba göre on milyon halk otuz sene zarfında kemâlen okuyup öğrenebileceklerdir. Fakat Çin’deki gibi erbâb-ı cemiyet bu işi meccânî bir vazife-i mukaddese bilecekler olurlarsa. . .

Ama bir nokta var: Yeni alfabeyi bulan komisyon heyeti sırf hâmiyet-i milliye sâikasıyla meccânen çalıştıkları gibi ne kadar canlı talebe varsa, gerek onlar ve gerek ahâleden okuyup yazanlar, ümmilere meccânen hasbetullah okuyup yazma öğretiyorlarmış. . .’

Çin elifbasının tâdil ve ıslahı ile Çin’de okuyup yazma bilenler arttığı hakkındaki iddia pek kutlu bir delile istinat etmiyor. Çünkü yeni Çin alfabesi icat edileli üç sene olduğu halde yalnız bir milyon kişi okuma yazma öğrenmiş. Demek ki beher seneye takriben ‘350’ bin kişi düşüyor. Hâlbuki Çin’in nüfusu ‘300’ milyon

olduğuna nazaran senede yalnız '350' bin kişinin okuma yazma öğrenmesi bir memleket ve milleti kaplayan cehlin izâlesi yalnız değiştirmekle olamayacağını ispat etmez mi?

Türkoloji Bahsi

7 Mayıs 1926 Cumartesi Numara: 10441 Sayfa: 2 İkdam

Rus Seferathânesindeki Konferans

Evvelki gün eski Rus seferathânesi binasında saat on dokuzda dârülfünûn profesörü Türkolog Mösyö Menzel tarafından bir konferans verilmişti. Mösyö Menzel Bakü'de vukû bulan ilk Türkoloji konferansından bahsetmiştir. Konferansta Sovyet fenn-i mehâlifi azalarından mâ'ada Türkolog olarak tanınmiş olan Profesör Bartolid ve İstanbul dâr'ülfünûn profesörü Hüseyinzâde Ali Bey hazır bulunmuşlardır.

Profesör Punmakin hasta olduğundan konferans Sovyet heyet-i murahhasası reis-i sânisî Mösyö Mirani tarafından küşâd edilmiştir. Profesör Menzel açık bir ifade ile ve birçok vekâyîya müsteniden bu kongrenin faaliyetini tahlil etmiş ve bunun Türk milletinin inkişafına hizmet eden azim ehemmiyetini meydana çıkarmıştır. Bütün dünyanın Türkologlarının bu konferans için maddeten birçok yardımda bulduklarını söylemesi ve bu meyânda Azerbaycan hükümetini başta olarak göstermiştir.

Kongrenin başlıca mevzuunu yeni teşekkül edecek alfabe teşkil etmiştir. Konferansçılar Türk milleti tarafından isti'mâl olunan alfabenin tarihî tablosunu yapmışlar ve şimdiye kadar vuku bulan tahvilâtı ve hâl-i hazırda isti'mâl olunabilecek şeklini göstermişlerdi. Ve nihayet Türk ve Tatar alfabesi için Latin hurûflarının münasip olduğunu kabul etmişlerdir. Bilâhare bu parlak hatibi meclis pek çok alkışlamışlardır.

Latin Hurufu

20 Eylül 1926 Pazartesi numara: 850 sayfa: 2 Cumhuriyet

Rusya'da bir Türk Cumhuriyetinde Latin hurufu kabul edildi.

Ankara 19 (muhabir-i mahsusamızdan) – Moskova'dan bir telgrafa nazaran Örekistan (?) (aslında Özbekistan ancak gelen telgraf tam okunamadığı için bu şekilde gazeteye basılmış. Sonraki sayılarında bu durum düzeltilmiş.) Cumhuriyeti Latin harfini kabul etmiştir. Bu bâbdaki tafsilatta milli kongre Örneistan maarif komiserliği tarafından Türkçeye göre bazı ufak tadilata tabi tutulan Latin alfabesinin ittifakla ve alkışlarla kabul edildiği bildirilmektedir.

Özbekistan Örneistan (Hem Nalına Hem Mihına)

22 Eylül 1926 Çarşamba numara: 852 sayfa: 3 Cumhuriyet

Rusya'da (Özbekistan) isminde cumhuriyet vardır. Bu Türk cumhuriyeti Latin harflerinin kabulüne karar vermiş bu haber bir Ankara Telgrafnamesi olarak gazetemizde mündericdi. Fakat 'Özbekistan' yerine 'Örneistan' yazılmıştı. Bu hatayı yapan arkadaş, acaba Latin harflerinin kabulü meselesinde 'Özbekistan'ın diğerlerine 'Örne' olacağını tahmin ettiği için mi ismini 'Örneistan' tahvil etti?

Bir Değişme (Hem Nalına Hem Mihına)

19 Teşrin-i Sâni 1926 Cuma numara: 909 Sayfa: 3 Cumhuriyet

Bizim darülfünunun muhterem müderrislerinden biri 'Latin' harflerini kabul etmenin muvaffak olup olmayacağı sualine, fevkalade ve görülmemiş surette müteceddid görünmek hevesiyle:

'- Lisanımızı değiştirelim: başka bir lisan kabul edelim' cevabını vermiş!

Anlaşılan, müderris bey lisan değiştirmeyi çorap değiştirir gibi kolay bir şey zannediyor. Bize kalırsa, değiştirmesi daha kolay bir şey vardır. O da, Türk milletinin dilini değiştirmek isteyen müderris beyi değiştirivermekten ibarettir.

Türk Dili ve Harfleri Hakkında Konferans

26 Teşrin-i Sani 1926 Cuma Numara: 10630 Sayfa: 1 İkdam

Lisan ve Harf Meselesi - Yarım Asır Evvel - Mirza Feth Ali Ahundzâde - Namık Kemal'in bir Makalesi - Gazi Paşa'nın Küçük ve Fakat Büyük Sözleri - Yanlış Anlatma - Şekip Bey'i Dinlemeli

Dün akşam saat on yedide Köprülüzâde Fuat Bey tarafından (Türk dili ve Türk harfleri) hakkında Türk ocağında bir konferans verilmiştir. Fuat Bey bu meseleyi şu yolda izah etmiştir:

“ Bizde zaman zaman lisan meselesi ve harf meselesi günün meselesi şekline girer, bütün fikirleri işgal eder, sonra unutulur gider. Bu epey zamandan beri tesis etmiş bir ananedir. Lisan ve harf meselesi yarım asır evvel mevzu bahis edilmiş bir meseledir.”

“İptida lisan meselesiyle harf meselesi birbirine sıkı sıkıya merbût olmakla beraber ayırabilmek de kolaydır. Harf meselesinde iptida mevcut harflerin Türkçeye tespiti için kifayetsizliğini, bunları ıslah etmek ve değiştirmek lüzumunu Azeri edebâsından Mirza Feth Ali Ahundzâde ileri sürdü, bu fikrini terviç için İstanbul'a geldi ve bu fikrini neşir etmek istedi. Bu münasebetle Namık Kemal merhumun yazmış olduğu bir makale vardır ki mntıkların salâbeti itibariyle bugünlerde lisan ve harf meseleleriyle uğraşanların nazar-ı itibara almaları lazımdır.”

“Bu harf meselesinin zannolunduğu gibi bir milletin terakkisi için sebep olamayacağını söylüyor. İmla okunduğu gibi yazılmıyor, daha ziyade morfolojinin lisanlarına tâbi olduğunu gösteriyor. Bunu İngilizce ile ispat edebiliriz. Her

kelimenin doğrudan doğruya yazılması o lisanın büyük bir medeniyet lisanı olduğunu icap etmez. Harf meselesi bir milletin hayatî meseleleri arasında sayılamayacak tali bir meseledir. Meşrutiyetten sonra bu mesele mevzu bahis oldu. Harflerin ıslahı düşünüldü. Bu hususta mevcut matbaa kasalarını daraltmak düşünüldü. Birçok tespitât yapıldı, fakat bir semere vermedi.” Bundan sonra müebbet Latin harflerine geçerek Latin harflerini kabul etmek meselesini bazı Türk memleketlerinde ve bizim memlekette baş gösterdiğini, fakat bunun tarihî tekâmülü ile medeniyet tarihinde milletlerin ... veyahut terakkisine amil olduğu iddia edilemeyeceğini söyledi ve mevcut lisanımız üzerinde Latin harflerinden beklediğimiz faydayı ... tadilat ile daha iyi elde edeceğimizi dermeyân etti ve şöyle dedi:

“Mazisi, anânesi olmayan bir millet başka lisanlardan harf alır. Bir milletin lisanındaki bir kelime bazı o milletin mazisini, an’a nesini hülasa eder.” Müteakiben şimdiye kadar Türkler arasında kullanılan Uygur, Orhun ve Arap alfabelerinden bahsetti. Uygur ile Orhun lisanı ve harfleri hangi memlekete girdiyse biri kabul edildikten sonra diğeri uzun müddet devam ettiğini ve Türk lisanının eskiden beri kalabalık ve dağınık bir halk tarafından kullanıldığını söyledi ve sözlerini şu yolda devam eyledi:

- Avrupa maarif ve medeniyetle bugünkü vaziyette harf değiştirmek müşkül bir mesele olduğuna hükmetmek çok kolaydır.

“Harf değiştirmek için milletlerin hars itibarıyla düşkün olmaları icap eder. Hars sahibi olan milletler için bu harfleri değiştirmek müşkül bir iştir. Benim kanaatimce harf değiştirmek fikirleri kendimizin ibtidâî bir kavim olduğumuza, gürültüden mahrum bulunduğumuza delildir. Reis-i cumhur hazretleri bir nutuklarında:

“Türkiye Cumhuriyeti Türk harsına istinâd eder” demiştir. Bu küçük fakat büyük söz bir düstura istinâd eder.

“Bugün hükümet resmî olarak ecnebi müesseselerde ecnebi lisanlarını ilga ile Türkçe ikame etmiş ve bu lisan hükümetin resmî lisanı olmuştur. Biz asrî ve medenî bir millet olabilmek için kendi benliğimizi sermeli ve bize dedelerimizden yadigâr olan lisanımızı her şeyin fevkinde tutmalıyız.

“Efendiler! Son olarak birkaç söz söylemek isterim: Şekip Bey’in akşamda ... edip yanlış anlaşılan beyanâtı bir galeyan tevlit etmiştir bu, meşru’ bir galeyandır. Bu asabiyeti şayan-ı şükran bulurum.”

Müteâkiben Celal Mahir Bey kürsüye geldi. Şekip Bey’in akşamda intişar eden beyânâtından: “Bu ızdırap kutludur. Onun için geliyor. Bu îtimâdsızlık yavaş yavaş lisan hakkında başladı. Belki ileride hislerimizi ifade etmek için başka bir lisan taharri edeceğiz.” ve “Türkçe lisan ahşap ev tesiri yapıyor.” cümlelerini okudu. Bu meselenin gençlikte galeyan tevellî ettiğini, binaenaleyh Şekip Bey’in Ocak tarafından davet olunarak izahat vermesini rica etti ve “ O zaman lisaniyat âlimleri de ocakta bulunacak. Şekip Bey’in izahatını dinleyeceklerdir. Şekip Bey, memleketin bir mütefekkiridir. Bu mesele izahatla doğrulanabilir.” dedi ve Köprülüzâde Fuat Bey samîlerde lerdan Türk dili ve harfleri hakkında tahriren sual sorulara izâhat verdi. Konferans bir saat istidâd etmiştir.

Tahlil: Yukarıda Fuat Köprülü’nün katılmış olduğu bir konferanstan bölümler aktarılmıştır. 1926 yılında Fuat Köprülü Türk milletinin güçlü bir harsının olduğunu, Türklerin kullanmış oldukları alfabelerin kalabalık toplumlar tarafından benimsendiğini, bu sebeple de bizim alfabe değiştirmemizin yersiz ve gereksiz olduğunu söylemektedir. Herkesin Latin harflerini almamız gerektiği yönünde açıklamalar yaptığı bir dönemde Mehmet Fuat Köprülü görüşlerini dile getirirken tepki çekmemek için Gazi Mustafa Kemal’in söylemiş olduğu sözleri dayanak göstermektedir.

Latin Harfleri

26 Teşrin-i Sâni 1926 Cuma numara: 916 Sayfa: 3 Cumhuriyet

Köprülüzâde Fuat Bey, bu harflerin kabulü basit bir mesele değildir, diyor.

Dün saat on yedide Türk Ocağı'nda, son zamanlarda yine ortaya atılan Latin harfleri meselesi hakkında müderris Köprülüzâde Mehmet Fuat Bey tarafından kıymetli bir konferans verildi.

Fuat Bey evvela bu meselenin bizde zaman zaman meydana çıkıp kaybolduğundan bahsederek demiştir ki:

‘– Son zamanlarda Latin Harflerinin kabulü yeniden ortaya çıktı. Bizde bu meseleyi basit görenler çoktur. Avrupa medeniyeti dairesine girdikten sonra bakıyorlar ki harflerimiz Avrupa harflerine benzemiyor, eğer şekli değiştirirsek Avrupa dâire-i medeniyetine daha kuvvetli gireceğiz zannediyorlar. Bunların iddialarının esassız olduğu katıyetle söylenebilir. Kendi kanaatimce, harflerin tebdili meselesi zannedildiği kadar basit değildir.’

Bundan sonra Fuat Bey bu meselenin neden bu kadar basit olduğunu îzah etmiş ve öz cümle demiştir ki:

‘– Türkçe eskiden çok vâsi’ bir sahada kullanıldığı için muhtelif amiller tesiriyle birçok alfabeler kabul edilmişti. Fakat bunlar mahdut kalmış ve bunlarla az eserler yazılmıştır. Türkçeyi ana lisanı gibi konuşan Anadolu Rum ve Ermenilerinin bir takım eserleri kendi harfleriyle ve Türkçe olarak yazılıyordu.’ Müteakiben Fuat Bey Türklerin kullandıkları alfabeleri mevzu bahis etmiş ve Arap alfabesinin ancak dokuzuncu asırdan itibaren kullanıldığını söylemiştir. Müteakiben demiştir ki:

‘ – Mâzisi, harsı medeni olan milletler için harflerini değiştirmek meselesi pek müşküldür. Mesela Arnavutlar kendi lisanlarını ifade için Latin harflerini kabul ettiler. Onlar bunda serbestti, çünkü maziye sahip bir harsları yoktu. Kanaatimce harf değiştirmek ‘Kültür’den mahrum olduğumuzu teslim etmek demektir.’

Fuat Bey müteakiben Bakü Kongresinden bahsetmiş ve umumiyetle Latin harflerini kabulü lehinde olmayan sözler söylemiştir.

Latin Alfabeti

5 Ağustos 1927 Pazartesi numara: 1194 sayfa: 2 Cumhuriyet

Sovyet ittihadına dâhil şark mektepleri arasında gittikçe ta'mîm etmektedir.

Bir müddetten beri İstanbul'da bulunan Sovyet şuraları ittihadı şark akademisi tetkikat ve tetbiat heyeti azasından Profesör Diyanştaik ahiren memleketine avdet etmiştir. Profesör Diyanştaik giderken kendisiyle görüşen bir muharririmize Latin harfleri hakkında şu mâlumatı vermiştir:

‘ – Sovyet Sosyalist Cumhuriyetleri ittihadının merkezi hükümeti Latin alfabetinin kabulü hakkında hiçbir kanun vazi etmemiş olup bu meseleyi tamamıyla şark milletlerinin reyine terk eylemiştir. Her bir cumhuriyet Latin alfabetini kabul veyahut eski alfabeti muhafaza etmek hususunda serbesttir. Bazı cumhuriyetler yeni alfabeti tedricen kabul için kanunlar kabul etmişlerdir. Bu miyânda Özbekistan, Türkistan ve Azerbaycan cumhuriyetleri vardır. Bilhassa Azerbaycan'da bu hususta çok gayret sarf edilmiştir. Çünkü Bakü, Latin hurufatı taraftarlarının merkezidir. Orada ‘ Yeni Yol’ namıyla neşredilen yevmi gazete Latin hurufatıyla basılmaktadır. Daimi kari'leri altı binden ibarettir. Bu gazetenin yeni alfabeti öğrenmiş köylü, amele ve muallimden mürekkep yüzlerce muhabiri vardır. Bu seneden itibaren ilk mekteplerde Latin alfabetinin tedrisine başlanmıştır. Önümüzdeki yedi sene zarfında bütün mektepler yeni alfabeye geçmiş olacaklardır. Aynı zamanda eski mektep kitapları Latin hurufatıyla tekrar basılmaktadır. Bu yaz bütün Sovyet cumhuriyetleri ittihadında yeni Latin alfabeti komitesi teşkil etmiştir. Bu komiteye Sovyet şark cumhuriyetlerinin mümessilleri dâhildir. Hazıranda Bakü'de mülakat eden mezkûr komitenin içtimalarında hazır bulunan bütün mümessiller şark milletlerinde tatbîk edilecek olan yeni alfabetinin usul-ı tevhidi hususunda esas itibariyle anlaşmağa muvaffak olmuşlar ve hal-i hazırda mühim miktarda matbaa hurufatının imaline bile

başlamışlardır. Hiç şüphe yok ki bu imal yeni alfabenin tamîm ve isti'mâlinde mühim bir rol oynayacaktır.'

Tahlil: Yukarıdaki gazete haberlerinde gördüğümüz üzere Türk basını kongreye yabancı kalmamış, kongrenin başlangıcından itibaren Bakü'den gelen haberleri, Türk heyetinin orda bulunmasının yansımalarını, kongre ile ilgili detayları yayımlamıştır. Bu yıllarda Türkiye Cumhuriyetinin devlet yapısının oluştuğunu, halkın ve dolayısıyla gazetelerin ülke dışındaki kültürel faaliyetlerle bile etraflı bir şekilde ilgilendiğini görmekteyiz. Aynı günlerde Latin harflerinin ülkemizde kabul edilmesi ile ilgili bazı şâyialar ortaya çıkmış gazetelerde bunlarla ilgili haberler yer almıştır. Bundan sonraki haberlerde de Bakü'den gelen haberler ve kongrenin bitişi halka duyurulmuştur.

Ayrıca Özbekistan'ın Latin harflerine geçmesi haberlerde yer almış, o dönemde Cumhuriyet gazetesinde örnek bir ülke olarak gösterilmiştir.

Fuat Köprülü'nün Türk Ocağı'nda Latin harfleri aleyhinde yaptığı konuşma her iki gazetede yer almıştır. Yukarıda her ikisini de görebiliyoruz. İlk olarak baktığımız zaman İkdâm gazetesinde yer alan haber Cumhuriyet gazetesinde yer alan habere çok daha neredeyse iki katıdır. Cumhuriyet gazetesindeki haber "Latin harflerinin kabulü yönünde sözler söylememiştir" denilerek bitirilmiş. Şunu açıkça söyleyebiliriz ki Cumhuriyet gazetesi Köprülüzâde Mehmet Fuat Bey Latin harfleri aleyhinde bir konuşma yapmadığı için kibar bir şekilde eleştirilmiş ve Türk Ocağında yapmış olduğu konuşmaya gazete gerektiği kadar ehemmiyet vermemiştir.

Cumhuriyet gazetesinde yer alan "Latin alfabesi" başlıklı haber Bakü Türkiyat Kongresinden birbuçuk yıl sonra yayınlanmıştır. Şark Akademisinden bir profesörle yapılmış olan mülakattır. Mülakatta şunu görüyoruz ki Ruslar istediklerine ulaşmış, Azerbaycan, Özbekistan ve Türkistan Latin harflerini kabul etmiş, bunun için kanunlar çıkarmışlar ve gazete, dergileri Latin harfleri ile neşredebilmek için çeşitli hazırlıklar yapmışlardır.

4.1. Bakü Türkiyat Kongresi ve Makaleler

Kongrenin gidişatı ve alınan kararlarla ilgili haberlerin yanı sıra gazetelerde Bakü Türkiyat Kongresi ile ilgili birçok makale yer almıştır. 1926 yılında İkdam ve Cumhuriyet gazetelerinde yer alan Ahmed Cevdet, Yunus Nadi, Mim nun mim rı ye, Ayaz İshâki, R. M. F. imzalı makaleler Bakü Türkiyat Kongresi ile ilgili görüşler içermektedir. Bu makalelere bakarak o dönemin aydınlarının konu ile ilgili görüşlerini açık bir şekilde anlama imkânı buluyoruz.

4.1.1. Yunus Nadi'nin Makaleleri

Yunus Nadi 1880'de Fethiye'de doğmuş, 1945 yılında tedavi için gittiği Cenevre'de ölmüş, cenazesi İstanbul'a getirilerek Edirnekapı'da gömülmüştür. Yenigün ve Cumhuriyet gazetelerinin kurucusudur. Selanik'te çıkan İttihad ve Terakki'nin yayın organı olan Rumeli gazetesinde başyazarlık yapmıştır. İttihatçı olup Cumhuriyetin ilk yıllarında ve Cumhuriyet döneminde itibar gören ender şahsiyetlerden birisidir.

1912 yılında Meclis-i Mebusana Aydın mebusu olarak girdi. 1918 yılında son Osmanlı mebusanında İzmir mebusu oldu. 1920 yılında T.B.M.M.'ne İzmir mebusu olarak girdi ve altıncı döneme kadar Muğla mebusu olarak görev yaptı.

Yunus Nadi 1924 yılında kurmuş olduğu Cumhuriyet gazetesinde 1945 yılına kadar başyazarlık yapmıştır. Hem devlet adamlığını, hem gazeteciliği birlikte yürütmüştür.

Yunus Nadi Bakü Türkiyat kongresinin olduğu yıllarda Latin harflerinin alınması yönündeki görüşlerini aynen devam ettirmiştir. Ahmed Cevdet gibi isimler, bu dönemde Latin harflerine karşı Türk birliğini bozacağı düşüncesi ile az da olsa soğuk bakarken Yunus Nadi'de böyle bir durum görülmemektedir. Yazmış olduğu makalelerde Latin harflerinin alınması gerektiği ancak bunun kolay olmadığı, ne gibi zorluklarla karşılaşılacağı, ne kadar zamana gerek duyulduğu, nasıl hazırlıkların yapılması gerektiği gibi konuları işlemiştir.

Aşağıda yer alan iki makale Cumhuriyet gazetesinin birinci sayfasında, sağ sütunda Yunus Nadi imzasıyla yer almaktadır.

Türkçe ve Latin Hurufu

12 Mart 1926 Cuma numara: 663 sayfa: 1 Cumhuriyet

Yeni bir refikamızın gayretli bir muhabiri Ankara'dan gazetesine çektiği bir telgraf namede lisanımızda Latin harufunun kabulü etrafındaki mesainin pek ziyade ilerlemiş olduğunu haber vermiştir. Muhabir diyor ki : 'Bu hususta mevcut tasvirin tatbikatına fiilen başlanmış addolunmakta, yeni posta pulları ile evrâk-ı nakdiyedeki yazılar buna misal gösterilmektedir.' Bu şekli ile bu haberi okuyanlar Ankara'da Latin harufunun kabulü etrafında mitrad mesai cereyan etmekte olduğuna hükümseler mazurdur. Tatbiki kabiliyeti itibariyle Latin harufunun lehinde aleyhinde söz söyleyenler vardır. Fakat hükümetin şimdiye kadar bunu ciddi bir iş gibi alarak tetkikatına koyulmuş olduğu gayri vâkıadır hükümetin mühim ve müsta'cel o kadar işi var ki ilk senelerinde daha ziyade nazarî münakaşalara zaman olacak olan Latin harufu meselesiyle iştigal etmek, henüz ciddi surette hiçbir hükümet mahfilinin mesaisi miyânında değil, hatta düşüncelerinde bile muki olamamıştır. Milli olduğu kadar – hiç olmazsa alıp vermek kullanmak itibariyle - beynelmilel bir mu'tûde olan posta pulları ile evrak-ı nakdiyeye Latin harufu ile bir iki kelime kaydolanması ise hiçbir zaman Latin harufunun Türkçeye kabulüne mukaddime sayılamaz. Muhabirin bu masum iddiası mütekebbir ve kambur bir şeyhin vaktiyle yerinden hiddetle irkilerek bize söylediği şu sözleri hatırlattı:

- Ben Almanca da biliyorum: ' vasser ' su demektir.

'Vasser'in Almanca su demek olduğunu bilmek ne kadar Almancaya aşina olmak demekse bir iki pul veya varaka-i nakdiye üzerinde bir iki Türkçe kelimenin Latin harufu ile kaydedilmiş olması da Latin harufunun Türkçeye tatbikine o kadar mukaddime teşkil edebilir. Sözün kısası şudur ki Türkçede henüz bu meseleye ciddi surette temas olunmamıştır. Şayet bir gün temas olunursa bu mesele o zaman dahi – muhabirin tasviri veçhiyle - bir iki cümle teâtisiyle ve bir iki gün içinde hallolunuvarecek değildir. Ne yapalım, maatteessüf mahiyeti itibariyle meselenin pek ... olan muktezâsı öyledir de ondan.

Türkçeye nispetle Latin harufu meselesi faili surette ilk defa olarak Azerbaycan'da ele alınmıştı. Orada beş altı sene evvel Latin harufu Türkçeye tatbîk olundu, ve adı 'doğru-veya- yeni yol' diye hatırımızda kalmış olan bir gazete Türk lisanı ve Latin harufu ile basılmaya başlamıştı. Bu sene ve bu günlerde Bakü'de itikâd eden Türkoloji kongresinin Türkçeye nispetle Latin harufu ile de meşgul olacağını ise hep biliyoruz. Kongrenin bu husustaki münakaşalarına ve neticelerine yakında vâkıf olacağız. Fakat eğer kongrenin tetkik edeceği mevzu 'doğru – veya - yeni yol'da gördüğümüz tatbikat ise bunun ilim ile alakası olan hiç kimseyi ve bilhassa Türkleri hiç memnun edemeyeceğini şimdiden temin edebiliriz. Vaktiyle bu gazetenin dört beş nüshasını biz tetkik etmiştik. Orada mevcutlar üzerinde keyfe göre tasarruf olunarak uydurulmuş bir iki sait ile Fransız elifbasının esasını ittihaz edilmiştir. O şekilde bu haruf ile yazılacak Türkçe Türklere bile Türk şivesini unutturacak karışık ve alelacayip bir şey olmuştu. Hele o gazetenin bir ecnebi lisanından okunduğunu dinlemekle yarıdan fazlasını anlamadığımız bir lisan karşısında kalacağımız muhakkaktı. Hiçbir tetkike lüzum görmeksizin Fransız elifbasını alıveren bu hareket tarzında her şeyden evvel acele etmiş olmak şâibesi vardır. Sonra eğer Azerbaycan'daki bu Latin harufu gayretini Rus Bolşevik idaresi tecil ve tatbik etmiş ise bu kusur elbet daha büyük bir şâibeye teşkil ederdi. Çünkü lisan itibariyle ecnebi olan bir kavmin diğer bir millet lisanına müdahalesi ilmen olunur ve ilmen yürür işlerden olamaz. Malumdur ki lisan millet demektir.

Bununla beraber biz şahsen Latin harufunun kabulü taraftarıyız. Tarihan biz Türklerin temeddün ve tekâmül nasibimiz garb akvamının takip ettiği zihniyette ve ... harekette iken dünya yüzünde cemaatlerin ve ma'şerlerin yerlerinden oynayarak sağa sola yürüdükleri hengâmede çok fena bir tesadüf güzergâhımız Kafkas dağlarının cenûbunda geçirmekle bizi binlerce sene sanki ucu bucağı gelmez çöllerde avare ve perişan dolaştırmıştır. Bu itibarla bir bakıma göre hala 'Ergenekon'dan tamamıyla çıkamamış olduğumuza bile hükmedilebilir. Vardığı yer ucu bucağı gelmez çöller dahi olsa Türk'ün kahraman kabiliyetli fitratı bu sahada dahi başlı başına tarih sayılacak kadar harikulade hadisat ile cereyan etmiştir. Köle ve muhafız diye Bağdat kasırlarına giren Türkler vaziyetin hâkimi ve hükümdarların efendisi olmakta gecikmemişler ve İslam'ın müdafaasını fitri ve milli kahramanlıkları ile

mezc ve telif ederek her tarafta ve her sahada şeâmât abideleri dikmişlerdir. Roma imparatorluğunun şarkısını ele alarak asırlarca dünyanın bir kısmını idare etmiş olmakta milli kabiliyet görmemek imkânı var mıdır? Orduları ve donanmaları ile karalarda ve denizlerde hüküm-fermâ olmak için bu Türk milleti acaba kimlerden ders almıştı? Fakat kutlu gayeye gidiyor, kâinatta ne arıyordu? Bize öyle geliyor ki yolları Kafkas dağlarının cenubuna düşen Türkler kaplarına sığmayan hareket ve hayatlarında bu gün garbde tekâsüfünü gördüğümüz medeni cereyan arayarak öyle avare ve perişan dolaşmışlardır. Sami akvamın muaşeret ve medeniyet tarzı Türk'ün hayatı ve kabiliyetine uymamış ve bu tarz Türk için uzun bir müddet Çin Seddi kadar kutlu bir ayak bağı olmuştur. Bin bu kadar sene sonra işte kendimize geliyoruz. Tarafımızdan o kadar ıslah edilmesine rağmen Sâmi elifbanın Türk diline ifadeden aciz bir alet olduğunu dahi işte her gün biraz daha hayretle açılan gözlerimizle görmekteyiz. Ancak mesele yukarıda kaydedilen muhabirin Ankara'dan çektiği telgraf kadar basit değildir.

Eğer Türkçeye Latin harufu tatbik olunacaksa bunun aramızda çok şâyia olan Fransız alfabesi olmayacağını her şeyden evvel kafalarımıza yerleştirmeliyiz. Fransız alfabesi Latin harufunun tatbikatta belki - hatta zaman zaman bizzat Fransızların da şikayet ettikleri - en küçük ve en çapraşık olanlarından biri de (uzun) kelimesindeki (u) yu ifade etmek için Fransızların (ou) sunu mu alalım? (öpmek) kelimesindeki (ö) yü ifade etmek için (eu) ve (oeu) mürekkeplerini mi kullanalım? Ne mecburiyetle? .. bu bir iştir ki uzun tedkîk ister.

Turanî ırktan olan Macarların Latin harfini isti'malleri tarzı çok basit ve kolay olduğu kadar lisanımızın telaffuzu hakkıyla eda edecek kabiliyette bulunduğunu gördük. İلمي heyetle bütün bunlar gözden geçirildikten sonra nihayet vâsıl olunacak şekiller ortaya konulabilir, ve işte o zamandır ki Latin harfunun Türkçeye dahi tatbîk olunacak olursa bunun da tedricen ancak bir nesilde tahkîk edebileceği malumdur.

Şimdi kullanmakta olduğumuz sâmi haruf ile yalnız matbaacılık âleminde çektığımız müşkülât bilirse meselenin ne ciddiyetle tedkîk ve mütaalasına geçilirdi. Hâlbuki Latin harfunun kabulü başlı başına bir maarif ve bir medeniyet meselesi

teşkil edeceği muhakkaktır. Ancak, dediğimiz vecihle, mesele çok tedkik ve çok zaman isteyen bir meseledir. Yalnız bu meselede isti'câle mahal yoktur. Elverir ki ciddiyetle tedkik ve mütâlaasına başlanmış olsun.

Yunus Nadi

Latin Harfleri

20 Mart 1926 Cumartesi Numara: 671 Sayfa: 1 Cumhuriyet

Tekrar edelim ki biz Latin harflerinin Türkçemize kabul ve tatbik taraftarıyız. Görülüyor ki buna taraftar olmayanlar da var. O halde mesele münakaşa olunacak demek. Bu münakaşa olsun, ve olmalıdır. Latin harflerinin kabul olunup olunmamasındaki faydalarda, mahzurlar da ortaya çıksın efkâr-ı umumiyeğimiz meseleye gereği gibi istinas peyda etsin. Yalnız bu münakaşalar selamete yürüyebilmek için bir iki noktanın daima göz önünde tutulması lazımdır:

1- Latin harflerinin kabulü ile sâitlerin tayin ve tespiti için ciddi bir tetkike ihtiyaç vardır. İlmi bir heyet bilhassa bununla enine boyuna meşgul olacaktır.

2- Tetkiklerin hitamı üzerine Latin harflerinin Türkçeye tatbiki tadrîci bir usul takip ederek bu bezm-i âzamı bir neslin dediğimiz bir müddet zarfında ikmâl edilmiş olacak, yani nihayet azami bir nesil sonradır ki lisanımız tamamen Latin harfleri ile yazılmış bulunacaktır.

Bu iki noktanın ehemmiyeti üzerinde bilhassa ısrar ederiz. Çünkü asırlardır elimizdeki sami elifba hissiyatımızda ve mevcudiyetimizde çok alışılmış bir mevki tutmuş olduğundan onların Latin harfleri ile istibdali fikri ilk vehlede umumun hissiyatını ve hayatını sarsmak ihtimali yoktur. Latin elifbasının lisanımıza kabulüne muvaffak görmeyenler hissiyatın kendi işlerine yarayan bu vaziyetinden istifade etmek isteyerek işi kolaylıkla mugalataya bozmaya mütemayil olurlar. Bu günden yarına Latin harflerine geçmekle Dimyata pirince giderken evdeki bulgurdan

olacağız ve lisan itibariyle Babil kulesi amelesine döneceğiz gibi sabun köpüğüne benzeyen kolay delillerle işi sevk ederek onun kuvvet ve ehemmiyetini düşürmeğe çalışabilirler. Gerçi münakaşa usulünde bu da erbâbının bütün bir hârıkla tavsîl edebilecekleri bir yoldur. Fakat ona karşı şimdiden mücehhez olmakta bizim haritimizin dûrbînliğimizin isti'mâline lüzum gördüğü diğer bir haktır. Hayır, eğer Latin harfleri Türkçeye kabul olunacaksa bu muamele ne öyle gelişigüzel, ne de öyle birdenbire oluverecek değildir. Bilakis bu muamele evvela tam ve kemâl bir isabeti temin etmek üzere mecdî tedkiklere tabi tutulacak, saniyen de bu kabül ve tatbikten hiçbir muamelesi en ufak karışıklığa uğramamak üzere tedrici bir usul ile uzun zamanda yapılacaktır.

O halde şimdi meseleye gelebiliriz.

Bu meseleye ait olarak on on beş gün evvel neşrettiğimiz makalede demiştik: 'Latin harfunun Türkçeye kabul ve tatbik meselesi, başlı başına bir maarif ve medeniyet meselesidir.' Bu şekilde dava çok büyük ve bittabi o nispette ehemmiyetlidir. Bizce büyük ve ehemmiyetli olan bu dava çok doğrudur. Lisan, medeniyetin anahtarıdır. Münakaşalar devam ede ede biz bizim hesabımıza davanın nihayet 'bir maarif medeniyet meselesi' olarak sabit olacağından emin bulunuyoruz. Ancak bu günden onu yalnız bir makalede o neticeye saif olacak surette mütalaaaya kalkışmak istemiyoruz. Çünkü mevzu geniştir. Onu bir makalede teksif etmeğe çalışmak da ortaya aletleri ve sebepleri bilzarure bahs harici bırakılan daha ziyade nazârî görülebilecek bir eser çıkarmış olmaktan korkarız. Meseleyi küllî olarak mütalaa etmektense onu teşkil eden bahisleri ayrı ayrı tetkik etmek böyle bir işte bizi yavaş yavaş hissiyattan ederek hakikaten alıştırarak bir usul olsa gerektir.

İşte birinci bahis: Türk lisanının kaideye mutabık bir imlası yoktur ve şimdi kullanmakta olduğumuz harflerle kaideye mutabık bir imla neticesine varmak imkânı yoktur. Lisanımızın ifadesi için bilmiyoruz hangi tarihinde istimaline başlanılan sami elifba ve bu elifbanın o zamanki ve bu zamanki ana lisanları, seslerin edasını saitlere havale etmemiş lisanlardır. O lisanların tasrifat terakkibatı, kendilerine has – ve Türkçemize tamamen yabancı- usul ve kaidelere tabidir. Onlarda kelimelerin terkibi muttasıl harflerin parçaları ile yapılır, tağyirâtı kelime üzerindeki tasrifat ile tayin

eder. Nihayet zahirde şekillerden ibaret kelimeler mecmuası olan cümlelerin her kelimesindeki hareke ve sükûn cümlelerin terkihi ve edevâtın lühuku tarzına göre anlaşılır. O lisanlarda kelimeyi dürüst okumak, bir 'klişe' hatırlamak demektir. Cümleyi dürüst okumaksa zihnen bir takım faydaları tahtir etmeğe, daha doğrusu bilmeğe bağlıdır. Bu itibarla mesele garb lisanı ile Çince veya Japoncanın yekdiğerinden farkı yalnız nisbidir. Yoksa esas ve kaide itibariyle aralarındaki müşâbehet inkâr olunamaz. Her kusuruna rağmen Fransızca ile Çince arasında hiçbir münasebet yoktur denilebilir. Fakat Arapça için hal böyle değildir. İşte Türkçemizi yazmağa müvekkil kıldığımız sami harflerinin kullanıldığı ana lisanlarda oynayabildiği rol budur. İçine Arap ve Acem kelimelerini de almış olduğumuz lisanımızda bu kelimelerle beraber o lisanların kaidelerini de almışız ve en fenası vaktiyle lisanımızı her nedense Arap harfleri ile yazmağa başlamakla hala içinden çıkamadığımız ucu bucağı gelmez bir belaya girmişiz. Bizim için yüksek bir Türk kültürüne müntehâ olacağı şüphesiz bulunan Avrupa maarif ve medeniyetinden asırlarca ve asırlarca geri bulunmaklığımızı belli başlı şu birkaç kusura rica etmekte hata yoktur denilse mübalağa olmaz. Şimdiki harflerle emin olarak yazılmaz ve hele selamete okunmaz bir lisana malik olduğumuz açık söylenilmelidir. Yalnız esrarını bilenlerin işine yarayan stenografi yazısıyla ne maarif neşrolunur, ne de medeniyet tesis kılınır. Bazı harflerin iki ve diğerk bazılarının ise dört şekli olan ve kelimeleri ekseriyetle bu harf parçalarının birleştirilmesiyle vücuda getirilen Türk lisanı, şimdiki şeklinde yalnız bir stenografi lisanı addolunabilir. Türkçeyi yazı ve imla itibariyle ıslah edebilmek için iki şarta ihtiyaç vardır.

1- Hurufu müstakil ve munfasıl kılmak

2- Hareke vazifesini sâitlere gördürmek, bunları ise tayin ve tespit etmek.

Şimdiye kadar yapılan tecrübeler bize ispat etti ki bu iki şartı mevcut yazı ve harfleri üzerinde yerine getirmeğe çalışmak, adeta yeniden bir yazı vücuda getirmeğe müsâvidir. Elifba bizim değildir. Bizim olmayan bu elifba üzerindeki ıslahatımız İbrani lisanını ıslah etmeğe çalışan bir hareket oluyor. Filhakika bu suretle vücuda gelen yazı daha ziyade silah ve tekâmüle mazhar olmuş bir İbrani yazısına pek benzemiyor. Mademki mevcut harflerin ve onlardan terkip edecek yazının ıslahını

adeta yeni bir lisan yazısı vücuda getirmeğe muâdildir, o halde garp milletlerinde kullanılmakta olan Latin elifbasının pek ehemmiyetsiz bir iki tâdil ile lisanımıza tatbîki daha kestirme bir tarik olmaz mı diye hatıra ehemmiyeti hiç de istisgar olunamayacak bir sual gelmez mi?

İşte şimdi çoktan hatırlara gelmiş olan bu sualin cevabı üzerindedir ki münakaşa başlamış bulunuyor. Bu, çok münakaşaya değer bir bahistir. Eşgalin efkâr ile alakası inkar olunamaz. Fesin ve şapkanın kendilerine mahsus ayrı ayrı manaları yok değildir. Nasıl bunlarda zihniyet ve medeniyet merhaleleri varsa Arap elifbâsıyla Latin elifbâsında da – maddi zorluk veya kolaylıklardan başka – öylece zihniyet ve medeniyet merhaleleri vardır. Bizi lâ-ekal on asırdır yerimizde saydıran âmiller arasına bütün zihniyetleri ile şu Arap harflerini de koymalıyız. Türk’ün hakiki harsı insâniyetin irfân ve medeniyetinden azamî istifâdesinde olduğunu çok iyi bilmek mecburiyetindeyiz. Bu “insâniyetin irfân ve medeniyetini” neden kolay ve mebzul istifâde edebilmeliyiz. Bunun için evvela kendi dilimiz için imla ve manası mezbût olduğu kadar kolay bir yazıya mâlik olmalıyız. Altı ayda Türkçe’nin öğrenildiği iddia olunuyor. Biz altı senede dahi bunun öğrenilmediğini ispât ederiz. Hatta şimdiki şakliyle bütün bir hayatın Türkçeyi öğrenmeye kifayet etmediğini ve etmeyeceğini iddia ederiz. Sebebi çok basittir: Çünkü, Türkçe’nin imla ve manası mazbût bir yazısı yoktur, ve mevcut harfleriyle bunun te’mini imkânı da yoktur.

Yunus Nadi

4.1.2. Ahmet Cevdet’in Makaleleri

1865’te doğup 1935 tarihinde İstanbul’da ölmüştür. Takvim-i Vakayi, Tercüman-ı Hakikat, Sabah, Tarik, Saadet ve İkdâm gazetelerinde yazmıştır. 1894 yılında İkdâm gazetesini çıkarmaya başlamıştır. İkdâm gazetesinin başmuharrirliğini yapmıştır. Türkçülük fikrini savunmuştur.

Ahmet Cevdet Bey her ne kadar Latin alfabesinin alınması taraftarı da olsa aşağıdaki makalelerinde Rusların Türk birliğini Latin harfleri vasıtası ile bozacağını düşündüğü için bu yönde yazılar yazmıştır.

Latin Hurufatı

10 Mart 1926 Cuma Numara:1387 sayfa: 1 İkdam

Kabul Edilecek Olursa

Türkçeyi yazmak için Latin hurufatının kullanılması meselesi son günlerde iyice taraftar peyda etmiştir. Bu makaleden maksat bu hurufatın leh veya aleyhinde beyan mütalaa etmek değildir. Latin hurufatının kabulü takdirinde bunun sanat nokta-i nazarından tesirâtını izah ettikten sonra tekemmülü için ne yapılmak lazım geleceğini araştıracağız. Evvela matbaacılık, daktilografi.

Bu hurufat kabul edildiği takdirde, matbaacılıkta büyük bir tahavvül karşısında bulunacağız. Bizim şimdiki yazılarımızın çeşitleri maatteessüf mahduttur. Arabî dediğimiz şimdiki hurufatımızı ikmale ve ihtiyaca kâfil eşkâle koymaya sanatkârlar gayret edememişlerdir. el-Yevm mevcut ve amil olmak üzere ve ırken bir Türk sanatkarı vardır ki bâb-ı âli caddesindeki dökümhane sahibi Mehmet Efendi'dir. Fakat bir Mehmet Efendi ne yapabilir. Hurufatçılık çok sermayeye muhtaç bir sanattır. Hâlbuki Latin hurufatını istî'mal eden milletlerde dökmeçiliğiyle meşgul olan ne büyük, ne zengin, ne mahir fabrikalar vardır. Vücuda getirilmiş olan güzel çeşitlerin haddi hesabı yoktur. Kezâlik, Avrupa'da dökülen bu harfler sağlamlıkta da bizimkilere kat kat faiktir. Bizim hurufatımızın bir takım ince ve hattı müstakîm haricinde parçaları vardır: kef, mim kuyruğu, cim ve ayn çanağı gibi parçalar ile noktalar ancak birkaç sene hurufatın dayanmasına müsaade olur. Gazete sahipleri her iki senede, harflerini tecdit etmelidirler. Yoksa gazetenin yazıları kırık dökük olur. Bir gazete ayda elli liralık hurufat istihlak eder. Bu ise bâd-ı hevâya verilen bir paradır. Latin harfleri ise hiç olmazsa altı sene gider.

Bir de, Türkçe, daha doğrusu, kullandığımız Arapça hurufatın hatt-ı müstakim haricine çıkan gayr-ı hendesî parçaları yazının süslenmesine sebep olursa da tab'

hurufatında satır araları gayetle açık olur. Bu açıklık hattın kalınlığıyla mütenasip değildir. Hâlbuki Latince hurufat hem daha kalın ve siyah olur, hem az yer işgal eder. Bizim hurufatımızın bu noksanı yüzünden gazetelerin Avrupa kağıt fabrikalarına verdikleri paralar içinde çok fuzuli olanı vardır. Ne demek istediğimizi yalnız ehl-i sanat olanlar anlayabilirler.

Türkçede, yek kalın hurufat yoktur. Nihayet 48 punto vardır. Fakat kalınlık yine bir şey değildir. Latinedeki hurufatın ise birkaç santimetre kalınları vardır. Türkçede kalın hurufat ile mesela duvar ilanları basılamaz. Behemehâl ilanı el ile yazmak ve sonra basmak lazım gelir.

Diğer cihetten, linotip ve monotip denilen tertip makineleri vardır. Latince hurufat bizimkiler gibi elde dizilmez. Mürettepler piyano gibi makinelerin önlerine oturarak ve klavyelere basarak yazıları dizerler. Bir mürettip günde altı punto denilen ince harften altı sütun kadar yazı dizer. Onun için Türkçenin el ile tertibatı matbaalar için pahalı olur. Türkçede hurufat dizilip basıldıktan sonra o dizili hurufat bir bir dağıtılır, her biri kendi gözüne konur. Fakat makine marifetiyle dizilen hurufat bir kere basılır ve dağıtılmaz. Binaenaleyh hurufat her gün yenidir. Çünkü linotip makineleri, hurufatı hem döker hem dizer. Sanatın bir harikasıdır.

Daktilografi ---- el, yazı makineleri için Arabî hurufat bir türlü tatbik edilemedi. Ne yapıldıysa yazı hem çirkin hem okunmaz oldu. Ticaret mektuplarımız ve resmi evrak behmehal el ile yazılıyor ve binaenaleyh intizamsızlık oluyor.

Sanat noktasından daha söylenecek şeyler vardır. Fakat biz en göze çarpanlarını beyan ettik.

Saniyen- Latince harflerde bizim lisanımızın telaffuzu için lazım olan harfler tekmiil değildir. Fakat bunları ikmal güç değildir. Bu hususta Latin hurufatını kullanan ve lisanları Latin cinsine mensup olmayan milletlere bakalım. Macarlar, Lehliiler,, Hırvatlar, mevcut olan Latin hurufatından bazılarının üzerine işaretler koymaya, bazen de iki harften bir seda çıkarmaya mecbur olmuşlardır. Leh lisanında bizim kalın lam vardır. Bu harfin ortasına mailen bir çanacık koymuşlardır.

Hırvatlarda Ç sadası için Latin C harfinin üzerine bir işaret koymuşlardır.

Demek istiyoruz ki Latin harflerinin üzerine biz de, lisanımızın telaffuzuna göre böyle işaretler koyabiliriz. Bunda hiç güçlük yoktur. Salif..... Latin ırkından olmayan milletlerin sûret-i istimallerinden biz de müstefit oluruz.

Dün kari'lerimizden (İbrahim Hasan) imzasını koymuş bir zat bize Latin hurufatıyla makinede yazılmış bir mektup göndermiş. Bu mektup pek temiz, pek muntazam bir tertipteydi. Mektup sahibi Latin hurufatının muhasenatından bahsediyor. Evet kabil-i inkar olmayan iyilikler var. Buna karşı itirazlar da var.

Burada gayet mühim içtimai ve siyasi noktalar mevcuttur ki bunları erbabı bilmüzakere halletsinler. Bu bir Avrupa ve Asya meselesi gibi bir şeydir. Gibiyi kaldıralım, Avrupa- Asya meselesidir diyelim de söylenecek sözleri hülasa etmiş olalım. Türkiye Cumhuriyeti için bu mesele, veyahut beyneşşark velgarb meselesi kadar önemlidir. Tatbiki kolay da değildir. Zira bütün müellefât, mektep kitapları hep o hurufla yazılmak lazım geleceği gibi derhal mükemmel bir de lügat kitabı tanzimi iktiza eder. Ama bunlar yapılmaz şeyler değildir.

Ahmet Cevdet

Yine Latin Harflerine Dair

21 Mart 1926 Pazar Numara: 10396 Sayfa: 1 İkdam

Diğer vilayetlerdeki refikâmızdan nicesi Latin hurufatının kabulü meselesiyle iştigal ediyorlar. Bu gayretin sebebi anlaşılmaz değil. Bilhassa köylülerimiz arasında okuyup-yazanlar ne kadar nadir. İstiyoruz ki Türkiye bu mahrumiyetten bir an evvel kurtulsun. Gayet meşru bir arzu.

Acaba Latinceyi kabul etmekle bu okuyup yazma emeli hemen veyahut cüzî bir müddet zarfında hâsıl olabilir mi?

Bizim fikrimizce hayır! Maatteessüf hayır! Bu meseleyi, o kadar sathî olarak, bir hükme bir karara rabt etmemeli. Ahiran Fransız gazetelerinde bir kumandanın

beyânâtını ve o beyânâtı takip eden vesâyâsını okudum. Fransızlar gibi asırlardan beri ilim ve fen sahibi olan bir milletin askere yolladığı köylüler içinde yüzde otuzunun okuyup yazma bilmediği görülmüştür! İşte Latin hurufâtı kullanan bir millet. Hatta kendisi de Latin ırkına mensup bir millet. Mektebi de var, muallimi de var. Hele ulema ve fuzalâsının haddi hesabi yok. Dünyaya hocalık eden bir millet-i mütemeddine. Bu böyle mi olmalı idi? Herkes okuyup yazmalı değil, belki ikinci derece-i tahsile bile varmak lazım gelmezmiydi? Halbu ki biz büsbütün başka bir hakikat karşısındayız. Hem bunların lisanlarının imlaları da mazbut. Bizimki gibi karma karışık ve keyfe tâbî değil. Demek ki yalnız harf kâfi değil, bazı âmiller de gerek.

Şurada istitrâden kaydedelim ki Latin hurufâtı kullanan milletler için telaffuz, daima ve mutarraden kolay ve sade değildir. Mesela Fransızca'da bir takım harfler yazılıdır ki hiç okunmaz. Bunların hangileri okunur, hangileri okunmaz, öyle kolayca öğrenilir şey değildir. Bazen sırf faidelerini bilmek, bazen telaffuza aşına olmak iktiza eder. İyice sa'i tevakkuf eden bir mesele. Hele İngilizce daha çetin. Dünyanın dilinde dolaşan bir kelimeyi bile İstanbul'un ve vilayetlerin Türk matbuâtı, Anadolu Ajansı işitenleri kahkaha ile güldürecek bir surette (cırlayan) şekl-i garîbinde yanlış yazıp yanlış telaffuz ediyorlar. Bu zatın isminin önündeki resmî lâkabı (sir) diye yazıp okumaya ne diyelim. Hâlbuki (sir) kelimesi padişahlara hitap edilir. Bir nâzırın isminin evvelinde böyle bir kelime bulunabilir mi? Bizim matbuâtımızda böyle yanlış okunmuş veya telaffuz edilmiş kelimelerin bir cetveli yapılırsa bunun miktarı iyice kesîf bir yeküne bâliğ olurdu.

Acaba bizde okuyup yazmanın mahdûdiyetine sebep yalnız alfabemiz midir? Hayır, bin kere hayır! Mektebe girenlerin kaç tanesi alfabe müşkülâtından dolayı okuyamamışlardır. Bu hemen hiç yok gibi. Bizde okuyup yazamamak evvel-emirde mektepsizliğin bir neticesidir. İşte şehirler göz önünde. Şehirler ahali okuyup yazmaya muvaffak oluyorlar. Okuyamayanlar hemen umûmen köylülerdir. Kabahat hurufatta mıymış?

Türkiye'de köy teşkilatı, yeni olsun eski olsun, tahsile, mektep te'sîsine müsait değildir. Zaten köy denilebilecek gibi köy nadirdir. Onbeş-yirmi evli köylerde

mektepe nerede yapılmış ki bizde yapılabilsin. Birkaç köyün çocuklarını bir araya toplayıp okutmak da bizde mümkün değil. Çünkü aralarındaki mesafeler çok ırak. Bizdeki hükümetler alel-umum köyler arasına vaktiyle yol inşa etmeyi vazife edinmemiş olduklarından kışın veyahud bir yağmurda bir köyden diğerine gitmek mümkün olamaz. Çocukların yarım saatlik mesafeden batıp çıkmadan mektep mahalline gitmeleri mümkün müdür?

Etraf ve havalisinin güzelliğiyle meşhur (....) denilen bir Avusturya kasabasına gitmiş idim. Kasabanın yanında epey yüksek bir yayla vardı. Oraya çıkarken yolda arkalarında çantalarıyla çocuklara rast geldim. Nereye gittiklerini sordum. Aşağıdaki kasabanın kenarındaki mektebe cevabını aldım. Yolları bir dere içinde, fakat temiz idi. Yol kenarında seyrek seyrek evler dahi vardı. Çocuklar hiç zahmet çekmeden zıplayarak koşarak gidiyorlardı. Acaba bizim memleketi baştan aşağı dolaşsak böyle köy yolları görmek nasip olur mu? İşte bizde okuma-yazma mahrumiyetinden daha pek büyük mahrumiyetlere sebep olan, bir de bu yolsuzluktur. Latince hurufâtı kabul etmek ne para eder: mektep yok, mektebe götürecek yol yok, Latince hurufâtı okutabilecek muallimde yok! İsviçre’de köylerde, çocuklar, yirmi-yirmi beş dakikalık mesafelere kadar yürürler. Halbu ki orada yollar daha muntazamdır.

Köyler arasında yol yapmak mektep yapmaktan daha mühimdir. Daha söyleyeceğim: Ben bizde bu âna kadar bir maarif idaresinin bilcümle şerâiti câmi tedrisat-ı ibtidâiye kitapları bastırıldığına da şahit olmadım.

Mevcut kitapların hiçbirisi ihtiyaca kâfi değildir. Maarif idarelerimiz ecnebi memleketlerine bir kere baksınlar. Hâlbuki hurufâtımızın mahiyeti hasebiyle bizim kitaplarımız daha mu’tenâ olmalı idi. Fakat müellif efendiler mektep kitaplarından bittabî’ istifadeye hâhişkâr olduklarından iyi kitaplar basılmıyor. Kezalik bizde maarif idareleri başka suretle de vücudunu hissettirmemiştir. Bu idareler imla meselesiyle hiç mi hiç meşgul olmadı. Hatta mektep kitaplarında olsun imla meselesini asla bir ircâ’ etmedi, edemedi. Şimdi hurufâta kabahat buluyoruz. Türkçe’de imla karışıklığı hurufat kifayetsizliğinden daha büyük rol oynuyor.

Türk hurufatının mevcudiyeti, ıslahı, bütün Türk maarifinin mazisi, hâli, istikbali, bâb-ı âli caddesinde biri Türk, diğeri Ermeni iki sanat adamının dirâyetine, sa'y ve himmetine kalmıştır. Öteden beri maarif nâzırları görmedim ki vazifesini anlayıp da bu iki adama rehberlik etsin, onlara hiçbir ihtarda bulunulmamıştır. Maarif, mektepler, okuma-yazma, Arabî-Latin hurufatı gürültülerini iştiğim zaman ben şu milletin gafletine ve ammasına bakarak içim ağlar ve acaba tâlî' ve kader bizimle aklanıyor mu diye kendime serzeniş ederim. Söz anlayan biri gelsin.

Muallimler meselesi de diğeri bir bela bu meseleyi de kimse halledemedi. Yahut bu meseleyi halletmek iktidarına hâiz olanlar o mesele ile hiç uğraşmadı. Öyle suret haller ki bugünkü Türk milletinin, bugünkü İngiliz veya Amerika milletleri kadar zengin olmasını istilzâm eder.

Şimdi diğeri bir sual! Okuyup-yazma bilmekten maksadınız nedir? İlâahir kalemi alıp bir-iki söz yazabilmekle millet-i âlime mi olacağız zannediyorsunuz? Okuyup-yazmayı haydi bil. Fakat okuyacak kitap yoksa, okuyacak gazete yoksa, o okuyup-yazmaktan ne faide hâsıl olur. İşte İstanbul'da okuyup-yazma bilen az yok değil. Acaba terakkiyât-ı hâzıraya insanları îsal eden mâlûmâtı hâvî ne gibi kitapları elde edip onlardan istifade edebilirler? Bunca senedir şimdiki harfleri kullandığımız halde o harflerle yazılmış asrî kitaplara mâlik değiliz. Asrî olmayanların yani eskilerin de adedi mahduddur. Haydi Latin hurufâtını kabul ettik okuyacak kitapları nerede bulacağız? Soruyorum: bu âna kadar, köylü için kaç kitap neşr ettik ki? Bundan sonra edeceğiz.

Bir de milletlerin vech-i iştigali var, hayat-ı içtimâyesindeki hususiyet var.

Ne demek istediğimi izah edeyim: ziraatle iştigal eden milletler içinde çocuklara gördürülecek çok iş vardır. Evlat mektebe gönderildiği gibi işler yüzüstü kalır. Gündelikçi tutmak daima mümkün olamaz. Zira çiftçi ağa gündelikçiye gündeliği verince geride kendisine pek az bir şey kaldığını görür. Hangi çiftçinin evladı çok ve gündelikçi olursa işte o çiftçi kazanır. Hele bazı mevsimler vardır ki o zamanlar, hizmet-i askeriyede bulunanlar bile birkaç hafta için köylerine gönderilirler. Hasat ve bağ bozumu zamanlar işte bu nev'idendir.

Binaenaleyh köy çocuklarını, hele bizde, mektebe yollamak babaların menfaat-ı iktisadiyesine uymaz. Babalar bu hususta haksız değillerdir. İhtimal ki Fransa'da dahi dediğimiz mecburiyet vardır. Evveleri gündelikçi veya aylıkçı bulmak o kadar çok masrafla değildi. Fakat bugün öyle değil. Bu ecirler başka bir cihette çalışırlar ise daha ziyade menfaat görüyorlar. Hele bizde de biraz sanayi başlasın, o zaman çiftçilerimiz şimdiki kadar da ecir bulamayacaklardır.

Öyle ise hurufâtımızın ihtiyaca kâfi olmadığını iddia edebilmek için, köylerde okuyup yazmanın mahdûdiyetine bir delil olmak üzere göstermeyelim.

Ahmet Cevdet

Alacağımız Latin Hurufu Değil Avrupa Fenni, Usulü, Tekniğidir

4 Nisan 1926 Pazar Numara: 10410 Sayfa: 1 İkdam

Latin hurufunun kabul ve bağdemâ kabulü hakkındaki makalelerden anlaşılan şudur ki ekseriyet şimdiki hurufumuzun ibgâsı lehindedir. Buna dair olan makalemizi biz evvelce yazmış idik.

Latin hurufatının bizim için faidesi yalnız tabî' huruf olmasındadır. Matbacılığa bir de gazete tertip ve tab'ındaki hususiyeti ilave edebilirsiniz. Latin hurufunun envâ-ı adîdesi olduğu gibi yazı makinelerinde dahi Latin hurufatının muhassenât sanatkar muhsenât – sanatkaranesi vardır. Bu gayr-ı kâbil inkârdır.

Latin hurufunun bundan başka faidesi yoktur. Hurufu kolay okunmak maddesine gelince nazar-ı dikkate alınacak mesele yalnız bundan ibaret değildir. Şimdiki hurufu kolay okumanın çaresi olduğunu da bundan evvelki makalemizde söylemiştik. En başlıca mesele bizim için lisan meselesidir.

Türkçeyi sadeleştirmek ve ziyade kullanmak gerekir. Türkçe ihmal edildikçe ibârenin kolay okunmasından bir şey hâsıl olmaz. Evvel emirde yapılacak şey Türkçe'yi tedvin etmektir. Türkçe tedvine muhtaçtır. Dilimizi tasfiye ettiğimiz gibi

kelimelerimizi harufu savtiye ile yazmak sayesinde okunmayı pek çok kolaylaştırabiliriz.

Latin harufu bizim için o kadar iktisâdî bir yazı değildir. Bununla bir yazı yazdığımızda hem zaman itibarıyla çok zâyîâta uğrayacağız hem de çok masraf ihtiyar edeceğiz. Hele gazeteler öyle azîm bir masrafa duçar olacaklardır ki...

İsterseniz bir defa tecrübe ediniz. Yirmi satırlık bir fıkrayı ilk önce şimdiki haruf ile yazınız. Sonra o fıkrayı bir de Latince ile yazın. Fıkranın her biri için sarf ettiğiniz zamanı hesap edin, bakın ne kadar fark bulursunuz. O zaman bugünkü gazeteler için aynı mündericât şimdikininkin üç katı muharrir ve muhbire ihtiyâç messettirir. Diğer taraftan belki mürettiblik daha sadeleşir bir mürettip daha ziyâde yazı dizer. Çünkü Latin harufunun kasaları gözleri birbirine daha yakındır. Şu kadar ki onca zaman Türk mürettibliği geri kalır. Mîlel-i sâireden mürettipler ziyadeleşir.

Latin harufunun kabulü halinde terakkî husûle geleceğini zannetmemelidir. Fikren çok geri kalırız. Evvelce de dediğimiz gibi Latin harufuyla yazılmış kitaplar elde mevcut olmadığından bunlar vücûda gelinceye kadar okunacak kitap bulunamaz. Zannolunmasın ki Latin harufuyla yeniden kitap tab' ettirebiliriz. Bunu yapacak servet bizde yoktur. Milyonlar ister. Biz bugünkü harufat ile kitap basmakta bile - idmârı izharı güç - ne kadar geriyiz. Latin harufuyla basılacak yeni kitapların mûcip olduğu masârıfı ödeyebilmek için, ne kadar seneler çalışmaklığımız lazım gelir. Hele Latin harufunu öğrenenler veya öğreneceklerin adedi şimdiki kârî'lerden elbette daha az olacağından hiçbir müellif akla yelken edip de kitap bastırmağa kalkışamaz. Bunun masârıfını da hükümet üzerine alsın, o zaman iktisâden yeni bir rahat zamanın gelip çatmasına intizâr etmek iktifâ eder.

Hâsıl-ı kelâm hakikaten faide vermek için senelerce beklemek lazım gelen bir tedbirden atamızın iyileşmesini bekleyeceğimize şimdiden yapılması kolay olan tedbire tevessül edecek olsak daha zinde fiilî bir iş görmüş oluruz.

Mesela:

Okuduk ki İtalyanlar Cenova limanına bütün muâmelâtı celb etmek için orada her türlü teshilâtı cem' etmeye karar vermişlerdir. Hatta tütün îmâlini rahatça celb etmek için orada tütün kumpanyalarına yer göstermeye kadar ileri gitmişlerdir. İşte bu gibi maddî şeylerle meşgul olalım. Ve zihniyetlerimizi ona göre tehişe edelim. Biz ne yapıyoruz? Şuraya yanaşan bir vapurdan çıkacak vayahut ona binecek bir yolcunuzu bile ne vapurdan istikbâl, ne de vapura kadar teşbîd edebilirsiniz. Çünkü vapura girmek memnû'dur. Biz bu gibi tedbirlere müracaat edecek olursak, İstanbul limanı şimdikinden daha fena olur ve bizim hepimize girecek paralar kah Yunanistan'a kah İtalya'ya ve kah daha başka bir yere gider.

Türkiye iktisâdî hakikatlerden dâimâ uzak kalmıştır. Mesela eski zamanlarda gümrük vâridâtı azalacak diye dâhildeki ipin mensûcât fabrikalarını kapattılar. Kezâlik yetiştirdiğimiz buğdayları, çıkan müşterilere satamaz idik. Güya satmaz isek onlar aç kalacaktı.

Memleketimize Latin hurufundan ziyade iktisâdî bir ruh, iktisadi bir zihniyete girmek lazımdır.

İşte Türkiye'nin bütün selameti bundadır. Latin harufu münasebetiyle şurasını da tezkîr edeceğiz ki bizim zihinlerimiz Avrupa'nın ulûm ve fûnûnu, usullerini almağa çalışmakla Avrupa'ya kendini mâl edeceğim diye koşmamalıdır.

Biz Avrupaya mümkün değil kabul ettiremeyiz. Macar, müteveffî doktor (Karhecun) ki İstanbul'a tetkîkât için gelmişti, bir gün bana Avrupalılar Turânî cinslere dost olamazlar. Eğer biz Hıristiyan olmasa idik, bizi çoktan Avrupa'dan sürüp çıkarırlar idi, demiş ve aldanmamamızı tavsiye etmiş idi.

Avrupa bize daima yabancı gözüyle bakacaktır. Bizim rolümüz şarktır. Ama âlim ve müteveffin olmak şartıyla şarktır. Cehaletle değil.

Mademki gözümüz şarktır, o halde kendi harufumuzu terk etmek bizim için amelî fâideye mûcip olmaz.

Latin Hurufu

11 Nisan 1926 Pazar Numara: 10417 Sayfa: 1 İkdam

Latin harufunun lehinde ve aleyhinde iyice söz söylendi. İki taraf da kendine mülayim cihetleri görüyor, gayr-ı mülayimlere karşı görmemezliğe geliyor. Şimdi biraz nazarbândan çıkalım: ben Avrupa'daki kalışımda öğrenmiş idim ki bir fırka, bir zümre veya bir hizb veya heyet-i içtimâî veya ilmî bir maddeyi umûm müvâcehesinde nazar-ı itibara aldirmek işte nice derhal neşriyata başlar. Bu neşriyat hususi bir cidal, bir içtihad mahiyetindedir. İctihad bizdeki gibi kuru lafla olmaz.

Latin harufu taraftarlarının bu meseleyi nazar-ı itibara aldirmek için yapacakları vazife vardır.

Evvela Latin harufu taraftarlarından mürekkep bir cemiyet teşkili. Saniyen bu cemiyetin vereceği sermaye ile neşriyata başlamak.

Nasıl?

Evvela- Latin harufuyla basılmış Türkçe bir gazete çıkarmak.

(istitrâd - bu gazeteyi neşr etmeden evvel Latin harufu içinde bizim sadâlarımızı verecek işaretli harfler tefrik etmek, birkaç puntodan ve birkaç çeşitten harfler hak ettirmek lazımdır)

Saniyen- Latin harufuyla basılmış mükemmel, bir lügat kitabı tertip etmek.

Salisen- Latin harufuna aşına Türk mürettepler yetiştirmek.

Rabian- Latin harufuyla makale, fıkra, havadis yazabilecek muharrirler tedârik etmek veyahut yetiştirmek.

İşte ilk hamlede yapılacak bunlardır ki gerek başlangıç ve gerek daimî olmak üzere iyice masârafa vakfeder.

“Lafla pilav pişer deniz kadar yağ da benden” bu suretle neşir olunacak gazete şüphe yok suret-i daimende zebân eder. Buna da katlanmak lazımdır. Düşünmeli ki şimdiki hurufumuzla velev ki kusurlu olsun, asırlardan beri mevcudiyetimizle beraber ancak yüzde 3-4 kişiyi okutabilmişizdir. Latin hurufuyla bu nispete vâsıl olabilmek için hiç olmazsa, hiç olmazsa yarım asır lazım olacaktır. Biz köylerde Türkçeyi okutmak için bile muallim bulamıyoruz. Nerede kaldı ki Latin hurufuyla tedrisata mukadder muallim bulalım. Siz şimdi, canım çabuk olur deyiverirsiniz! Fakat emin olun ki hiç de çabuk olamaz. Size bir şey haber vereyim. Fransızca biraz bilenler yani Latin hurufunu yazan Türkler içinde yazısı okunabilenler nadirdir! Türkler içinde Latin hurufunu güzel yazanlara nadir olarak tesadüf ediyoruz.

Çoğunun yazısı okunmaktan uzaktır, ama ne kadar uzaktır bilseniz! Zannedersiniz ki sümüklü böcek gezinmiş. Yahut bir karafatma ayaklarını mürekkebe bulayıp beyaz kâğıdı telvis etmiş!

Yine Türklerden bir takımının Latin hurufuyla yazdıkları yazılar, altı-yedi yaşındaki çocukların çiziklerine benzer.

Para ile, fikir ile bu içtihadı koyulmadıkça Latin harufu taraftarları bir iş göremezler. Eğer hakikaten kanaatlerinden samimi iseler, hemen sarf-ı mesâiye koyulup evvel emirde bize lazım olan işaretli harufatı döktürmelidirler. Bunu da burada yaptırmamayı suret-i mahsûsada tavsiye ederim. Çok ehemmiyetsiz ve kolay görünen bu iş burada bed’iyet kaidesine tevfi kan yapacak yoktur.

Size şu kadarını söyleyeyim ki Almanlar o kadar nefis harufat döktükleri halde onların döktükleri Latin harufatı ile Latin kavimlerinin döktükleri harufat arasında hikmeti güç anlaşılır bir fark vardır. Onun için ne Türk, ne Ermeni harufatçılar bu işi göremezler.

Eğer bu fedakârlık çok görülüyor ise Latin harufunu kabul etmek de asırlara bakar. Eğer maksat nazariyat vadisinde kürek çekmek ise makaleler yazılmakta devam edilir. Fakat sonu yine çıkmaz.

Şurada bir istidrât daha yazacağım. Latin harufu lehinde yazanlardan bir zât, mazi ile kati alakaya lüzum gösteriyor. Bunu dünyada, kimse yapamamıştır. Bugün mazisi olmayan yegâne bir millet vardır ki o da Amerikalılardır. Fakat Amerikalıların nasıl teşekkül ettiği malumdur. Türkler için buna imkân yoktur. Nasıl ki Fransızlar, İngilizler, İtalyanlar, İsviçreliler ve saire için de yoktur. Hatta Ruslar için bile imkân yoktur. Buna hiç şüphe etmemelidir. Mazisi olan milletlerin mazi ile alakası kesilemez. Bahusus bir Türk edebiyatı, Türk tarihi de vardır.

Meahezê tarihimizde unutulması lazım gelen şeyler yok değildir. Ama tamamıyla her şeyi unutmak mümkün olamaz. Ve hatta unutulmamalıdır. Rıza Nur Bey'in tarihini okur isek Türklüğün mazilerinde pek kutlu olduğunu anlarız.

Hele hele dil meselesi daha mühim. Dilimizi zenginleştirmek için behemehâl mazinin kullandığı kelimelerden de istifade edeceğiz. Merhum Ziya Gökalp Türkler'in mazi ile alakalarını kesmeğe değil, o alakayı takviyeye çalışmıştı da büyük ve küçük Turanlara kadar gitmiş idi. Bu bürokrattı. Fakat acaba bizim için teveccüh edecek başka bir çare var mıdır. Bunu bana gösterecek olana çok teşekkür ederim.

Ahmet Cevdet

4.1.3. Ayaz İshaki'nin Makaleleri

Tatar edebiyatının en meşhur yazarlarından olan Ayaz İshaki Kazan'da 1878 tarihinde doğup, 1954 yılında İstanbul'da vefat etti ve Edirnekapı mezarlığına defnedildi. Tatar milliyetçiliği ile yoğrulmuş hikâyeler, piyesler, makaleler yazdı. Diasporadaki Tatarları birleştirmek için çok çaba gösterdi. Bu nedenlerden Ruslar tarafından birkaç kez tutuklandı 1908 yılında Türkiye'ye kaçtı. Harf inkılâbı tartışmalarının olduğu dönemde İkdâm gazetesinde makaleleri neşredilmiştir.

Ayaz İshaki o dönemde Latin harflerinin lehine olmayan fikirler ileri sürerek gazetelerde makaleler yazan ender şahsiyetlerden birisidir. Daha 1926 yılında Türk

topluluklarının hepsinde Latin harflerine geçilse bile her Türk topluluğunun farklı bir şekilde Latin alfabesini kabul edeceğini ve bunun sonucunda bir Türk topluluğunda Latin harfleri ile basılan bir eserin, başka bir Türk topluluğunda okunup anlaşılamayacağını söylemiştir. Aşağıdaki iki makalede Ayaz İshaki'nin bu görüşlerini daha geniş bir şekilde görebiliriz.

Arap ve Latin Alfabelerini Mukayese

14 Mart 1926 Pazar Numara: 10389 Sayfa: 2 İkdam

-1-

Türk âlemi gâyet büyük manevi inkılâp devri geçirdiğinden tabiatıyla bütün kıymet-i maneviyelerini yeni noktalardan tetkîk ve onların eskiden biçilmiş pahalarını daha bir defa teraziye koymaktadır. Türk medeniyeti bütün etrafından paslarla kapanılmış olduğu için bu teftiş ve tetkikimiz gayet vâsî' olacak ve içtimai hayatımızın bütün dalları buna tabi bulunacaktır: iktisadiyatımız; maneviyatımız bu teftiş ve tetkikten müstesna olmayacaktır. Bunun için Türk âleminin her tarafında hummalı bir manevi hareket devam etmektedir.

Türkiye Türkleri müstakil oldukları için başka Türk ülkelerinde olmayan vesâit ve şerâit Türkiye'de tamamen mevcuttur. Maddî ve manevî teceddüd için katiyen ârizî mevânî' yoktur. Bunun için bu manevî' teceddüde Türkiye'nin bütün arkadaşlarına rehber olması tabidir. Türk milleti önünde, halli çok geç kalan birçok milli, harsî meseleler vardır. Bunların en büyüğü dil tasfiyesi ve imla meseleleridir. Yaşadığımız devir demokratik bir devirdir. Bütün iktisâdi siyasi, ilmî ümûr halkla beraber yapılan bir devirdir ve buna vesat eden kuvvetin en büyüğü, en müessiri şüphesiz halkın dilidir.

Bunun içindir ki halktan kuvvet alan demokratik hükümetli bütün milletler dillerini kurûn-u vustadaki gibi küçük bir zümrenin inhisârından kurtarmışlar ve lisanlarını halklarının en âdisi tarafından anlaşılır dereceye sokmuşlar ve bundan

azami istifadeyi elde etmişlerdir. Milletin müşkül vakitlerinde bütün milli kuvvetleri bir fikrî cereyan etrafına toplamak ve idame-i hayat menâziasında maddi ve manevi kuvvetî seferberlik haline çabuk koymanın esrarını elde etmişler ve bundan dolayı kurun-u vustaî bir medeniyetle müslim şarka karşı büyük galebelere çıkmışlardır.

Türkiye Cumhuriyeti, garbın halkçılık fikrini gayet şuurlu olarak kabul ettiği için tabiiyetle bu halkçılığı yalnız siyasete, iktisada münhasır bırakmayacaktır. Türk milletinin manevi servetini de bütün milletin milli yapmaya himmet, gayret sarf edecektir. Daha doğrusu devletin maarifini ilmini, edebiyatını, matbuatını halka doğru hareket ettirecektir. Ve bu işte en büyük âmil lisanımız, Türk dilimiz olduğundan birinci olarak bu dil meselesi meydana konulacaktır. İtiraf etmelidir ki şimdiki yazdığımız dil Türk dili değildir. Bu Türk milletinin saraylar etrafında toplanan bir zümre-i kalîlesinin bir çok lisanlardan, zebanlardan, lengojlardan uydurmuş ..., jargonyadır. Ve itiraf etmeliyiz ki: bu lisanın kari'leri memleketimizdeki idadî terbiyesini itmam etmiş birkaç bin zâta münhasırdır. Ve bu lisan yalnız hudud- millî haricindeki arkadaşlarımıza değil, asıl Anadolu ehliyesine de tamamen yabancısıdır. Bunun için halkımızla münevver zümremiz meyanında manevi münasebete vesat eden dilimizin ehlimizce anlaşılır dereceye indirilmesi tabii değil mi? Bu hususda mübahasa, münakaşa devri çoktan geçti değil mi? Fakat şu lisanı halkça yapmak halkı edebiyata, ilme sokmak usulüyle olacağından mektep ve talim meselesine döneceğiz. Köylerde on mektep te'sis edip bunların miyânından bir edip bir yazıcının edebiyat âlemine karışması şüphesiz tasfiye-i lisan diye on sene bağırımdan daha istifadeli olacaktır. Fakat mekteplerimizi köye doğru hareket ettiğimiz vakit çocuk terbiyesi, talimi önümüze geliyor ve bunda da en bariz olarak şimdiki lisanımızın köye gayr-ı münasip olduğu meydana çıkıyor; muallim müşkül bir vaziyette kalıyor. Ve köylü çocuk da lüzumu kadar istifade edemiyor ve bu noksanı gören muallimlerimiz daima doğru yol arıyorlar[*] daima köylüyü en kısa yoldan medeniyete sevk etmenin çarelerini tahrî ediyorlar. Bunların bugüne kadar yaptıkları tecrübelerden aldıkları neticeler şudur: lisanımızı tasfiye, imlamızı ıslah etmeli, alfabemizi amelî revişe sokmalıdır. Büyük mevzuada durmadan, fikir yürütülüyor, durmadan tahriyât yapılıyor. Fakat mesele eski vaziyette kalıyor. Bazı mütefekkirler bu meseleleri birden halletmek için bütün hurufatımızı değiştirmeyi

teklif ediyorlar bazıları da elimizdeki Arap hurufatını ıslah etmeyi lazım buluyorlar. Şu iki cereyanın da gerek Türkiye’de ve gerek milli hududun haricindeki Türkler miyânında taraftarları, aleyhtarları olduğu için biz de bu bapta mütalaamızı dermeyan etmek istiyoruz.

Şimdiki günde bütün Türk âleminin kullandığı alfabe Türklerin milli alfabeleri değildir. İslamiyetin tesiriyle Türkler yavaş yavaş kendilerinin milli Orhun yazılarını bırakmışlar ve Arap alfabesine geçmişlerdir. Arap lisanı için fevkalade mükemmel olan bu alfabe, bizim Türk dilinin ihtiyaçlarına kâfi gelmemiştir. Ve bunun için dilimize mahsus seslere mukabil olarak ulemamız çoktan yeni harfler icat etmeye mecbur olmuşlardır. Bunlar miyânında en göze çarpanları nazal n, kef, j, ç harfleridir ve pek çok seslerimize mukabil harfler daha icad edilmediği için imlalar karma karışık bir vaziyet almıştır. Ve bundan dolayı gayet müstacil revişte imla meselesi meydana gelmiştir. Herkesçe malumdur ki: alfabelerde ideal;

1- Her sese mahsus bir harf bulmak ve her harfin yalnız bir sese mütehasıs kalması.

2- Harflerin basit olması, okunması, yazması kolay olması

3- Matbaa ve yazı makinaları için harflerin elverişli olmasıdır. Arap alfabesi, Arap lisanı için bu şerâitin ekserisini câmî’ olduğu için bu harfler Araplar için ideal alfabe çok yakındır ve küre-i arz’ın alfabeleri miyânında şüphesiz mükemmeldir. Bunun içindir ki Arap alfabesi İslamiyetle beraber bütün şark milletlerine âm bir alfabe olmuştur. Bizim Türkçe’ye gelince bu alfabenin tabîi pek çok noksanları vardır. Bu noksanları tespit için evvela Türk dilindeki sesleri tayin etmek lazımdır.

Bizim Türk dilinde “sâmit” sesler yirmi ikidir, savtî sesler dokuzdur. Türk dilindeki bütün sesler bu aşağı yukarı bütün Türk kabilelerinin 31’dir.

Lehçe ve şiveleri için müşterektir demek Türk dilinde her kelimeyi doğru yazabilmek için 31 harfe ihtiyaç vardır. Bu vakte kadar bizim bu ihtiyacımızı Arap alfabesiyle îfa ede gelmişizdir. Arap alfabesinin bütün harfleri yirmi sekizdir. Fakat yirmi sekizin miyânında bizim dilimizde katiyen sesleri olmayan harfler vardır.

(peltek se, tı, zı, dat, peltek ze, kalın hı, ha, ayn) demek bizim Arap alfabesinden kendimizin sâmit seslerimize yalnız 18 harf bulabiliyoruz. Dokuz savtî seslerimize karşı da yalnız üç (elif, vav, ye) savtî harf bulabiliyoruz. Binaenaleyh bizim on bir harf için açığımız olacaktır. Eski devirde, nazal n, kef, p, ç, j harfleri uydurulduğu için mübrem noksanımız, savtî harflerde kalmıştır. Yani Arap alfabesi kullandığımız müddetçe biz altı savtî harf yapmak mecbûriyetindeyiz (bütün tahlîlimi Arap alfabesiyle Türk alfabesini tefrik edilen tarzda yapıyorum) meselenin bu revîşte halli kabul edilecek olsa şimdi kullandığımız alfabenin şeklini muhafaza ederek altı yeni savtî harfler yapabilirsek Türk dilinin, Türkçe kelimelerinin imlası halledilmiş olacaktır. Arabî, Farisî kelimelerin yazı usulü ya eski lisanındaki şeklini muhafaza edecek, ya usul savtıyla Türkçe gibi yazılacaktır. İkinci usul: radikal usul olup alfabemizin sağdan sola yazmak usulünü değiştirip soldan sağa yazılacak yeni bir alfabe kabul etmektir. Matbuatta çok defalar müzakere edilen Latin hurufatıyla alfabemizi değiştirmektir. O zaman da şu vaziyet önünde bulunacağız. Latin alfabesinde 26 harf vardır.

Bunların yirmisi sâmit, altısı savtîdir. (a, e, i, o, u, y) y, q, z, w, x harflerinin mukabili bizim Türk dilinde yoktur. Bizim dilimizdeki çok müstamel ç, ş, hı seslerimiz de Farisî basit alfabede yoktur.

Bunları da tertib-i revîşte uydurmaya mecburiyet hâsıl olacaktır. Demek Latin harfi bizim 31 sesimize mukabil 21 harf verebilecektir. On sesimiz açıkta kalacaktır. Şu halde Latin alfabesi kabul edildiği vakit yeni Latin alfabesinden on yeni harf yapmak mecburiyetinde kalacağız. (ha, çe, hı, kaf, kef, nazal n sâmitlerine karşı hem de dört hurûf-u savtî) fakat bunlar Türk sözleri içindir. Arapçave Farisîsi çok olan İstanbul lehçesi için peltek se, zı, dat, peltek ze, ha, ayn seslerine karşı daha sekiz yeni şekil uydurmaya mecbur olacağız. Binaenaleyh Latin alfabesi kabul edildiği takdirde cenûp Türkçesi için 18 yeni harf yapmaya ihtiyaç hâsıl olacaktır.

Matbaa ve yazı makineleri için Latin hurufatı aldığımız zaman, şimal Türklerine 31 küçük harfle otuz bir baş harfleri mecmûu 62 Osmanlı Türkçesinde 38+38=76 harfe ihtiyaç olacaktır. Matbaa harflerimiz şimdiki günde şimâlde 79 şekildedir. (Şimâl Türkleri'nin bir mütehassısı, Abdurrahman Burnaşi şu hurufatı elli

altıya indirdiğini gazetelerde okuduk fakat ne tarzda olduğunu göremedik) burada da aşağı yukarı şu tarzdadır. Şimdi bu iki alfabenin mukayesesinde teknik cihetten Latin alfabesi daha kolay olması muhtemeldir. Husûsen matbaa yazı makineleri için muhavveletli olması muhakkaktır.

Latin alfabesinin göze çarpan büyük noksanı da bizim bütün ihtiyacımıza kafi olmamasıdır. Latin alfabesi Arap lisanı için katiyen kâbil-i tatbîk değildir. Bizim dilimizde pek çok Arap kelimeleri olduğu için bunda büyük müşkülata maruz kalacağız ve katiyen imla meselemiz halledilmeyecektir.

Arap alfabesi kalacak olsa ne tarzda ıslah edilmelidir? Bu hususta ıslahatçıların fikri budur; evvela bunu talim ve terbiye kitaplarımız savtî usul üzerine yazılmalıdır ve bütün Türk kelimeleri savtî imlaya tâbi tutulmalıdır.

Saniyen: Türk alfabesi Arap alfabesinden ayrılmalıdır ve birinci senelik talim kitapları yalnız Türkçe olmalıdır.

Salisen: Arap alfabesinin şeklini muhafaza ederek yeni savtî harfler icad edilmelidir.

Rabian: Matbaa ve yazı makineleri için huruf-u muttasılları, huruf-u munfasıla ve münferit tarzına sokmalıdır. Birinci maddede gösterilen Türk kelimelerinin savtî imlaya tabî tutulması meselesi meatteessüf Türkiye’de daha tatbik edilmemiştir. Bundan dolayı tâlim usulü gayet çetindir. Fakat bu şimâl Türklerinde ve Kırım’a tamamıyla tatbik edilmiş Türkistan ve Kafkasya’da da tatbikine başlanmıştır. Bu usul sayesinde Rusya Türkleri miyânında da okuma yazma talimi büyük bir sehuletle tâmim etmiştir.

Bu hususta; üstâdlığı bundan otuz sene mukaddem Kırımlı İsmail Gaspirinski Bey yapmıştır, “ve Hoca-i Sıbyan” ismindeki bir alfabesiyle bütün Rusya Türkleri meyânında usul-ü savtiyenin tâ’minine temel atmıştır. Şimâlde bu yolda Hâdî Maksûdî, Şakir Tahir, Muhyiddin Kırbanklı Beyler pek çok emek sarf etmişlerdir. Ve hakikaten savtî usûlün tamamıyla memlekette yerleşmesine muvaffak olmuşlardır. Arap alfabesinin Türk alfabesinden tefrik meselesi de harici Türkler miyânında

çoktan kabul edilmiştir. Oradaki iptidaî mekteplerin birinci senelik kitapları yalnız Türkçe kelimelerden yapılmıştır.

Türkçe okuyup yazmadan mukaddem Kurân ve âyet-i Şerifeler talimi çoktan ortadan kaldırılmıştır. Mektep programında da Arap alfabesi, Arapça okuyup yazan ikinci seneye konulmuştur. Bunlar Bolşevik idaresinden mukaddem mekteplerimizin programlarına kendimiz sahip olduğumuz devirde kendi pedagoglarımız tarafından yapılmıştır. Türk diline muhtaç savtî harfler îcadı hakkında her yerde pek çok emek sarf edilmiştir. Türkiyede Azerbaycan (İdil) sahilinde bu hususta pek çok tecrübeler yapılmıştır. Esas itibarıyla vav, ye, elif, harflerinden dokuz savtı çıkarmak için çok uğraşmıştır.

*muharririn bu derdiyle İkdâm hemen otuz sene evvel meşgul oldu. Bu hakikati memlekete pek geç anlatabildi.

Mabadı gelecek nüshamızdadır

Arap ve Latin Alfabelerini Mukayese

17 Mart 1926 Çarşamba Numara: 10392 Sayfa: 3 İkdâm

-2-

Birinci makale (10389) numaralı nüshamız intişar etmiştir.

Fakat her bir mütehasıs kendisine mahsus alametler koyduğu için bunlar ta'mîm etmişlerdir. Bunun ta'mîmi salâhiyettar bir milli müessesenin emir ve fermanına bağlıdır. Huruf-u muttasalamımıza huruf-u munfasıla ve münferide yapmak hususunda pek çok tecrübeler yapıldığı malumdur. Milaslı Doktor İsmail Hakkı Bey bununla senelerce uğraşmıştır. Harb-ı umûmiyede de askerî emirler, fermanlar için Enver Paşa'nın emriyle huruf-u münferide kabul edilmiştir. Rusya'da Zâkir Remy Efendi huruf-u munfasıla ile bir alfabe kitabı neşretmişti. Muharebenin kabîlinde

matbaa mütehasısı Kazanlı Mehmet İdris yazı makineleri için huruf-u münferidler yapmıştı. (*)

Bugün dahi Kazan'da Abdurrahman Bonarş Bu mesele ile uğraşmaktadır. Gazetelerin yazdığına göre Arapça'nın şeklini değiştirmeden matbaa ve yazı makinesi harflerimizi 66ya kadar indirmiştir. Lakin bu teşebbüslerin hiç birisi muvaffakiyetli derecede değildir. Ekserisi gayet kaya, gayet ağır okunaklı olmuştur ve bu hareketlerdeki muvaffakiyetler de salahiyyətli bir ilmî müessesenin muntazaman çalışmasına bağlıdır. Bunlarla teknik cihetinden gelen suallere cevap verilmiş gibi oluyor. Fakat harf meselesi yalnız teknik bir mesele midir? Milletler kendilerinin millî teşkilatlarında eski an'anelerine eski usul mimarlarına o kadar ehemmiyet verdiği halde biz bin senelik alfabemizi yalnız teknik cihetinden mi müzakere edeceğiz? Şüphesiz bu bizim hars meselemizdir. Ve buna bir geniş milli noktadan nazar etmemiz mecburîdir. Alfabe meselesi mademki milli hars meselesidir, biz milli harsdan maksadımız ne idiğini sarfhan beyan etmeliyiz. Bunun için biz milliyete nazarımızı tesbit etmek mecburiyetindeyiz.

Millet hakkında iki umde "conception" vardır. Birinci milliyeti bir içtimai çerçeve olarak kabul edip bütün maddî ve manevi terakkiyatı milletin ananesine uydurarak terakki ve teceddüte doğru gitmek, ikinci milliyeti geçecek bir devir diye telakki edip başka milletlerle arasını tefrîk eden hususiyetleri kaldırarak milletin kozmopolit bir grup olmasına çalışmaktır. Avrupa milletleri birinci nazariyeyi kabul etmişler ve bütün maddî ve mânevî terakkiyatı kendi an'aneleri dâhilinde kendi düşünceleri tarzında yapmışlardır ve bundan dolayı Avrupa'da Fransız medeniyeti, Alman medeniyeti gibi ayrı ayrı simalı, ayrı kokulu, muhtelif renkli medeniyetler meydana gelmiştir. İkinci nazariyenin taraftarları 19. Asrın nihayetlerinde meydana gelen Rus nihilistleriyle Osmanlı İmparatorluğu devrinde Türkiye maneviyatına hâkim Osmanlı münevver zümresidir kurun-u vustâ ulemasıdır.

Ba's-ü ba'd-el-mevt olarak Osmanlı İmparatorluğu enkazından meydana gelen Türkiye bu günkü güne kadar bütün, dâhili, harici siyasetini birinci umde üzerine bina etmişti ve kendisinin siyasi iktisadi istiklâl davasında milliyetçiliği, Türkçülüğü temel taşı olarak kullanmıştı. Tabî şu kadar kan pahasına elde edilen

istiklalini yeni Türkiye fikir sahasında da muhafaza edecektir. Gerek şarktan ve gerek garptan gelen her bir yeniliğe kendinin nokta-i nazarından bakacak ve Türkçülük terazisiyle tartacaktır.

Şu noktadan Latin alfabesi tetkik edildiği vakit bizim önümüze birkaç sual geliyor. Birinci Latin alfabesi kabulü bizim harflerimizin fenalığından müteessir olarak kendi mütefekkirlerimiz tarafından çıkarılmış bir mesele mi? Yoksa hariçten ilga edilmiş bir ecnebi fikri mi? Meselenin tarihine bakacak olursak Arap hurufatının Türk dillerine münasip olmadığını meydana atan şahsiyeti biz Rusya’da görüyoruz. Bu da ... Aleksander Türkleri dehşetli Ruslaştırma siyasetini takip ettiği devirde Rus misyonerlerinden meşhur (İlminski)dir. Çar’ın en mâruf müşaviri olan (Pobidano’un)n himayesiyle misyoner Arap hurufatının Türk diline uymadığını delil göstererek Kırgız Kazaklar’a Rus alfabesinden uydurma bir alfabe yapmıştı. Bu alfabe ile Kırgızca’da iptidai talim için misyoner cemiyeti mesarısına kitaplar da neşretmiştir. Bir Kırgız şairinin şiirini şu hurufatla neşredip ahali meyânında dağıtmıştır. İlminski’nin maksadı bununla bütün ilim ve kitap merkezi olan (İdil) sahili, Türkistan ve Türkiye ile sekiz milyonlu Kırgız Kazak kabilelerini ayırmak ve onları Rusların, gayr-ı Rus Hıristiyanlar için yaptıkları “ırfan merkezine” bağlamaktır.

Mütefekkirlerimizin el birliğiyle çalışmasıyla bu teşebbüs bir netice vermedi. Kazakistan’da Rus hurufatı kabul edilmedi. Bilakis Kazak-Kırgızlarda aksülhareke meydana geldi. Yüzlerce binlerce Kırgız talebesi şimal Türklerinin mektep ve medreselerini doldurdu. Ve lisanına ve hurufatına milli bir taasupla sarıldı. Bütün Türk dillerine müşterek olan Arap hurufatına Kazaklar, Kırgızlar da daha kuvvetli bağlandılar. Dokuz yüz beş senesinin küçük revülyasyonundan sonra Rusya’da yaşayan bütün Türk kabileleri büyük bir harekete geldiler ve kendilerinin milletleri, Türklükleri etrafında yuva yapmaya başladılar. Bu hareket her ne kadar yerli âmillerden gelmiş ise de, Rus hükümeti bu hareketin mebdeî İstanbul ve Türkiye diye telakkî etti. Rusya’da reaksiyon başlayıp (Stalin) hükümeti rastgele geldikten sonra bütün Türk ülkelerinde talim ve terbiyenin İlminski’nin yaptığı alfabe ile okutulmaması hakkında bir emir verdi. Fakat emirname milletin el birliğiyle mukabelesine karşı hayata tatbik edilemedi. Bundan sonra Rusya’da bu hareket

durdu. Yalnız Türkiye'nin Arnavutluğu'nda Avusturya ve İtalya misyonerleri, Arnavutları Türkler'den harsen tefrik için Latin hurufatıyla talime başladılar ve Arnavutları Latin hurufatı vasıtasıyla gayet çabuk Avrupa medeniyetine eriştireceklerini meydana sürerek onların münevver zümresi tarafından şu alfabeyi kabul ettirdiler.

Neticede Arnavutluk devleti meydana getirildi. Aynı zamanda Latin hurufatının taraftarları meydana çıktı. Azerbaycan'da Şah Tahtinski, şimalde Şair Said Remey bulunuyordu. Fakat bunlar hiçbir yerde kendilerine taraftar bulamadılar. Bu cereyanı bütün Türk illeri mütefekkirleri bir füturizm gibi telakki etti. Latincilik büyük bir kuvvetle 23'üncü senede Rusya'da yine meydana geldi. Azerbaycan Bolşevikleri miyânında birisi bu vakte kadar ilim ve fikirle meşgul olmadığı halde Latinci kesildi. Arap hurufatının noksanları hakkında Bolşevik fırkasının yardımıyla bu propagandaya başladı ve Azerbaycan'da Latin hurufatı kabul edildi Azerî lehçesine Ermeni, Gürcü, Rus ve Latin hurufatından mürakkep bir alfabe yaptılar ve bunun tatbikine başladılar. Garîbi şudur ki: Türkiye'ye harsen ve lehçeten en yakın olan Azerî Türkleri miyânında Latin hurufatı birinci olarak tatbik başlandı. Bundan son 34'üncü senesinde Tataristan'la Kazakistan miyânında coğrafi köprü vaziyeti îfa eden Başkurdistan Bolşevikleri miyânında Latinciler meydana çıktı. Mübayenet-i milliye için Türkiye'nin birinci İstiklal Mahkemeleri tarafından idama mahkûm edilmiş Şerif Manatuk isminde birisi Latin hurufatının taraftarı çıktı ve Başkurd Bolşeviklerine Latin alfabesini kabul ettirdi. Geçen sene Rusya'daki bütün Türk ülkelerinde bu hususta çok propagandalar yapıldı fakat Tataristan, Kırım, ve Türkistan, Kazakistan Latin alfabesini kabul etmeden imtinâ' etti. Şimdiki halde Bakü'de toplanacak Türkoloji kongresi bu meseleyi de müzakere edecektir.

Demek harici Türklerde bu hareket milletin kendisinin fikrî cereyanının semeresi değildir. Bilakis millet-i hâkimelerin türlü türlü siyasi esbaptan dolayı kabul ettirmek istedikleri bir tekliftir. Son zamanlarda Türkiye'de Latinciler kuvvet buldu. Matbuatta propaganda yapıldı. Meselenin ne kadar ciddi olduğunu tahkîk için Vasıf Bey devrinde bu hususta maarif vekâleti muallimler miyânında bir anket de yaptı.

Fakat neticede Türkiye'deki muallimlerin yüzde doksan yedisi Latin hurufatının aleyhine fikir verdi. Ve bununla mesele durdu.

Şimdi şu milletçilik Türkçülük bakışından Arap ve Latin hurufatının lehinde ve aleyhinde neşr edilen delilleri meydan-ı muhakemeye koyacağız. İslahçıların fikrinde Arap alfabesini biz bin seneden beri kullandığımız için bu hurufat milli ananemiz haline gelmiştir. Ve bunu bırakmak milletimizin bir köşesini kırmak demektir. İkinci bin sene devresinde Arap alfabesiyle büyük bir Türk edebiyatı meydana gelmiştir. Latin hurufatı kabul edilecekse bunlar elli sene sonra şimdi Orhun Uygur yazılı kitabelerimiz gibi yalnız mütehasısların elinde kalacaktır. Ve halkımıza tarihi büyüklüğümüz meçhul kalacaktır; şimdiki fikrî, ilmî, edebî cereyanlarımızla mazimiz arasında büyük bir uçurum açılacaktır. Üçüncü Bizde hattatlık bir sanat-ı nefise olmuştu. Bu yolda bizim meydana getirdiğimiz mü'ciz eserler gayet çoktur. Bu yazımız bizim nakkaşlığımıza, dokumacılığımıza, kuyumculuğumuza büyük bir tesir yaparak şark mamulâtı isminde gayet güzel bir sanat meydana getirmiştik ve bununla Avrupa'yı mütehayyir etmiştik. Latin hurufatının kabulü ile bütün bu el işleri sanatımızın temelini yıkacağız ve neticede bu sanatımızı kaybetmiş olacağız. Dördüncü- Arap alfabesi bütün Türk kabilelerini birbirine bağlayan iplerin birisidir.

Türkiye'de neşredilen Türkçe kitapların bütün Türk ülkelerinde okunması bu hurufat birliğine medyundur. Türk kabilelerinden hangisi olursa olsun Latin hurufatını kabul etmesi bu birliği kıracaktır ve harsi birliğimize darbe indirecektir.

Beşinci- Latin alfabesi kabul edildiği vakit bu alfabe her ülkede yerli vakayı ve ahvalin tesiriyle yayılacaktır. Ve bir kabilenin kabul ettiği alfabe başka kabilelerin alfabesinden başka başka olacaktır. Her kabilenin yazdığı ve neşr ettiği bir kitap yalnız o kabilede okunacaktır. Ve komşu kabilelere tamamen ecnebi olacaktır. Ve bundan dolayı her kabilenin, komşu kardeş kabilesinin ilmî kuvvetinden istifadesi kapısı kapanacaktır. Ve her kabile ayrı (***) mektepli, ayrı edebiyatlı küçük bir milletçik olarak kalacaktır. Ve komşudaki kabile farklarını itibara almadan büyük bir medeniyet yapan milletler harsen mağlup olacaktır. Eriyecektir bitecektir.

Altıncı- Türk milletinin efradı kâmilen Müslüman olduğu için Kur'an duaları tahsili tabiatıyla Arap hurufatıyla olacaktır. Bunun için çocuklarımıza Arap alfabesini talime de muhtaç olacağız ve talim hayatımıza bir alfabe yerine iki alfabe girecektir.

Latin alfabesinin meziyetleri ancak teknik cihetindedir. Lakin Rusya'da yaşayan bütün kabilelere Latin alfabesi kabul ettirecek olsa yalnız cenup Türklerine (Anadolu ve İran, Azerbaycan) Arap alfabesiyle kalması yine bir milli meseleyi meydana çıkaracaktır. O da büyük Türk milletinin harsının suni olarak ikiye taksim edilmesi istikbalde iki büyük grubun birbirinden uzaklaşmasıdır. Bu mesele bugün daha hayati olarak mevcut değildir. Bakü Türkoloji kongresinde Latin alfabesi kabul edilip beş-on sene içinde Rusya'da tatbik edilirse cenûb Türklerinde de bu mesele gayet mühim bir hars meselesi olarak önümüze gelecek ve bizden hallini talep edecektir.

*Ma'rûf İran sefîri Malkum Han herkesten evvel huruf-u munfasıla ile Avrupa'da kitaplar bastırmıştır. Ezcümle Gülistan - İkdâm.

**Şimdi Rusya'daki Türk kabileleri için, Moskova'da mahsus tesis edilen komisyon, riyasetinde Samunlaviç olduğu halde Rusya Türklerini on bire taksim ederek on bir Latin alfabesi hazırlamıştır.

Ayaz İshâkî

4.1.4. Doktor İsmail Şükrü Bey'in Makalesi

Modern bir alfabe oluşturmak fikrinde olan Doktor İsmail Şükrü Bey, Yeni Dünyaya Yeni Bir Yazı başlıklı makalesinde, herkesin kolaylıkla okuyabileceği bir alfabe oluşturulması fikrini yeniden gündeme getirmiştir. Arap ve Latin alfabesini savunanlara karşı niçin yeni bir alfabe oluşturmak gerektiğini anlatmış, hangi yöntemlerle yeni bir yazı sistemi oluşturulması gerektiğini belirtmiştir. Bu gibi fikirlerin ortaya çıkması, Arap harflerinin Türk diline uygulanmasında gerçekten bir problem olduğunun ayan beyan göstergesidir.

Doktor İsmail Şükrü Bey makalesinde Abdullah Cevdet Bey'in ufak tadilatlarla Latin harflerinin kabul edilmesi gerektiğini söyleyenlerden olduğunu belirtmiştir. Yani İkdâm gazetesinin sahibi Abdullah Cevdet Bey, bazı aydınlar gibi günlük akımlara kapılarak harf inkılâbının yapıldığı günlerde Latin harfleri taraftarı olmamış, yıllar öncesinden Latin harflerinin Türkçeye uygulanması gerektiğini belirtmiş ve etrafında bu şekilde tanınmıştır.

Yeni Dünyaya Yeni Bir Yazı

10 Şubat 1926 Numara:10357 Sayfa:2 İkdâm

Bundan evvel, Arap ve Latin harflerinden sarf-ı nazarla, kendimize büsbütün başka bir tarzda fennî ve modern harfler bulmaklığımız hakkında “asri Türk harfleri” ünvanıyla yazmış olduğum ufak bir eseri, doktor Abdullah Cevdet Bey biraderimizin bir lutf-u mahsûsaları olarak muhterem İkdâm'ın kârilerine takdim etmek maksadıyla tahrir buyurdıkları takdirleri ve ihtirazlı bir münakaşa-i edibane ve alimanelerini gazetenizin 28 Teşri-i Sâni 1925 tarihli nüshasının dördüncü sahifesine derc edilmiş olduğunu gördüm. Hakikaten sonuna ancak bu gibi münakaşalarla vâsıl olunabileceğinden, bu itirazlara karşı yazmış olduğum şu birkaç satırlık cevabı Türklük ve Türkçülük muhabbet ve aşkıyla kaynaşan muhterem İkdâm'ın kıymetli sahifelerinden birinin bir köşesine derc edilmesini rica ederim.

Ben eserimde, köhne beşeriyetin köhne harfleriyle uğraşmaktansa, yeni dünya beşeriyetine lââyık, halkımız için tamamen müşkülatsız bir yazı bulalım ve beşeriyet-i müterakkiyenin âtîde bir gün yapacak olduğu bu işi, sırası gelmişken her milletten evvel biz yapalım diyorum. Abdullah Cevdet Bey biraderimiz ise, büyük bir kısım beşeriyetin malı olarak, şimdiye kadar tebellür ve teşahhüs etmiş olan hal-i hazır Latin harflerini ufak bir tadilata uğratarak, ufak bir zahmetle kabul edivermek taraftarı oluyorlar.

İnsanlar ne kadar maddî ve münevver olurlarsa olsunlar, alışkanlık bilyesinden meatteessüf yakalarını bir türlü tamamen sıyıramamaktadırlar. Ben bunu şimdiye kadar çok tecrübe etmiştim. Gençliğimde tahsilim daima maddiyat ile

meşgul olarak geçmiş ve bugünkü hayatımın da bir o kadarı kuvvetli maddi bir hayat şeklini almış olmasına rağmen çocukluğumda beynime yerleştirilmiş olan bir takım hurâfeler vardır ki – velev cüz’îce olsun- gayr-i ihtiyarî olarak bazı bazı yine onların hükm-ü te’siri altında kalmaktan nefsimi kurtaramıyorum Bunun gibi Arap harufçularımızla Latin harufçularımız da şekleri ya esastan beyinlerine yapışmış olan şimdiki harflerin alışkanlığı haricine çıkmak cihetine bir türlü havsalarına sığdıramıyorlar. Benim oğlum henüz pek küçük bir yaşta iken Kahire’deki bir Fransız mektebinde beş günde istenografi hattını öğrendi, on beş günde de bu hattın şehâdetnamesini aldı. İstenografi ise yeni medeniyetin yeni bir eser-i icadıdır.

Fennin keşfiyyât-ı âhiresi insanların yeryüzünde bir milyon seneden beri mevcûd olduklarını ispat etmeye başladı. Âtîde de yine bir milyon sene bâkî kalmaları da ihtimalden pek baid değildir. Bu iki milyon senenin ortasında yazının mebd-i keşfinden itibaren geçen beş bin senelik kısacık bir müddet büyük bir gölden alınan bir kadehlik suya benzer. Beşeriyetin âtiyesine nispetle - Bu kadar terakkiyâtına rağmen- medeniyet henüz mebâdiyesinde sayılır. Bizler ise, şu sırada kendimizi modern bir millet yapmaya uğraşırken – bu mülâhazâtı nazar-ı dikkatten geçirmeyi unutmayarak - kendimiz için şimdiden gayet makul ve makbul olacak bir sistemle cidden modern bir şekilde hat ve haruf bulmaya bakmalı ve bu veche ile eskiciliğe tebâiyetten yakamızı tamamıyla sıyırmış olmalıyız.

Beşeriyetin medeniyesiz devirlerinde pek iptidâi buluşlar ve düşünüşler neticesi bir takım eşya ve hayvanat şekliyle başlayıp da istihâleden istihâleye uğrayarak ancak bugünkü şekle girebilmiş olan hâl-i hazırdaki harfler bugünkü beşeriyete yakışmayan harflerdir. Çünkü bugünkü beşeriyet her şeyde sürat ve sehûlet arıyor. etmiş dediğimiz kargacık burgacık şeklindeki Latin harfleri, birçok kusurlarında sarf-ı nazar, medeniyet-i hâzıraya muvafık düşecek mertebede süratle yazılıp okunan bir yazı değildir.

Bu günkü şanına layık olarak bulunacak olan modern harflerin şekilleri beyinlerde çarçabuk intibâ’ olunurmalı ve süratle yazılıvermelidir. Hele, o yazı ile olacak imla, ezbere alınacak olan klişe imlası değil, ufacık bir kâide tahtında

sühûletle bellenecek, hiç düşünmeye ihtiyaç göstermeyen ve süratle yazılan düz ve pürüzsüz bir imla olmalıdır.

Halkımız bir kere bu yolda talim ve tahrîfî sühûletli huruf ve imlaya malik olduktan sonra tahsil-i maârifte de vücûd bulacak olan bu gibi kolaylıklar sayesinde garbın herhangi bir lisanını da kolayca bellebilecek olduklarından işte o vakit arzu edenlerimiz, beşeriyetin mühim bir kitlesinin malı olarak tanılan Latin harflerini ve garbın herhangi bir lisanını da samîmeten kolaycacık öğrenebileceklerdir. Beri cihetten elde edebileceğimiz kaideler ise, belki bütün ömürlerince bu köhne Latin ve Arap harflerini bellemekten müstağni olacak olan köylülerimizi, bir takım fazla ve zorluklu emekler çektirmeden, tahsil-i maârif kapısından içeriye sühûletle sokmak yolunu elde etmeliğimiz olacaktır. Hükümetimiz de, umûm halkımızı ilim ve irfan yoluna sevk etmek için bu sayede fazla emek ve fazla nakit sarf etmekten kurtulmuş olacaktır.

Bu inkılâbımız tıpkı eslafımızın evvelce kabul etmiş oldukları mübtedası ispatsız, tatbikatı arzın birçok yerlerinde imkânsız olan “gurûb saatini” yalnız, fenni ve muayyen “zavallı saate” tebdîl etmekle kalmayıp umum milletlerin şimdiye kadar pek manasız olarak kullandıkları bir gün için yeni “on iki saati” yeniden “yirmi dört saate” tahvîl etmek gibi gayet müstahsen olan bir inkılâbımıza benzeyecektir. Hatta bu yazı cihetinden olacak inkılâbımız ondan da ileri ve daha da yüksek olacaktır.

Çünkü, yirmi dört saat usulünü bizden evvel tatbik eden bir iki millet daha var idi. Halbuki, yukarıda tarif ettiğim son sistem harfleri bütün milletlerden evvel biz tatbik etmiş olursak âtîde ihlafımızın bununla ne derecelerde iftihâr edeceklerini şimdiden tahayyül etmek bizlere vaciptir.

Bazıları bana, bu yolda arzu ettiğim harfleri hiç olmazsa birkaç numunesini bulduktan sonra bu fikri meydana koymaklığın diyorlar. Halbuki, ben ortaya bir proje atıyorum, bu projenin teknik cihetlerini tamamıyla düşünecek ayrıca mütehassıslar lazımdır. O mütehassısların, evvela; öz dilimizin bünye ve teşkilatının tekмили , sâniyen lisanımıza lüzumu olan fonetiğin harfleri tayin, tahdit,

takdir ve temyize muktedir sâlisen: kıraat, telaffuz, şive, mahreç, imla ve lisaniyât bahislerine tamamen aşına gerek yerli ve gerek yabancı filologlarla hat ve hurufun ibdâ' ve tayin eşkali için fen-i tabiatla eşkal-i hendese ve tasvirde muktedir ve salahiyetdâr olarak tanınmış olan zevattan ibaret olmaları şart-ı uzmedir. Şimdiye kadar, harflerimizin şekli şöyle olmalıdır, böyle olmalıdır diyenlerin çoğu bence salahiyetleri haricine çıkan insanlardır. Hükümetimiz ve meclis-i millîmiz bir kere bu fikrin kabulüne karar verip bu mütehasısları topladıktan sonra, muhterem filozofumuz Doktor Abdullah Cevdet Bey kardeşimiz, bizden ummadığı böyle bir ibdâ' keyfiyetinin şöyle bir nasıl kolaylıkla tulû ettiğini görecektir. İçimizde bu saydığım şeriata sahip âlimlerin ve mütehasısların âdem-i vücûdiyene ben kâni' değilim. İş bu mütehasısları arayıp seçerek bir araya toplamaktadır.

Eski harflerin kusurları bu mütehasısların elinde kusursuz harfler bulmaya çok yardım edecektir. Şimdilik bizim eski harflerden bekleyecek olduğumuz hizmet ve fayda ancak kendi kusurlarını bize göstererek yeni bulacağımız modern harfleri araştırırken mevcuttaki kusurlardan hazır etmemizi ihtardan ibaret kalacaktır.

Yine bazıları “ Latin harflerini kabul edecek olursak mektep görenlerimizin az çok hemen hepsinin bildiği bir şeyi kabul etmiş olacağız” diyorlar ki bununla bir fâsıla-i kitâbet devri geçirmekten korktuklarını anlatmak istiyorlar. Dediğim gibi bulunacak sühûletli bir hat ve huruf ile fasl-ı kitâbet devri geçirmek değil bilakis ta'mîm kitâbet devrine girmiş olacağız. Münevver ve okumuş kafalardan, köylülerin bile kolayca belleyebilecekleri yeni bir yazıyı istinâs edemeyecek hiç bir kafa tasavvur edemiyorum. Zaten yazı hususunda da, lisan hususunda asıl çıban başı işte bu noktadadır. Şimdilik umum millet arasında ancak birkaç bin kişiden ibâret olan okuryazarlarımız, on üç milyonluk halkımızın iktisâb-ı maarif hususunda şimdiye kadar zayî edilen hakk sarîhlerine karşı birçok müktesebât ve iddia ederek kendilerine “maarifin mütegalibeleri “süsünü verip de maarif kapısından içeriye sühûletle girmek isteyen umum millete, gerek yazı ve gerek lisan zorlukları hususundaki, eski mâniaları siper tutmak istemeleri ekseriyete karşı mühim zulümkâr laftır. Bence milletin bu yarasına vurulacak ilk neşter bir maarif galebeliğinden başka şey olmayan bu çıbanbaşı vurulmalıdır.

Belki yine biri bana ihtirazen, diyâr-ı mütemeddinede büyük büyük emeklerle meydana gelmekte olan halk maarifinin bu Latin harfleriyle ve imlalarıyla umumileştirilmiş olduğunu misal göstermek istemektedir. Bu türlü delil ve lem'âlar uzun külfetlerle elde edilmekte olan sû-i emsalleri misal göstermek demektir. Bu meselenin misali olmayacağı ise cümlece malum olan sırasına geçmiştir.

Benim itikadımca umum milletimizin maarif cihetinden çarçabuk inkişâfı, evvel emirde, Osmanlı dilini tasfiye ile dilimizi ve hurufumuzu değiştirmekle yazımızı bir takım lüzumsuz ve azim külfetlerden kurtarmaya çalışmakla mümkün olacaktır. Büyük dahîmiz, seyahatlerinin birinde:” seyahatimde katiyetle bir daha gördüm ki, terakkiyeyi, i'tilayı ve asrın icabetini seven ve talep eden güzide bir halkımız vardır.

Türk'e müsbet ve iyi bir şey veriniz bunu reddetmesi ihtimali yoktur. Fakat düne kadar ona menfî ve ezici şeyler verdikten sonra bunun neticelerinden yine onu kabahatli görmemek haksızdır ve haksızlıktır.”... Buyurmuşlardı. İşte bu hitabe bizlere terakkîmizi daim münevver kılacak olan bir mesele-i muazzamadır.

Doktor İsmail Şükrü

4.1.5. Rı, mim, fe İmzalı Makaleler

İkdam gazetesinde üç adet bu şekilde imzalı makale bulunmaktadır. Daha sonraki yıllarda İkdam'da Raif Paşa Oğlu Mehmet Fuat imzalı makaleler yer almaktadır. Bu makaleler aynı kişiye ait olabilir⁷. İkdam'da neşredilmiş olan makalelerde Osmanlıcanın yazımında karşılaşılan zorluklar, sebepleri, çözümleri maddeler halinde yazılmış.

⁷ İkdam gazetesinde “rı, mim, fe” imzalı makaleler mevcut. Daha sonra gazetenin aynı sütununda Raif Paşa Oğlu Mehmet Fuat isimli makaleler yar alıyor. Uslupa açısından baktığımız zaman bu makaleler aynı kalemden çıkmış gibi. Rauf Paşa Oğlu Mehmet Fuat büyük ihtimalle Fuat Köprülü. Eğer tahminimizde yanılmıyorsak “Rı, mim, fe”, “Raif Paşa Oğlu Mehmet Fuat”, “Köprülüzâde Mehmet Fuat” imzalı yazıların hepsi Fuat Köprülüye aittir.

Dilimiz ve Latin Harfleri Meselesi

10 Kanun-i evvel 1926 Cuma Numara: 10644 Sayfa: 3 İkdam

Muhterem Müderris Köprülüzâde Fuat Bey'in 25 Teşrin-i Sani akşamı Türk Ocağında verdiği konferansta dinlediğim mütalaasını geçen makalesinde 11 maddeye sığıştırmış ve bu bâptaki sükûtun tasdik ve kabul makamında telakki edileceğini yazmışım. veya tashihe uğramadığı cihetle doğru anlayıp etmiş olduğum zann-ı itibarımla maddelerin münakaşasına başlıyorum.

1)- birinci maddede denilmişti ki: lisan yerine harfler meselesiyle alakadar olmakla beraber bu irtibat zannolduğu kadar sıkı değildir, şöyle ki bunları birbirinden ayrı olarak mütalaa etmek kâbildir.

Bunları ayrı ayrı mütalaa etmek imkânı mevcut olduğu asla şüphe götürmez, nitekim bunun aksini müeyyide şimdiye kadar bir iddianın ortaya sürülmüş olduğu malum değildir. Dillerin hurufatsız yaşayabileceği, bunu sonradan az çok muvaffakiyetle kullanmaya başlamış olmaları ile fiilen ve halen sabittir. Lakin bir cemaat herhangi saik dolayısıyla bir alfabeyi kabul edip benimsedi mi, bunlar lazım melzum haline girer ve artık birbirinden ayrılamaz; meğerki maksat, rac'î bir nazar ile sırf tarihi bir tehaffüsten ibaret ola. Yaşayan bir dilin alfabesini hal-i hazırı itibariyle mütalaa etmek, onun şekil ve tasavvut nokta-i nazarından uygunluğunu, veya uygunsuzluğu varsa bunun esbâbı, ve bu alaka ile geçirilmekte olan tahavvülâtı araştırmak demektir. Muhterem müderris Bey'in maksadı Arap alfabesinin tekâmülî tarihçesini tasvir ve izaha matuf bulunmuş olmadığından ancak bunun Türkçemiz ile muvaffakatı derecesini münakaşa etmek ciheti kalırdı. Hâlbuki "bunları birbirinden ayrı olarak mütalaa etmek kâbildir." Sözleri mezkûr hududun maverasında bulunan bir hedefe kasb-ı nazar edilmiş olduğunu sezdirirdi, nitekim bu vadide tetebbu'dan beklenen neticeye hasr edilmiş olan şuûn bayrağı o akşam bakir-yani bembeyaz-kalmıştır.

2)- İkinci Madde " bir dilin terakkisi için hurufatın haiz ehemmiyet olmadığı ve şayet böyle bir şey olsa bile, tali derecede kalacağı iddiasını ihtiva ediyor.

Muahhar cümle, birincinin noksanını –velev farazi bir surette- telafi etmekle, şayan-ı kabul sayılabilir.

Şu kadar var ki bu cümle ile hakikatin yüzüne ancak bir yandan bakılarak hüküm verilmiş olduğuna kail olmamak kâbil değildir. Dilin terakkisinde diğer amillere kıyasen alfabenin ehemmiyeti ikinci derecede kalacağı şüphe edilmez ki dil tekâmül yolunda medeniyetle el ele gider ve gitmek mecburiyetindedir. Bu teb'iyeti o kadar sebki'dir ki "bir milletin dili, medeniyetin aynasıdır." Suretinde bir müteâraka şeklini almıştır. Mahdut sahamızdan dışarı çıkmamak için medeniyete bürünüp teşvik eden amilleri burada sayıp dökecek değiliz, lüzumu da yoktur. Ancak bunun serbestçe inkişâfında dil ile alfabenin birbiriyle hüsn-ü imtirâc üzere bulunmasından: dilin ihtiyacına alfabenin, ve medeniyetin mutâlebine dilin kifayetinden, mütevellit ahenktar gidişin kolaylaştırıcı, hayırlı bir te'siri olacağı asla ve kat'â inkar edilemez. Bunu kabul ve tasdik etmekle, âdem-i imtizâcın az-çok sıkıntıyı dâî bir engel olacağı da teslim edilmiş olur. Öyle bir engel ki pantolonun paçalarına yapışıp dolanan çoban kösteği dikenini gibi, rahatça adım atışını bir ededurur. İşte hakikatin yüzünü bu taraftan da görüp anlamak lazımdır. Çünkü bu mümâna'at yetişip serpermeyi (gelişip serpilmeyi) kısmakla kalmayıp vücuda geçirilen bir cendere gibi bazen ve mucip olur. Bu hal Türkçemizde aynen vakidir. Lakin bu meseleye rucû edeceğimizden şimdilik bu kadarcık bir işaretle iktifa etmeyi münâsip gördük. Zaman ve muhitin tesadüfî ve o milletin istidadı ve kuvveti sayesinde medeniyet canlı bir hız almışsa, işte o vakit bu engeli mutlaka kırıp bir tarafa atmak isteği baş gösterir. An'ane gözetici muhafazakârlar –ki bunlar ulema katında mevcuttur- ile o ananenin mazarr kısmından kurtulmak isteyen terakkiperler arasında bir mücadeledir başlar.

3)- Muhterem Müderris Bey, vatanperver büyük edip ve şairimiz merhum Kemal Bey zamanında bu imtizaçsızlıktan mütehasıl sıkıntının bazı kimselerce artık duyulmaya başlanmış olduğunu, müşarunileyh tarafından kaleme alınmış olan alfabe ve imla meselesine müteallik makaleyi ileri sürmekle, ancak te'yid ve isbat etmiş oluyor. Ama bu zeminde söylenebilecek her şeyin o makalede söylenmiş olması davasına gelince, zamanı bu meselede mazinin bir buhranı ile ihticac bilhassa ilim ve

marifet sahasında, bilmem ne dereceye kadar muvâfık olur. Bu günkü canlıların halletmekle vazifedâr buldukları bu bahsin münakaşasına muhterem büyük ve ölümsüz ölümünü çekip getirmekten ben terakkî etmek isterim. Şüphe yok ki mâfûr müşârun ileyh zamanına göre çok güzel düşünmüş ve ateşli belâgatıyla pek cazip îrad-ı kelam edip yazmıştır. Ama yine şüphe edilemez ki bu gün kısmen geçirmekte olduğumuz ve kısmen de geçirmiş olduğumuz inkılâbı o zaman biri kalkıp merhuma kabul ettirmek hususunda ısrar etmek şöyle dursun, fakat yalnız şayan-ı temenni olarak teklif ve tavsiye etmiş bulunsa idi, alev püskürtücü bir reddiye uğrayarak kavrulup harab olurdu. Demek istiyorum ki yenilik kabulü ile terakki istidat zaman ve muhitin müsaadesi derecesiyle mahduddur. Namık Kemal Bey merhumdan sonra bu meselenin bugüne değin mükerreren baş kaldırmış ve bir müddet zihinleri ve kalemleri yormuş, tavsamış ve fakat zaman zaman yine parıldayıp bir türlü sönememiş olması yukarıda zikri geçen sıkıntının hala berdevâm bulunmasından ileri gelse gerekir. Zannedirim ki bu hususta muhterem Müderris Bey’le tam bir ittifak üzereyiz.

4)- Sıklet ve ızdırab verici dil ve alfabe imtizâcsızlığını izâle etmek üzere kavillerini mücahitlerin iki fırkaya ayrılmış olması pek tabîdir ve sanırım ki izahatan dahi müstâ’nîdir. Yalnız pek tabîî olmayan ve belki biraz içli, hüznü celbe şâyan bulunan bi’r cihet varsa, o da bu iki fırkanın ilmî bir vadide emellerine amacına ittihaz ettikleri sâha-i tetbiî iyiden iyiye tetkik etmeksizin yekdiğerine şunu bunu isnâd ederek hüküm vermeye kalkışmalarıdır. Malum olan son hadiseye îmâ etmek istemiyorum, bu öteden beri maalesef böyle olagelmıştır.

Hâlbuki bundan sakınılarak ve saded haricine çıkılmayarak tetkîk ve münakaşada bulunulacak olursa, anlaşmak bir dereceye kadar kolaylaşır ve elde edilen faide daha büyük olur. Evet, bugün alfabe ıslahı gayesini kollayan iki fırka vardır. Biri tercîhen Arap-Acem alfabesini tâdil suretiyle, diğeri bunun yerine Latin şekillerini –kezâlik tâdil ve ikmâl etmek şartıyla- kabul etmekle mümkün olacağı kanaatindedir. Her iki fırkanın ne derece “muhak” demeyeyim, zira her ikisi de görüş ve düşünüşlerine göre haklıdır, fakat isabetkâr olduğu mukayese ve münakaşasını gelecek makaleye bırakıyorum.

Rı. Mim. Fe.

Dilimiz ve Latin Harfleri Meselesi

11 Kanun-i evvel 1926 Cumartesi Numara: 10645 Sayfa: 3 İkdam

-3-

5)-Beşinci madde ikinci fıkranın zehabı “Avrupalılığa ve garp medeniyetine doğru giden cereyana bakarak harflerimizi değıştirmek olursak bu hususta dahi Avrupalılara benzeyivermekle garp medeniyetine daha samimi bir surette girmiş” olacağımızdan ibaret bulunduğuna dairdir. Bu zehap haddi-i zatında batıl değildir. Ancak mezkûr medeniyeti temsil için alfabe müşabehetinin kendi başta kafi bir amil teşkil edemeyeceği de meydandadır. Bunu Latin harflerinin mürûları bilâ tereddüt teslim ederler. Şu kadar var ki o gayeye vusûl için Latin şekillerinin Arap-Acem etm..cilerine rachâniyetine takdir edecek kadar nazif görüşün ve ba’d-el-muhakeme itiraf edecek kadar diğer firkada mütecellî olmasını cân-u gönülden dilerler. Latin harflerinin tercihini tervîc ettiren sebep, yukarıda işaret edilen faydayı daha kolay temin etmekten ibaret değildir. Mütenevvi’dir. Bunlardan biri ve belki en mühimi, Arap ve Acem harflerinin mahzurlarını tamamen ortadan kaldırmak ve dilimize takmış oldukları kapitülasyon zincirini kırmaktır. Malum olduğu üzere bu şekillerden bir kısmının mukabili anadilimizde yoktur. Mesela te, ze (peltek), ayn gibi. Hatta “hı (noktalı)” mız dahi Arap “hı (noktalı)” sından ziyade almanın ch sine benzerve ekseriyâda “hı” ve “he”ye munkalip olur. Vapurun sefere fazlası gibi atılmaya şâyan harflerin adedi bunlardan ibaret değildir. Bunlara zamîmet sâitlerimizden dört ve sâmitlerimizden bir tanesini eda edecek cim mezkûr alfabede eksiktir. Bundan mâadâda iki harf aynı zamanda hem sâit hem sâmit vazifesini ifa ediyor ki bu iki yanlılığı dilimizin mizâc-ı muktezasından asla değildir. “zat” harfi de kâh dad, kâh zad okunarak ikircitlik içinde yaşıyor.

Görülüyor ki tasavvutuna ve imlasına Arap-Acem harflerinin şimdiki haliyle bir taraftan âdem-i mutabakatı diğer taraftan kifayetsizliği inkâr ve verdiği sıkıntıda ölü bir an'a ne hatırası için tahammül edilemeyecek derecede zahirdir.

6)- Latin harfleriyle garp medeniyetinin daha kolay temsill edilebileceği kanaatine, meselenin basit olmasını ileri sürerek, muhterem müderris Bey iştirak edemiyor. Diğer fırka ise basit olmayan bir meselede mübayenet ve iftirâkı mucip sebeplerden birinin ref'iyle neden maksada daha kolayca takrib edilemeyeceğini anlayamamakta kendini mâzur görüyor.

Muhterem müderris bu istinkâfı, şiddetle müntesbî bulunduğu edebiyatımıza, bilhassa Osmanlı edebiyatının mazi ile alakadâr klasik kısmına, olan muhabbet ve merbutiyetine atf edilse ihtimal hata edilmiş olmaz. Zannediyorum ki Latin harflerini alıp benimsemekle -velev tedricen- hâsıl olacak edebî ve lisânî azîm inkılâbı bir “ileri görüş” ile sezerek endişede bulunuyorlar. Bu halet-i ruhiye – eğer mevcut ise- müsteid ve gayr-ı müveccih görülemez. Böyle bir inkılâbın o takdirde süratle vuku bulacağı muhakkaktır. Vakıa şimendifer hızı ile gitmeyecek, söylediğimiz dil birden bire değişmeyecek. Bu nesil yine alıştığı gibi söyleyecek, söylediği gibi yazacak ve yazdığı gibi okuyacak fakat gelecek nesil bakışını bize doğru geriye çevirdiği vakit, konuşup yazdığımız bugünkü dilin ne kadar Türkçeye yabancı, düzme bir şey olduğuna şaşacaktır. Nitekim biz de geçirdiğimiz zaman içinde vukûbulagelen küçük küçük tahvillerin pek farkına varmaksızın, kapıkulu edebiyatını acayip görecektik kadar o devrin edebî ifadesinden uzaklaşmış bulunuyoruz. Sevdiklerinden, bâhusus güzelliğine çirkinliğine bakmaksızın pederane bir muhabbetle sevdiklerinden hiçbirini insanın kaybetmek istemeyeceği az çok tabii ise de istikbale ait bu iftirâk ve tahvil, zamanımızın bir hayat-ı edebiyelerini ve muharrirlerini etmemeliydi. Lakin anlaşıldığına göre bazılarını ediyor. Bunun sebebi ise meselenin hadd-i zatında basit olması olamaz. Hele tebdil edilecek şey kusur il muallil ise, besâtat bahşedebilecek sebdilinin reddine muntazaman imkân yoktur. Zikri geçen “ kanaate âdem-i iştirak”i intâc eden sebebin sırf hissî ve zevkî olması iktiza eder. O halde münakaşa zaittir, çünkü bunlar münakaşaya gelmez.

7)- basit sayılmayan bu hurufat tebdilini, tarihî gidişinde Türk kavmi mükerreren başarmıştır. Bunu o akşam Türk ocağında Muhterem Müderris Bey'in kendi ağzından dahi işitmekle olduk. Herhangi sâik sebebiyle olursa olsun ve her nereden almış bulunursa bulunsun, Türk kavmi yeni kabul ettiği alfabeleri bir dereceye kadar kendi dili icâbâsına uygun düşürmeye çalışmıştır ve buna az çok muvaffak olmuştur. Az çok, zira harflerin şekli, adedi, o alfabenin ... alakasıyla kabilini, itibar bir hudut çekmişti. Mebhî şekli ile ibtidâiliğini ispat eden Orhun alfabesinin o zamanki Türkçeye ne derece uymuş olduğunu bugün tayin etmek pek müşküldür. Belki de memnûdur. Herhalde bu gibi eski yazıların kusuru bunda dahi mevcut bulunmuş olmak ihtimali “zan”dan daha kutlu bir mefhum ile ifade edilmeye müsaade eder. Uygur alfabesinin de nevâkısdan salim bulunmamış olması, muhterem Müderris Bey'in ifadesinden müstebâk idi. Aynı hal çok daha müterakkî olan Arap-Acem alfabesinde de vâkîdir. Bunun sebebi ise –meseleyi lüzumsuz yere uzatmak için yalnız bu sonuncusundan bahsetmek isterim- dil zümreleri arasındaki uzaklık, hatta daha kuvvetli söyleyelim, aslî olan yabancıdır. Sami-Hami zümresine mensup Arapça ile Uraltaik (Turanî) olan Türkçe'nin lisan-i ilmî itibarıyla hiçbir karâbeti, hatta münasebeti yoktur. Kökleri (...leri) sarfî, nahvî, bina ve inşası, tasavvutu ile o, bize büsbütün yabancıdır. Ama dînî ve siyasî cereyanların zoru bize hem o alfabeyi kabul ettirmiş, hem de kendi kelimelerimizin birçoğunu benliğimizden tard edip yerlerine mensubiyetini ikâme etmiştir. Bu tahakküme boyun eğmek din ve irfan dolayısıyla o zaman için bir zaruret idi. Bu zaruret devam ettikçe Türklük dahi çâr nâçâr buna katlandı. Şu kadar var ki medeniyete yükselip benliğini ve benliği icabeti anladıkça esaret zincirini kuşatmaya başladı. Mesela kalmak “kalmak (elifsiz)” kubat “kubat (vavsız elifsiz) “Tanrı” “Tanrı (elifsiz)” gibi yazılırken hareke yerine sâitler sokuşturdu.

Bizden çok evvel Arap alfabesini yeni ama esasa müşâbih birliği harf icadıyla tevsi etmiş bulunan Acemlerin göstermiş oldukları medenî cesareti yazık ki biz vaktiyle gösteremedik. Yüzlerce sene evvel alfabeyi dilimize uygun getirip onun inkişafına meydan vermedik. Ancak geçen asrın sonundan beridir ki bazı harflere işaretler vaz' suretiyle ihtiyaca mukabele etmeye çalışılmaktadır. Bu husustaki muvaffakiyetin ne derece olduğu meydandadır.

Bundan bu maddede daha ziyade bahs edecek değiliz. Bizim burada anlatmak istediğimiz şudur: atalarımızın bir iki defa başından geçmiş bu alfabe tebdilini bizim dahi başarmamıza, hem de daha büyük bir muvaffakiyet ile neticelendirmemize acaba mani olacak nedir? Dilimizde bulunan Arap ve Acem kelimelerin imlası bozulacağı, yani Türk telaffuzuna göre yazılacakları için hangi kökten geldikleri belli ve ayan olamayacağı korkusu mu? Bunun için mi boynumuzda urgan kement taşıyacağız? Şüphesizdir ki lisan meselesinde inkılâp, hiçbir ferdin keyfine veya gösterdiği lüzuma tâbi olamaz. İctimâî bir hadise olan dil, yine ictimâî ihtiyacın tesiri altında tahavvül eder. Medeniyet âleminde dilin melzumu olan alfabe, keza kullanmakta olduğumuz harfleri değiştirmeye bizi sevk eden sebebi tekrar ve tekrar ediyoruz. Lisanımızın tasviyetini Arap Acem alfabesinin ifadeye muktedir olamamasıdır, dilimizin tekâmülüne köstek vurmasıdır. Sâikimiz, sâik muhbirimiz, ancak ve ancak bu mez'ic esaretten kurtulmak, dilimizde serbestiyemizi kazanmaktır.

Rı. Mim. Fe.

Dilimiz ve Latin Harfleri Meselesi

15 Kanun-i evvel 1926 Çarşamba Numara: 10649 Sayfa: 3 İkdâm

8)- Yeni bir alfabeyi kabul edebilmek için hars, o millette çok aşağı olmalı imiş. “miş” diyorum ama çok kelimesini silmek, yani onu mutlaka şart koşturmak kaydıyla bu cümlelerin, muhtevasındaki doğruluğu içtimâî tecelliyattan olan hars, gibi hadiselerine benzemez bunun çokluğunda, azlığında ancak başka bir medeniyete kıyasen bahs olabilir meaeze burada dahi katiyetle söz söylenilemez, çünkü hars ile medeniyetin hudutları girintili, silik ve oynaktır. Mesela garp medeniyetine karşı şark medeniyeti ve çok cihetle, sanaatte çok, pek çok geride kalmış bir dergâhta bulunmakla beraber ahlaki nokta-i nazardan keyfiyet hiç de öyle değildir. Anca şunu söyleyelim: muhterem okuyucum farkına varmış olmalıdır ki hars kelimesinin başına bir de “medeniyet” sözünü katmış bulunuyorum, sanki biri diğerinin atf-ı tefsiri imiş gibi. Hâlbuki böyle bir mahiyeti haiz değildirler,

belki zarf ve mazruf kabîindedir. Çünkü hars, medeniyetin millet dâhilinde almış olduğu hususi bir simadan başka şey değildir. Bundan dolayıdır ki medeniyetsiz hars olmaz. Türkler nice nice asırlardan beri medeniyet sahibi bulunmaktadırlar. Kavimden kavime, milletten millete efsaneleşen intikal eden bu en kıymetli hassa-i şayiası, bizde dahi bir hars derecesine yükselerek mümtaz bir çehre kesb etmeye başlamış ve bazı yerlerde kısmen de etmiş ise de muhtelif Türk unsurlarından hiçbirisinin fasl-ı târihîsi ve hükümeti devrine ait harsı, bariz ve muayyen hudut ile tespit edilememiştir. Edebilenecek bir teâliye erişemedikleri için mi acaba? Bir ... ki bir meseledir ve münakaşası uzun sürer. Her halde maksadım menfi bir neticeyi nazikâne ifham etmek değildir. Ancak bu cihanımızın karanlığı her gün biraz daha aydınlaşıp sıyrılarmakla beraber cihanın dört bir yanına yayılmış Türk kavimlerinin muhtelif medeniyetlerle teması, o iklimlerin tesiriyle tekevvün eden harslardan hiçbirisinin simasını iyice görüp çiçek iktidara gelmiş olmamızdır. Hatta biz, Osmanlı Türkleri bile kendi harsımız hakkında, yalnız harsımız değil, dilimiz hakkında dahi, iftihar ile övünebilecek bir eser meydana getirmeye muvaffak olamadan dilimizin kaynadığı yukarı, tarih içinde akıp giden ırmağıyla ...larına dair ne biliyorsak, hemen hepsini ecnebilerin tesbitlerine borçluyuz gibidir. Binaenaleyh hars meselesinde Avrupalılara kıyasen kendimizi daha aşağı görmek izzet-i nefse ağır gelmekle beraber, tasdiki zaruri olan bir hakikattir. Ve işte bu hakikati anlayıp takdir edeceğimiz içindir ki garp medeniyetine doğru yönelmişiz. Buna daha kolay varıp sıkıca kucaklaşmak için de dilimizin terakkiyesine engel olan Arap-Acem alfabesinden artık ayrılmak istiyoruz, Uygurlar Nasturî babalarımızdan aldıkları Süryani o şekillere, islamiyetle giren Arap harflerini kabul ettikleri halde, bir müddet daha göstermişlerse, biz de Arap-Acem harflerini bırakıp, yerine Latin şekillerini almakla, tanzimattan çok evvel başlamış bulunan garp medeniyetine doğru ... an'anevî istikâmetini takip ve ikmal hususunda îraz etmiş olacağımız azme sadakatle iftihar edebiliriz.

9)-Güzel ama, madem ki Arap alfabesini ıslah ile dilimizin ihtiyacına terakki ettirmek imkansız değilmiş, o halde bunu bırakıp Latin şekillerini almaya bizi icbar eden saik nedir? Sualî hatıra gelir, zira Müderris Bey'in dokuzuncu maddedeki beyanatının ilk kısmı, bu imkânı iddia etmektedir. Bir çok hususatta mütalaalarına

kısmen veya tamamen iştirak ettiğim müşarunileyh ile burada görüşümüz bir zaviyenin namütenahiye doğru uzananları gibi birbirinden ayrıldıkça ayrılıyor. Kullanmakta olduğumuz alfabeyi tadil ve ıslah etmek lüzumu sözüyle ...beri bunu intaç için asla gayret gösterilmemiş değildir. Bilakis çok emek sarf edilmiştir. Merhum Ebu'z-Ziya Tevfik Bey'in, harfler üzerine işaretler koymak suretiyle yaptığı yenilik, bir vakit ümit olunan reha çare sendedir diye memnuniyetle karşılanmıştı. Nâşirlerden ve tab'lardan bu yolu takip edenler oldu. Hatta meşrutiyet devresinde hükümet dahi bir komisyon teşkil ederek bu ıslahı temyiz ettirmek istedi. Âciz dahi onda bulunmuştum. O gün ve o günden sonra bugüne değin gösterilen bütün emekler yazık ki boşa gitti. nokta-i nazarından elde edilen faydaya, yapılan tadiller yüzünden gayrı ihtiyari olarak yazıya ve matbaacılığa yükletilen güçlük, şiddetle karşı koydu. Yazının milletten millete geçen tarihçesi, daima onun zahmetinden kaçınarak kolaylığa gitmek temayülünün mütekâmil istihalelerini gösterir. Bunun için el yazısı munfasıl harflerden insâle varmıştır. Kelimenin çizisini büyütmedikçe kalem durdurulmak istenilmez. Çizi bittikten sonra da tekrar baş tarafa geri dönüp aşağı yukarı nokta ve işaret koymak mez'ucdur. Harfleri tefrik için vakıa alfabelerin birçoğunda bir iki tanesini noktalamak veya aksanlamak mecburiyeti vardır. Lakin Arap Acem alfabesinde bunun haddinden taşkın mukayesede mevcut bulunması sanki kâfi gelmemiş imiş gibi yapılan yeni ilavelerle o müz'ic ameliye katmerlendiriliyordu. Bundan dolayı da –velev gayrı müdrik- buna karşı bir ikrah gösterildi. Hele tabâate gelince zaten şikâyeti mevcut olan işgal çokluğu kat kat arttırılmış oluyordu. Ve ila ahir. Bu kusur ve mahzurları fark eden müntebilerden bazıları alfabemizin muhtelif hüsn-ü hatlarından alma veya onlardan mülhem yeni yazılar çıkardılar ki bunlar arasında – gerek burada gerek Rusya'da yapılanlardan- nokta ve işaret külfetinden azade ve bedii hisse okuyacak kadar zarif olanları vardı. Bunlar hem el yazısına hem matbaaya elveriyordu. Buna rağmen hiçbirisi kabule mazhar olamadı. Kanaatime göre sebebi şudur ki esasen yine Araplarından muktebes olmakla beraber, gerek yazısı gerek matbu yepyeni ve adeta yabancı bir alfabe tesiri yapıyordu. Bunların kabulü büyük bir inkılâbı icap ettirecekti. Öyle bir inkılap ki mutlaka hükümetin dest girliğine ve nüfuzuna muhtaç idi. Bunun tahsili ile o güne kadar İslam âlemi ile olan –ve meaheze zâtî kıymeti pek cüz'î bulunan- alfabe irtibatına veda etmiş bulunacak ve fakat yönelmiş bulunduğumuz garp irfanına doğru

ve Şu bir adımlık olsun yakınlık peyda etmiş olmayacaktık. Görülüyor ki Arap-Acem alfibesini düzeltmekle dilimizin ihtiyaına uygun getirmek maddeten mümkün ise faydadan muhaldir. Bir kri de “ zt kıymeti pek haz” diye tavsif ettiğimiz irŐat o zaman henüz pek kıymetli sayıldığından, ihtimal yeni harflerin kabulü aleyhine bunun da suskunca ama ağır ayanak bir tesiri olmuştur; çünkü Kemal Bey zamanından bu yana Panislamizm’e her gün artan bir ehemmiyet verilmişti. İslam ittihadının husul mümkün olamayacağı ancak tarihin son ve hain facialarıyla, yüz binlerce ve belki milyonlarca Türk’ün kanı pahasına derin acılar içinde öğrenilmiş bir hakikattir. Din kuvvetinin baŐaramadıĐı bir mmehhizeyi bugün alfabe birliğinden beklemek saflığında bulunan ve böyle kurun ve sata dini ittihatlara hala lüzum gören hiçbir “Türk” var mıdır? Türk, artık idrak etmiştir ki bunun Türklük ve yalnız Türklük için çalışmak pek ağır fedakrlıklar mukabilinde kazanılmıŐ bir hak, onu garp medeniyeti seviyesine bir an evvel yetiştirmek milli bir gaye ve en mukaddes bir vazifedir. İŞte bundan dolaydır ki Latin harflerine doğru giden... arayan kuvvetleŐmektedir. Bu işte ne bir kimsenin keyfi ne de tavsiyesi mdahildrdır.

Rı. Mim. Fe

4.1.6. Kazım Nami’nin Makaleleri

Kazım Nami (Duru) 1875 yılında İstanbul’da doğdu, 1967 de vefat etti. Harp okulundan mezun olduktan sonra orduda görev aldı. 1910 yılında ordudan ayrıldı. Edirne, İstanbul ve İzmit’te Maarif Müfettişliği yaptı. 1935 yılında Manisa milletvekili seçildi.

Ziya Gökalp, İttihat ve Terakki Anılarım, Cumhuriyet Devri Hatıralarım, Arnavutluk ve Makedonya hatıralarım adlı eserleri mevcuttur. Ayrıca aşağıda gördüğümüz üzere gazete yazıları da bulunmaktadır. Latin harflerine geçiş kabul edilince 1928 yılı sonunda İlk mektepler için Talim ve Terbiye Heyeti’nden onaylı

bir kitap yayımlamıştır. Aynı dönemde memurların Latin harflerinden imtihanlarını Muallim Kazım Nami Bey yapmıştır.

Her ne kadar Kazım Nami Bey'in Cumhuriyet gazetesinde neşredilen aşağıdaki makalesi direk olarak Latin alfabesinin kabulü ile ilgili değilse de o yıllarda maarifte yapılan yenilikleri özetlemektedir. Yapılmış olan yenilikler sıralanmış, Maarif müdürü de tebrik edilmiştir. Bu yapılan yeniliklerle birlikte Latin harflerinin kabulüne doğru giden yolun taşları döşenmiştir.

Maârifte Faaliyet

Muharriri: Kazım Nami

4 Teşrin-i Sâni 1926 Perşembe numara: 894 sayfa: 3 Cumhuriyet

Maârif vekâletinin çıkarmakta olduğu mecmuayı muntazaman takip ediyorum. Bu mecmua, maârif sahasında yapılan şeyler kadar, belki onlardan ziyade yapılması mukarrir olan şeylerden bahsediyor. Yapmağa karar vermekle yapabilmek arasında fark vardır. Birine yaptırmak istiyoruz: paramız var, kıymetli bir mimarın elinden çıkmış bir de planımız var; fakat o plana göre yapı yapacak ustalarımız yok. Şu halde iyi ustaları elimize geçirinceye kadar beklemek mecburiyetindeyiz. Her ne olursa olsun, maarif vekâletini canlandıran emel görülüyor ki büsbütün yeni bir zihniyetin mahsulüdür; bu zihniyet, ilimden doğuyor. Maarif vekili Necati Bey'in böyle takdir etmiş olması tebriye şayandır. Maziden tevârüs edilmiş müesseselerin yıkılması kolay değildir; onlar büsbütün yıkılınca yerlerine yenilerinin derhal ikâmesi lazımdır. Bu imkânsız olunca, eskiyi az çok tâdil ile ibka' etmekten başka çare var mıdır? Maarif vekâleti mecmuasının – ve lö tercüme, iktibas suretiyle olsun- ilmi kıymetini çok yüksek görüyorum. Biz tabii, ibda'î devrine girmek için daha çok zaman geçirmeğe mecburuz; muâdil bir taklit bizi de bir gün ibda'î muktedir kılar. Yeter ki biz hakiki ibdâ'î yolunu keşfetmiş olacak kadar asri bir kabiliyet gösterelim. Mecmuada temmuz ayına mahsus olan sekizinci sayısını bir misal olarak ele alalım: ilk tedarikat muallimler için meslek kursları talimatnamesi, en çok muhtaç olduğumuz bir şeydi; çünkü iyi muallim fıkâdânı içindeyiz. Muallimlik yalnız okutacağını bilmekten, çok güzel niyetlerle mütehasıs olmaktan ibaret değildir. Bu mesleğin

istelzem ettiği bir takım bilgiler vardır ki onlar bize henüz kâfi derecede mâlum değildi. Bu kurslar, ciddiyetle takip edilecek olursa, muallim mektepleri kâfi muallim yetiştirinceye kadar, bize kâfi muallim verir; bundan başka da mütemadiyen yetişenleri her günkü meslek cereyanlarından müstefid kılar.

İlk mektep kitaplarını tetkik komisyonunun raporları da bu kitapları yazmak isteyenler için kıymetli malumat veriyor. ‘Alfabe’ kitapları raporunda nazarı-ı dikkati celbeden noktalar var. Bu rapor, çok yerinde tetkik edilen kitapları tenkit ediyor. Bütün bu tenkitler doğrudur. Fakat bir ‘Alfabe’ kitabının yazılmasında takip edilecek usullere dair pek az şey söyleniyor. Hatta bu sözler içinde tenkide değer bir hayli noktalar da vardır. Komisyon Türkçenin yalnız yazıda değil, hususiyetlerini pek nazarı dikkate almamıştır. Türkçenin iltisakî bir lisan olması, tasrihi lisanların tedrisinde kullanılan usullerin aynen tatbikini müşkil kılıyor; mamafih muâdil bir usul sayesinde Türkçe, hatta bu günkü yazı ile garp lisanlarından daha kolay bir surette öğretilir. Garpta son zamanlarda pek revaç bulan toptan usul Méthod Globale Türkçede daha iyi neticeler verir.

Rusya maarifi hakkında ‘Moskova’ sefirimiz Zekâi Bey’in, Danimarka spor teşkilatı hakkında ‘Kopenhag’ maslahatgüzarının raporlarını çok faydalı buldum. Bütün sefaretiler buldukları memleketlerin maarif sistemlerine dair böyle ciddi tetbiğ mahsulü raporlar sistemlerine dair böyle ciddi tetbiğ mahsulü raporlar gönderseler memlekete çok büyük hizmet etmiş olurlar. Her nüshadaki tercümelere, müşâhede ve tetkikleri büyük bir alakayla okuyorum. Bu türlü yazılara çok muhtacız. Yukarıda dediğim gibi ibdâ devrine girmek için, böyle mütercim rahiplerden istifade edeceğiz.

Maarif vekâletinin idari teşkilatıyla pek alakadar değilim; fakat bu teşkilat içinde ‘Milli Talim ve Terbiye Dairesi’nin vücudunu ciddi teşebbüslere delil addediyor, seviniyorum. Artık tesadüfi olarak ilmî heyaisler vücuda getirilmeyecek, keyfi olarak kitaplar intihâb edilmeyecek, ihtisasa kıymet verilecek ben böyle anlıyorum.

‘Milli Talim ve Terbiye Dairesi’nin evvela taslağını tertip ederek reylerini almak üzere birçok kişilere göre gönderdiği yeni ‘İlk Mekteplere Müfredât Programı’ denebilir ki nev-i şahsına münhasır bir eserdir. Bu programın basmakalıp tercüme, iktibâs eseri olmadığını anladım. Bunun üzerinde işlenmiş, çalışılmış. Birçok resmi programlardan, yeni mekteplerin programlarından istifade edildiğine şüphe yok. Fakat her maddesi düşünülmüş, devamlı, bununla beraber- eski tabirleri efradını cami, ağyarını mani bir eser vücuda getirilmek istenmiş. Programın bütün heyeti hakkında söylenecek ilk söz bir takdir oluyor. Tatbikinde ne dereceye kadar muvaffakiyet temin edeceğini şimdiden tayin etmek elbette mümkün değildir; netice bu programın en büyük noksanı, memleketidir, bir sistem ifade etmesidir. Bu işi anlayıp tatbikine muvaffak olabilecek unsurların yokluğundan müte’ziyim. Çünkü bizde değişen rejim, henüz kafaları yeniletememiştir. Eski programı bile iyi kötü tatbik, ondan az çok faydalı numaralar istihsâline muvaffak olamayan unsurların bu mufassal şekli programın karşısında apışıp kalacaklarından korkuyorum. Fakat işte muallim kursları talimnamesi bu korkuyu izole edecek bir mahiyetle karşımda duruyor.

Programı yapanlar, bir müddet bu kursları bizzat idare etmeli, sonra ‘Muallim rehber’lerini bir an evvel yazıp meydana çıkarmalıdır. Kim ne derse desin, şahısları hayatlarında takdir etmek taraftarlarından değilim; bununla beraber genç vekil Necati Beyi tebrik etmekten kendimi alamıyorum.

Kazım NAMİ

4.1.7. Hüseyin Cahit Bey’in Bir Röportajı

1875 yılında Balıkesir’de doğan Hüseyin Cahit Yalçın 1957’de İstanbul’da vefat etti. Mülkiye mektebini bitirmiş ve İstanbul’da çeşitli liselerde Fransızca, Türkçe dersleri vermiştir. Servet-i Fünûn dergisinin başına geçti ancak bir makalesi yüzünden derginin kapatılmasına sebep oldu. Servet-i Fünun, 2. meşrutiyet, Atatürk, İsmet İnönü dönemlerinde yazarlık ve milletvekilliği yapmıştır. İstiklâl

mahkemelerinde eski İttihatçıları savunduğu için yargılanmıştır. Tevfik Fikret ve Hüseyin Kazım ile birlikte “Tanin” gazetesini çıkarmıştır. İstanbul, Çankırı ve Kars milletvekilliği yapmıştır. Nadide, Hayal İçinde, Hayat-ı Muhayyel, Hayat-ı Hakikiye Sahneleri, Niçin Aldatırlarmış, Kavgalarım, Edebiyat anıları gibi eserlerinin yanında çeviriler de yapmıştır.

Latin Harfleri

3 Teşrin-i Sâni 1926 Çarşamba numara: 893 sayfa: 2 Cumhuriyet

Cahit Bey ne diyor?

Elbise ve şapka değiştirdiğimiz gibi Latin harflerini de kabul etmeliyiz.

Birkaç günden beri gazetelerde Hüseyin Cahit Bey’in teşkil etmek üzere bulunan dil heyeti riyasetine tayini mevzu bahis edilmektedir. Hüseyin Cahit Bey bu mesele etrafında demiştir ki:

‘ – Bu haberi ben de gazetelerde okudum. Resmi mehâfilden şimdiye kadar hiçbir şeyi işitmedim. Ben Ankara’da iken bana da hiçbir şey söylemediler. Eğer böyle bir şey varsa benim oradan hareketimden sonra konuşulmuş olacaktır. Kabul edip etmemek meselesine gelince bilmem şimdiden bir şey söylemek doğru olur mu? Bundan bahsetmek kendime fazla ehemmiyet veriyor tesirini yapacaktır. Mâmafih ortada ilmî bir mesele vardır, eğer lisanıma ufacık bir hizmetim dokunacağını anlarsam, tabidir ki vazifeden çekinmem. Katiyen şüphe etmeyiniz ki Türkiye Cumhuriyeti’nin terakki yolunda atacağını ilk esaslı hat ve Latin harflerinin kabulü meselesidir. Arap hurufatı bizim için hiç de milli olmayan harflerden elbise ve şapka değiştirdiğimiz gibi Latin harflerini de kabul etmeliyiz.

- Eğer Latin harflerini kabul edersek hiçbir müşkülata mâruz kalmadan sedalarımızı yazabilecek miyiz?

- Tabi, tabi. . Bir kere her sese Latince bir harf bulunabilir. Diyeceksiniz ki ‘Irmak’ kelimesindeki ‘I’ harfini nasıl yazacağız değil mi? Bu gayet basit. . Lehliler pekâlâ bu nevi sedalıları yazıyorlar. Tabi biz de onlar gibi sedalarımıza göre bu harflerde bazı tadilat icra edeceğiz.

Hiçbir lisanın kullandığı tarzı aynen kabul edemeyiz. Bence evvela kendi ihtiyaçlarımız göz önünde bulundurulmalıdır. Bu ihtiyaçların temini için Fransız harflerini ta’dil etmek suretiyle bir imla tarzı ortaya konulursa en doğru yoldan gidilmiş olur.’ Hüseyin Cahit Bey her zamanlar gibi mesaisine devam etmektedir. Tercümesiyle uğraştığı İslam tarihinin otuzuncu ve son cildi geçen ay hitam bulmuştur. ‘Hayat-ı muhayyel’ müellifi uzun senelerden sonra tekrar romancılığa dönecektir. Çorumda başladığı ‘Olduğu gibi’ ismindeki romanı bitmek üzeredir.

Tahlil: Hüseyin Cahit Bey 1925 yılında yargılanmış ve süresiz olarak Çorum’a sürgüne gönderilmiştir. 1926 yılında affedilerek İstanbul’a dönmüştür. Bu röportaj Çorum sürgününden geri geldikten sonra yapılmıştır. Yukarıdaki gazete röportajında Latin harflerinin alınmasında yaşanacak zorluklar ya da yapılması gerekenlerle ilgili olarak yapıcı da olsa hiçbir eleştiride bulunmamıştır. Hüseyin Cahit Bey Cumhuriyet Halk Fırkasının içinde hep muhalif tarafta yer almıştır. Ancak bu röportajda sürgünden yeni gelmesi dolayısıyla aynen şapka değiştirir gibi çok basit bir şekilde oluvoreceğini söylemiş, haberi yapan kişi de bunun bu kadar kolay olamayacağını belirtmek zorunda kalmıştır. Daha sonraki yıllarda bu “Şapka değiştirir gibi harf değiştirmek” kavramı, Arap alfabesinden Latin alfabesine geçişin çok kısa olması sebebiyle eleştiri malzemesi olarak bolca kullanılmıştır.

5. DİL HEYETİNİN TOPLANMASINA KARAR VERİLMESİ

Necati Bey 1926 yılında mecliste “Türkiye’de dil sorunu önem taşımaktadır. Henüz nasıl yazmak gerektiği hakkında ortak kanaatimiz yoktur. Onun için bugün var olan dilimizi incelemek, ulusumuza bir sözlük hazırlamak için Dil Heyetine

ihtiyaç vardır. Memleketimizde bulunan uzmanları toplayacağız. Dilimizi düzeltmek için ne yapmak gerekirse önlem alacağız.”⁸ Şeklinde bir konuşma yapmıştır. Bu konuşmadan sonra, 22 Mart 1926 tarihinde yayımlanan 789 sayılı “Milli Eğitim Teşkilatına Dair Kanun” ile Telif ve Tercüme heyeti kaldırılarak yerine Dil Heyeti ve Milli Talim ve Terbiye Dairesi kurulmuştur.⁹ Ertesi gün Cumhuriyet gazetesinde bu konuyla ilgili olarak aşağıdaki kısa haber çıkmıştır.

Latin Hurufatı

23 Mart 1926 Salı numara: 674 sayfa: 2 Cumhuriyet

Maârif Vekâletinde bir heyet-i ilmiye

Maârif vekâleti Latin harfleri hakkında tetkikatta bulunmak üzere bir heyet-i ilmiye teşkiline karar vermiştir. Mütihassıs zevâtın teşkil edecek olan bu heyet müştereken tedkikatta bulunacak ve neticeyi heyet-i vekileye arz edecektir. Diğer taraftan aldığımız malumata göre Mâarif Vekâleti bir ‘dil heyeti’ de teşkil üzeredir. Macaristan’dan bu hususta mütihassıs celb etmek için muhaberât cereyan etmektedir.

Dil Heyeti Azaları

12 Kanun-i Sâni 1927 Çarşamba numara: 963 sayfa: 2 Cumhuriyet

Bu akşama kadar tayin edecektir.

Ankara 11 (Muhabir-i mahsusamızdan) İstihbarata nazaran Perşembe günü hareket edecek olan maarif vekili hareketten evvel Dil Heyeti meselesini halledecektir. Heyete tayin edilecek zevâtın maarif kanunu mûcibince heyet-i vekiliye tarafından tayin olunacağından maarif vekili heyet azalığına namzâde olanların listesini yarın heyet-i vekiliyeye tevdi edecek ve bu suretle heyet, azaları yarın akşam tâyin edecektir.

⁸ Cumhurbaşkanları, Başbakanlar ve Milli Eğitim Bakanlarının Milli Eğitimle İlgili Söylev ve Demeçleri, 1, 355

⁹ http://ttkb.meb.gov.tr/secmeler/sura/heyeti_ilmiye.pdf

6. LATİN ALFABESİNİN RESMEN KABUL EDİLMESİNDEN ÖNCEKİ DURGUNLUK

Cumhuriyetin ilanından sonra başlayan inkılâplar, kendiliğinden harf inkılâbının konuşulmasına zemin hazırlamıştır. Hayatın hemen her alanında yapılan devrimler, batılılaşma çabaları doğal olarak alfabede batılılaşmayı gündeme getirdi. 1926 yılında Bakü Türkoloji toplandı, aynı yıl Azerbaycan, Özbekistan Latin harflerini kabul ettiler. Bu dönemde Latin harflerinin kabul edilmesi yönünde tartışmalar, öneriler başlamıştı. Latin harflerinin kabul edilmesine Köprülüzâde Mehmet Fuat gibi tek tük de olsa karşı görüşler yer almaktaydı. Bu durum tartışmaları daha da güçlendiriyordu. 1927 yılına gelindiğinde hükümet tarafından Latin harflerinin kabul edilebileceğine dair hiçbir resmî açıklama yapılmamış, ancak harf inkılâbının hazırlıkları yavaş yavaş yapılmıştır. 1927 yılında Mart ayının başında İstiklâl mahkemeleri kaldırılrsa da hükümete geniş yetkiler tanıyan Takrîr-i Sükûn Kanununun süresi iki yıl daha uzatılmıştır.

Latin harflerini kabul eden yeni milletlerin olmaması, hükümet cephesinden Latin harflerinin kabul edileceğine ilişkin bir açıklamanın yapılmamış olması nedeniyle yeni tartışmalar meydana çıkmamıştır. Raif Paşa Oğlu Mehmet Fuat İmzası ile çıkan makaleler en son 26 Şubat tarihinde İkdâm'da neşredilmiş bu tarihten sonra Mehmet Fuat Bey'in yazıları gazetelerde çıkmamıştır. İkdâm gazetesinin aynı sütununda, "Yazımız",¹⁰ "Yazımızın Tarihi"¹¹ "Yazımızın Coğrafyası"¹² "Lisanın Felsefesiyle Hurufumuzun İmlası"¹³ başlıklı makaleler çıkmıştır. Bu makalelerin ilkinde, 60 sene evvelki "Mecmua-i Kanun"dan ibaresi yer almıştır. Diğerlerinin başlığının yanında sadece "İsmeî" imzası bulunmaktadır. Yukarıda saydığımız bu makaleler Mehmet Fuat Bey'in makalelerinin basıldığı bölümde olmasından dolayı, bu yazıların Mehmet Fuat Bey tarafından ne kadar

¹⁰ İkdâm, 15 Mart 1927, 10739, s. 3

¹¹ İkdâm, 17 Mart 1927, 10741, s. 3

¹² İkdâm, 18 Mart 1927, 10742, s. 3

¹³ İkdâm, 19 Mart 1927, 10743, s. 3

köklü bir harsa, yazı kültürüne sahip olduğumuzu göstermesi amacıyla hazırlandığını düşünüyorum.

İstanbul Alman Mektebi Müdürü Rişard Berziver'in İkdâm gazetesinde bir makalesi neşredilmiş. Her ne kadar bu makale de Latin harflerini kabul ile ilgili değilse de hükümetin ecnebi mekteplerine nasıl ilgi göstermesi gerektiği, ecnebi mekteplerinde eğitimin nasıl olduğu ve Türkçe eğitiminin nasıl yapılması gerektiği ile ilgili bilgiler yer almaktadır. Makalenin başlığı: "Ecnebi Mekteplerinde Türkçe Tadrîsâtı"dır.¹⁴

Daha sonraki günlerde İstanbul Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümünü bitirerek Macaristan'a giden Budapeşte Üniversitesinde Gyula Nemeth'in öğrencisi olarak Türkoloji tadrîsâtı yapan Hüseyin Namık (Orkun) Bey'in birkaç makalesi yer almıştır. Ancak bu makalelerden hepsi Türkiye'deki Latin harflerinin kabul edilmesi tartışmaları etrafındaki makaleler değildir. Macaristan ve Avrupa'daki Türkoloji çalışmaları ile ilgili makalelerdir. Latin harflerinin kabul edilmesi ile ilgili olan makalelerinin tamamını aşağıda göreceğiz. Diğerleri şunlardır: "Avrupa'da Türkoloji Tedkîkâtı - 1 -"¹⁵, "Avrupa'da Türkoloji Tedkîkâtı - 3 -"¹⁶ "Macaristan'da Türkoloji Tedkîkâtı - 1 -"¹⁷

Hüseyin Namık Bey'in Makaleleri şunlardır:

Dilde İnkilâp

15 Ağustos 1927 Pazartesi Numara: 10887 Sayfa: 3 İkdâm

Dilimize dair pek çok yazı yazıldı, pek çok söylendi. Bütün bunların neticesi olarak dilimiz sadeleşti. Hakiki ve temiz Türkçeye doğru adımlar atıldı. Artık bir nesil evvelkilerin dilleri bile bize ağdalı gelmeye başladı.

¹⁴ İkdâm, 29 Mart 1927, 10753, s. 3

¹⁵ İkdâm, 17 Eylül 1927, 10920, s.3

¹⁶ İkdâm, 24 Eylül 1927, 10927, s.3

¹⁷ İkdâm, 7 Teşrin-i Evvel, 10940, s. 3

Lâkin hâlâ bu meseleyi ilmî bir şekle sokamadık. Çünkü bu bahse dair yazı yazarlarımız şair, muharrir ve müelliflerdi. Hâlbuki bu hususa söz sahibi olacaklar Türk dili mütehasısları olabilirdi ki meatteessüf bu saha ile esaslı surette uğraşan bir âlimimizin âdem-i mevcudiyeti bu bahsi hala muallâkta bırakıyor.

Bunun içindir ki dilimizdeki Arapça ve Acemce kelimeler hâlâ kâide ile birlikte yaşamaktadır.

Bunun içindir ki dilimiz hala istiklalini ilan edememiş bir halde bulunmaktadır.

Bizim dilin bu vaziyete benzeyen Avrupa'da bir lisan daha vardır ki bu münasebetle bu dilden biraz bahs edeceğim:

Bundan evvel Macaristan'da Macar dilini yalnız köylü konuşurdu. Tahrir lisanı Latince, konuşma lisanı da Almancaydı. Yakın zamana kadar – hatta bugün dahi - askerlikte bulunmuş Macarlar vardır ki kendi Macar aile ismini Alman tarz telaffuzu ile söylemekte ve pek bozuk Macarca konuşmaktadırlar. Filhakika Macar dili pek fakirdi. Bir ilim lisanı olamazdı.

Lisan âlimleri bu vaziyetin vehametini takdir ederek bütün gayretleriyle çalışmaya başladılar ve nihayet Macar dilini köyden şehre nakletmeye muvaffak oldular. Bu da kâfi değildi. Binaenaleyh dillerini ilme de sokarak asrî bir dil vücuda getirdiler.

Macarcanın pek fakir olduğunu söylemiştim. Bu dil ile ilmi bir eser yazılamayacağı âşikar idi. Binaenaleyh kelime yaptılar. Bizim gibi diğer dillerin yardımını beklemediler. Kelimededen kelime yaptılar. Bi't-tabîi bu yenilikleri yapanlar birçok maarızlar ile karşılaştı. Herkes bu yeni yapılmış kelimelere karşı soğuk durdu fakat mücadeleden yılmayan bu muhterem âlimler neticede galip geldiler. Yeni kelimeleri hâvi lügat kitapları yaptılar, makaleler yazdılar, gazeteler tesis ettiler. İşte bugün konuşulan temiz ve saf Macar dili bu suretle vücuda geldi.

Bizim dilimizin vaziyeti de Macar dilinin eski vaziyetine biraz benzetilebilir.

Fakat Macarlar arasında bundan hayli zaman evvel dilde esaslı bir inkılâp yapabilecek bir âlim çıktı: Kazinski.

Kazinski muarızlarına aldırmadı, yazdı, yazdırdı. Yeni kelimeler yaptı! Kabul etmediler, ettirdi. Nihayet dil inkılâbını vücuda getirerek Macar dil bilgisi tarihinde pek muhterem bir muvakki' aldı.

Hâlbuki bizde bu dil hareketleri daha uzun sürüyor ve sürmektedir. Zannıma göre inkılâpçısı gelinceye kadar sürecektir.

Evet, lisan sadeleşti fakat hala teferrüt etmedi. Lakin lisan ile esaslı ve usûlî bir surette uğraşan âlim olmadıktan ve daha sonra bir akademimiz bulunmadıktan sonra dilimizin saf ve temiz olamayacağı gibi hiçbir şeyimizin teferrüt edeceği de yoktur.

Binaenaleyh bu husus için evvela bir akademi tesis etmek lazımdır, her ilk akademinin âzâları âlim değil, ilim müntehiçleridir. Zaten akademi mefhumu âlim yetiştirir.

Dilimizin kelimeleri bir lügatta toplanmadıktan ve fonetik bir yazı, teferrüt etmiş bir imla olmadıktan sonra dilde inkılâbın ilk adımları bile atılmış olmaz.

Temenni edelim ve bekleyelim ki dilimizin bir inkılâpçısı gelsin bir anda gelsin...

HÜSEYİN NÂMIK

Bir Defa da Macar Profesörünü Dinleyelim

31 Ağustos 1927 Çarşamba Numara: 10903 Sayfa: 2 İkdam

Türkiye'nin Türkoloji'nin Merkezi Olabilmesi İçin Ne Yapılması İktiza Ettiğini İzah Eden Profesör Baştanskis'in Latin Harfleri Hakkındaki Fikirleri

..... şişman karnı ve batı şirketleriyle kimsenin nazar-ı dikkatlerini celb etmeyen alimi Profesör Baştanskis kendini öz vatanında da sessiz sedasız çalışan mütevazi bir müsteşar kadar. Türkiye'ye birçok defalar gelmiştir. Hele son senelerde her mektep tatillerinde Türkiye'ye gelmesi kendisi için bir itiyat haline girmiştir.

Bu seferinde Türkiyemiz'e uğradı. İhtiyar profesörü sakın odasında buldum. Türkoloji'ye dair fikirlerini sordum.

-“Türkoloji'nin tabii merkezi Türkiyedir.” dedi. Fakat Türkiye şimdiye kadar bir çok ciddi harpler, gürültüler, felaketler geçirdi. En hayati meseleleri mevzuu bahs olur iken bittabi Türkoloji ile uğraşamazdı. İstiklal harbinden sonra Türkiye'nin her hareketini büyük bir dikkatle takip eden Avrupa Türk inkılâbının neticelerini de evvela hayretle karşıladı, çünkü Türkiye'nin her hareketi ümitleri hilafınaydı. Sonra şuna kani oldular ki artık en parlak medeniyete doğru en süratli adımlarla ilerliyor. Binaenaleyh ancak şimdi bu sıralarda Türkiye'den Türkoloji hareketleri bekleyebiliriz.

-Türkiye'nin Türkoloji'nin merkezi olabilmesi için nasıl hareketlerde bulunması icap eder?

-Bu hususda şahsi bir fikrim yok.. Diğer milletlerin yaptığı gibi akademi tesis edebilir! Yazı ve dil meseleleri hallolunur. Türk halk edebiyatının parçaları fonetik bir yazı ile neşr edilir. Arşu dairesi tesis edilir. ... ve menayi tarihiye sırasıyla tercüme ve neşr olunur. El hâsil her milletin yaptığı gibi hareket edilir.

-Dil hakkında fikirleriniz var mıdır?

-Evet!.. işte bu hususda söyleyecek şahsi fikirlerim var. Dünyanın hiçbir tarafında dilinizin vaziyetine benzer bir dil yoktur. Hala ecnebi kelimelerini kullanıyorsunuz. Asla hiçbir zaman dilinizle alakası olmayan biri Sami, diğeri İnd ver Cermen dilinin yalnız din tesiriyle kaideleri imlaları velhasıl bütün tetmâtıyla kelimeleri almışsınız. Böyle mahlût bir dil olamaz. Dünyanın hiçbir tarafında böyle dile rast gelinemez.

Türk dili Anadolu'da köylünün konuştuğu dildir. Dilde inkılâp yapmak, dilinizi saf ve temiz bir hale getirmek isterseniz Anadolu'ya gidiniz; orada has ve hakiki Türkçe'i öğreniniz. O dil ile Türkiye'de edebiyat yapılır ise o edebiyatı bütün millet anlar ve hisseder.

-Yazımız hakkındaki fikirleriniz nedir?

-Yazınızı bir ecnebi için okumak ilâimkandır. Binaenaleyh evvela dilinizi sonra da yazınızı öğrenmek mümkün oluyor. Hiç şüphesiz ki bugünkü yazınız gayr-ı medenidir. Fakat ben Latin harflerini kabul etmeden de bu yazıyı medenileştirmenin mümkün olabileceğine kaniyim.

Latin harfleri kabul edilmemelidir. Türk'ün bir mazisi, bir eski edebiyatı ve eski medeniyeti vardır. Latin harflerini kabul demek bu eski medeniyetle alakayı kesmek demektir. Elinizde kabil-i ıslah bir yazı varken tamamen başka bir yazıyı kabul etmek bilmem makul bir tarz-ı hareket midir? Hem Latin harflerinde de dilinizde mevcut olan sesleri arâe edebilecek harf bulamayacaksınız ki...

Elhasıl benim fikrime göre Latin harfleri katiyen kabul edilmemeli, fakat bu yazı da ilmi bir surette asli bir yazı haline getirilmelidir.

Bir sual daha sordum:

-Türkiye'de ilim cereyanına karşı ne fikirdesiniz?

Durdu, düşündü nazik bir sual sorduğumu profesörün yüzünden anladım. Sakin ve sessiz bir halde şunlar söyledi:

-Türkiye ilim cereyanı akademinizin tesisinden sonra her halde daha süratli hareket edecektir zannederim.

-Türk âlimleri hakkında fikirleriniz nedir?

-Türkiye'de cidden kıymetli âlimler vardır. Fakat lisaniyat âlimleriniz olmadığı içindir ki dil, yazı vesaire mühim meseleleriniz muallâkta kaldı. Sizin için

birkaç lisâniyât âlimi yetiştirmek lazımdır. Türk tarihi için de âlimlere ihtiyacınız vardır. İşte âlimlerin harekete geçeceği gün Türkiye Türkoloji'nin merkezi olacaktır. Biz de cân-ı gönülden bunu bekliyoruz.

Âlim yetiştirmek o kadar güç değildir. Türkiye zeki, faal ve aşk sahibi gençlere çok rast gelinir. İşte bunları himaye etmek, Avrupa'ya göndermek ve tetkikatı için icap eden parayı vermek kâfidir.

-Türk memleketleri hakkında umûmî fikriniz?

-Türkiye'yi çok severim. Bunun içindir ki her fırsat bulunca Türkiye'ye koşarım. Hele İstanbul'a bayılırım. Türkiyeniz'e güzelliği tabiat vermiş.. Siz de bu güzelliğe inzimam edecek bazı şeyleri de koysanız Türkiye binlerce seyyahlarla daima dolar, boşalır. Türkiyenizi Avrupaya tanıtmıyorsunuz. Hiçbir ecnebi Türkiye hakkında doğru bir fikre sahip değildir. Binaenaleyh size bu hususda diyebileceğim en büyük tavsiye memleketinizi tanıtınız demektir.

(Profesör Başninski) 'ye biraz da kendi tercüme-i hali hakkında malumat lutf etmesini rica ettim.

.....da doğmuştur. Tahsilini Budapeşte darül-fünunda ikmal etmiştir. Kendisi hem Türkoloji hem hukuk hem de iktisat doktorudur. Bugün bir iktisat mekteb-i aliyesi müdîrânı ve muallimidir.

Macaristan'da birkaç zat Macarca-Türkçe lügat yazmaya çabalamışlar, fakat kimse muvaffak olamamıştı. Profesör Başninski ilk defa olarak Macarca-Türkçe lügatı tab ettirdi.

Çok mütevazı ve pek rind meşrep olan bu ihtiyar profesöre teşekkür ederek ayrıldım. Otelinin merdiveninden inerken kalbimde bir tek temenni belirdi: Muhteşem bir akademi binasında ihtiyar âlimlerin Türk sanayi vesâiki tarihiyesi namındaki eserin yüz elli beşinci cildinin tarz-ı neşri hakkında edilen münakaşayı görebilmek...

HÜSEYİN NAMIK

Tahlil: Hüseyin Namık Bey'in yukarıdaki iki makalesine baktığımız zaman görüyoruz ki Türk dilinde gerçekten sıkıntılar yaşanmaktadır. Bu sıkıntıları çözmek gerekmektedir, bunun için de Macarlarda olduğu gibi bizde de bir önder gerekmektedir. Ancak Latin harflerini kabul edivererek bütün işi kökünden halledemeyiz. Türkiye devleti uzun yıllar savaşlarla çeşitli karışıklıklarla uğraştığı için dil bilimcileri yetiştirememiş daha doğrusu bu alanla uğraşacak vakti olmamıştır. Bundan sonra bu konulara yönelmelidir fakat Latin harflerini kabul ederek çözülecek bir sorun yoktur.

Yunus Nadi Bey Bakü Türkoloji kongresinin basındaki yansımaları bittikten sonra Latin harflerinin kabul edilmesi ile ilgili yazı yazmamıştır. 1926 yılının sonundan 1927 yılı ağustos ayına kadar bu konuya hiç değinmemiştir. Ağustos ayındaki bu yazısı da direk olarak harf inkılâbı ile ilgili değildir. Genelde Türkçe okuma ve yazmadaki sorunlar, Avrupa gazeteciliği, gazetecilikte karşılaşılan sıkıntılar ve bu gün katettiğimiz aşamalardan bahsedilmiştir.

Lisanımız Meselesi

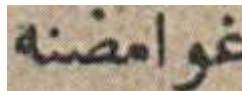
14 Ağustos 1927 Pazar numara: 1172 sayfa: 1 Cumhuriyet

Meselelerimizin bir mühimi de bu olduğuna şüphe yok: lisanımız meselesi. Gerçi lisanımız yirmi otuz sene evveline nispetle hayli sadeleşmiş ve bir hayli de terakkî ve tekâmül etmiştir. Yirmi otuz sene evvel, hatta o zamanların edebiyat-ı cedîde denen lisanı ile yazılmış bazı edebî parçaları şimdi tekrar gözden geçirirken insana onları şimdi yeni Türkçemize tercüme etmek ihtiyacını duyar gibi bir his geliyor. Dilimizin şimdi yeni haline nispetle o yazılardaki zorakilik pek aşikârdır. Hatta o zaman mükemmel eser diye medh edile edile bitirilememiş bazılarını şimdi ne kadar iptidai buluyoruz. Fikirlerde terakki var, üslupta ise tahvil ve tekâmül.

Matbuatımız bile yirmi beş otuz sene evvele nispetle bambaşkadır. Gazetecilik de tamamen Avrupai bir cereyan almış olduğumuz iddia olunabilir. Bu meslekte şekil itibariyle balkan memleketlerinin hepsinden daha mükemmel olduğumuz söylemekliğimizde hata yoktur. Şimdiki gazeteciliğimiz yirmi beş otuz sene evvelki İkdam ve Sabah'ın gazeteciliği değildir. Kolay yazıyor ve her şeyden sühûletle bahsedebiliyoruz. Gazetecilikte bir zamanı tahtir ederiz ki o zaman beş altı muharrir üç sahifeyi doldurmak için dört gözle Avrupa postasını beklerlerdi, ve posta gelince herkes bildiği lisanın gazetelerini kapışarak neler etmezlerdi. Şimdi Avrupa postasına ancak şöyle bir göz atılabiliyor. Hele gazeteciliğin artık Avrupa postasını beklediği yoktur. En ücra vilayetimizde çıkan gazeteye varıncaya kadar her sayfamız milli işlerimizle dolu, milli meselelerimizle meşguldür. Efkâr-ı umumiye de öyle. Artık Çin meselesi hakkında 'Newyork presi' ile 'Mençistur Guardiyan' ne demiş diye okuyacak kimse yok. Buna mukabil Bekir'in Slavya'ya veya Sloven takımının attığı golün münakaşası herkesi daha fazla alakadar ediyor. Hülâsa tahcîl çok büyüktür. Tekâmül yolunda terakki mutlaka ve katidir. Bunlarla beraber lisanımızın hala bir mesele olarak ortada durduğunu söyleyeceğiz: imlamız mütred değil. Lisanın ihtiva ettiği kelime miktarı mazbut ve muîn değil. Lisanın sarf ve nahv kavâidi mukarir ve kati değil. Hatta mükemmel bir alfabe kitabımız bile mevcut değil. Fırsat buldukça garbin en mükemmel eserlerini gözden geçiren Başvekil Paşa, geçen gün, okuduğu ve pekiyi anladığı şeylerin Türkçe ifadesinde çok kere müşkülât olduğunu anlatıyor. Başvekil Paşa lisanımızın noksanına dikkat etmiş ve bu noksanı en iyi gösterecek yolu da bulmuştur: Garbın mükemmel eserlerindeki bazı parçaları, hatta kelimeleri Türkçe ile ifadeye çalışmak yolu. Fil hakika çok terakki ve tekâmül merhaleleri kat etmiş olduğunu söylediğimiz lisanımız henüz her mefhumu kolaylıkla ifade ediverecek kadar vesâit-i mazbutaya mazhar olmaktan uzak bulunuyoruz.

Lisanımızın mükemmel bir lügat kitabına ihtiyacı var. Bir lügat kitabı kâh onda mutlaka her mefhumu beyan edecek kelimeler bulunsun. Malumdur ki kelimeler icat olunamaz, isti'mâl ile tayin ve takrir eder. O halde lügat kitabını vücuda getirecek

heyet ilmin, fenin, edebiyatın

vâkîf kimselerden müteşekkil

olmak lazımdır. Vaktiyle bütün bu işleri mütalaa etmek üzere akademi vücuda getirilmesi mevzu-u bahs olmuş, nihayet bir dil encümeni veya komisyonu teşkil olmasının dahi bir aralık sözleri geçmişti. Böyle komisyon veya encümen diğer bir meseleyi tetkik ve ta'mîk edebilir ki o da lisanımızın imlası meselesidir. İmla meselesinin karşımıza çıkaracağı meselelerden biri de Latin harufu meselesidir.

Yazıyı bir sâitlerin înesiyle terkip ve kıraat etmek usulü vardır, bir de bizim şimdiki yazımız gibi ekseriyat kelimeleri müstakil şekiller halinde ezberleyerek tahrir ve kıraat usulü vardır. İkincisinin müşkülâtı meydandadır. Türkçemizi şimdiki istenografinin şeklinden kurtarmak için muhtelif tecrübeler sebk etti ve bunların hiç biri muvaffakiyat vermedi. Sağdan sola mufassal harflerle tahrir ve kıraatinde, hiçbir güzellik bulunmadığı gibi ümit edilen kolaylığın dahi bu tarîk ile temin olunabileceğine kanaat gelmediği sıralarda:

- Mademki böyledir, niçin Latin harflerinin isti'mâli derpiş olunmasın?

Mütalaası da ortaya çıktı. Filhakika lisanımızın tahrir ve kıraati usulleri ile hurufatımız arasında, ve giderek hurufatımızla umumi maarifimiz arasında bir münasebet bulunup bulunmadığının tetkiki, zahmet ve külfetine degecek kadar ehemmiyeti hâiz çok büyük bir meseledir ki ciddiyetle iştigale değer. Türkçe Japoncadan daha zor mudur, Japonların lisanları terakkilerine mani olmuyor da Türkçenin şimdiki şekli mi bizde maarifin inkişafına engel olacak iddiası bizce doğru değildir. Evvela Japonya'da lisanın terakkiye mani olmadığı sözü tahkike muhtaç bir sözdür. Biz Japonya'ya dair olarak mahallinde yapılmış tetkikata müstendir bir kitap okumuştuk. Yirmi beş otuz sene evvel basılmış olan bu kitapta Japonya'da bir gazetenin nasıl tertip olunduğunu gördüğümüz zaman pek ziyade müteahhir olmuştuk. Pek büyük müşkülât ile gülünç denilecek bir usul ile tertip olunan gazetelerin o zaman en fazla basanı yalnız 18 bin nüsha çıkarıyordu. Elli milyon nüfus için en fazla basan gazetenin yalnız 18 bin nüsha çıkarması cidden büyük bir gerilik alametidir. Ondan başka Japonya'dadahi Latin harufunun kabulü meselesiyle iştigal edilmiyor değil. Orada da yirmi beş seneden beri Latin harufunun kabulü meselesi etrafında çalışıyorlar.

Bize gelince şeklen balkanlı memleketlerin hepsinin matbaatından ileri olan gazeteciliğimiz tabiatı itibariyle o memleketlerin hepsinden geridir, hele daha garba gidilecek olursa mukayese vaziyeti bizi cidden feci manzaralar karşısında bulundurur. Bütün Türkiye matbaatının yevmi basış adedinin yalnız (Poti parizyen)in onda biri kadar değildir. Bunun çok gerilik olduğunu kim inkâr edebilir?

Bunda hurufatımızın, yani tahrir ve kırattaki müşkülattan ve binaen aleyh sururi bir maarifsizlikten dolayı okuyucu adedindeki azlığın dâhil ve tesiri yok mu? Şüphesiz var, muhakkak var. Latin hurufatı ile tahrir ve kırâat daha kolay olur mu? Şüphesiz olur, muhakkak olur. O halde? . .

O halde mesele pek mühimdir. Onu tedkîk yarına yapılvorecek ve tatbik edilip geçilivorecek bir mesele değildir. Tatbiki la ikil bir nesellin tedrici bir usul ile ancak mümkün olunabilir. Fakat tatbikata geçmeden evvel onun üzerinde bir mesele olarak uzun boylu tevkife ihtiyaç vardır ki biz henüz bunu dahi yapmadık. İtikadımızca bu mesele milletimizin hayatında en büyük inkılâbı ikaa namzededir. Onun için onu bütün bir ehemmiyet ve ciddiyetle tetkike başlamalıyız.

Yunus NADİ

Muallimler Birliği Kongresi ve Latin Harfleri

29 Ağustos 1927 Pazartesi Numara: 10901 Sayfa: 1-2 İkdam

15 Eylül'de Toplanacak Muallimler Kongresine Teklif vâki Olursa, Latin Harfleri Meselesi Müzakere Edilecektir –Refet Bey'in Diğer İzâhâtı

Muallimler birliği umumi merkez icra heyeti reisi Urfa mebûsu Refet Beyle bir muharririmizin yaptığı mülakatı bir veche zir derc ediyoruz:

-Muallimler birliği umumi kongresi ne zaman olacaktır?

-On beş Eylülde.

-Kongreye bu sene birlik merkezlerinden kaç mürahhas iştirak edecektir?

-Takriben üç yüz.

- Kongre rûznamesi tenbiyet edilmiş midir?

-Edilmiştir.

-Rûznamede Latin harfleri hakkında bir madde olduğu söyleniyor, doğru mudur?

-Geçen sene rûznamede vardı. Bu sene yoktur.

-Kongrede Latin harfleri hakkında müzakere olmayacak mıdır?

-Kongreye gelecek mürahhaslar tarafından vâkî' olacak teklif üzerine müzâkere olabilir.

-Latin harfleri hakkında sizin kanaatiniz nedir?

-Latin harfleri hakkında herkes gibi benim de bir fikir ve kanaatim vardır.

-Kendi kanaatinizi bildirir misiniz?

-“Mademki ısrar ediyorsunuz bildiklerimi söyleyeyim. Malumunuzdur ki yazımız ve imlamızda bir bozukluk, bir noksanlık vardır. Bu hal çocuklarımızı kolay ve çabuk öğrenmeye mâni olmuştur. Bu sakîm vaziyetin şimdiye kadar devamı, Arap ve Acem zihniyetli insanların dilimiz üzerindeki tegallüp ve tecirinden ileri gelmiştir. Bu köhne kafaların taşıdığı yanlış ve öldürücü zihniyet her hususta olduğu gibi yazmak ve okumak hususunda da bizi, biz Türkleri çok geri bıraktı. İmlamızı berbat bir hale koyan bu terakkî ve medeniyet düşmanı zihniyetlerin bıkcı, ezici, boğucu ve nihayet öldürücü halleri tabiatıyla bugünkü ruhu, bu günkü duyguyu ve bugünkü hareketi meydana getirdi. Hiçbir millette görülmeyen usul, bu eski kafalı dimağlarda yer tutmuştu.

Türk milletinin mübeccel bir hamlesiyle yıkılan, devrilen ve nihayet ortadan kalkan o meşum saltanat devrindeki ma'hûde iktisâdî ve siyasi kapitülasyonun bir şekli de adeta dilimizde ve imlamızda vardı; bu imtiyazâtın medafi'leri de sözde Türk olan Acem ve Arap sarfçılardı. Eski Osmanlı devrinde yurdumuza gelen bir ecnebi nasıl kendi kanununu, kendi keyfi ile gelip bizim kanunlara, bizim usullere tâbi' olmuyorduysa lisanımıza alınan Arap ve Acem kelimeleri de aynı hal ile gelir ve kendi içimizden müdâfi'ler de bulurdu! Arap ve Acem kelimelerine huruf-u imla verilemezdi (hala da verilmemektedir). Çünkü ecnebî kelimeler Türkçe kavâidine tâbi' olamazmış! Zira şekli bozulmuş!

Hâlâ bu zihniyeti taşıyanlar vardır ve içimizde mevcuttur. Bunlara sorulursa “aman yapmayınız fena olur” derler!..

Ecnebî lisanları da yekdiğerinden kelime almıştır. Fakat imlası ve tarz-ı telaffuzu başkadır. Zira varlığına malik her müstakil millet dilinde kullandığı herhangi bir kelimeyi kendilerine, kendi kavâidlerine uydurmak mecburiyetindedir ve böyle de yapmışlardır. Yalnız biz bunu şimdiye kadar yapamamışızdır.

Mâni'ler, engeller bu husustaki yeniliği, geri bıraktırmışlardır.

İşte bu ... kafaların uygunsuz zihinleri gayr-ı kâbil içtinap bir vaziyet ihdas etti. Ortaya tabiatıyla bir imla ve bir yazı meselesi çıkardı. Artık bunu devirdirecek kuvvet kalmadı ve kalamazdı.

Mea mâ fih her iki tarafın müdâfi'leri vardır. Eskilikten yeniliğe geçilirken bir fasl-ı müşterek noktası olur.

Bu nokta inkılâp anlarıdır. Bu fasl-ı müşterekte iki taraf fikirlerinin çatışması çok tabîidir. Öyle iki fikir ki birisi erimeye, mahva, inkıraza, ... mahkum; diğeri kuvvet ve kudret peydâ etmeye, galebe ve zafere namzettir. İşte bu iki fikir bir müddet çarpışır. Nihayet yeniliğe, hayata, varlığa müteveccih olan zikrin zaferiyle mücadele nihayet bulur.

Tahlil: Yukarıdaki roportaja baktığımız zaman 1926 yılında Muallimler Birliği Kongresinde Latin harfleri konusuna yer verildiğini ancak bunun 1927 yılında gündeme gelmediğini görüyoruz. Hükümet bu konuda tamamen bir sessizlik içine girmiştir. Latin harfleri ile ilgili bir açıklama yapılması gerektiği zaman hükümetin Latin harfleri ile ilgili bir politikası açıklanmamış, kişiler kendi fikirlerini beyan etmişlerdir.

7. LATİN ALFABESİNİN RESMEN KABULÜ İLE İLGİLİ İLK DUYUMLAR

Bakü Türkiyat Kongresinden sonra başlayan Latin harflerinin kabul edilmesi ile ilgili ateşli tartışmaların son bulmasıyla uzun bir sessizlik dönemine girilmişti. 1928 yılının mart ayından itibaren bu sessizlik yavaş yavaş bozulmaya başlanmış, gazeteler Latin harflerinin kabul edileceğine dair ipuçları bularak bunları okuyucuları ile paylaşmaya başlamışlardır. Ancak bu kadar önemli bir inkılâp yapılacak olmasına rağmen, gazetelerde inkılâbın resmen açıklanmasından sadece 2-3 ay önce haberler çıkmıştır.

Aşağıdaki iki gazete haberine baktığımızda Latin harflerinin kabulü ile ilgili duyumların sadece “İkdam” gazetesinde yer aldığını görmekteyiz. “Cumhuriyet” gazetesi resmi bir açıklama olmadan bu konu ile ilgili herhangi bir haber, makale neşretmemiştir.

Haberlerin birincisinde Latin harfleri tedkîk cemiyetinin oluşturulacağı, bu kongre üyelerinin altı ay içinde bir rapor hazırlayacağı bildirilmektedir. Bu haber 31 Mart tarihinde yayımlanmıştır. Altı ay sonra eylülüdür. Eylül ayına gelindiğine Latin alfabesi tartışması, raporu diye bir şey kalmamış kurslar açılmış, halk ve memurlar yeni alfabeği öğrenmiş gazetelerin bazı bölümleri Latin harfleri ile çıkmaya başlamıştır. Bu ilk haberden gördüğümüz üzere Latin alfabesine geçiş çok hızlı bir şekilde gitmiştir.

İkinci habere baktığımız zaman ise durumun ciddiyeti daha da ortaya çıkmaktadır. Latin harflerine geçileceğinin duyulması okuyuculara önceden haber verilmektedir. Fakat Latin harflerine geçişin 15 sene gibi bir zamanda tamamlanacağı bildiriliyor. Hâlbuki bu haberden 3-4 ay sonra gazete Latin harfleri ile haberler çıkarmaya başlayacaktır.

Latin Hurufatı

31 Mart 1928 Cumartesi Numara: 11113 Sayfa: 3 İkdam

Meseleyi Tetkik İçin Bir Kongre Toplanacak

Maarif Vekâleti altı aya kadar kongreye gelecek mütehassıslardan bir rapor istiyor.

Maarif Vekâletinin, Ankara'da altı ay sonra bir Latin hurufatı kongresini içtimaa davet edeceği haber alınmıştır. Kongrenin mukarreratı, teşekkür edecek dil encümeninin faaliyetine de yol açmış bulunacaktır. Kongrede yalnız Arap – Latin hurufatı meselesi değil, aynı zamanda şuyûh ve lehçe meseleleri de müzakere edilecektir. Memleketin bütün mütehassısları kongreye davet edilecektir. Müzâkerâta esas olmak üzere, iştirak edecek zevâtın bir de rapor hazırlamaları müvâfık görülmüştür. Bu raporların ihzârı için altı ay mühlet bırakılmıştır. Kongreye bu mesele ile alakadar olan ecnebilerin de iştirakı kabul edilmiştir. Kongrede bilhassa Latin hurufatı etrafında hararetle münakaşalar cereyan edeceği tahmin edilmektedir.

Hususî İstihbârâtımız

Latin Harflerini Kabul Ediyoruz

3 Mayıs 1928 Perşembe Numara: 11146 Sayfa: 1 İkdam

Öğrendiğimize göre, Latin harflerinin kabulü hemen hemen takrir etmiştir. Bu suretle memlekette maarifin intişarını tesri edecek olan zaruri ve kati adım nihayet

atılacaktır. Fransız ve Macar alfabelerinden lazım gelen harfler alınacaktır. Yakında Latin harflerinin tarz-ı tatbikini kararlaştırmak ve esaslarını hazırlamak üzere büyük bir encümen toplanacaktır. Lisanımızın tam ve kati bir kamusu yapılacaktır. Latin harflerinin onbeş senede tamamıyla tatbîki düşünülmektedir. Evvela bir kanunla garb rakamları kabul edilecek, müteakiben Latin harfleri posta ve telgrafta tatbik ve daha sonra memâlik-i mekteplerde tedris edilecektir.

8. GARP RAKAMLARININ KABULÜ

İkdam gazetesi Latin harflerine geçiş ile birlikte garp rakamlarının kabul edileceğini duyurmuştu. Bu haberden sonar cumhuriyet gazetesi de okuyucularına bu konuda daha geniş çaplı bir haber yayımlamıştır. Cumhuriyet gazetesi Latin harflerinin kabulü ile ilgili olarak da iki sene içerisinde ilk mekteplerde okutulabileceğini bildiriyor. İkdam ise bunun onbeş yılda gerçekleşeceğini bildirmekteydi. Buradan anlıyoruz ki o dönemde Latin harflerinin kabulü ile ilgili kesin bir plan, program kamuoyuna açıklanmamış, gazeteciler de kulaktan dolma bilgilerle haber yapmaktaydılar.

20 Mayıs 1928 tarihinde garp rakamlarının alınması kanunlaşmıştır. Böylece alfabeyle nispetle öğrenilmesi daha kolay olan Latin rakamlarına hemen geçilerek halkın alışması sağlanmıştır.

Dikkatimizi celb eden diğer bir olay ise kullanılan rakamların değiştirilmesi de harf inkılabının yapılması gibi aceleye getirilmiştir. Hatta rakamların değiştirilmesi çok daha büyük bir süratle gerçekleştirilmiştir. Kanun mecliste kabul edilmeden sadece 20 gün önce bununla ilgili haberler gazetelerde yer almıştır. Daha öncesinde resmi veya gayri resmi haberler yoktur.

Beynelmilel Rakamlar

8 Mayıs 1928 Salı numara: 1437 sayfa: 2 Cumhuriyet

Hazirandan itibaren isti'mâlinden başlanacaktır.

Ankara 8 (muhabir-i mahsusamızdan)- Maârif vekâleti tarafından beynelmilel rakamların kabulü için hazırlanan layiha heyet-i vekiliye der-dest sevktiler. Lâyihaya göre bütün devâir ve müessesâtta bir hazirandan itibaren beynelmilel rakamların isti'mâli kabul edilmektedir. Lâyihanın evvela fırkada konuşulması muhtemeldir.

Latin hurufatı meselesine gelince: Latin hurufatının şekli kabulü etrafında etmiş bir vaziyet yoktur. Yalnız bu hurufatın isti'mâli için umûmî bir arzu his olunmaktadır. Mevcut tasvirler göre evvela yakında ilmi bir heyet teşkil edilerek bir lügat vücuda getirilecektir. Lügatin on beş senede vücuda getirilmesi muhtemeldir. Ayrıca Latin hurufatı için bir alfabe vücuda getirilecektir. Alfabenin iki sene zarfında mekteplere ta'mîmi muhtemeldir.

Beynelmilel Erkâm

10 Mayıs 1928 Perşembe numara: 1439 sayfa: 2 Cumhuriyet

Lâyihai-kânûniye meclise geldi

Ankara 9 (muhabir-i mahsusamızdan) – Beynelmilel erkâmın isti'mâline dair olan lâyiha meclise gitmiştir. Bu lâyihada; bil-umum muamelât-ı tahrîriye ve hesâbiyede beynelmilel rakamlar kullanılır. Hükümet buna menâfi i'tiyâdın devamını kanunun mer'î olacağı tarihten itibaren men eder. Bu kanun bir kanun-i sâni 929 tarihinden itibaren muteberdir. Ancak bu tarihe kadar imkân görülen mahallerde mezkûr rakamları tatbîk hükümet vesâire müessesât mezundurlar, denilmektedir.

Beynelmîlel Rakamlar

21 Mayıs 1928 Pazartesi numara: 1450 sayfa: 1 Cumhuriyet

Mecliste kabul edilen beynelmîlel rakamlar 1 Haziran 1929'dan itibaren kullanılacaktır. Maârif vekâleti, Latin hurufatı hakkında tedkik yapmaktadır.

Millet meclisinde müzâkere cereyan ederken Afgan hükümdarânı hazreti de Gazi hazretlerinin locasında hazır bulunmuştur.

Beynelmîlel Rakamlar

22 Mayıs 1928 Salı Numara: 11165 Sayfa: 3 İkdam

Ankara 21 (A.A)

Dün mecliste beynelmîlel erkâma dâir kabul edilen kanunun metni bir veche âtîdir:

1) Devlet, vilayet, şehir emânını ve belediyeler gibi resmî devâir ve müessesâtın bilumum muhâmelât-ı tahririye ve hisâbiyesinde beynelmîlel rakamların kullanılması mecbûridir. İşbu mecburiyetin efrâd ve eşhâs-ı hususiye arasındaki muâmelâtta dahi tatbikini en kolay mahallerden başlamak suretiyle 1931 Haziran'ına kadar te'mîne hükümet me'zûndur.

2) Bu kanun 1 Haziran 1928 tarihinden mûteberdir.

3) Bu kanun hükmünü icraya icra vekilleri memurdur.

Beynelmîlel Rakamlara Şimdiden Alışmaya Bakınız

26 Mayıs 1928 Cumartesi numara: 1455 sayfa: 1 Cumhuriyet

(Yanda Arap rakamlarına karşılık Latin ile rakamlar verilmiş.)

Büyük Millet Meclisi tarafından kabul edilen kanun mûcibince bir haziran 1928 tarihinden itibaren memleketimizin her tarafında beynelmilel rakamlar kullanılmağa başlanacaktır. Bittabî gazetemizdeki rakamlar da o tarihten itibaren tamamiyle beynelmilel rakamlarla yazılacaktır. Bu rakamlarla insiti olmayan kari'lerimizin alışabilmeleri için bu günden itibaren o tarihe kadar beynelmilel rakamların eşkâlini gösteren bir cetvel neşrediyoruz. Beynelmilel rakamları bilmeyenler, bâdemâ her tarafta karşılaşacakları bu rakamları şimdiden öğrenmelidirler.

Otomobil Plakaları ve Ev Numaraları Böyle Yazılacaktır

27 Mayıs 1928 Pazar numara: 1456 sayfa: 1 Cumhuriyet

Hazirandan itibaren beynelmilel rakamların kullanılmasına başlanacağını yazmıştık. Bu hususta şehremâneti hazırlıkta bulunmaktadır. Emanet matbaası bu rakamlardan kâfi miktarda sipariş ettiğinden bütün tabiatta beynelmilel rakamlar kullanılacaktır. Otomobiller için yeni plakalar sipariş edilmek üzereydi. Fakat emanet kanunun çıkacağını haber aldığından bunu tehir etmişti. Yeni numro levhaları beynelmilel rakamlar üzerine sipariş edilmektedir.

Evlerin numroları da tebdil edilecektir. Esasen 1930 tahrir nüfusunda yeniden numrotaj yapılacağı için o zamana kadar numroların beynelmilel rakamlarla mukarrirdir.

Beynelmilel rakamlar, herkesin alışabilmesi için bir hazirana kadar bu rakamları gösteren bir levha neşrediyoruz.

Tahlil: Yukarıdaki “Otomobil Plakaları ve Ev Numaraları Böyle Yazılacaktır” başlıklı haberde, 15 gün içinde halka duyurularak mecliste görüşülen garp rakamlarının alınmasına dair kanunun, basit bir değişiklikten ibaret olmadığı görülmektedir. Garp rakamlarının alınması sosyolojik olarak insanların günlük hayatını birden etkilemiş, matbaalar yeni harfleri hemen sipariş etmiş, belediye de çeşitli hazırlıklara başlamıştır.

Beynelmilel Rakamlara Alışınız

10 Haziran 1928 Pazar numara: 1467 sayfa:5 Cumhuriyet

Dahiliye vekâleti dün İstanbul vilayetine bir tezkire göndermiştir. Bu tezkirede kanunen beynelmilel rakamların 929 senesinden itibaren tatbik edileceğini, fakat memurların istinâs edebilmeleri için dâhiliye vekâletinin şimdiden bu rakamların tatbikatına başladığı, her ne kadar memurlarımızın beynelmilel rakamlara muvaffak iseler de daha fazla istinâs peyda edebilmeleri için gönderilen numunelerin teksir edilerek devâir-i belediye ve şu'bat-ı hükümete tevzi'ni bildirmiştir. Bu numuneler alakadar devâire gönderilmiştir.

Beynelmilel Rakamlara Alışınız

13 Haziran 1928 Çarşamba numara: 1470 sayfa:2 Cumhuriyet

Muâmelat-ı resmiye ve hususiyede beynelmilel rakamların tatbikine başlanmıştır. Yakın zamanda eski rakamlar büyük millet meclisi tarafından kabul edilen kanun mûcibince tamamen ortadan kalkmış bulunacaktır. Halkımızın beynelmilel rakamların şekillerine istinas peyda etmeleri için bir levha derc etmekteyiz. Bu rakamları bilmeyenler bunları öğrenmeğe ve kullanmağa alışmalıdırlar.

9. LATİN HARFLERİNİ KABUL ETMENİN AVRUPA BASININDAKİ YANSIMALARI

Türk Harf inkılâbı Avrupa ve Amerika basınında büyük yankı meydana getirmiştir. Daily Mail gibi köklü gazeteler, Türk Cumhuriyetinin yapmış olduğu bu değişiklikten övgü ile bahsetmişlerdir.

Büyük İngiliz gazeteleri bu yeniliğe uzun yazılar, başyazılar ayırmışlardır. Daha sonra Atatürk'ün yeni Türk harfleri kampanyasını açması üzerine İngiliz gazetelerinde uzun yazılar görülmüştür.¹⁸

Latin Hurufatı

10 Mayıs 1928 Perşembe numara: 1439 sayfa: 2 Cumhuriyet

Lisanımızda kabul edilmesi, Avrupa'da bir alaka uyandırdı.

Left in Arabic, hand-written characters:

(Osmanlıca yazılmış) Türkiye hükümeti Türkçe alfabe için Latin hurufatını kabul etmiştir.

TURKİJA HUKUMATİ TURKÇA ELİFBA İÇÜN LATİN HYRYFATİNİ
QABYL ETMİŞ'DİR

Daily Mail'de çıkan klişeler

Daily Mail gazetesi ahiren Latin hurufatının kabulü hakkında hükümetçe ittihâz edilen mukarrâta artık bir emr-i vâki nazariyle bakarak bu hususta İstanbul muhâbirinden aldığı bir telgrafı neşretmektedir. 'Daily Mail' bu haberi derc ettikten sonra Lisaniyeyi Şarkıyye mektebi müdürü Sir 'Edeyistonroz'?? tarafından tertip edilen 'Türkiye hükümeti Türkçe alfabe için Latin hurufatını kabul etmiştir.' Cümlesini Türkçe olarak neşretmiştir. Bunun altına da aradaki farkı göstermek için, aynı cümleyi Latin hurufatının lisanımızda isti'mâl edilecek şekli tekrar etmemiş olduğundan 'Daily Mail'in Latin hurufatı namı altında lisanımızda kabul edileceğini bildirdiği şeklin, İngiliz refikamızın hayâliyesinde vücut bulmuş olduğuna şüphe yoktur.

Tahlil: Yukarıda Latin harfleri ile yazdığımız gazete haberinin resmini aşağıya ekledik. Daily Mail Gazetesinde yer alan, harf inkılâbından önce Latin harfleri ile

¹⁸ ŞİMŞİR, Bilal, N. , "Türk Yazı Devrimi", Türk Tarih Kurumu, Ankara, 1992, s.255

yazılmış Türkiye Cumhuriyeti'nin Latin harflerini kabul etmesi ile ilgili cümleler rahatça görülebilmektedir. Cumhuriyet gazetesi Daily Mail'in söz konusu bölümünü resim şeklinde gazetenin ikinci sayfasında neşretmiştir. Aynı cümle İngilizce, Osmanlıca ve Latin harfli Türkçe olmak üzere üç şekilde arka arkaya yazılmıştır.

لاتین حروفاتی!

لسانمزدہ قبول ایدیلہ سی ، اور وپادہ

بر علاقہ اوپاندیردی

left, in Arabic hand-written characters:

تورکیا حکومتی تورک الفبا ایچون
موسسہ حروفاتی قبول ایتیلدی

The same translation, reading from left to right, in the new Latin script adopted by the Turks for writing Turkish

TURKIJA HUKUMATI TURKÇA

BLIFBA İÇÜN LATİN HURUFATINI

QABUL ETMİŞ DİR.

دوبل دبل دہ ایبقانہ قلیتہ

Yeni Türk Alfabesi

17 Ağustos 1928 Cuma Numara: 1535 sayfa: 3 Cumhuriyet

Yeni Türk alfabesi İngiliz gazeteleri tarafından ehemmiyetle telakki olunuyor. ‘Daily Mail’ in İstanbul muhabiri, 10 Ağustos tarihiyle gönderdiği bir telgrafname ile Gazi Hazretlerinin Sarayburnu Gazinosunda yeni Türk elifbasına dair irâd buyurdukları nutku gazetesine bildirmiştir.

Muhabir, Gazi hazretlerinin, Şark musikisinin âdem-i kifâyesi ve Arap musikisinin tekâmülü hakkındaki sözlerini de kaydetmiştir.

‘Tamis’in İstanbul muhabiri de gazetesine uzun bir telgrafname küşâd ederek Gazi Hazretlerinin nutkunu bir tafsil naklettikten sonra o şu malumatı ilave etmiştir:

‘ Gazi’nin nutku hâzırûn üzerinde derin bir intibâ bıraktığı gibi memleketin her tarafında dahî büyük tesir bırakacağı muhakkaktır.

Gazi Mustafa Kemal Hazretleri, yeni alfabeyi vücuda getirmek için şayân-ı hayret bir gayretle ve bütün kalp ve ruhuyla mücadele etmiştir. Müşarünileyh hayli zamandan beri hususi muhaberatını mısrane bir surette yeni harfleriyle yazmaktadır. Son derece de kutlu irade sahibi bulunan Gazi’nin munhasıran Arap harflerini ihtiva etmeyen gazeteleri okumamak suretiyle tedricen Arap harflerini onu tamamen cebr-i nefseylediği bile söyleniyor.

Yeni Türk Alfabesi

Bütün Dünyada Büyük Bir Ehemmiyetle Telakki Edildi (Bu Başlık Latin Harfi İle Yazılmış)

Taymis Muhabirinin Sayan-ı Dikkat Bir Mektûbu (Bu Başlık Latin Harfi İle Yazılmış)

2 Eylül 1928 Pazar numara: 1551 sayfa:1-3 Cumhuriyet

Yeni Türk alfabesinin kabulü meselesi Avrupa ve bilhassa İngiliz matbuatı tarafından büyük bir ehemmiyetle telakki edilmiştir. “ Times”ın Türkiye muhabir-i mahsusu gönderdiği uzun bir mektupta yeni Türk alfabesinin ehemmiyetini ve bu cereyanın ne suretle zuhur eylediğini izah ediyor:

- Gazi Hazretleri Türk alfabesini teşkil eden Arap harflerinin yeni Türk harflerine tebdilini kararlaştırmıştır. Şimdi efkâr-ı umumiyenin nazar-ı dikkati bu harikulade Reis hükümetin tatbik eylediği birçok ıslahatın sonuncusu olan bu yeni alfabe üzerine temerküz etmiş bulunuyor. Hal-i hazırda Türkiye’de müstamel harflerin 482 ve yeni alfabenin ancak yirmi dört harf olması Türk lisanının ıslahı ne kadar şayan-ı arzu olduğunu gösterir.

Sâkit Osmanlı İmparatorluğu ahalisinin azaminin kullandığı lisan Arap, Acem ve Türk dillerinden muktebestir. Bu lisan bir nevi halita olup ancak tahsil görmüş olan ve ekalliyeti teşkil eden Türkler tarafından anlaşılıyordu. Ecnebler arasında vâkıf bulunan enderdir. Bu lisan o kadar karışıktır ki Türkçe bir gazetenin matbaasında bir muratbın sanatında mahir denilmesi için en iki sene çıraklık yapması icap ediyor.

Okuyan yazan o kadar azdır ki daha yakınlarda namıma gelen Türkçe bir telgrafnameyi pek okuyup anlatacak bir adam bulmak için İstanbul’un göbeği sayılan Beyoğlu’nda bir saatten fazla dolaşım. Denilebilir ki tahsil görmüş Türkler Türkçeyi öğrenmek için bütün ömürlerini sarf ediyor. Ve halkın kitle-i azamisi bu lisan hakkında çok şey öğrenemeyip dünyadan göçüyorlar. Zaten halkın mektebe ilk gittiği

gün cesareti kırılıyor. Çünkü sâkit Osmanlı İmparatorluğunda en ziyade müstamel olan sarf kitabının kabı üzerinde ilk yazılan şuydu:

“ Lisanı-ı Osmanî ki tahsili müşküldür. . .”

Bolu mebusu ve meseleyi tetkik memuru hükümet komisyonunun mağruf azası Falih Rıfkı Bey'in iştiraki sayesinde yeni Türk alfabesinin harflerini aldım ve bir yazıyorum. Bu harfler resmen tasvip edilmiştir.”

Muhabir yeni harfleri, telaffuzlarıyla birlikte gösterdikten ve komisyonun mesaisi hakkında malumat verdikten sonra ez cümle diyor ki:

- 1928 senesi evahirine doğru Büyük Millet Meclisi Ankara'da toplanacak ve yeni harflerin istimali aliyyul umum mecbur olması hakkında bir kanun yapılacaktır. O zamana kadar milleti bu tebdile alıştırmak için her vecihle sarf-ı gayret edilecektir. Gazeteler şimdiden haberlerin bir kısmını yeni harfler ile yazıyor, Halk Fırkası, Türk Ocağı, Hilal-i Ahmer ve Himaye-i Etfal gibi mühim meseleler yeni harflerin talimini ilerletmek için fevkalade çalışıyorlar.

Ankara'da bir lisan mektebi tesis edilecek ve tarihi, edebi ve fenni Türkçe eserler yeni harflerle tekrar tab olunacaktır. Gâzi'nin Ankara'da bizzat ders vereceği söyleniyor. Reis-i Cumhur muallim olmağa birçoklarına nispetle daha sahib-i ehliyetir.

Harflerin tebdilinden husule gelecek ve lakin pek bariz bir fayda dahi şudur:

Ecnebler demiryolu istasyonları ile sokak ve mağaza isimlerini okuyabileceklerdir. Yeni Türk harflerinin nasıl görüldüğüne bir misal olarak şu cümleyi yazıyorum. (Times muhabirinin yeni harflerimizle, altlarına İngilizcesini de koyarak – ufak tefek bir iki hataya rağmen – yazdığı cümle şudur:)

“ Yeni Türkiye son senelerde yaptığı inkılâpları Latin harflerini kabul ederek tetviç ediyor.”

Ecnebi Gazeteciler İnkılabımızı Yakınen Tetkike Geliyorlar

13 Teşrin-i evvel 1928 cumartesi numara: 1592 sayfa: 5 Cumhuriyet

Avrupalılar Türkiye'deki inkılâp hareketlerini büyük bir alaka ile takip etmeğe başlamışlardır. Birçok Fransız, İngiliz ve Amerika gazeteleri en meşhur muhabirlerini Türkiye hakkında makale yazmak üzere memleketimize göndermeğe karar vermişlerdir. Amerikan gazetelerinin balkan haberlerini idare eden Viyana istihbarat müdüriyeti Paris'te bulunan üç Amerikan muharririnin İstanbul'a hareket etmesini bildirmiştir.

Diğer taraftan ““ muharrirlerinden Mösyö “ Raymon Lakost “ üç gün evvel şehrimize gelmiş diğer Fransız gazetecilerinden evvel Ankara'da bulunmak ve rica-i devletle görüşmek üzere merkez hükümete mütevacihen hareket etmiştir.

Mösyö Raymon kendisiyle görüşen bir Türk meslektaşına demiştir ki :

Burası şark değil. Avrupa'da ne gördümse burada da onu gördüm. Siz de bizim gibi giyiniyor, bizim gibi düşünüyor ve bizim gibi eğleniyorsunuz. Netice İstanbul'un Avrupa'dan farkı en ziyade sokaklarında ve caddelerinde görünüyor, orada caddeler büyük, sokaklar asfaltdır. Burada caddeler küçük ve sokaklar taştır.

İnkılâbımız ve İngilizler

“Daily Telegraph” Şayan-ı Dikkat Bir Makale Neşretti

4 Teşrin-i Sani 1928 Pazar Numara: 1613 Sayfa: 1-2 Cumhuriyet

Yeni Türkiye, Osmanlı imparatorluğu külleri üzerinde mehib bir heykel gibi yükselmiştir.

“Daily Telegraph” gazetesi “ mütarekeden on sene sonra Türkiye” “Ecnebi efkârına tamamıyla lakayt muzaffer bir millet.” , “ Gazi’nin garplaştırma politikası “ gibi mühim serlevhalar altında iki sütunluk gayet mühim bir makale neşretmiştir.

Makalenin muharriri, Daily Telegraph” ın muhabir-i mahsusus mister “” diyor ki: beş on sene mukaddem bu gün 30 teşrin-i evvelde” (Mondros) mütarekesi imzalanmıştı. Bu mütareke Gelibolu ve Arabistan, Filistin ve Suriye ve Irak gibi dört sahne-i harpteki muharebelere nihayet vermişti. Ve Türkiye’nin sükûtu namına bir alamet teşkil ediyordu. Lakin sükût eden Türkiye imparatorluk ve hilafet Türkiye’si, yani eski Türkiye idi.

Geçen on sene zarfında Türk muhibbi olsun, Türk düşmanı olsun her müttefik 1918 senesi 30 teşrin-i evvelindeki meseleden alelacele istihraç ettiği fikri yavaş yavaş tadile mecbur olmuştur. Çünkü on seneki kısa bir devir zarfında eski Türkiye yeni bir Türkiye’ye tenasüh etmiş ve Osmanlı imparatorluğu enkazının külleri arasında yeni Türkiye Mısır’daki “ebulhevl” heykel muhibbi gibi yükselmiştir.

Bu tahvil ve tenasüh Türk zihniyetini ta esasından tadil etmiştir. Yeni Türkiye yeni alfabetini kendi ölçüsüne göre biçmiştir. Komşuları arasında hariçte gözü olmayan yegâne memleket Türkiye’dir.

Çünkü milli tarihi misak-ı millinin imzası tarihinden başlar: Mazideki sekut ve hataların hatıraları 1922 senesinden Yunanlıların İzmir’de denize dökülmesi Lozan muahedesinin akdi ile silinmiştir. Bu gün Türkiye ecnebi milletlerin karşısına muzaffer bir millet olarak çıkmıştır. Türkiye kendi işini kendi yapıyor ve her şeyden evvel, ecnebilerin kendisinin ne yaptığını ve ne yapacağını düşünmelerine katiyen ehemmiyet vermiyor.

Saltanat ve hilafetin ilgası, dinin dünyadan tefrikine, Arap rakamlarının ve harflerinin tard ve ihracına, ecnebilerin ne dediğine bakmıyor. Bu işleri bir ecnebi işi değil Türk işi olarak biliyor.

Ecnebiler için Türkiye’deki inkılâbı tasvipten başka çare yoktur. Çünkü ordu ve jandarması mükemmeldir ve maaşları yolundadır. Şehirlerde ve taşrada asayiş

şimdiye kadar emsali görülmemiş derecede mükemmeldir. Vapurlar ve trenler dakikası dakikasına hareket etmektedir. İstanbul'da, ve Anadolu'da her yerde yollar yapılmıştır.

Bir ecnebi telefonda istifade etmek isterse peçesiz bir hanım istediği numarayı veriyor.

Filvaki Türkiye'de milli hareketin başında ecnebi düşmanlığı eseri görülmemiş değildi. Fakat ecnebi istilası esnasında her memlekette böyle hallere şahit oluyoruz. Mesela Fransa'da 1790 senesinde ecnebi istilası karşısında ecnebi düşmanlığı vardı.

Esasen Türkiye'de ecnebi düşmanlığı bir propaganda vasıtası idi. Milli gaye istihsal edildikten sonra bu vasıtaya lüzum kalmamıştır. 1925 senesinden biri Türkiye kendisini asrileştirmektedir. Eski tarz-ı telbis, eski harf Türk izzet-i nefsinin eğlediğinden, tedenni ve sükûnun esbap ve avamilinden olduğundan dolayı terk olunmuştur.

Türkiye yurdunun sahibi ve olmağa karar verdikten sonra nazar-ı dikkatini memleketteki gayr-i Müslim ekalliyetlere temerküz ettirmiştir. Bu anasırdan bazıları daima Atina'dan gelen milli ve dini propagandalara kayıldığından öteden beri nahoş vaziyetler ihdas ediyorlar ve her devrin hükümeti nazarında diken görülüyorlardı.

Mübadele mukavelesi bu meseleyi kökünden halletmiştir." Mister (.....) makalesinin sonunda diyor ki:

- Bu gün Türkiye zemamdarlarının politikası, tahkim ve inşa siyasetidir.

Tabi bu siyaset kolay değildir. Türk malum kudretleri bu siyaset esnasında layıkıyla tezahür edecektir. Ve " Türkiye Türklerindir." Düstûru şimdiki inşaat siyasetine tatbîk olunacaktır."

Yeni Türkiye ve İngilizler

“Daily Telegraph” Bir İkinci Makale Daha Neşretti

5 Teşrin-i sani 1928 Pazartesi numara: 1614 Sayfa: 2 Cumhuriyet

30 Teşrin-i evvel tarihli “Daily Telegraph” gazetesinde Türkiye inkılabına dair muhabir-i mahsusı mister (.....) tarafından yazılan mühim makaleyi dünkü nüshamızda tercüme ve iktibas etmiştik.

Mezkûr gazetenin dünkü posta ile gelen 31 Teşrin-i evvel tarihli nüshasında dahi “Yeni Türkiye” ser namesi altında ziyadesiyle şayan-ı dikkat bir baş makale neşredildiğini gördük. Bu baş makaleyi de atıye naklediyoruz:

“Türkiye Cumhuriyetinin ilanından biri tam beş sene geçmiş oluyor. Zimamdarın devlet ayakları altındaki zamanın emsali na mesbuk bir surette sağlam olduklarına emin bulduklarından bu seneki Cumhuriyet bayramının diğer senelere nispetle daha parlak bir surette tesid edilmesini emretmiştir. Yeni Türkiye'nin mücadele ve müphemiyet içinde olan ilk safhasında tabi bu derecede parlak merasim icrası münasip görülemezdi.

Bilhassa Gazi'nin Ankara'da bulunması orada yapılan Cumhuriyet Bayramı merasimine ayrı bir kıymet ve ehemmiyet vermesine sâik olmuştur.

Bu münasebetle beş senelik sağlam ve çalışkan rejimin getirdiği âsar, lisan ve kalem ile halka derhâtır ettirilmiştir. Bunlar, Türk milli hareketinin yüksek sevk ve idarensin âmili bulunan Mustafa Kemal hesabına tebdilatın, inkılabatın bir muazzam kuyudunu ve vesâikini teşkil ediyor. Eğer harp eski esasatı tahrip etmeseydi bu inkılabatın tahayyülü bile caiz olamazdı. Hatta bunun tasavvuru ekseriyat-ı azamisi üzerinde korkunç tesir bırakabilirdi. Halbuki, şimdi halk hakikat şekline girmiş olan bu inkılabı, muvaffakiyet ve kudretin sâiki olan fevkalade iştiyak ile kabul ediyor.

Bu gün Türkler şuur sahibi bir millettir. Kendilerine mahsus mülkü ve siyasi mevcûdiyeti vardır. Kimseye arz ihtiyaç etmeksizin nokta-i istinatlarını kendilerinde

bulurlar. Ve asırlardan beri yabancı unsurlara hâkim olan dar fikirli (teokrasi) bir idare olan Osmanlı İmparatorluğunun asla mezhur olmadığı bir itimat ve emniyet ile istikbale bakıyorlar.

Eski rejim ile alakadar alil ve sakat ne kadar müessesat varsa cümlesi bi rahimane darbeler ile sağlam bünye-i milletten kati ve tefrik edilmiştir.

Son padişahın ve halifenin tard ve tebidi ile Osmanlı hanedanı sönmüş ve âlem-i İslama riyaset-i maneviye iddiası külliyyen terk edilmiştir.

Vasi teşkilat olan mahkeme-i şeriyye müderrisleri, tekkeler bünye-i idariyeden çıkarılarak bunun yerine Garp kanun-u medeniyesi ve Garp-ı maarif sistemi konulmuştur. Fes ve peçe hükümetin emri ile suret-i katiyede ilga olunmuştur. Bidayette Arap rakamları ve şimdide Arap harfleri atılıyor.

Artık eski tekrasinin hatırasını muhafaza edecek bir şey bırakılmayacaktır. Heyet-i vekiliyenin dünkü içtimanda gelecek kanun-i evvelin birinden itibaren bütün Türkçe gazetelerin Latin harfi ile intişarı için nihai ve kati karar ittihaz olunmuştur.

Vaktiyle şarkın önüne lâyetezelzel muhafazkarlığın timsali olarak denilmiş addolunan bir halkın garplılaşmak cereyanı o kadar süratle ilerlemiş ve her türlü muhalefete o kadar kolaylıkla galebe etmiştir ki bütün cihan Türklere karşı fikir ve nazarını tebdil etmeğe mecbur olmuştur.

Bu gün cengâverlik ve askerliğin derin intibaları altında bulunan Türkler mütekaşif bir binayı milletin vücuda gelmesi için ilk şartı bütün hudutlarını üzerinde sulh ve müsâlemet arayan bir siyaset tarafından idare olunuyor. Türkiye Cumhuriyeti'nin sene-i dürriyesi, genç cumhuriyette ehemmiyeti tanımayan diğer bir mühim güne tesadüf etmiştir.

On sene mukaddem bu gün imzalanan (Mondros) mütarekesi harb-i umuminin sonunda Osmanlı imparatorluğunun sükût-u tamına alamet teşkil ediyordu. O tarihte Türkiye'nin âkıbeti ne olacağı hakkında garip garip tahminler

yapıyorlardı. Lakin hiçbir kimse mütarekeyi takip eden seneler içinde ehemmiyet-i katiyyeyi haiz iki vakıanın inkişaf edeceğini tahmin edemezdi:

1922 senesinde Yunan sergüzeşt-i askerisini şapa oturtan ve (Lozan) muahedesini intaç eden halis ve muhlis Türk ruh-u millisinin tealisi; Asya medeniyeti ve mazi ile alakası kesilmiş büsbütün yeni ve muzaffer milliyetperverlik selini garp âleminin bir hemşerisi ve asrî terakkinin evladı yapacak kanallara dökecek kutlu bir ricâl-i devlet idaresinin mucizelerindedir.

Meşhur darb-ı meseldir: iyi başlamak yarı yapmak demektir. Gazi ile rufeka-yı mesaisinin teşebbüsü her türlü zan ve tahminin fevkinde muvaffak olmuştur. Bunların mesaisi yarım değil, tamdır.

10. LATİN HARFLERİ KOMİSYONU

10.1. Latin Harfleri Komisyonunun Toplanması

Komisyonun toplanacağına dair ilk haber 9 Haziran 1928 tarihinde neşredilmiş olan “Latin Harflerinin Tatbiki” başlıklı yazıdır. Bu haberde 15 yıllık bir program hazırlanacağı öngörülmektedir. Yani Türkiye Cumhuriyeti 1940 lı yılların ortalarında alfabe devrimini tamamlamış olacaktır. Ancak bu haber yayımlandıktan 2-3 ay gibi kısa bir süre sonra çok hızlı bir şekilde hazırlıklar yapılmış, gazeteler bile büyük oranda Latin harfleri ile çıkmağa hazır hale gelmiş, hatta bazı haberler Latin harfleri ile okuyuculara aktarılmıştır.

Komisyonun toplanması, çalışması, çalışmalarını tamamlaması hiç kimsenin beklemediği bir sürele ilerlemiştir.

Latin Harflerinin Tatbiki

9 Haziran 1928 Cumartesi numara: 1466 sayfa: 4 Cumhuriyet

Eğer bu harflerin kabulüne karar verilirse evvela on beş senelik bir program yapılacaktır.

Beynelmilel rakamların kabulünden sonra eğer Latin harflerinin de kabulü karar gîr olursa on beş senelik bir program tanzim edilecektir.

Evvla mütehasıslardan mürekkep bir komisyon yapılacak, komisyon işleri takip edecektir. Bu işlerden başlıcası Latin harfleri üzerine yeni bir alfabe vücûda getirmektir. Matlub netice istihsâl edildiği takdirde Türkçenin sarf ve nahvi tespit edilecek, diğer harflerle bir Türk lügat kitabı vücûda getirilecektir. Bütün bunlarda muvaffâkiyet elverdiği takdirde evvela posta adreslerinden, mahalle ve sokak isimlerinden ve her gün biraz tevsi' edilmek üzere gazete makalelerinden ve hükümet işlerinden başlanmak üzere yeni harfler tatbîk edilecektir.

Latin Hurufatı İçin Bir Komisyon Teşkil Etti

27 Haziran 1928 Çarşamba numara: 1484 sayfa: 2 Cumhuriyet

Ankara 26 (A.A.) – Latin harflerinin tarz tatbiki hakkında bir proje ihzarına memur edilen komisyon bu gün maârif vekâletinde talim ve terbiye reisi Mehmet Emin Bey'in riyasetinde mesaisine başlamıştır. Komisyon bu ictimânda tarz-ı mesaisini tespiti mâtuf müzakeratta bulunmuş, aynen ve tâdilen alınacak harfler hakkında tedkikat için Ragıp Hulusi, Cevdet İbrahim beylerden mürekkep bir tâli encümen teşkil etmiştir. Bu encümenin hazırlayacağı rapor ikinci içtimânda müzakere edilecektir.

Lisanımızın Beklediği Büyük İnkılâp - Ankara'da Latin Hurufatını İhzâr Edecek Komisyonun İlk İctimâî Nasıl Oldu?

30 Haziran 1928 Cumartesi numara:1487 sayfa:2 Cumhuriyet

Ankara'dan gazetemize yazılıyor:

Haziranın yirmi altıncı Salı günü saat on beşte, Maârif Vekâletinin mütevazı bir odasında Türk irfan ve medeniyet tarihinin en mühim hadisesi vukua geliyordu: Talim ve Terbiye heyeti azasından İhsan, Darülfünun muallimlerinden Ragıp Hulusi, Paris şebenderimiz İbrahim Grandi, sâyık müderrislerinden Cevat ve Fazıl Ahmet beyler saat on beşte biraz evvel Maârif vekâletine gelmişler, talim ve terbiye heyeti tarafından kendilerine tahsis edilen bir odaya sevk edilmişler, orada alelâde bir masanın etrafında yerlerini işgal ederek mesailerini küşâd eyleyecek zevâtın virdine intizâra koyulmağa başlamışlardı. Bu intizâr çok sürmedi. Tam saat on beşte talim ve terbiye heyeti reisi müderris Mehmet Emin Bey dil heyetinin içtima' eylediği odaya gelerek mesaiyi küşâd eyledi ve komisyona riyaset eyledi.

Emin bey gayet vazih ve mütekâsif bir iki cümlede komisyonun mesaisinin hudut ve hedefini tayin eyledi ve dedi ki:

‘ – Cihanın bütün lisanlarını ifade edebilen Latin hurufatının Türk dilini de ifade edebileceğinde şüphe yoktur. İnkılâp, komisyonumuzdan Latin hurufatının, Arap hurufatı yerine ikame edilip edilmemesinin münakaşasını istemiyor. İnkılâbın bize tevdi eylediği vazife Latin hurufatının kabulünün istilzam eyleyeceği maddi ve manevi cihadın hududunu vâsîh ve kati bir tarzda bildirecek bir tetbi ve en makul tarz tatbikini ârâ eyleyecek bir proje ihzarıdır. Bu gayeye vasıl ve mesainizi azami derecede teshil zımında hükümet maddi ve manevi arzunuzu is'âfe amadedir. Komisyonunuza istediğiniz zevatı ilhak edebileceğiniz gibi istediğiniz alet ve vesaitte emrinize âmade kılınacaktır.

Bükreş sefirimiz Hüseyin Ragıp Bey'in lisan meselelerini alakaları olmak dolayısıyla kendi harflerini Latin hurufatı ile değişmiş olan Romanya'nın avâmil

muvaffâkiyeti hakkında lazım gelen vesâiki ihzâr eylemesi de mümkündür. A'zâdan Ragıp Hulusi Bey'in Roman diline vakıf bulunmaları da komisyonun müzakere vesâike vukuf peyda etmesini mümkün kılar.'

Bundan sonra tarz-ı mesaisini tayin eden komisyon, Latin hurufatını tedkik edip Latin hurufatından her lisana müşterek olan yirmi bir harfiyle diller arasında tehâlûf eyleyen diğer harflerini tespit ettikten sonra her lisanda tehâlûf eyleyen huruflardan hangisinin Türk alfabesine alınması muvaffak olacağını mütala' zımında İbrahim Grandi, Cevat ve Ragıp Hulusi beylerden mürekkebe bir tali komisyon tefrik eyledi. Latin alfabesinin tespitinden sonra sarf, ve lügat mebâhisi tetkik olunacak ve ondan sonra on üç bin iptidai muallimin ve milyonlara bâli okuma yazma bilenlerin asgari bir zamanda, asgari bir cihad ile Latin hurufatını isti'mâl eyleyebilmelerini mümkün kılacak maddi ve manevi cihadın hududunu ta'yine uğraşacaktır. Müzakere esnasında maârif vekâleti müsteşarı bey de komisyona iltihak eylemişlerdir. Komisyonun ilk içtimaında başvekil paşa hazretlerine suret-i hususiyede ibla' edilmiştir.

10.2. Latin Harfleri Komisyonunun Faaliyetleri

Latin harfleri komisyonunun yapmış olduğu faaliyetler, toplantılarda görüşülen konular gazeteler tarafından büyük bir dikkatle takip edilmiş, yapılan çalışmalar kısa ve öz bir şekilde okuyucuya ulaştırılmıştır. Bu gazete haberlerini gün gün inceleyerek yapılan faaliyetler hakkında bilgi sahibi olabiliriz.

Latin Harfleri Etrafında

1 Temmuz 1928 Pazar numara: 1488 sayfa: 4 Cumhuriyet

Ankara 30. AA Latin harfleri ile meşgul encümen iş bu tebliği neşretmektedir:

Latin harflerinin lisanımıza tatbik imkânını düşünmek üzere teşkil etmiş olan encümenimiz der-ahd ettiği vazifenin ehemmiyetiyle mütenâsip bir samimiyet ve itina ile mesaisine başlamıştır. Latin harfleri meselesi etrafında gösterilen alakadarlıkla matbuatımızın bu bâbdaki bilcümle neşriyatını encümenimiz hakiki bir şükran ve derin bir dikkatle takip etmektedir. Binaenaleyh bu bahse dair muhîtimizde te'cil eden her türlü görüş ve düşünüş tarzında azami surette istifadeye çalışmayı kendimiz için borç bilmekteyiz. Ancak henüz takrir etmiş bir esas yokken ‘ Latin harfleri ile alfabe’ namı altında ve muhterem halkımızın zihnini tesdîde uğratacak mâhiyette neşriyat icrasına bir fâide zuhur edeceğine encümenimiz kâni değildir. Bu hususa dair vuku bulacak teklifat ve mülâhazâtın doğrudan doğruya heyetimize gönderilmesi pek mu'cib teşekkür olacaktır. Şimdiye kadar muhtelif unvan ve tarzlarla tedvîn edilen alfabelerin encümen mükerrerâtı ile hiçbir alakası yoktur. Her türlü suistimâlin önünü almak için şu hususun beyanı acil bir vazife addedilmiştir.

Latin Harfleri

Munfasıl Harflerin Şekilleri Kat’i Mahiyette Olmamak Üzere Tayin Etmiş Gibidir

9 Temmuz 1928 Pazartesi Numara: 11210 Sayfa: 1 İkdam

Ankara, 8 (Hususi telgrafımız)

Latin harfleri komisyonu bu gün de toplandı. Komisyonun mesaisi son günlerde ehemmiyet kesp etmiştir. Komisyon bidayetden itibaren azanın teklifâtı etrafında müzâkeratta bulunmaktadır.

Bu günkü içtimada harfler hakkındaki mutalaat tevhit edilerek, şekillerin nisbiyetine başlanmıştır. Bu suretle bir iki gün zarfında, müstakbel harflerimizin şekilleri bittabi kati mahiyette olmamak üzere, tayin edecektir. Komisyon bu günkü içtimanın mühim bir kısmını da sırf “Gramer” meselesine hasr etmiş ve bu hususta Türk lisanı “Morfoloji” sine ait tedkîkatta bulunmuştur.

Ali Süreyya

Latin Harfleri Müzâkereleri

10 Temmuz 1928 Salı numara: 11211 Sayfa: 3 İkdam

Ankara 9 (A.A.)

Latin harflerinin Türkçemize tarz-ı tatbikini düşünmek üzere Mâarif Vekâletinde teşkil eden komisyonun faal encümeni bu gün de içtima ederek mesaisine devam eylemiştir. Bu günkü müzakerat harfler ve harf üzerinde cereyan etmiştir.

Latin Harfleri Komisyonu

10 Temmuz 1928 Salı numara: 1497 sayfa:2 Cumhuriyet

Dün harfler ve sarf meselesi görüşüldü

Ankara9 (A.A) - Latin harflerinin Türkçemize tarz tatbikini düşünmek üzere maârif vekâletinde teşkil eden komisyonun faal encümeni bu gün de içtima ederek mesaisine devam eylemiştir. Bu günkü müzakerât harfler ve sarf üzerinde cereyan etmiştir.

Latin Harfleri Komisyonu

11 Temmuz 1928 Çarşamba numara: 1498 sayfa: 2 Cumhuriyet

Ankara 10 (muhabir-i mahsusamızdan) – Latin hurufatı için teşkil eden komisyon bu gün toplandı. Komisyon mesai tarzını tayin etmiştir.

Dolma Bahçe Sarayında Yeni Harflerimiz Hakkında Konferans

12 Ağustos 1928 Pazar numara: 1530 sayfa:1 Cumhuriyet

Reis-i Cumhur Gazi hazretleri dün akşama kadar saraydaki mesaî-i dairelerinde meşgul olmuştur. Muallim İbrahim Necmi Bey tarafından dün Dolmabahçe sarayında Reis-i Cumhur hazretlerinin muitleti erkânına ve sarayda bulunan mebus beylere yeni Türk harfleri hakkında müfid bir konferans verilmiştir.

Ragıp Hulusi Bey'in Beyanâtı

Yeni harflerimizi tespit eden komisyon nasıl çalışıyor

12 Ağustos 1928 Pazar numara: 1530 sayfa: 1-5 Cumhuriyet

Yeni Türk harflerinin tespiti ile meşgul olan heyet dün mesaisine devam etmedi. Heyet azasından Ragıp Hulusi Bey heyetin mesaisi hakkında âtideki izâhatı vermiştir:

‘ – Harfimizin tedvininde asri ilmin esaslarını tatbik etmek maksadıyla harfimizi savtiyet, şekliyet ve ibaret olmak üzere üçe ayırıyoruz. Şekliyat iki büyük teşkil ediyor: birincisi kelimelerin teşkili, ikincisi kelimelerin tasrifi. Asıl harf dediğimiz işte budur. Harfimizin ilk kısmını savtiyet teşkil eder ki bu kısım lisanda mevcut olan münferit savtî usulleri, bunlar için de iki büyük kısım teşkil eden samitlerle saitlerin birbirine münasebet ve tesirlerini mevzu bahs eder. İmla meselesinde heyetin ekseriyeti telaffuzu (fonetik) ve iştikâkı nokta-i nazarların ahenktar bir surette tevhidini arzu etmektedir. Bu keyfiyet tefhim sühûleti nokta-i nazarından zarûrî görülmüştür. Türkçemizin ittisakı bünyesi icabı birçok kelimeler, hâssaten fiiller, çok uzun bir heceler silsilesi teşkil ettikten okumada sühûleti temin için heyet fazla uzun hattı zincirleri en münasip şekilde parçalamak hususunda imâl-i fikr etmektedir. Her kelimenin nasıl telaffuz edildiğinin tespiti oldukça müşkülât arz

etmektedir. (İmla lügati) hazırlanırken heyet azası telaffuzundan şüphe gördüğü kelimeleri işaret etmektedirler. Pek ziyade muhtemeldir ki heyet haricinde bazı zevâtın reylerinden de bu telaffuz meselesi hususunda istifade edilecektir.

Heyet azası harf, sarf, imla lügati ve tatbikat tedbirlerine ait olmak üzere dört esaslı mesele ile işğal etmektedir. İmla lügati meselesinde heyet azası aralarında vezâfi taksim ederek teklif etmiş oldukları harflerle mevcut lügatlerdeki bütün kelimelerin yeni şekillerini tespiti başlamışlardır. Harflerin son şekli resmen kabul ve tasdik edildikten sonra bu mesaiye devam edilecektir. Lügat ikmâl ve tab' edilince bütün matbaat ve maârif sahalarına dağılacak ve bir müddet yeni neşriyatta bu lügat bir nevi kanun gibi mer'i tutulacak, bu zaman zarfında resmi imlanın meriyeti için bir imla sansürü teşkil edilecektir. Yeni harflerin tatbiki için lazım gelen kitapları Maârif Vekâleti tab' için iki sene kadar bir müddete lüzum göstermektedir. Mamafih imla lügati basıldıktan sonra bu müddetin nihayet bulmasını beklemeden matbaat birer, ikişer sûtunda başlayarak yeni harf kısımlarını tezyîd edebileceklerdir. Nihayet beş seneye kadar müddet zarfında Latin harfleri bütün maârif derecâtına ta'mîm edilmiş olacaktır.'

Yeni Türk Harfleri de Büyük Halaskar Tarruzumuz Gibi İlerliyor

30 Ağustos Perşembe 1928 numara: 1548 sayfa: 1-2 Cumhuriyet

Dün, Gazi Hazretlerinin Huzurlarında Akdedilen Büyük İçtimada Yeni Harflerimizin, Türk Dilinin Bütün İhtiyaçlarını Tatmin Ettiği Esası Kabul Edildi

Dün Dolmabahçe sarayında yeni harflerimiz hakkında mebuslara verilmesi mukarrer konferans büyük bir içtima şeklini aldı ve bazı mühim esasat kabul edildi.

Bu içtima İstanbul'da bulunan mebuslarımızın hemen Kâfisi ile darülfünun emini ve müderrislerinden bazıları, dil encümeni azası, edbâ, gazeteciler iştirak ettiler. Konferansı dinlemek üzere Riyaset-i Cumhur muhafız kıt'atı zabıtanın bazıları da hazır bulundular.

Saat dört buçukta Gazi Hazretleri yanlarında İsmet ve Kazım Paşalarla Dâhiliye Vekili Şükrü Kaya Bey, Kolordu Komutanlarından Şükrü Naili ve Emin Paşalar ve bazı mebuslarla dil encümeni azası olduğu halde konferans salonunu teşrif ettiler.

Hakkı Tarık “Frank” , “Fransız” ve “ Brak” gibi kelimelerin niçin saitle “ Fırank” , “Kıral” ,”Fransız” ve “Bırak” şeklinde yazılmadığını sordu. Encümen azasından Ragıp Hulusi Bey bu kelimelerin saitsiz gibi telaffuz edildiğini, mamafih encümence henüz tetkikata devam olunduğunu ve ileride bu kelimelere de bir şekl-i kati verileceğini söyledi.

Hakkı Tarık Bey, encümenin olmuyor (bu kelime Latin ile yazılmış.) şeklinde kabul ettiği hal sigasının İstanbul telaffuzu itibarıyla olmuyor (bu kelime Latin ile yazılmış.) olması lazım geldiğini iddia etti.

Aşâkî Zâde Halid Bey hal sigasında edat- nefyin hiçbir harekesi olmadığını ve bu edatın “hemze” işaretiyle gösterilmesi lazım geldiğini söyledi. Bundan sonra Ağaoğlu Ahmet Bey, Hakkı Tarık Bey, Semih Rıfat Bey, Veled Çelebi Efendi, Yusuf Akçura Bey, Necip Asım Bey, Biga Mebusu Şükrü Bey muhtelif mesâli mevzu bahis ettiler. Dil encümeni namına Ragıp Hulusi, İbrahim Necmi ve bilhassa Ahmet Cevat Beyler bu itirazlara cevaplar verdiler. Gazi Hazretleri Kemal-i dikkatle sualleri, itirazları, cevapları dinliyor ve bazen bizzat münakaşalara müdahale ve iştirak buyuruyorlardı.

Gazi hazretleri, pazartesi günü kendileri bulunmadıkları zaman cereyan eden müzakeratın tekrarını emrettiler.

Celal Nuri Bey söz alarak dir ve tir (-dir ve –tir ekleri Latin harfi ile yazılmış.) meselesini münakaşa etti ve “dir”in bir lahika değil bir fiil olduğunu, binaenaleyh “tir” şeklinde yazılması doğru olmadığını söyledi. Celal Nuri Bey “dir”in “re”si fiilin ortasında “te”ye kalbedilen “dal” nevinden olmadığını, herkesin bunu “dir” şeklinde telaffuz ettiğini iddia eyledi. Gazi Hazretleri: “at-dir” (bu kelime Latin harfi ile yazılmış.) yoksa “at-tir” (bu kelime Latin harfi ile yazılmış.) mı telaffuz edersiniz?

Sualini sordular. Bazı zevat birinci şekilde, bazıları da ikinci tarzda telaffuz ettiklerini söylediler. Hamdullah Suphi Bey de dir ve tir (dir ve tir Latin harfi ile yazılmış.) meselesini mevzuu bahis ederek, münevverlerin ekseriyat kâhresinin daima dir (dir latin harfi ile yazılmış.) şeklinde telaffuz ettiklerini, mamafih bazı bazı hafif surette tir (tir Latin harfi ile yazılmış.) e benzer bir surette telaffuz olunduğunu söyledi.

Ahmet Cevat Bey “dir” in muhtelif şekillerde telaffuz edildiğini, encümenin bu muhtelif şekilleri kaydettiğini söyleyerek at-tir, av-dir ı mesela getirdi, ve diğeri yumuşak iki türlü (dir) olduğunu beyan ettikten sonra “ Türkün telaffuzu da, tabiatı da böyledir, yumruk vurursanız sert, yumuşak davranırsanız yumuşaktır.” Dedi.

Hamdullah Suphi Bey gerçi “dir” deki “de” bazen hafif bir “te” halinde kulağımıza çınlıyor. Fakat bütün hafif sesleri tespit ediyormuyuz ki bunu ayırıyoruz, dedi. Emin bey dil encümeni namına encümenin bazı harflerden sonra “de”nin “te” telaffuz edildiğine katiyen kani olduğunu beyan etti.

İsmet Paşa'nın Beyanatı

Müteakiben Baş Vekil İsmet Paşa söz alarak beyanatta bulundular:

“ Kabul edilen harfler, Fransız harfleri değildir. Türk harfleri, Türk alfabesidir. Bu harfler tamamen Türk dilinin ihtiyaçlarına göredir, bu harfleri kullanmaktan başka çare yoktur. Bu harfleri neden alıyoruz?

Gazi'nin gayesi milleti cehaletten kurtarmaktan ibarettir. Biz orduda milletin bütün efradını elimizden geçiriyoruz. Okuma yazma bilmeyenlerden bir tek nefer görmedim ki lâ ekal iki sene mektebe gitmemiş olsun. Köylerde ders veren hocalar vardır. Köylüler bunlardan ders görür. Ağızdan kaparak ezberden sure okur. Fakat gazete okuyamaz, mektup okuyamaz, yazı yazamaz. Cehalet hocaların tarz-ı tedrisinden değildir. Arap harflerindedir.

Beş altı yüz şekli olan eski harflerle okuyup yazmak çok ince bir sanat haline gelmiştir. Halkın okuyup yazma öğrenmesi için evvela harf lazımdır. İşte ihtiyaç

bundan doğmuştur. Halkın yeni harflerle alaka ve tehalükü bu harflerin bir ihtiyaç hem de ciddi bir ihtiyaç olduğuna dalalet eder. Harfler hakkındaki münakaşa kesilmeliydi. Çünkü yeni alfabe ilmidir ve Türk milletinin alfabesidir. Bu alfabe Türklerin ihtiyaçlarına kâfidir.

Bundan sonrası münakaşa edilebilir. Lisanı telaffuza göre tespit edeceğiz. Encümen imla ve sarf kâğıtları bir intikal projesidir. Zaman ile kâğıtları inkişaf eder, değişir, güzelleşir. Bu gün istikbalde lisanın alacağı şekli tespitiye çalışmak muhal peşinde koşmak demektir. Komisyon vazifesini yapmıştır. Komisyona çok teşekkür ederim ki yalnız bir tir-dir (bu ekler Latin harfi ile yazılmış) münakaşası çıkmıştır. Başka mucip münakaşa olacak hiçbir şey çıkmamıştır. Bu komisyonun çok itina ve dikkatle çalıştığını gösterir. Aileme alfabeyi öğretmeğe çalıştım. En büyük müşkülât saitlerde idi. Komisyon bidayette intikal yaparken lisanı ıslah fikrindeydi. Fakat bu işe tamamen girmedi. Çünkü azim müşkülât olduğunu gördü. Bu gün bidayette bendede mucit olan tir-dir (ekler Latin harfi ile yazılmış.) yabancılığından yüzde yetmiş kaybettim, alıştım.

Halaskar komisyonun intikal alfabesi katidir, intikal sarf ve imlası ise en faydalı şekildedir. Bu harflerle Türk dili pek yakında dünyanın en tatlı lisanı olacaktır, fakat bu günden istikbalde Türk dilinin alacağı şekli tahrir edemeyiz. Onu yapmak istikbaldekilere aittir.”

Alkışlarla karşılanan bu beyanattan sonra ismet paşa hazretleri İbrahim Necmi Beye mukarreratı yeni harflerle yazdılar (yeni harflerle yazılan mukarrerat birinci sahifemizdedir.)

Gazi hazretlerinin emirleriyle hâzırın bu yazıyı aynen kopya ettiler. Müteakiben Reis-i Cumhur Hazretleri de sordular:

- Buna itiraz eden var mı? Hep kabul ediyorsunuz, değil mi?

Hazır bulunanlar hep bir ağızdan:

- Kabul ediyoruz

Cevabını verdiler. Mütakiben içtimaa nihayet verildi.

Gazi Hazretleri, diğer bir salona geçtiler ve orada Meclis Reisi sânisî Hüseyin Beyle biraz bilardo oynadılar. Bade, sarayın iki muayede salonunda, içtimaa iştirak eden zevat mükellef bir büfeden Bu esnada Riyasât-ı Cumhur musikisi güzel parçalar çalıyordu.

Erkek Muallim Mektebindeki Kurslar

Erkek muallim mektebindeki müfettiş kurslarının tedrisatı Pazar günü hitam bulacaktır. Müfettiş beyler dün münakaşalı gramer dersi yapmışlardır. Muallimlerimiz de cumartesi günü kendi mıntıklarında açılacak 22 kursa devam edeceklerdir. Muallimlerin bu kurslara devamları mecburiyeti hakkında dün bilumum mekteplere ta'mîm yapılmıştır.

Kurslarda yeni harflerimizi öğrenemeyen muallimler meslekten ihraç edileceklerdir. Bunun için muallimler şimdiden azami gayret ibraz etmektedirler.

İzmirde. . .

İzmir 28 (A.A.) – Yeni harfleri tedris için Cumhuriyet Halk Fırkası yalılar mahfilinde de bir kurs küşat etmiştir.

Halk Cumhuriyet'in Alfabetini Arıyor

Samsun 28 (muhabir-i mahsusamızdan) –

Cumhuriyette intişar eden yeni harf dersleri Samsun ve mülhakatında mazhar-ı takdir olmuş ve açılan kurslarda bu derslere göre talime başlanmıştır. – FUAT

Gemlikte. .

Gemlik 29 (muhabir-i mahsusamızdan) – Buradaki rüsumat dairesinin merkezi memuru bey tarafından yeni harflerimiz için açılan kursa memurlarda başka gümrük hamalları da devam etmektedirler. Hiç okuyup yazmak bilmeyenler yeni harflerimizi

pek çabuk öğrenerek kendilerini (efendi) telakki ettiren bu hadiseden dolayı çok büyük bir iftihar duymaktadırlar. – Raşit SÜLEYMAN

Dil Heyeti Riyasetinden Aldığımız Tebliğ

31 Ağustos 1928 Cuma numara 1549 sayfa:2 Cumhuriyet

İstanbul 30 (A.A.) Dil heyeti riyasetinden tebliğ edilmiştir:

1- Dil encümeni şimdiye kadar:

A) Büyük gramer projesi,

B) Alfabe ve imla kaideleri

C) Halk alfabesi

Neşretmiştir. Birinci kitap projedir. Yeniden gramer kitap yapacak olanlara veya heyetin vazî ettiği esasatı tetkik etmek isteyenlere mahsustur. Alfabe ve imla kaideleri öğrenecek olanlara ve yeni yazıya intikal edecek tahsil görmüş bulunanlara mahsustur. Üçüncü kitapta imla kaideleri yoktur. Okumak yazmak bilmeyenlere yalnız bu alfabede mevcut şeyler öğretilmelidir. Hiç okumak yazmak bilmeyenlere hemen gramer ve imla kaideleri vermek bu kaideleri izah ile başlangıçta zihinleri işgal eylemek muzırdır.

2- Komisyonun neşrettiği gramer ve imla kaideleri ve halk alfabesi son tashih provaları heyete gösterilmek şartıyla her matbaa ve müteşebbis tarafından tab ve teksir olunabilir.

3- Encümen hariçte neşrolunan alfabe ve gramerlerin tedrisi için tevzi olunduğunu işitmiştir. Bu eserleri tavsiye etmeyeceği gibi bunlardan dolayı hiçbir mesuliyet kabul etmez. Mea hêzê herkes kitap yazıp neşretmekte serbest olduğundan heyet şu kararı vermiştir:

Şimdiye kadar eser neşretmiş olanlar eserlerinden birer numuneyi heyete gönderip mevcut esaslara mutâbık olduğunu tasdîk ettirmeli veya tashih ve tadil tekliflerini kabul etmelidirler. Yeniden eser neşrettirecek olanlar son tashih provalarını encümen göstermelidirler. Bu taktirde komisyon resmi müesseselere matbuat ile ilan ederek tavsiye edeceklerdir. Bu gün için resmi müesseseler ancak encümen tarafından neşrolunan neşriyata itibarla etmeli ve icap ederse teksir ettirmelidirler. Fakat son tashihleri heyete tasdik ettirmeyi ihmal etmemelidirler.

Telgraf Rumuzları Tab Edildi

İstanbul 30 (A.A.) – Yeni Türk harflerine mahsus tertip edilen telgraf ve rumuzların cetveli halinde tablaları ikmal edilerek müdüriyet-i umumiye tarafından bütün telgraf merkezlerine gönderilmeğe başlanmıştır. Dört beş güne kadar yeni harflerle memleketin her tarafında telgrafname teati olunabilecektir. Müdüriyet-i umumiye her tarafta kurslar açarak memurlara yeni yazıyı öğretmektedir.

Dil Hey'etinin Feâliyeti (Bu Başlık Latin Harfi İle Yazılmış)

Dil Heyeti Geceli Gündüzlü Mesaisine Devam Ediyor, İmla Lügatini Hazırıyor

4 Eylül 1928 Salı numara: 1553 sayfa:1 Cumhuriyet

Dil heyeti dün devlet matbaasında içtima etmiştir. Bu içtimada, yeni Türk lügatı hakkında müzakerat cereyan eylemiştir. Tab edilmekte olan lügatın ilk formları evvelki gün azaya tevzi edilmiş ve tetkik edildikten sonra herkes beyan-ı mutalaaya davet olunmuştur. Dün dil encümeni azası bu husustaki mütalaalarını dermiyan etmişlerdir. Lügatın tabı eylül nihayetine kadar ikmal edilecek ve bunun ikmalini mütakip biyik gramerin tabına başlanacaktır.

Heyet ayrıca yeni tabı olunan gramer ve alfabe kitapları üzerinde tetkikatta bulunmuştur. Encümen miyânında Müntehap ve Celal Sahir, İbrahim Necmi, Ahmet Cevat beylerden müteşekkil kontrol heyeti yeni harflerle eser yazan müellifin kitabını tetkik etmekte ve bu eserler hakkında birer rapor vermektedir. Kontrol heyeti

şimdiye kadar Kemal Salih, Necmettin Sadık ve Yusuf Ziya beylerin alfabelerini tetkik ve bu husustaki raporları tesipt etmiştir.

Dil heyeti bir aya kadar tetkikatını ikmal ederek Ankara'ya gidecektir. Kontrol heyeti ise daimi olup, İstanbul'da kalacaktır.

Halk Dershanelerine Muallim

Cumhuriyet Halk Fırkasının Beyoğlu merkezinde açtığı kurs Çarşamba günü bitecektir. Bu kursa fırkanın müsemmedlerinden mâedâ bazı münevver gençler ve Türk tabasından olan Hıristiyanlar da devam etmektedirler. Bu kursu bitirenler açılacak halk dershanelerinde ders vereceklerdir. Perşembe günü firkada akd edilecek içtimada dershaneler tespit olunacaktır. Cumartesi gününden itibaren de halk dershanelerinin açılması takrir etmiştir. Fırka İstanbul'un muhtelif mahallesinde 50 kadar halk dershanesi açacaktır. Bu dershanelerde bu sene yalnız yeni harflerle okuyup yazma öğretilenektir. Halk dershanelerine hanımlar da devam edebileceklerdir. Bu dershanelerin yerleri hazırlanmıştır.

Yeniden Açılan Kurslar

Müfettişler kursunda tedrisat hitam bulmuştur. Şimdi bilumum müfettişler muhtelif mıntikalardaki muallim kurslarında ders vermektelerdir. Ecnebi mektep muallimleri için açılan kurslarda da haftanın muayyen günlerinde tedrisata devam edilmektedir.

Sıhhiye müdüriyetinden önümüzdeki Çarşamba günü bir kurs açılacak ve bilumum memurine yeni harfler tedris edilecektir.

Çapadaki Selçuk Hatun Kız Orta Mektebinde de yeni harflerin tedrisi için bir kurs açılmıştır. Bu kursta cumartesi, Çarşamba günleri muntazaman ders verilmektedir.

Türk Yazı Makinesi (Bu Başlık Latin Harfleri İle Yazılmış)

Dil Heyeti “ Klavye “ Esasını Tespit Ediyor

6 Eylül 1928 Perşembe numara: 1555 Sayfa:1 Cumhuriyet

İstanbul 5 (A.A.) – Dil heyetinden tebliğ olunmuştur:

Türk yazı makineleri için sabit bir klavye esası elzemdir. Şimdiden yazı makineleri acenteleri Türk yazı makinesinin klavye tertibatı hakkında tetbiatta bulunmuşlardır.

Dil encümeni 8 Eylül cumartesi günü saat ikide devlet matbaasında içtima ederek Türk yazı makinesinin klavye esasını tespit etmeğe karar verecektir.

Encümen bu içtima:

1 – İstanbul’da bulunan yazı makineleri acentelerini,

2 – Hurufat acentelerini,

3 – Türk hurufatçılarının mümessillerini,

4 – Türk mürettepleri cemiyetinin mümessilini,

5 – Daktiloculuk hususunda ihtisası olan Türk daktilo muallimlerini davet eder.

Dil Heyeti Cumhuriyet Alfabesini Tasvip Etti

7 Eylül 1928 Cuma numara: 1556 sayfa:1 Cumhuriyet

Fevkalade mezhur rağbet olarak memleketin her noktasında on binlerce nüsha sarf edilen “Cumhuriyet” in Türk alfabesinin mevcut nüshaları bittiği cihetle bu gün üçüncü tabına başlanacaktır. “ Cumhuriyet” Türk alfabesinin ikinci tabına tetkik eden dil heyeti, alfabemiz hakkında âtideki raporu vermiştir!

“ Kemalen Salih Bey’in “ Cumhuriyet”in Türk alfabesi namındaki kitabının ikinci tabı komisyonumuzca tetkik edilmiş ve ikinci tabının muvaffak olduğu hakkında karar verilmiştir. Dil Heyeti Reisi Namına Celal SÂHİR

10.3. Latin Harfleri Komisyonundan Bir İstek

Yeni Harflerin İsimleri (Hem Nalına Hem Mihına)

17 Ağustos 1928 Cuma Numara: 1535 sayfa: 3 Cumhuriyet

Yeni harflerimiz doğdu, hatta yürümeye de başladı. Fakat daha isimleri konulmadı. Harflerin şekilleri gibi isimleri de olmak lazımdır. Bunları elbette eskisi gibi Arapça isimleri ya da edemeyiz, elif, dal, zel, sin, kaf, vav diyemiyoruz, esasi Latin harflerinden alınan bu harflere, Fransızcadaki gibi A, be, se, de, se, ef, je, aş, i, ji, ka, el, em. . . ilah da diyemiyoruz. Çünkü bizim kabul ettiğimiz harfler, Fransız harflerinin aynı değildir. Şu halde bu işle meşgul komisyonun yeni harflerimize birer isim koyması da lazımdır.

10.4. Latin Harfleri Komisyonu ve İsmet Paşa

İsmet Paşa'nın Latin harflerine geçilmesi konusu gündeme geldiğinde temkinli davrandığını biliyoruz. Ancak resmen böyle bir karar alındıktan, çalışmalara başlandıktan sonra İsmet Paşa en başından itibaren çalışmalarını çok sıkı bir şekilde takip etmiş, bu işin çok sıkı bir bayraktârı olmuştur.

Başvekil Latin Harfleri Komisyonunda bulundu

18 Temmuz 1928 Çarşamba Numara: 11219 Sayfa:3 İkdam

Ankara, 17 (Hususi Telgrafımız)

Başvekil İsmet Paşa hazretleri bu gün Maarif Vekâletine gelerek Latin harfleri komisyonunun içtimânda hazır bulunmuşlardır. Komisyon azası Başvekil Paşa hazretlerine yeni elifbamız hakkında izahat vermişlerdir.

İsmet Paşa Dil Heyetinin İçtimâna İştirak Etti

20 Temmuz 1928 Cuma numara: 1507 sayfa:2 Cumhuriyet

İsmet Paşa Hazretleri dün giderek dil heyetinin içtimânda müzakerâta iştirak etmiştir. İsmet Paşa Hazretleri heyetin tarz-ı mesaisinden beyân-ı memnuniyet etmiş içtimâda bir buçuk saat kadar kalmıştır.

Latin Harflerinin Kabulü

21 Temmuz 1928 Cumartesi numara: 1508 sayfa:1-3 Cumhuriyet

Komisyon azasından iki zat yakında şehrimize gelerek tespit edilen yeni harfleri döktürecektir.

Latin harfleriyle yazılan ilk alfabe Gazi Hazretlerine takdim oluncaktır.

Dil mesaisini büyük bir alakayla takip ve müzakereye iştirak eden ismet Paşa hazretleri ile dil heyeti (üzerinde fotoğraf var)

Ankara'da toplanan Latin harfleri komisyonu müzakere ve tedkiklerine devam etmektedir. Başvekil İsmet Paşa hazretleri komisyonun mesaisini akden takip etmekte ve komisyonun içtimalarına iştirak eylemektedir.

Komisyon azasından iki zat yakında şehrimize gelerek tespit edilen yeni harfleri döktürecektir. Bu zevat yeni alfabeyi Gazi Hazretlerine takdim edeceklerdir.

Komisyon azasından İbrahim Grandi ve Fazıl Ahmet Beyler alfabe projesi, Ragıp Hulusi ve Ahmet Cevat Beyler de harf projesi hakkında birer rapor hazırlamaktadırlar.

İbrahim Grandi ve Fazıl Ahmet Beylerin alfabe hakkında raporlarında harflerin intihabındaki esasat-ı ilmiye izah edilmiştir. Bundan bilhassa her harfin beynelmilel kıymetine aykırı bir kıymet vermeğe itina edilmektedir. Harflerin ilmi esasata muvaffak olmasına dikkat edildiği gibi, gerek matbaa, gerek el yazılarına bedii kıymet verilmektedir.

Yeni hurufat döküldükten sonra bu hurufatla bazı numunelere tab' edilecektir. Komisyon bu suretle mesaisinin mühim kısmını ikmal ettikten sonra komisyon azası İstanbul'a gelecek burada nihai tedkikatla meşgul olacaktır.

Gazi Hazretlerinin Alakaları

Gazi Hazretleri komisyonun mesaisini çok yakından bir alakayla takip etmektedirler. Reis-i cumhur hazretleri harflerin lisanımıza suret-i tatbiki etrafında balidat-ı tedkikatta bulunmuşlardır.

11. ALINACAK LATİN HARFLERİNİN TESPİT EDİLMESİ

Yeni Harfler ve Yeni Gramer Projesi Tab ediliyor, Bu Elifbada Çift Harf Yoktur

İşaretli Harfler İse Had-ı Asgariye İndirilmiştir

13 Temmuz 1928 Cuma Numara: 11214 Sayfa: 1 İkdam

Latin harflerinin Türkçemize tarz-ı tatbikini düşünmek üzere teşkil eden encümen, bu gün heyet-i umumiye halinde müzakeratına devam etmiştir. Bu günkü içtimada muhtelif teklifler tetkik ve birtakım yeni tadilat icra edildikten sonra, kati alfabe projesi ihzar edilmiştir. Gramer tedkîkâtı bitmek üzeredir. Gelecek hafta zarfında gerek harf gerek gramer tecrübelerinin ait olduğu makama ve salahiyet erbabına bir ay tedkîk ve tevdi edilmek üzere tabına başlanacaktır. Komisyon Latin harfleri kabul edildiği takdirde bunun mekteplerde ve müessesatta tarz-ı tatbiki hususundaki projeleri hazırlamağa başlamıştır. Komisyondan alınan malumata nazaran hiçbir çift harf yoktur. İşaretli harfler had-ı asgariye indirilmiştir. Bundan başka ism-i hâzırlar, coğrafi isimler, ilmî ve fennî ıstılahlarda müşkülata dûçar olunmayacak surette harflerin beynelmilel kıymetleri esasına da riayet edilmiştir. Yeni alfabe Türkçede bulunan bilumum sesleri ve Türkçe, Arabî ve Farsî kelimeleri ifade etmek kabiliyetinde olduğu halde noktaları ve işaretli harflerin mecmuu ondur. Fransız alfabesinin 14 işaretli ve noktalı harfi ile 12 çift harfi muhtevî olduğuna göre yeni alfabedeki sadelik şayan-ı dikkattir. Bundan başka yeni Türk imlasında bütün harflerin okunması ve kıymetlerinin savtı imlayı ihlal etmemesi de ayrıca bir rüchan teşkil ediyor mehaza bu elifba bittabi hükümetin tensip edeceği şekilde erbab-ı salâhiyetin nihâi tedkîkâtına arz olunacaktır.

Talim ve Terbiye Heyeti Reisinin Beyanâtı

Latin Harfleri, Meslek Mektebi ve Ecnebi Lisânı Meseleleri

26 Temmuz 1928 Perşembe numara: 1513 sayfa: 1-4 Cumhuriyet

Birkaç günden beri şehrimizde bulunan Maârif Vekâleti Talim ve Terbiye heyeti reisi Emin Bey bir ay mezuniyet almıştır. Emin bey mezuniyetini şehrimizde geçirecektir. Emin Bey bir muharririmizin Latin harflerini tedkik eden komisyonun mesaisi hakkında sorduğu suale şu cevabı vermiştir.

Latin Harfleri

‘ – Latin harfleri komisyonu harf ve sarf meselesi üzerinde tedkikat ve müzakeratta bulunmaktadır. Latin harfleri için tertip edilecek olan imla lüğatinin tarz tertibi ile de uğraşılmaktadır. Latin harfleri hakkında fazla bir şey söylemeğe mezun değilim.

Latin Harflerinin Alfabeti Tespit Edildi

31 Temmuz 1928 Salı Numara: 1517 sayfa:2 Cumhuriyet

Ankara 30 (muhabir-i mahsusamızdan) – Latin harflerini tedkik eden komisyon her gün mesaisine devam etmektedir. Heyet, Latin alfabesi etrafındaki mesaisini bitirmiş olduğundan yakında alfabenin tabı muhtemeldir. Heyet, mesaisini bitirmeden gazetelere malumat vermeği kararlaştırmıştır.

Latin Harflerinin Lisanımızda Tatbikine Doğru

Yeni Alfabemizin Alacağı Kati Şekil Tespit Edilmek Üzere Bulunuyor

1 Ağustos 1928 Çarşamba Numara: 1518 Sayfa:1 Cumhuriyet

Yeni harflerimiz, düşünülen şekilde kabul edilirse gazetemizin başlığı bu şekilde olacaktır.

(ikinci sahifemizde yeni harflerin henüz katiyet kesb etmemekle beraber encümen tarafından kabul edilen şekli mündericidir)

Ankara'da Latin harfleriyle alfabe meselesini tetkik eden hususi encümen mesaisini bitirmek üzeredir. Türkçemiz için Latin harflerinden müteşekkil bir alfabe kabul olunmuştur. Fakat bizde savt itibariyle mahreci Latin harflerinden ayrı harfleri bulunduğundan bunlar için yine Latin harf ve aksanlarından müteşekkil yeni şekli kabul edilmiştir. Alfabenin teşkili esnasında iki esasa istinâd olunmuştur.

Bunlardan biri her harf için tek şekilde bir harf kabulü, ikincisi de Latin hurufatında mukâbili bulunmayan harfler için ancak Latin harf ve aksanlarından teşkil edecek bir şekil kabul etmek. Binaenaleyh bizim Latin hurufatıyla teşkil edilen

alfabede, ne Fransızcada olduğu gibi ‘dj’ gibi iki harften teşkil ettiği halde yalnız (ج) harfini gösteren mürekkep şekiller, ne de beynelmilel harflerden aykırı bir şekilde arz eden harfler vardır. Yeni alfabenin sâitlerini bizdeki dört sâite mukabil (e,a,o,i) (Latin harfleriyle yazılmış) olarak kabul edilmiştir. Fakat mesela iman, ılık, iki kelimelerindeki (i) (Latin harfleriyle yazılmış) leri ayırt için her birine birer aksan vazi edilmiştir. Sâitten (ج) harfi için (c) (Latin harfleriyle yazılmış), (چ) harfi için (ç) (Latin harfleriyle yazılmış) kabul edilmiştir. ‘ش’ harfi de (üst üste iki tane s harfi yapmış) şeklinde yazılacaktır. Yalnız bizim alfabede majüskül istimali mecburi kılınmamıştır. Kullanılacak majüsküller, miniskül harflerin punto itibariyle yolunulmuş şekilleri olacaktır. Bu farklara göre gazetemizin başlığı yukarıdaki şekli alacaktır. Bu alfabe bittabi henüz katiyet kesb etmemiştir. Şekiller daha büyük bir komisyon tarafından da tetkik edilecek ve nihayet millet meclisinde arz edilecektir. Bu esnada bazı tadilat icrası pek ziyade muhtemeldir.

Tahlil: “CUMHURİYET” Latin harflerinin kabulü meselesi ortaya çıktıktan sonra Cumhuriyet gazetesinde yeni harflerle basılan ilk Latin harfli kelimedir.

(Başlıksız olarak Latin harflerini tanıtan sütun)

1 Ağustos 1928 Çarşamba Numara: 1518 Sayfa:1 Cumhuriyet

SAİTLER karşılıklarına Arap harfi ile karşılıklarını da yazmışlar.

a, â, e, o, ö,u, ü, û, i, î, î

SAMİTLER b, t, c, ç, d, r, z, j, s, ş, g, f, k, q (kef harfi yerine), l, m, n, v, h, y, ‘
(hemze için)

		صائتہ
د	d	a (آ) عین
ر	r	â (آ) مہ
ز	z	e (ا) ماک
ت	j	o (او) دوہ
س	s	ö (او) کوز
سہ	s	u (او) زان
گ گ غ	g	ü (او) زوم
ف	f	û (و) محمد
ن	k	i (اید) کی
ک	q	ï (اید) لیس
ل	l	î (اید) مان
م	m	صائتہ
ن	n	b ب
و	v	t ت
ھ	h	c ع
ی	y	ç ع
ع	د	

Lisanımızda tatbik edilecek olan yeni harflerin henüz katiyet kesb etmemiş olmakla beraber encümen-i mahsusa tarafından tespit edilen şekilleri.

Tahlil: Cumhuriyet gazetesinden aynısını kopyaladığımız alfabe tablosunda ilk önce göze çarpan, “q” harfidir. İnc “k” (ke) yerine “q” harfi kullanılmak istenmiş daha sonra bu dilde kolaylığı sağlamak amacıyla kaldırılmıştır.

Göze çarpan diğer bir husus bütün ünlü harflerin uzun şekilleri (^) gösterilmiştir.

“p” harfi ilk birkaç tabloda konulmamış, daha sonra bu durum düzeltilmiştir. Nitekim aşağıdaki “Hem Nalina Hem Mihına” başlıklı haberde bu olaydan bahsedilmektedir.

Hem Nalina Hem Mihına

Yeni Harfler

2 Ağustos 1928 Perşembe numara: 1519 sayfa:3 Cumhuriyet

Gazeteler, Türkçe için ihzar edilen Latin harflerini neşrettiler. Bazı ufak ta'dilat ile bu harflerin kabul edileceği söyleniyor. P= (Arap harfi ile yazılmış pe) harfinin niçin unutulduğunu anlayamadığımı kastettikten sonra uzun müddet millet meclisinde zâbit kıyamı müdürlüğü etmiş bir adam sıfatıyla şunu söyleyeyim ki sarfımıza ilave edilen bir sürü noktalar, işaretler, yazının sürati itibariyle mazudur. Mesela üstündeki noktalar hesabıyla Ü yazmak OU yazmaktan güçtür. Çünkü yan yana iki harfi bir çırpıda yazmak ve devam etmek başka, bir harfi yazdıktan sonra yazının cereyanını terk ederek üstüne iki koymak sonra yine devam etmek başkadır. Herkese bitticâre bilâdet anlayabilir ki noktalı bir harf noktasız iki harften daha güçlülük ve daha ayrı yazılır. Bizce yeni harflerin en büyük kusuru, Arap harfleri gibi bir sürü noktalarla, işaretlerle boğulmuş olmasıdır. Nitekim kabul edilen harflerden

on tanesi noktalı ve işaretlidir. Harflerin kabul kati muamelesi yapılmadan bu nokta ve işaretlerden bir miktarı daha hafz edilse fena olmaz.

Bir Taşla İki Kuş Latin Harfleri

5 Ağustos 1928 Pazar numara: 1522 sayfa:3 Cumhuriyet

Ankara'daki encümen, müzakeratını ikmâl ederek ilk eserini ortaya koyduğu halde yine Latin harfleri etrafında tereddüt izhâr edenler var. Şuradan buradan, ' Siz de bu meseleye taraftar mısınız?' gibi sualler işitiliyor. Anlaşılan henüz gazete neşriyatı Latin harflerinin Türkçeye tatbiki hususunda tayin eden ilmi kanaati neşr ve tebliğle tamamıyla kâfi gelmemektedir. Şapkanın kabulüne nispetle daha müşkül bununla beraber zarûrî ve tatbiki zamana muvaffak bir mesele olan Latin harflerini lisanımızda bu suretle karşılayan ekseriyet hala i'tiyâdın tesiri altında kalanlardır. Miatadın hilafında bir tecdîd gördükleri zaman latîfe telakki edenler, bundan evvel şapkayı şaka zannetmişler, sonra fesi gülünç bulmuşlardı. Bu günkü vaziyet aynıdır. Fakat gazetelerde de işi latîfe telakki ettirecek bazı haberlere tesadüf ediliyor: ' Latin harflerinin lisanımızda iki senede tatbiki gibi.' Bize öyle geliyor ki ecnebi ibarelerde çok mu'nis duran bu harfler, şimdilik, Türkçe kelimeyi vücuda getirdikleri zaman bize bakmaktadırlar. Biz iki senede bu vahşiyi ancak te'nis ettirebilirsek en büyük muvaffakiyettir. Aynı zamanda gazetelerin birinde P unutulmuş, diğer birinde tertip edilen ibarelerdeki sedalı harfler hemen tamamıyla yanlış istimal edilmiş. Pek çoklarının yeni gördüğü Latin harfleri listesiyle bunlardan mürekkebe Türkçe ibarelerin noksan veya hatalı olması kari'de gazetelerin latife yaptığı hüsnü hâsıl ediyor. Eğer bu noksan ve hatalar tekrar ederse kari'ye Latin harflerini, Arap harfleri kadar öğrenilmesi geç telakkî edecektir.

Faruk Nafiz

Tahlil: Faruk Nafiz Bey (Çamlıbel) bu yazısında Latin harflerinin şapka değiştirir gibi hemen kolaylıkla olmayacağından bahsediyor. Şapka giyilirken nasıl zorlandıysa bunda da zorlanılacağına farkında ama olacağından emin.

Asıl dikat çeken ise Faruk Nafiz Çamlıbel'in "İki senede bu alfabeyi tatbik edebiliriz." denilmesini gülünç bulmasıdır. Hâlbuki zoraki bir şekilde de olsa bu iş iki ay içinde ortaya çıkarılmıştır.

Yeni Harflerimizin Cetveli

8 Ağustos 1928 Çarşamba numara: 1526 sayfa:2 Cumhuriyet

		صائتہ	
د	d	ا (آ) عین	a
ر	r	ا (آ) عین	â
ز	z	ا (آ) عین	e
ژ	j	ا (آ) عین	o
س	s	ا (آ) عین	ö
سہ	ş	ا (آ) عین	u
گ گغ	g	ا (آ) عین	ü
ف	f	ا (آ) عین	û
ن	k	ا (آ) عین	i
ک	q	ا (آ) عین	ï
ل	l	ا (آ) عین	î
م	m	صائتہ	
ن	n	ب	b
و	v	ت	t
ھ	h	ع	c
ی	y	ع	ç
و ع	و		

SAİTLER (Arap harfi ile karşılıklarını da yazmışlar.)

a, â, e, o, ö,u, ü, û, î, ĩ, î

SAMİTLER b, t, c, ç, d, r, z, j, s, ş, g, f, k, q (kef harfi yerine), l, m, n, v, h, y, ‘
(hemze için)

Tahlil: İkinci defa yeni harflerimizin cedveli neşredilmiştir. Ancak kendi gazetelerinde bile iki tane köşe yazarı tarafından “p” harfinin eksikliğinden bahsedilmesine rağmen aradan geçen 1 hafta içerisinde bu yanlışlık düzeltilmemiştir.

Bu durum karşısında gazete dizgicilerinin değil, Latin harfleri komisyonunun hata yaptığını düşünüyoruz.

Yeni Harflerimiz

10 Ağustos 1928 Cuma numara: 1528 sayfa: 4 Cumhuriyet

Dil heyeti sarf ve imla hakkında derin tedkikatta bulunmaktadır.

Dil encümeni dün Galatasaray lisesinde toplanarak mesaisine devam etmiştir. Heyet sarf meselesiyle meşgul olmaktadır. Dünkü müzâkeratta fâillerin tasrifi ve yeni imlamızın tespiti görüşülmüştür. İmlada majeskül harflerin sûret-i isti'mâli iki kişilik bir komisyona havale edilmiştir. Heyet bu hususta bir karar verememiş, bunlardan Alman veya Fransız sisteminde birisinin kabulünü bu komisyonun tedkikatına bırakmıştır.

Heyet, imla bahsi üzerinde çok derin tedkikatta bulunmaktadır. Türkçede müsta'mel bütün kelimelerin sûret-i tahrîri tespit edecektir.

Türk Harfleriyle Yeni Alfabe

16 Ağustos 1928 Perşembe numara: 1534 sayfa:2 Cumhuriyet

تورک حرفلر بله کی اقبیا

سسلی حرفلر

آل — al — آ
 اوق — ok — او
 اوج — uc — او
 ایشیق — Isik — عی

قالینلر

اوکوز — okuz — ال
 اوزوم — üzüüm — ایا
 اکی — iki — ا

ایچملر

سسسنز حرفلر

b	c	ç	d	f	g	h
ب	ج	چ	د	ف	غ	ح
j	k	l	m	n	p	r
ن	س	ص	ز	ی	پ	ن
s	t	v	y	z		
س	ت	ط	و	ی	ض	ظ

اشارتلر

بقلاما اشارتی کسه اشارتی اوزاتما اشارتی
 لاتین حرفلر بله تورکجه یازی یازمق ایچون
 صواک تقرر الندن شکللری حلوی جدول

Tahlil: Latin harflerinin cedvelini gösteren bu tabloda “p” harfi bulunmaktadır. 15 gün önce 1 Ağustos tarihinde çıkan cedveldeki yanlışlık burada düzeltilmiştir.

Ayrıca “q” harfinin de alfabeden çıkarılmış olduğunu görmekteyiz.

Türk Harfleriyle Yeni Alfabe

23 Ağustos 1928 Perşembe numara: 1541 sayfa: 4 Cumhuriyet

SESLİ HARFLER

İNCELER

E = el

Ö = öküz

Ü = üzüm

İ = iki

KALINLAR

A = al

O = ok

U = uç

I = ışık

Sessiz Harfler

B c ç d f g h j k l m n p r s ş t v y z

İşaretler

Bağlama işareti –

kesme işareti ‘

uzatma işareti ^

Latin harfleriyle Türkçe yazı yazmak için son taktir eden şekilleri hava-i cetvel

12. LATİN HARFLERİNİN 1928 YILI İÇERİSİNDE TATBİKİNE KARAR VERİLMESİ

Latin harflerinin kabul edilmesi ilk ortaya çıktığı günlerde 15 yıl gibi bir süre öngörülmekteydi. Daha sonraki yıllarda 8 yıl içinde tatbik edilebileceği söylenmiştir. Müteakip günlerde 2 yıl içinde bu işin halledilebileceği ortaya atılmış bu durum birçok kişi tarafından imkânsız ve gülünç bulunmuştur. 1928 ders yılı başında okullarda uygulanacağı ilk defa 9 Ağustos 1928 yılında gazetelerde neşredilmiştir.

Yeni Harflerin Kısa Bir Zamanda Tatbik ve Ta'mîmi İçin Tedbir

Bu sene ilk mekteplerin ilk sınıflarında latin harfleriyle tedrisat yapılacak

9 Ağustos 1928 Perşembe numara: 1527 sayfa:1 Cumhuriyet

(üstte resim var)

İçtimalarını şehrimizde akde devam eden dil encümeni azası

(sıra ile Yakup Kadri, Falih Rıfkı, Fazıl Ahmet, Ahmet Cevat, Ruşen Eşref Beyler)

Yeni alfabe şeklini tespit etmekte olan dil heyeti dün de Galatasaray lisesinde toplanarak mesaisine devam etmektedir. Komisyon, yeni harflerin kısa bir zaman zarfında ta'mîmi için ne gibi tedbir ittihazı lazım geldiğini de müzakere etmektedir.

Yeni harflerin isti'mâline - mecliste kanuniyet kesb ettikten sonra - bu sene teşrîn-i sâni iptidasında başlanacak ve memleketin her tarafında umûmî bir tedrisat şebekesini vücuda getirecektir. Bu sene bilumum mekteplerin ilk sınıflarında Latin harflerinin tedrisine başlanacaktır.

Yeni harflerin kabul ve ta'mîmi öyle zannedildiği gibi sekiz on senelik bir zamanda mütevaffık görülmemektedir. Maârif vekâleti ilk mekteplerin ilk sınıfları için Latin harfleriyle yazılmış alfabe kitapları hazırlanacaktır. Alfabe kitaplarından sonra ikinci üçüncü sene tedrisatı için de kıraat kitapları ihzâr edilecektir.

Komisyonun şehrimizdeki mesaisi biraz daha devam edecektir.

Bu Sene Mekteplerde Tedrisat Yeni Harflerle Yapılacak

4 Eylül 1928 Salı numara: 1553 sayfa:2 Cumhuriyet

Ankara 13 (A.A.) – Maârif vekâletinden:

1 – Bu sene bilumum mekteplerde Türkçe tedrisat yeni harflerle yapılacaktır. Bu sebeple evvelce talim ve terbiye heyeti kararıyla bütün mekteplere kabul edilmiş bulunan kıraat kitaplarının teşrin-i evvelin on beşine kadar yeni harflerle bastırılmış olmaları lazım gelir. Bu hususu maârif vekâleti bütün müelliflerden ve bayilerden ehemmiyetle rica eder.

2 – Orta mektep kıraat kitapları sahipleri bu işi yapmayacaklarını bildirdikleri taktirde yalnız bu sene için bunları maârif vekâleti tab' edilmeyi derahde edecektir.

3 – Dil heyeti tarafından tayin edilecek mütehassıslar kıraat kitaplarının son provalarını imla ve gramer nokta-i nazarından tetkik edeceklerdir. Tabı ve müellifler

devlet matbaasında ifayı vazife eyleyecek olan bu heyete kitapların son provalarını göstermeğe mecburdurlar.

4 – Kitap serilerinin tabı biten tâbi' veya müelliflerin kitaplarının matbaa nüshalarından ikişer takımını derhal talim ve terbiye dairesine göndermeleri lazımdır. Vekâlet bu suretle haberdar oldukça kitapları mekteplere tavsiye ve ta'mîm edecektir.

İstanbul 3 (A.A.) – Dil heyetinden tebliğ olunmuştur: İbrahim Necmi Bey'in Türkçe okuyup yazma dersleri heyetimizce tetkik ve yeni imla usullerine muvaffak görüldüğünden kabul edilmiştir.

Liseler de Dahil Olmak Üzere Bütün Mektep Kitaplarının Yeni Harflerle Tabı Takrîr Etti

2 Teşirin-i evvel 1928 Salı numara: 1581 sayfa:1 Cumhuriyet

Maarif Vekâleti, bu sene-i dersiye için liselerin birince ve ikinci devrelerinin yalnız Türkçe kitaplarının yeni harflerle tab ve ihzarını doğru bulmamış, ilmi ve fenni bütün kitapların yeni harflerle suret-i mutallakada bu sene-i dersiye yetiştirilmesi takrir etmiştir. Devlet matbaası müdürü Faik Sabri Bey, Ankara'da ittihaz edilen mukarrerat süratle ihzarata başlanmıştır. Pek az zamanda yetiştirilmesine sarf-ı mesâi edilecek kitapların miktarı sekiz, dokuz milyon tahmin edilmektedir.

Dün İstanbul kitapçıları namına bir telgrafla başvekâlete müracaat edilerek yeni harflerle tab ve ihzâr edilmiş olan lise kitapların bu sene-i bedayetinde mekteplerde kıratına müsaade edilmesi rica edilmiş ve dört beş ay zarfında bu kitapların yeni harflerle ihzâr edilebileceği ibla' olunmuştur.

Yeni Harfler Etrafındaki Faaliyet

Bir Buçuk Senede Eski Harfler Tamamiyle Ortadan Kalkacak ve Muamelât Yeni Harflerle Olacak

26 Teşrin-i Evvel 1928 Cuma numara: 1605 Sayfa:1 Cumhuriyet

Hükümet Yeni Harfleri Serîan Umumîleştirmek İçin Tedbir Almaktadır

Ankara 25 (muhâbir-i mahsusamızdan) – Hükümet yeni harfleri en seri bir zamanda her tarafta umumlaştırmak için tedabir almaktadır. Birçok sene tarafından bütün muamelat ve her şeyin yeni harflerle olacağı, eski harflerin tamamen ortadan kalkacağı mahkûk telakki ediliyor.

Kazım Paşa Hazretlerinin Kitabı

Büyük Millet Meclisi Reisi Kazım Paşa Hazretlerinin istiklal mücadelesi tarihine ait yazdığı eserin devlet matbaasında tertibine başlanmıştır.

İstanbul Müftülüğünde Yeni Harfler

İstanbul Müftüsü Fehmi Efendi, kendisiyle görüşen bir muhabirimize, mensubin ve hidme-i ilmiyenin yeni Türk harflerini süratle öğrenmekte olduklarını, yeni harfleri tanıyanlara mahsus kursta maarif müfettişi İsmail Şevket Bey tarafından tedrisata devam edildiğini, yeni yazıyı ve kaidelerini öğrenmiş mensubin-i ilmiyeden bir zevatın da hiç bilmeyenlere mahsus bir kursta muallimlik etmekte olduğunu söylemiş ve kendisinin de yeni yazıyı tamamıyla öğrenmiş bulunduğunu ilave etmiştir.

Müftülük, vilayetin yeni harflerle gönderdiği tezekkürle yeni harflerle cevap vermeğe başlamıştır. Bir teşrin-i saniden itibaren müftülük diyanet işleri riyaseti ile de muhaberatı yeni harflerle yapmağa başlayacaktır.

Ticaret Odası Memurları İmtihan Oldular

Ticaret odası memurları için açılan kursta tedarisat hitam bulmuş ve memurlar dün maarif idaresi tarafından gönderilen Muallim İsmail Bey tarafından imtihan edilmişlerdir. Memurlardan yüzde doksanının muvaffak olduğu zannedilmektedir

13. MUSTAFA KEMAL'İN SARAYBURNU NUTKU

9 Ağustos gecesi Mustafa Kemal Gülhane Parkında bir konuşma yapmıştır. İlk defa Latin harflerinin kabul edilmesi, bizzat kendi ağzından halka burada duyurulmuştur. Bilal N. Şimşir Türk yazı devriminin bu konuşma ile başladığını söylemektedir. (Şimşir:1992)

İstanbul, Türkiyenin kültür merkeziydi. Bir kültür devrimi demek olan yazı değişikliğini de burada başlatmak hem uygundu, hem de gerekli. Devrimin gerçekleştirilmesinde Türk basınına büyük görev düşecekti. Türk basını İstanbul'da kümelenmişti. Ankara'nın tek büyük gazetesi Hâkimiyet-i Milliye'ye karşı İstanbul'da altı büyük günlük gazete çıkıyordu. Dergiler, basımevleri yazarlar çoğunlukla ordaydı. Üniversite İstanbul'daydı. Yazı devrimine en büyük destek de, en büyük direnme de İstanbul'dan gelebilirdi. Latin yazısının alınmasına karşı son dört yılda yayınlanan kitapçıkların hemen hepsi İstanbul'da basılmıştı. Devrimden yana olan İstanbul aydınlarını seferber etmek, devrime karşı olanları da yumşatıp kazanmak için İstanbul'dan işe başlamak en kestirme yol olabilirdi. Atatürk bunu yapıyordu. Yazı devrimi çalışmaları için Dolmabahçe sarayını karargâh yapmıştı. Devrimi İstanbul'da başlatıyordu. İstanbul'u iyice kazanıp çoşturmadan da oradan ayrılmayacak gibi görünüyordu. Devrimi kavrayamayan yazarlar Dolmabahçe sarayına çağırılarak kazanılacaklardı.

Yazı devrimini İstanbul'da başlatmak onların gönüllerini kazanmak, onları bir bakıma onurlandırmak demek olurdu. Yeni Türkiye'nin bütün devrimci atılımları hep Ankara'da başlatılmıştı. İstanbul yıllarca kenarda bırakılmış gibiydi. Atatürk 1919 yılında İstanbul'dan ayrıldıktan sonra, tâ 1927 yılına kadar bu eski kente ayak basmamıştı. Bu arada devletin başkenti de Ankara'ya kaydırılmış ve İstanbul,

Türkiye'nin bir il merkezi durumuna düşmüştü. Şimdi yazı devrimi meşalesini orda tutuşturmak, eski başkent için bir kıvanç ve övünç kaynağı olabilirdi.

İstanbul'da Gülhane parkının da tarihsel bir yeri vardı. 1829 yılında, burada okunan bir ferman Tanzimat döneminin başlangıcı olmuştu. O ferman, o dönemin değer ölçütlerine göre, Osmanlı – Türk tarihinde yeni bir sayfa açmıştı. 89 yıl sonra, hemen hemen aynı yerde Atatürk, Türk tarihinde bir başka sayfa açıyordu. Başka bir deyişle, Reşit Paşa'nın Gülhane parkında başlattığı Batılılaşmayı Atatürk aynı yerde tamamlıyordu. Tanzimatçıların düşünemediklerini Atatürk gerçekleştiriyordu.

Yazı devrimini halka duyurmak için Atatürk bir eğlence toplantısını seçmişti. Bu eğlence, Atatürk'ün lideri bulunduğu Cumhuriyet Halk Partisince düzenlenmişti. Büyük bir olasılıkla danışıklıydı. Atatürk buraya hazırlıklı gelmişti. Türk halkına mutluluk getirecek olan yazı değişikliğini, eğlence içindeki insanlara duyurmak psikologca bir davranıştı. Sevinçli bir ortamda, sevinçli insanlara sevindirici bir müjde vermek, onların sevinçlerine sevinç katmak demektir. Burada alevlenecek yeni yazı çoşkusu dalga dalga yurda yayılabilirdi.

Yazı devrimi 1 Ağustos günü başlatılıyordu. Ağustos, Türk tarihinde zafer ayıydı. Atatürk yazı devriminin de bir zafer olacağına inanıyordu. Yazı devrimi kararını duyurduktan iki hafta sonra, 26 Ağustos 1928 günlü bildirisinde, Büyük Zafer ile yazı devrimi arasında bir karşılaştırma yapmıştı. “Bugün yeni Türk harfleriyle cehalete karşı açtığımız mücadelenin yarın millet için 26 Ağustos zaferinden daha yüksek ve geniş saadet neticeleri getireceğini muhakkak görüyorum.” demişti. Dış düşmana karşı “Büyük Taarruz” anlamı da taşıyan Türk yazı devriminin de Ağustos ayında başlatılması uygun görülmüştü, denilebilir.¹⁹

Sevgili Halaskar Gâzimizin Evvelki Gece Saraybunu'ndaki Nutukları, Hitabeleri

Gazimizin Hitabelerinden: “Nihayet Bir Sene, İki Sene İçinde Bütün Türk Heyet-i İctimâiyesi Yeni Harfleri Öğreneceklerdir!”

¹⁹ ŞİMŞİR, Bilal, N. , “Türk Yazı Devrimi”, Türk Tarih Kurumu, Ankara, 1992, s.159 - 160

Gazimizi Görüp Dinleyen Muharririmiz Anlatıyor

Karşılaştığımız ve Ayrıldığımız Zaman Birbirimize Nasıl Hitâb ve Veda Edelim?

Gazimiz Bunu da Tespit Etiler

10 Ağustos 1928 Cumartesi numara: 1529 sayfa: 1-3 Cumhuriyet

Evvelki gece Halk Fırkası, Sarayburnu parkında bir aile eğlencesi tertip etmişti. Sarayburnu bu münasebetle şimdiye kadar görmediği bir gece yaşadı. Daha saat yirmide bahçenin gerek alaturka, gerek alafranga kısmı davetlilerle hıncahınc dolmuştu. Hele saat yirmi ikiye doğru adım atılacak yer kalmamıştı. Aşağıda ince saz takımları, Beyoğlu Halk Fırkası Mızıkası, yukarıda cazbend ve Eyüp Halk Fırkası Saz Heyeti icrâ-ı âhenk ediyorlardı.

İleride, sahnenin sol tarafında büyük bir masa ihzâr edilmişti. Buraya Gazi'nin geleceği söyleniyordu.

Saat yirmi üç çeyrek kala Gazi'nin gelmekte olduğu şâyia oldu. Aşağıda sahilde renk renk havai fişekleri atılıyordu.

İzdihamdan bunalan davetliler bu sevinçli haber üzerine canlandılar. Eller, uzaktan gelen alkış tufanına iştirak ederken başlar helecânla kapıya çevrildi. Bu esnada arkada kalıp da Gazi'nin gelişini göremeyecek olanlar sandalyelerin, hatta sahnenin üstüne çıkmışlardı.

Gazi Hazretleri saat ondokuz buçuk raddelerinde, refâkatlerinde Sinop Mebusu Recep Zühdfî, Maarif Vekili Necati, Bozok Mebusu Salih, Rize Mebusu Hüseyin Cavid, Bolu Mebusu Cavid Abbas, Katip-i umumileri Tevfik, Seryâver Rasûhî Beyler olduğu halde etmişlerdi.

Bir iki saat boğazda cevelândan sonra Sarayburnunu teşrif ediyorlardı. Motorlar park rıhtımına yanaştı. Sâhilde Dahiliye Vekili Şükrü Kaya, Gaziantep

Mebusu Kılıç Ali, Şehremini ve Vali Vekili Muhyiddin Beylerle Halk Fırkası Müfettişi Hakkı Şinasi Paşa, Polis Müdürü Şerif Bey, ve Halk Fırkası erkânından müteşekkil bir istikbâl heyeti vardır.

Gazimiz Sarayburnunda

Gazi Hazretleri, karaya ayak bastıkları andan itibaren başlayan alkış ve “yaşa” “Varol” sesleri arasında gazinonun alafranga kısmına çıktılar.

Gazi Hazretleri halkın tezâhüratları arasında yavaş yavaş yürüyor ve herkesi selamlıyorlardı. Nihayet kendileri için ihzâr edilen yirmidört kişilik masaya oturdular. Halk Gazi’yi doya doya seyretmek için masanın etrafını almışlardı. Gazi Hazretleri halkın zaman zaman şiddetlenen alkışlarına tebessüm ve teşekkür ediyorlardı. Sonra karşılarında oturan Şükrü Kaya Bey ve Hakkı Şinasi Paşa ile konuşmağa başladılar. Ellerinde ara sıra kokladıkları bir karanfil vardı.

Bu esnada müsamerenin numroları devam ediyordu. Sahne açıldı. Türk Ocağı gençleri Zeybek raksı oynuyorlardı. Gazi hazretleri gençleri, alkışlayarak iltifatta bulundular. Bundan sonra sıra ile Münire el-Mehdiye Hanım birkaç şarkı okudu, Eyüpsultan Halk Fırkası Saz Heyeti birkaç parça çaldı. Bir canbaz heyeti bazı numrolar gösterdi ve cazbend başladı.

“Acaba Gazimiz Ne yazıyordu?”

Daha Münire Hanım şarkı söylerken Gazi Hazretleri kalem, kağıt istediler. Orada bulunan bir hanım hatıra defterinin sâhifelerini yırtarak Gazi hazretlerine verdi. Gazi hazretleri yazı ile meşgûl olmaya başladılar. Bu hâl numroların sonuna kadar devam etti. yavaş yavaş herkesde bir merak uyanmaya başladı: “Acaba Gazimiz ne yazıyorlardı?”

Doyamadığı için Gazisinden ayrılmayan gözlere, şimdi biraz da merâkın ifâdesi karışmıştı. Gazi nihayet bu merakı da tatmin etti. yavaş yavaş koltuğunda doğruldu. “Sevgili kardeşlerim!” diye başladı:

“ – Huzurunuzda ne kadar bahtiyar olduğumu îzah edemem. Duyduklarımı tek kelimelerle ifade edeceğim, mütehassisim, mes’ûdum. Bu vaziyetin bana ilhâm ettiği hissyâtı huzurunuzda ufak notlar hâlinde tespit ettim. Bunları içinizden bir vatandaşa okutacağım.”

Gazi hazretleri lâalittâyîn bir zâtı çağırdılar, ve hatıra defterinin küçük kağıtları üzerinde tespit ettikleri notları verdiler. Gazi’nin ihtisaslarını okumak şerefini kazanan bir vatandaşın, notlara bakarak okumak için hazırlık yaptığı görüldü. Bunun üzerine Gazi notları bu zâtın elinden alarak dedi ki :

“ Vatandaşlar, bu notlarım, Türk harfleriyle yazılmıştır. Kardeşiniz bunu derhâl okumaya teşebbüs etti, ve okuyabilir de. Ancak henüz tamamen istinâs etmiş olduğu görülüyor. İsterdim ki böyle hepiniz beş on gün içinde öğrenesiniz. Arkadaşlar, bizim âhenkdâr, zengin lisanımız yeni Türk harfleriyle kendini gösterecektir. Asırlardanberi kafalarımızı demir çerçeve içinde bulunduran anlaşılmayan ve anlayamadığımız işaretlerden kendinizi kurtarmak, ve bu lüzumu anlamak mecburiyetindesiniz. Anladığımızın âsârına yakın zamanda bütün kâinat şahit olacaktır. Buna katiyetle eminim. Yeni Türk alfabesiyle yazdığım bu notları bir arkadaşına okutacağım, dinleyiniz!”

Gazi hazretleri notlarını Bolu Mebusu Falih Rıfki Bey’e verdiler. Falih Rıfki Bey, yukarıda, kısım-1 mahsusamızda münderic bu ihtisâsâtı güzel bir tarzda ve yavaş yavaş okumaya başladı.

Bir Genç, Heyecanını Döküyor

Gazi’nin ihtisâsâtı şiddetle alkışlandı. O esnada karşıdan bir genç heyecân içinde “Sana içimizi dökmek; çok söz söylemek isterim Gazi, ne yapayım ki heyecanım mâni’ oluyor. Diye bağırdı. Bunun üzerine Gazi tekrar ayağa kalkarak şunları söyledi:

“ – Vatandaşlar, Arkadaşlar! Çok söz, uzun söz, bir şey için söyleniyor: hakikati anlayamayanları hakikate getirmek için. . . Ben bu devirleri geçirdim. Şimdi sözden ziyade iş zamanıdır. Artık benim için, hepiniz için çok söz söylemeğe ihtiyac

kalmadığı kanaatindeyim. Bundan sonra bizim için faaliyet, hareket ve yürümek lazımdır.

Çok işler yapılmıştır. Ama bu güne yapmağa mecbur olduğumuz son değil, lakin çok lüzumlu bir iş daha vardır. Yeni Türk harflerini çabuk öğrenmelidir. Yeni türk harflerini her vatandaşa, kadına, erkeğe, hamala, sandalcıya öğretiniz. Bunu vatanperverlik milliyetperverlik vazifesi biliniz.

Bu vazifeyi yayarken düşününüz ki, bir milletin, bir heyet-i içtimâiyenin, yüzde onu, yirmisi, okuma yazma bilir, yüzde sekseni bilmezse bu ayıptır. Bundan insan olanlar utanmak lazımdır. Bu millet utanmak için yaratılmış bir millet değildir. İftihâr etmek için yaratılmış, tarihini iftihârla doldurmuş bir millettir. Fakat milletin yüzde sekseni okuma yazma bilmiyorsa bu hata da bizde değildir.

Türk'ün seciyesini anlamayarak kafasını birtakım zincirlerle sarmışlardır.

Artık mazinin hatalarını kökünden temizlemek zamanıdır. Hataları tashih edeceğiz. Hataların tashih olunmasında bütün vatandaşların faaliyetini isterim.

En nihayet bir sene, iki sene içinde bütün Türk heyet-i içtimâiyesi yeni harfleri öğreneceklerdir.

Milletimiz yazısıyla, kafasıyla bütün âlem-i medeniyetin yanında olduğunu gösterecektir.”

Herkes sâde dikkat ve kulak kesilmiş dinliyordu. Gazi sözünü bitirince Sarayburnu yeniden alkışlar içinde canlanmağa başladı. Halk “Söylediklerini canla başla yapmağa çalışacağız Gazi” “Biz senin nurlattığın yollarda yürüyeceğiz Gazi” diye bağırıyorlardı. Halkın tezâhürâtı gittikçe şiddetlendi bir sel gibi genişliyor, hiç durmyacak hissini veriyordu.

Gazi hazretleri şampanya kadehlerini kaldırarak halka hitap etti:

“ – Eskiden bunun bin mislini mezbelelerinde gizli gizli içmek envâi müfsidini irtikâb eden mereli sahtekârlar vardı. Ben o sahtekârlardan değilim. Milletimin:

teâlisi şerefine içiyorum.” Halk can u gönülden “Afiyet olsun!” diye bağırdı. Gazi hazretleri biraz daha maşgul oldular. Ve bu arada Dervişzâde İbrahim Bey’e iltifat ettiler. Saat ikiye gelmişti.

Nasıl Veda Etiler?

Gitmek üzere kalktılar. Ve halka dönerek:

“ – Şimdi size veda etmek istiyorum, fakat ne diyeyim, hangi ta’biri kullanayım: “Aruvar” mı, “Allaha ısmarladık” mı diyeyim? Mesela “Bonjur” yerine ne kullanalım, “Bonsuvar” “ Bonnavi” yerine ne diyelim?” dediler.

- “Günaydın”, “Tünaydın” sesleri yükseldi.

Gazi:

“ – Bu tabirlere istinâs edinceye kadar şimdilik “Sabahınız hayırlı olsun”, “Akşamınız hayırlı olsun” ve “ Geceniz hayırlı olsun” cevabını verdi.

Gazi gitmek üzereydi. O esnada Galatasaray Lisesi’nden Necdet Efendi isminde küçük bir çocuk:

“ – Tekrar görüşelim paşam” diye bağırdı. Gazi dikkatle döndü:

“ – En doğru bunu buluyorum, tekrar görüşelim vatandaşlar!” dedi.

Halk, Gaziyi, aynı heyecan, aynı sürûr arasında teşyi’ etti. Gazi, mızıkâ İstiklal Marşı çalarken refaketlerinde Dâhiliye Vekili Şükrü Kaya, Maarif Vekili Necati, Mebus beyler olduğu halde ikiye çeyrek geçe sarayburnu’nu terk ettiler.

Yat Klubünde

Gazi hazretleri bundan sonra yat klubündeki Hilâl-i Ahmer balosunu teşrif etmişler ve yat klüp iskelesinde Hilal-i Ahmer Reisi Ali Paşa, Hilal-i Ahmer cemiyeti azası vesâir zavât tarafından istikbal edilmişlerdir.

Hilâl-i Ahmer balosunda Gazi'nin teşrifleri ihtimali baloya büyük bir revnekiyyet vermişti. Beyaz elbise üzerine kırmızı ay, yahut kırmızı elbise üzerine beyaz ay takarak baloya gelen hanımlar nazar-ı dikkati celbetmişlerdir. Gazi hazretleri baloyu üçte teşrif etmişler ve bir aralık küçük hanımları motorlarına bindirerek gezdirmişlerdir. Küçük hanımların kulüp bahçesinde söyledikleri (Karadeniz) marşı çok alkışlanmıştır.

Müteâkiben Gazi hazretleri salona girerek yaşlıca kibar hatunları dansa davet etmişlerdir. Ve bir aralık dansın yalnız gençlere ait bir şey olmadığını, genç ve ihtiyar herkesin bu ihtiyaçtan istifade edeceklerini söylemişlerdir. Balo sabaha kadar aynı revnekiyyetle devam etmiş, Gazi hazretleri sabahleyin Dolmabahçe sarayına avdet buyurmuşlardır.

Gazimizin Hitaplarından: 'Nihayet Bir Sene, İki Sene İçinde Bütün Türk Heyeti İctimâları Yeni Harfleri Öğreneceklerdir!'

10 Ağustos 1928 Cumartesi numara: 1529 sayfa: 1 Cumhuriyet

Sevgili Gazimizin evvelki akşamki meserretli ictimânda yeni harflerimizle tespit ettikleri ihitsaları

(Nutkun ilk cümlesi Gazi hazretlerini evvelki akşamki meserretli ictimâa davet eden halk fırkası müfettişi Hakkı Şinasi Paşaya ithaf edilmiştir.)

' İstanbul halkı bu geceki meserretli ictimâma yeni iştirak ettirdiğiniz için çok teşekkür ederim. Her zaman, her yerde olduğu gibi bu gece burada da halk ile karşı karşıya kaldığım anda, büyük, azametli bir kuvvetin tesiri altında kaldığımı duydum. Bu kuvvet nedir? Türk halkının, Türk ictimâ heyetini teşkil eden yüksek insanların, kalp membalarından yükselen hislerin, arzuların, heyecanların, kasıtların bir noktada, bir hedefte, bir gayede birleşmiştir. Bu kuvvetin bu kadar mahşerî olması onun çok temiz, çok asıl, olmasıyla mümkündür. Bu, benim bütün dünyanın gördüğü kuvvet, muhakkak en yüksek vasıflarla mütemeyyizdir. Bir millet bu mahiyette bir kuvvet ve

hayatiyet gösterdiği zaman, o milletin beşerî tarihinde yepyeni bir safha açmakta olduğuna şüphe etmemelidir. Bu gece burada güzel bir tesadüf eseri olarak şarkın en mümtaz iki mûsikî heyetini dinledim. Bilhassa sahneyi birinci olarak tezyîn eden Münir-el mehdiye Hanım sanatkârlığında muvaffak oldu.

Fakat benim Türk hissiyatı üzerindeki müşahedem şudur, ki, artık bu musiki, bu basit musiki Türk'ün çok münkeşif ruh ve hissini tatmine kafi gelmez. Şimdi karşıda medeni dünyanın musikisi de işitildi, bu ana kadar şark musikisi denilen terennümler karşısında kansız gibi görünen halk derhal harekete, faaliyete geçti. Hepsi uyanıyorlar; şen, şâtırdılar.

Tabiatın icabetini yapıyorlar. Bu pek tabidir. Türk fıtraten şen, şâtırdır. Eğer onun bu güzel huyu bir zaman için fark olunmamışsa, kendinin kusuru değildir. Kusurlu hareketlerin, acı, felaketli neticeleri vardır. Bunu farkı olmamak kabahatti. İşte Türk milleti buna gamlandı. Fakat artık millet hatalarını kanıyla tashîh etmiştir, artık müsterihtir. Artık Türk şendir, fıtratında olduğu gibi!

Artık Türk şendir, çünkü ona iyileşmenin hatırının olduğu tekrar ispat istemez kanaatindedir. Bu kanaat aynı zamanda temennidir.

14. KADIN BİRLİĞİ'NİN LATİN HARFLERİNİN BENİMSENMESİNDEKİ ROLÜ

Kadın Birliğinde İctima

Yeni Harflerimizin Tedrisi İçin Dershaneler Açılıyor

13 Ağustos 1928 Pazartesi numara: 1531 sayfa:2 Cumhuriyet

Kadınlar birliğinin yeni heyet-i merkeziyesi dün heyet idare intihâbı yapmak üzere birlik binasında toplanmışlardı, fakat birlik heyet-i merkeziye reisi İffet Hâlim Hanım hasta bulunduğundan dün heyet idare intihâbı yapılamamıştır.

Kadın birliğinde yakında yeni Türk harfleri için bir derslane açılacak ve kadınlara burada ders verilecektir. Birlik azasının hepsi Latin harflerine vâkıf bulunmaktadır. Azadan bazı hanımlar dil heyeti azasından Fazıl Ahmet beyle temas ederek yeni Türk harflerinin usul tedrisi hakkında icap eden muavenâtı alacaklardır.

Dün birlikte toplanan hanımlar arasında sabık reis Nezihe Muhyiddin Hatunun beraat ettikten sonra birliğe tekrar avdet edip etmeyeceği mevzu bahs olmuş ve azadan bir hanım bu hususta şunu söylemiştir:

‘ – Nezihe hanım beraat ettikten sonra kendisi yeni bir cemiyet teşkil edebilir. Fakat artık bizim aramızda çalışamaz. Çünkü Nezihe hanımda matlîtiyet idare zihniyeti vardır. O, bulunduğu bir cemiyette mutlaka kendi sözünün yapılmasını ister ve kendi otoritesini tesis eder. Bunun için kendisiyle teşrîk-i mesâi edemeyiz.’

Dokuzuncu Mektepte Derslane Açılıyor

Kasımpaşa’da uzun yolda dokuzuncu mektepte ayın on sekizinci gününden itibaren yeni harflerimizin tedrisi için bir derslane açılacaktır. Bu günden itibaren ayın on sekizine kadar arzu eden kayıt edilebilir.

15. LATİN HARFLERİNİ HALKA ÖĞRETMEK İÇİN YAPILAN ÇALIŞMALAR

Maârif Vekâletinden

1 Temmuz 1928 Pazar numara: 1488 sayfa: 7

Cumhuriyet

Halk dershanelerine mahsus olarak yazılacak alfabe ve kıraat kitaplarının hâiz olması lazım gelen evsâf açığa derc olunmuştur.

Müelliflerin buna göre yazacakları kitapların kabul zamanı olarak tespit edilen müddet 15 Temmuz 1928 tarihine kadar temdîd edilmiştir. Bu nevi eserlerin sahipleri tarafından bir ay tedkik ve doğrudan doğruya maârif vekâleti talim ve terbiye dairesine irsali ilan olunur.

1 – Halk dersanelerine devam eden gençlere tedarik üzere bir alfabe ihtiyacı vardır.

2 – Vücuda getirilecek alfabe çocuk alfabelerinin tabii olduğu usuller dairesinde tertip olunacak yalnız isticâp edilen kelime cümle ve fıkralar halk dershanesine müdâvim olan gençlerin seviyesine uygun olacaktır.

3 – Alfabenin sonuna ilave edilecek parçalar halk dershanesine müdâvim sanat ve meslek adamlarını alakadar edecek cazip sade mevzulardan mürekkep olacaktır.

4 – Milli Talim ve Terbiye heyetince lâdit-tetkik görülecek alfabelerin halk dersanelerinde tedrisi tavsiye olunacaktır.

Kıraat

1 – Halk dersanelerine müdâvim gençler için iki ciltten müteşekkil bir kıraat serisi tertip olunacaktır.

2 – Serinin birinci cildi alfabeyi bitirenlere mahsus olacak, ikinci cildi, birinci cildi itmâm edenler için yazılacaktır.

3 – Her cildi 250-300 sahifeden ibaret olacaktır.

4 – Kıraat kitabına konular parçalar halk dersanelerine devam eden muhtelif sanat ve meslek adabından olan gençleri alakadar edecek metnû, cazip ve alaka bahş mevzulardan mürekkep olacaktır.

5 – Kıraat kitabına konulacak parçalar cazip ve meraklı hikâyeler, sergüzeşter, seyahatler, tarihimizin halk için ibret bahş olacak ve geçirdiğimiz büyük inkılâbın manasını onlara daha iyi kavratacak sahifeleri bilhassa Balkan Harbi, Harb-i Umumi

ve İstiklal Harbi'ne dair canlı menkıbeler, cumhuriyet idaresinin vatandaşlara temin etmiş olduğu nimetler cumhuriyet idaresinin diğer idare şekillerine karşı richanını temin eden sebepler, vatandaşlık hukuk ve vezâifine dair fıkralar, cumhuriyet idaresinin mekanizması, iktisadi hadiseler ve iktisadi müesseseler hakkında alaka bahş malumat, sâin ehemmiyeti, sermaye, tasrif, taksim, i'malin ehemmiyeti muhtelif sanat ve mesleklerin ehemmiyeti, istihsal ve istiklal kooperatifleri, her nevi meslek erbabının muvaffakiyeti için elzem olan seciye ve ahlak itiyatları, vesâit-i nakliyenin, vesâit-i muhabirînin tekamülü, mekanların ehemmiyeti, mekanların cihanda husul getirdiği tahviller, iktisat ve ticaret alımında büyük muvaffakiyet göstermiş olan şahısların hayatı, büyük Türk simaları. . . ilah gibi mevzulardan mürekkebe olacaktır.

6 – Parçalar arasında halk bedii zevkini okşayacak şairler ve bilhassa halk şairleri bulundurulacaktır.

7 – Yazılacak parçalar mertebe, tarih, coğrafya, ahlak, malumatına veya iktisat derslerine ait bahislerin sıra ile ve basmakalıp naklinden ibaret olmayacak, daha ziyade mevzuların halkın seviyesine göre hanelendirilecek ve okuyanları cezbe edecek sade ve alaka-i bahş sade bir lisanla yazılmış olacaktır.

İlk Tedrisat Müfettişleri Bu Gün Maârif Emanetinde Toplanıyorlar

Yeni Türk Elifbasının Mekteplerde Tedris Şekli Tespit ve Mukarrerât İttihaz Olunacak

15 Ağustos 1928 Çarşamba Numara: 1533 Sayfa: 1-6 Cumhuriyet

Maârif ilk tedrisat müfettişleri bu gün Maârif Emini Vekili Fikri Bey'in taht-ı riyâsetinde bir ictima akdederek ' Yeni Türk Elifba 'sının mekteplerimizde tarz-ı tedrisi hakkında bazı mukarrerât ittihaz edecek ve bir kurs açılmasını taht-ı karar alacaklardır.

Maârif Vekili Necati Bey Ankara'ya gideceği gün maârif emanetine yeni Türkçe elifbâya azami alaka gösterilmesini tebliğ etmişti.

İlk mekteplerimizde muallimlerden bazıları Latin harflerine vâkif olmadıkları için ilk mektep muallimleri için üç güne kadar bir kurs açılacaktır. Bu kursta on beş eylüle kadar tedrisatta bulunulacak ve bir suretle muallimlerimiz yeni alfabemizin imlasını ve lügatlerini tamamıyla öğrenmiş olacaklardır. Bu kurslara ecnebi mekteplerde Türkçe muallimliği eden zevat da devam edeceklerdir.

Yeni harflerimizin mekteplerde tedrisi için henüz Maârif Vekâletinden bir emir gelmemiştir. Mamafih maârif emaneti muallimleri şimdiden techîz etmeğe karar vermiştir. Bu suretle hazırlanan muallimlerimiz sene-i dersiyeye bidâyetinde yeni harflerle tedrisatta bulunurken müşkülât çekmeyeceklerdir. Aynı zamanda elyevm erkek muallim mektebinde tedrisatta şehri kurslarında yeni alfabemizin tedrisine başlanmıştır.

Halk Dershaneleri Tezyîd Edilecek

Bu sene şehrimizdeki halk dershaneleri iki misline iblağ edilecektir. Halk dershanelerinde yeni harflerimizle tedrisatta bulunacak ve halka yeni harfler suhuletle öğretilenektir. Bu dershanelerin tezyîdi için vilayet bütçesindeki miktar kafi gelmediği takdirde emanet vekaletten lazım gelen tahsisatı isteyecektir.

Aynı zamanda halk fırkası da yeni halk dershaneleri açacaktır. Halk fırkası müfettişi Hakkı Şinasi paşanın riyaseti altında şehremini ve vali vekili Muhittin ve maârif emini vekili Fikri Beyler bu gün bir içtima akdederek açılacak olan halk dershaneleri hakkında mukarrat ittihaz edeceklerdir.

Maârif emini vekili Fikri beyin, mıntıkası dâhilinde bulunan Kocaeli ve Bolu vilayetleri maârif müdürlüklerine bu hususta bazı tebligat yapmış ve yeni Türkçe elifbaya azami alaka gösterilmesini bildirmiştir.

İmla Lügati İkmal Edilmek Üzeredir.

Dil encümeni dün de içtima ederek mesaisine devam etmiştir. Tespit edilmekte olan yeni imla lügati ikmal edilmek üzeredir. Sarf meselesinin mühim bir kısmı da bitmiştir.

Eski Divanların Tâbı

Darülfünun Edebiyat Fakültesi, yeni Türk hurufatının kabulü üzerine, bilumum divan ve eski eserleri yeni Türk harfleriyle tâb ettirmeye karar vermiştir. İstikbalde Edebiyat Fakültesine intisap edeceklerine Arap harfleri öğretilmeyeceği için, bu tâba lüzum vardır. Mamafih hangi eserin daha evvel tâb edilmesi keyfiyeti ancak, eylevm Oxford'daki müsteşarfîn kongresinde bulunan Fakülte Reisi Köprülüzâde Fuat Bey'in avdetinden sonra kararlaştırılacaktır.

Yeni Türk Harflerinin Ta'mîmine Doğru

Bu Sene Mekteplerin Bir Ay Tehirle Açılması Münasip Görülmektedir Bu Takdirde Kanun O Zamana Kadar O Meclisten Çıkarılacak ve Bütün Mekteplerde Yeni Türk Harfleriyle Tedrisata Başlanacaktır

16 Ağustos 1928 Perşembe numara: 1534 sayfa:2 Cumhuriyet

Yeni Türk harflerinin süratle ta'mîmi için bir komisyon teşkil edilmiştir. Bu komisyon Vali Vekili ve Şehremini Muhyiddin Beyle Cumhuriyet Halk Fırkası Müfettişi İstanbul Mebusu Hakkı Şinasi Paşa, Maârif Emni Vekili Fakir ve Maârif Müdürü Haydar Beylerden mürekkeptir. Komisyon dün sabah ilk ictimayı vilâyette akdetmiştir. Bu ictimada yeni harflerin ta'mîmi için evvela muallim yetiştirilmesine karar verilmiştir. Bunun için ilk tedrisat müfettişlerine muallim mektebinde bir kurs açılacaktır. Müteakiben müfettişlerde açılacak muallimler kursunda tedrisata başlanacaktır. Fakat bunun için kanun çıkarılması lazım gelmektedir. Bu sebepten mekteplerin, esasen havalar da sıcak gittiği için bir ay tehirle açılması münasip görülmektedir. Bu takdirde o zamana kadar meclisten kanun çıkarılacak ve mekteplerde yeni harflerle tedrisata başlanacaktır. İlk tedrisat müfettişleri kazalara

köylere giderek buralardaki muallimlere yeni harfleri öğreneceklerdir. İstanbul'daki muallimler de ders vereceklerdir. Bilhassa ecnebi ve gayri Müslim mektepleri Türkçe muallimleri de kursa davet edilecektir.

Muhyiddin Bey'in Beyanatları

Vali vekili Muhyiddin Bey dün kendisiyle görüşen bir muharririmize şu beyanatta bulunmuştur:

- Muhtelif vesilelerle de Reis-i Cumhur Hazretlerinin Latin harflerinin tatbikine işaret buyurdıkları malumdur. Biz bu günkü ictimamızda bunun şehrimizde süratle tatbikine ait husûsâtı tezkîr ettik ve komisyona iştirak eden arkadaşlardan bazılarının bu hususta bir program vücuda getirilmeleri takrir etti. Evvel emirde kurslar küşâd ve her şeyden evvel halka tedrisatta bulunacak muallimler yetiştirilmesi esbabına tavsîl ettik.

Açılacak Kurslar

Maârif emaneti, mıntıkası dâhilindeki bütün maârif müdürlerine bir ta'mîm yaparak yeni kurslar açılmasını ve muallimlere yeni alfabenin tedrisatı bildirilmiştir. Bundan mâ'adâ Bursa, Bolu ve Kocaeli ile ilk tedrisat müfettişleri de İstanbul'a davet etmişlerdir. Bu müfettişlerde burada kursta tahsil görecekler ve kendi mıntıklarında muallimlere ders vereceklerdir. Kocaeli'nde elyevm (be) kursu tedrisatta bulunmaktadır. Maârif emaneti kursun tedrisi müddetinin bir ay tezyîd edilmesini bildirmiştir. Kocaeli'deki (be) kursunda da yeni harfler tedris edilecektir.

İki günden beri erkek muallim mektebindeki kurslarda muallimlere yeni alfabe öğretilmektedir. Kurslara devam eden muallimlerin andı 471dir. İlk tedrisat müfettişleri cumartesi günü bir ictima akdederek bir mesele hakkında bazı mukarrerât ittihaz edeceklerdir.

Memurlar İçin Açılacak Kurslar

Diğer taraftan memurlara da kurslar açılacaktır. Şehremâneti memurları cemiyet-i umumiye belediye salonunda açılacak kurs devam edeceklerdir.

Cumhuriyet Halk Fırkası da yeni harflerin ta'mîmi için çalışmaktadır. Bunun için bu gün merkezde kaza mu'temetleri Hakkı Şinasi Paşa'nın riyasetinde toplanacaklardır. Bu ictimada halk dershanelerinde yeni harflerin okutulması için karar verilecektir.

Halk dershaneleri için de ayrıca, muallimler yetiştirecektir. Köylerde ve kazalarda da yeniden halk dershaneleri açılacaktır.

Diğer taraftan halk fırkası mu'temedleriyle fırka erkânı içinde bir iki güne kadar Beyoğlu'nda fırkamız nezdinde bir kurs açılacaktır. Bu kursta İbrahim Necmi Bey ders verecektir.

Ertuğrul Yatının İsmi

Seyr-i sefâin idaresince yeni muntazam bir tarzda tanzim ve takdîs edilen 'Ertuğrul' yatının ismi idare tarafından yeni Türk harfleriyle yazdırılmıştır.

Yeni Harflerin Ta'mîmine Doğru

Türk ocağında: Türk ocağının bu günkü heyet-i idare ictimasında yeni Türk harflerinin şer ve ta'mîmi için ocakta serbest derslerin açılmasına karar verilmiştir. Birkaç gün zarfında muallimi tayin olunarak tedrisata başlanacaktır.

Şehrimizde başında ferah sinema müdüriyetinden:

17 ağustos Cumartesi gününden itibaren sinemamızda hiçbir ücret alınmaksızın yeni Türk harfleri izah edilecektir.

Ankara Türk Ocağının Bir Teşebbüsü

Ankara – 15 (muhabir-i mahsusamızdan) – Ankara Türk Ocağı Latin elifbasını ocaklarıyla öğretmek üzere bir kurs açmağa karar vermiştir. Ocakta birkaç güne kadar tedrisata başlanacaktır.

Başvekâlet Reis-i Cumhur Gazi hazretlerine tasdik için gönderilecek kararnameleri Latin hurufatıyla yazmak tasvirindedir.

Yeni Harfleri Halk Sühûletle Öğreniyor

17 Ağustos 1928 Cuma Numara: 1535 sayfa: 2 Cumhuriyet

Dün Cumhuriyet Halk Fırkası Merkezinde Mühim Bir İctimâ Akdedilmiş ve Yeni Harflerin Ta'mîm ve Tedirisi İçin Mahallelerde Birer Dershane Açılmasına Karar Verilmiştir

Dün Cumhuriyet Halk Fırkasında yeni Türk harflerinin ta'mîmi için bir ictimâ akdedilmiştir. Bu ictimâ bütün kaza mu'temedleri iştirâk etmişlerdir. İctimâda harflerin ta'mîmi için her mahallede yeni bir dershane açılması takrîr etmiştir. Cumhuriyet Halk Fırkası yeni harflerin ta'mîmini kendisine en büyük bir vazife bildiği için bütün teşkilat bu hususta çalışacaktır. Kaza mu'temedleri ocakları gezerek dershanelere elverişli münasip binaları arayacaklardır. Her mahallede münasip bina bulunmazsa birkaç mahalle halkı toplanarak o civardaki mekteplerden birinde açılacak dershanelere devam edeceklerdir. Azami bir aya kadar dershanelerin açılması kararlaştırılmıştır. O zaman kadar yeni harflerin elifbası basılacak ve kaidelerde tamamen tespit olunacaktır. Mevcut halk dershaneleri kifâyet etmemektedir. Yeni açılacak dershaneler için de azami bir aya kadar muallim yetiştirilecektir.

Şehremanetinde Faaliyet

Şehremaneti de yeni harflerin ta'mîmi için çalışmaktadır. Şehremini Muhyiddin Bey yeni sene için çıkacak olan telefon rehberinin yeni Türk harfleriyle

yazılmasını emretmiş ve komiserlik de şirkete tebligatta bulunmuştur. Birkaç güne kadar cemiyet-i belediye salonunda bir dersane açılacak ve buraya emanet memurları devam edeceklerdir. Şehremanetinde yeni Türk harflerini ilk öğrenen şirketler komiseri Muzaffer Bey olduğundan kendisinin şehremaneti memurlarına yeni Türk harflerini öğretmeğe memur edilmesi muhtemeldir.

Liman Şirketinde Açılan Kurs

Yeni Türk harflerini öğrenmek üzere liman şirketi mavnacılara ve memurlara mahsus olmak üzere iki kurs küşâd etmiştir. Adetleri sekiz yüze bâliğ olan mavnacılara geceleri manavba ile dersler vermek, okuyup yazma öğretmek ve hesap ile mesleği ve sıhhi malumat vermek üzere iki ay evvel bir kurs açılmıştı. Bu kurs akşamları on dokuz buçuktan yirmi bir buçuğa kadar imtidâd etmek üzere iki saat sürmektedir. Bedâyette kursa devam eden mavnacılara Arap hurufatını öğretmek tecrübesi yapılmış ve bunun adeta imkanı olmadığı anlaşılmıştır. Bunun üzerine bu cihet terk edilerek yeni Türk harflerinin tedrisine başlanmıştır. Şayan-ı hayrettir ki yalnız birkaç ders alan mavnacılar bile yeni harfleri kolaylıkla anlamak okumak ve hatta el yazısıyla yazmaktadırlar. Yine bu gün hiç Türkçe yazmak ve okumak bilmediği halde yeni Türk harfleriyle mavnacıların tamamen istinâs peydâ ettikleri görülmektedir. Memurin kursu ise bilumum şirket memuruna menaviyeten ders vermek üzere olup bidâyetinden itibaren küşâd edilecektir.

Ticaret Odasında Yeni Harfler

Ticaret odasında dünden itibaren imzalar yeni Türk harfleriyle atılmağa başlanmıştır.

Bundan sonra tahrîrâtlarda Türk harfleri kullanılmağa başlancaktır.

Yeni Harflerimiz Ankara'da, Ta'mîm Ediyor

Ankara 16 (muhabir-i mahsusamızdan) – Yeni Türk harfleri burada, gittikçe ta'mîm ediyor. Bir çok memurlar evrâk-ı resmiye üzerinde imzalarını yeni harflerle yapıyorlar.

Divan- muhâsebât, memurlarına yeni harfleri ve imlayı öğretmek üzere husûsî bir kurs açmıştır.

Hukuk Mezunlarının Diplomalrı

İzmir 16 (A.A) – Adliye vekili Mahmut Esat Bey Ankara Hukuk Mektebi mezunlarına Teşrin-i Sanide tevzi’ olunacak diplomaların yeni Türk yazısıyla tertip ve tab’ını emreylemiştir.

Maârif Vekâleti de Bir Kurs Açıyor

Ankara 16 (A.A) Maârif Vekili Necati Bey tedkik-i seyahatinden avdet eder etmez yeni Türk harflerinin lisanımızda tatbiki için lazım gelen tertîbât ve teşebbüsâtı tanzim ile iştigale başlamıştır. 18 Ağustos Cumartesi gününden itibaren Talim ve Terbiye Heyeti azasından İhsan Bey’in idare edeceği bir kurs açılacaktır. Bu kursa vekil beyle müdürünün de iştirak edeceği haber alınmıştır.

Elifba ve İmla Kağıtları Yakında Neşredilecek

İstanbul 16 (A.A) – Dil heyetinden tebliğ olunmuştur:

1- Bu güne kadar muhtelif tab’lar tarafından neşrolunan yeni Türkçe elifbaları kemalen yanlış ve komisyonun şimdiye kadar tespit etmiş olduğu mukarrerata muhâlifdir.

2- Komisyon alfabe ve imla kağıtlarını muhtevî kitabını üç dört güne kadar neşredecektir.

3 – Alfabe neşretmek isteyenler komisyonun neşredeceği kitabını beklemelidirler. Aksi takdirde komisyon hepsinin ayrı ayrı isimlerini zikrederek yakın olduklarını halka ilan edecektir.

İlk Tedrisat Müfettişlerinin Kursu Salı Günü Açılıyor

Müfettişlerin Yeni Harfleri Bir Haftada Öğreneceklerdir, Mütâkıben İlk Mektep Muallim ve Müdürleri İçin Kurs Açılacaktır

19 Ağustos 1928 Pazar numara: 1537 sayfa:1-2 Cumhuriyet

Maârif ilk tedrisat müfettişleri dün maârif müdürü Haydar Bey'in riyâseti altında bir içtima akdetmiş ve bu içtimada bazı mukarrerat ittihaz etmişlerdir. İctimâa talim ve terbiye heyeti reisi Mehmet Emin Bey de dünkü içtimada müfettişler için önümüzdeki Salı günü muallim mektebinde bir kurs açılması takrîr etmiştir. Müfettişler için açılacak olan bu kursa İstanbul Maârif Emaneti mıntikasındaki bilumûm müfettişler devam edeceklerdir. Bu hususta Bolu ve diğer vilayetlerin tedrisatı bir hafta devam edecek, bundan sonra İstanbul vilayetinin 19 mıntikasında ilk mektep muallimleri için kurslar açılacaktır. Keza bu kurslara emanet mıntikasındaki muallimlerle mektep müdürleri iştirak edeceklerdir. Bu kurslara ilaveten ecnebi ve ekalliyet mektebi Türkçe muallimleri için de beş kurs açılacaktır. Bu kurslar İstanbul'da Fener ve Bezciyan mekteplerinde, Beyoğlu'nda Musevi Lisesi'nde Jabion ve'sean mekteplerinde açılacaktır.

Bu kurslar da 28 Ağustosunda açılacaktır. Boğaziçi sahilindeki ecnebi ve ekalliyet mektepleri Türkçe muallimleri o semtlerdeki ilk mektep muallimleri için açılacak kurslara devam edeceklerdir.

Bütün bunlardan başka şöyle, Çatalca, Silivri kaza merkezlerinde de merkez ve köy mektepleri muallimleri için kurslar açılacaktır. Bu tesisat vasıtasıyla ilk mektep muallimleri yeni harfleri öğrendikten sonra köylerde ve şehirlerde halk için gece kursları küşâd edilecektir. Halk dersaneleri mümkün olduğu kadar fazla miktarda açılacaktır. Maârif emaneti bu husustaki tahsisata zımmeten vekaletten 5000 lira tahsisat istemiştir. İlk mektep muallimlerinin yeni harfleri öğrenmeleri için epeyce bir müddet geçeceği için bu sene ilk mekteplerin bir ay tehirle 15 teşrin-i evvelde açılması kuvvetle muhtemeldir. Mamafih vekâletten henüz bu hususta bir emir gelmemiştir.

Matbuat Cemiyetinde, Latin Harfleri

Matbuat cemiyeti heyet idaresi bu gün bir içtima akdederek cemiyet azasına Latin harflerinin tedrisi meselesini müzakere edecektir.

Adalarda Tedrisat

Cumhuriyet Halk Fırkası adalar şubesinde yeni Türk harflerinin tedris ve ta'mîmi için biri Latin harflerini esas itibariyle bilenlere, diğeri hiç bilmeyenlere mahsus iki kurs açılmıştır. Tedrîsât Büyük adadaki kaza merkezinde, Heybeli, Burgaz, Kınalı adalarda mahalle mekteplerinde yapılacaktır. İlk derse bu pazar günü Büyük adada başlanacaktır. Kafi miktarda erbap mümârese yetişinceye kadar bizzat adalar mu'temedi Emin Ali Bey tedrisatta bulunacaktır. Tedrisat muhtelif ve umuma şâmildir.

Ecnebi Mekteplerdeki Türkçe Muallimlerine Tedrisat

Ecnebi ve gayri Müslim mektepler Türkçe muallimleri cemiyeti idare heyeti dün fevkalade bir ictimâ akdederek yeni Türk harflerinin tedrisi için cemiyetin Cumhuriyet Halk Fırkası Taksim nahiye merkezi dâhilindeki daire-i mahsusasında bir kurs küşâdına karar vermiştir. Kursun ne vakit açılacağı ile suret-i müracaat ayrıca ilan edilecektir.

Hukuk Diplomalarında Yeni Yazı

Adliye vekili Mahmut Emin Bey teşrîn-i sâlide Ankara Hukuk Mektebi mezunlarına tevzi' edilecek diplomaların yeni Türk yazısıyla tabı için alâkadarâne emir vermiştir.

Üsküdar Kaymakamının Yeni İmzası

Üsküdar kaymakamı vekili Muhlis Bey muharrerât-ı resmîyeyi yeni harflerle imza etmeye başlamıştır.

Hattat Mektebinde

Hattat mektebinde yeni yazının hüsn-ü hat ile tabela, levha ve etiketlere yazılacak süslü ve güzel yazılar talim edilmektedir. Derslerde yaşlı ve heveskârlar bile cidden büyük bir muvaffâkîyet ve istidât göstermektedirler. Bir hafta sonra talebenin yazdığı güzel ve yeni yazılar mektebin vitrininde inzâr-ı umûmiyeye arz edilecektir.

Maârif Vekâletinde İki Şubeli Bir Kurs Açılacaktır

Ankara - 18 (A.A.) Bu gün Maârif Vekâletinde yeni harflerle en çabuk ve kolay şekilde okuyup yazmak için hangi psikolojik noktalara ehemmiyet verilmesi lazım geldiği, kıraatın tekniği, yeni harfleri öğrenmek için takip olunacak metot hakkında talim ve terbiye heyeti azasından İhsan Bey tarafından bütün müdürlere ve memurlara ve muallimlere bir muhasebe yapılmıştır. Yarından itibaren bir ay müddetle iki şubeli bir kurs tedrisata başlayacak ve eylül bitiminde maârif vekaletindeki bütün memurlar yeni harflerle bütün muamelatı idareye muktedir. Bir hale geleceklerdir.

Yeni Harflerimizle Verilmiş İlk İstida'

Gemlik – 18 (muhabir-i mahsusamızdan) Yeni Türk harfleriyle ilk istida, ticârândan Eşref Bey tarafından verilmiştir. Belediyeye verilen bu istida riyasetçe kabul edilerek mevki-i muâmeleye gönderilmiştir.

RAŞİT

Müfettişler Kursu Dün Açıldı

Devlet Matbaası da Yeni Gramerin Tab'ını İkmal Etti

Halk Yeni Harfleri Öğrenmek İçin Tehalük Gösteriyor Bu Harflerin İsti'mali Şimdiden Ta'mîm Etmiştir

22 Ağustos 1928 Çarşamba numara: 1540 sayfa:2 Cumhuriyet

İlk tedrisat müfettişleri kursu dün saat ikide erkek muallim mektebinde açılmış ve tedrisâta başlamıştır. Dün kursta şehrimizdeki 19 ilk tedrisat müfettişi, emînlik mıntıkası dâhilindeki Bolu, Bursa, Kocaeli, müfettişleri maârif sıhhiye müfettişleri, maârif mümeyyiz ve kâtipleri ve diğêr alakadarlar hazır bulunmuşlardır. Maârif emini Fakir Bey de elinde bir kalem kâğıtla kurstaki dersleri takip etmiştir. Kursta ders ve dil heyeti azasından Ahmet Cevat Bey tarafından verilmiş Ahmet Cevat Bey'in tedrisata başlamasından evvel bir mukaddime etmiş ve yeni harflerin kabulünde esbâb-ı mu'cibeyi izah etmiştir. Ahmet Cevat Bey izâhatı esnasında artık Arap medeniyetine girdiğimizi, bizi şerefe bağlayan i'tiyatları terk etmek icâp ettiğini, yeni harfleri öğrendiğimiz takdirde efrâd-ı milletin kolayca okuyup yazma öğreneceğini anlatmıştır.

İlk tedrisat müfettişlerine kursta perşembe, cumartesi ve pazar günleri ders verilecek ve kurs tatil edilecektir. Bu müddet zarfında müfettişlerimiz yeni harfleri tamamıyla öğrenecekler ve salı günü muallim kursu açılacaktır.

Önümüzdeki cumartesi günü erkek muallim mektebinde yeni bir kurs daha açılacak, bu kursta orta mektep muallimleri arzu eden ecnebi mektep muallimleri ders göstereceklerdir, bu dersleri İbrahim Necmi Bey verecektir.

‘ Gramer ‘ İn Tab'ı İkmal Edildi

Devlet matbaasında yeni harflerimizle acilen ihzârı iktizâ eden kitap ve risalelerin tabına hararetle devam olunmaktadır.

İlk tab'ı ikmal edilen eser, dil encümeninin (Gramer)i ve bunun hakkındaki rapordur. Bu gramerden iki bin adet istenilmiş ve ikmal edilmiştir. Dil encümeninin (Alfabe)miz hakkındaki raporu da tab edilmektedir. Bundan başka şimdilik ellişer bin adet olmak üzere iki (Alfabe) kitabının daha tab'ına başlanmıştır. Bunların biri okuyacak halk için bir forma, diğeri de tadrîs usullerini muhtevi olduğu halde okutacaklar için üç formadır. Bu kitaplar, dört beş güne kadar bitmiş olacaktır. Kıraat kitabı da hazırlanmakta ise de matbaaya adet tab'ı hakkında henüz bir tebligât yapılmamıştır. Bir de (İmla lügati) unvanlı muazzam bir Türk lüğatinin tab'ına başlanmıştır. (â,a,e,i) harfleriyle başlayan kelimelerimizin tarz tahrirleri edilmiştir. Matbaaya muktezî harfler şehrimizde imal ve temin edilmiştir.

Ayrıca, devlet matbaası müdüriyeti binanın üst katında bir dersane açmıştır. Matbaanın bütün memur, mürettib ve müstahdemînin hemen tedrisine başlanmak üzeredir. Bir ay zarfında temrînât icrası vazife-i tevdi' suretiyle mümarese ve müktesebâtları ikmâl edilmiş bulunacaktır.

Dil Encümeninin Mesâisi

Lisanımız ve yeni harflerimiz hakkında tedkikatta bulunan dil encümeni, dün saat 15 de, Galatasaray lisesinde toplanarak teşkil takrîr eden âli icra heyeti hakkında bazı müzâkerâta bulunmuştur. Bu ictimâda bilhassa yeni imla risalesine ait bazı tedkikât yapılmış ve icra heyetine iştirâk edecek olan azanın tespiti meselesi görüşülmüştür.

Vilayette Kurs Açılacak

Vilayet memurları için İstanbul vilayetinde bir kurs küşad ve yeni harfler tedris edilecektir. Şirketlerin ekserisi resmi muhaberatta Latin hurufunun isti'mâline başlanmıştır.

Yeni Harflerle İstidal

Yeni harflerimiz halk arasında pek çabuk ta'mîme ermiştir. Dün maârif idaresine yeni harflerle yazılmış müteaddît istidâlar verilmiştir, aynı zamanda bir çok kimseler yekdiğerlerine aynı harflerle yazılmış mektuplar göndermektedirler.

Seyr-ü Sefâinde Yeni Harfler

Seyr-ü sefâin idaresince idareye ait bütün vapurların isimlerinin yeni harflerle yazılmasına başlanmıştır. Dün "Ankara" ve Kocaeli vapurlarının ismi de yeni harflerle yazılmış ve sevâhil-i mütecâvire hattına işleyen yeni "Heybeli" ve "Kalamış" vapurları ile diğere vapurların Arabî harflerle yazılı olan isimleri kazanmış ve sökülmiştir.

İdarenin bilumum hatlara ait biletleri de yakında tebdîl edilecektir. Yeni biletlerin, yeni Türk harfleriyle tab'ına başlanmıştır. İdare memurîni da; aralarında bir kurs şeklinde yeni harfleri öğrenmektedirler.

Ankara'da da Muhtelif Kurslar Açılıyor

Ankara-21 (Muhabir-i Mahsusamızdan) Burada bir çok müesseseler yeni harfleri öğrenmek üzere kurs açılmıştır. Adliyede bir kurs açarak kendi memurlarına yeni harfleri öğretmektedir.

Posta idaresi memurlarına yeni harfleri öğretmek üzere bir kurs açacaktır.

Yeni Harflerimiz ve Samsun Valisi

Samsun – 21 (Muhabir-i mahsusamızdan) Vali Kazım Paşa İstanbul'dan avdetinde yeni Türk harflerinin tedrisi için vilayet ru'sayi memurinine bizzat tedrisata başlamış ve muallimler için de Samsunda müteaddît kurslar açtırmıştır. Herkes kemâl-i tehallükle bu harfleri öğrenmeğe başlamıştır.

Yeni Harflerin Ta'mîmi Hakkındaki Rapor

Ankara-21 (Muhabir-i mahsusamızdan) Maârif vekâletinde, yeni harflerimizin en seri surette ta'mîmi için ne suretle çalışılacağına dair olan rapor, raportörler tarafından tanzim edilmek üzeredir.

Rapor Perşembe günü maârif vekilinin riyaseti altında toplanacak komisyonda münâkaşa edilecek, ba'de İstanbul'da bulunan erkân-ı hükümete gönderilecektir.

Son Haberler

İlk Mekteplerde

İlk Sınıflarda Bu Sene Yalnız Yeni Harfler Tedrîs Edilecektir

Ankara – 21 (A.A.) Maârif vekâleti talim ve terbiye dairesi bu ders senesi başından itibaren bütün ilk mekteplerin birinci sınıflarında yalnız Türk harfleriyle tedrisat yapılmasına karar vermiştir. Bu maksadı temin için eylülün ilk haftası zarfında her vilayette bir muallim kursu açılacaktır. Buralarda ve diğer kaza merkezlerinde açılacak kurslara bütün ilk mektep muallimlerinin devamı mecburî tutularak ta'lim-i anâsırın bu harflerle tedrîsât yapılacak bir hale getirilmesi temin olunacak ve mekteplerde derhal tedrisata başlanabilecektir.

Vekalet münevverlerin ve halkın alakadar olacağı yeni harflerle neşriyatın süratle yapılmasına karar vermiş ve devlet matbaasına derhal Emil Zola'nın "Hakikat" romanının Reşat Nuri Bey tarafından yapılmış tercümesiyle "Gök Bayrak" tercümesinin tab'ını ve neşrini emreylemiştir. Bu neşriyat tevalî edecektir. Bir taraftan da hayat mecmuası neşretmiş olduğu milli yazılardan yeni harflerle basılmış bir müntehabât mecmuası neşredecektir.

Mürettib ve Musahhîh Yetiştirmek İçin

Ankara – 21 (A.A.) – İstanbul'da devlet matbaasının tamamen yeni harflerle ittihazına başlanmıştır. Lazım gelen harflerin ve monotip makinelerinin sipariş edilmesi için icap eden teşebbüsatta bulunulmuştur. Mürettip ve musahhîh

yetiştirmek üzere matbaada bir dersane açılmıştır. Hâl-i hazırda otuz mürettip mükemmelen yeni harflerle çalışabilmektedir. Diğer mürettiplerin de iki ay sonra kemalen bu harflerle tertip yapabilecek bir hale gelecekleri anlaşılmıştır. Elyevm mevcut vesâitle haftada dört forma iş çıkarılabilmektedir. Bu mesai vesâit ve anâsır ikmâl olunacak suretle inkişâf edecektir. Ankara'da hakimiyet-i milliye matbaası da mürettipleri için bir kurs açmıştır.

Gemlikte Yeni Harflerin Tedrisi

Gemlik, - 21 (Muhabir-i Mahsusamızdan) – Cumhuriyet halk fırkasının ocak, nahiye ve kaza idare heyetleri bu gün Gemlik fırka merkezinde umûmî bir ictimâ akdetmiştir. Bu ictimâda iki ay içinde bütün kaza halkına yeni Türk alfabesini tadrîs ve talim edecek tertibât alınmıştır. Her köye muallimler tefrîk edilmiştir. Bütün halk yeni harflerin kolaylıkla öğrenileceğine kanaat getirmiştir. Herkes mesai haricindeki vakitlerini ceplerinde taşıdıkları defterlerdeki yeni harfleri öğrenmeğe hasretmektedirler. Yeni alfabe ve gramer sabırsızlıkla bekleniyor.

Reşit SAMİYAN

Yeni Harflerimiz Süratle Ta'mîm Ediyor

Büyük Küçük, İhtiyar Genç Bütün Vatandaşlar Yeni Harfleri Öğrenmeye Çalışıyor

23 Ağustos 1928 Perşembe numara: 1541 sayfa:1-2 Cumhuriyet

Dil encümeninin vücuda getirmiş olduğu alfabe raporu ve gramerin tab'ı ikmal edilmiştir. Cumartesi gününe kadar asıl alfabe kitabının basılması nihayet bulacak, mektepler ve bu gibi müessesata meccanen tevzi' edilecektir. Alfabe 50000 nüsha olarak basılmaktadır. Alfabenin tab'ı ikmal edilir edilmez mütemâdiyen muhtelif tabakalar için bu gibi kitaplar tab' olunacaktır.

Devlet matbaasında da mürettiplere ders vermek için bir kurs açılmıştır. Bu kursa şimdilik matbaa fen memuru Hamdi ve Münir Fuat Beyler ders vermektedirler.

Mürettiplerin kısm-i azami yeni harflerle işleyebilmektedirler. Çok yakın bir zamanda diğerlerinin de çalışabilecekleri şüphesizdir. Vekâlet emriyle bazı tercüme romanlar yeni harflerle tab' edilmeğe başlanılmıştır.

Dolmabahçede Konferanslar

Cumhuriyet Halk Fırkası kâtip-i umumiliğinden:

Firkamıza mebus muhterem mebus arkadaşlarımızdan İstanbul'da bulunanlar için, yeni Türk harfleriyle yazıp okumak hakkında Dolmabahçe sarayında konferanslar verilecektir.

Birinci konferansa önümüzdeki 25 Ağustos 928 Cumartesi günü saat on beşte başlanacaktır. Muhterem mebus arkadaşlarımızın o gün ve saatte ve yeni Türk harflerini öğrenmiş oldukları halde Bahçe Sarayına teşrif buyurmalarını, umumi reisimiz Gazi Hazretlerinden naklettiğim arzuya binaen, arz ve istirhâm eylerim. Cumhuriyet Halk Fırkası kâtip-i umûmiyesi Erzincan mebusu

SAFVET

Bir Fransız Aliminin Vasiyeti

(Resimli Perşembe) gazetesi Türk lisanını yeni Türk harfleriyle yazmak yolunu bulan dil encümenine bir haber vermektedir. Vaktiyle Fransa'da "Voltay" isminde şark lisanlarına merak etmiş bir âlim, uzun tecrübelerden sonra Arap, Türk ve Acem lisanlarını Latin harfleriyle ilk yazacak olana mühim bir para vasiyet etmiştir. Bu para 24,000 altın franktır. Kont Volnay'ın (vav,vav,lam,nun,he,ye) bu vaadi bir eserinde münderiştir. Bu vasiyetnamenin istediği şeyi ilk defa yapan, Türkçeyi yeni harflerle yazmak imkanını bulan Türkiye dil heyeti encümendir.

Tütün İdare-i İnhisâriyesinde

Tütün idare-i inhisâriyesinde yeni harflerin memurîne öğretilmesi için açılan kursta dün tedrisata başlanmıştır. Dersleri Emin Bülent Bey takrîr etmiştir. Kursta idarenin erkan ve müdürîni de devam etmektedir.

İdare fabrikalarda da yeni harflerin süratle öğretilmesi için oralarda da bir kurs açacaktır. Müdüriyet umumiyedeki kursta ders görenlerden bir kısım zevata fabrikalarda ders göstereceklerdir.

Müdüriyet-i umumiye, dün baş müdüriyetlere gönderdiği bir ta'mîmde yeni harflerin süratle öğretilmesini bildirmiştir. Müdüriyet, şimdilik yevmî gazetelerde yeni harflerimiz hakkında yazılan bentlerin esas ittihaz edilerek tedrisata başlanmasını tavsiye etmektedir.

Adliyede Dersler

Adliye binasında, adliye müntesâbiyeti için bir kurs açılmak üzere. Burada yeni Türk harfleri öğretilmektedir.

Bu harflerin tedrisini Avukat Halil İbrahim Bey der ahde etmiştir. Derslere eylül altısından itibaren başlanacak ve haftada üç gün, Pazar, Salı, Çarşamba, günleri 8,5 den 9,5 e kadar devam edilecektir. Medd-i umumi Kenan Bey bu hususun temini için adliyecilere bir ta'mîm neşretmiştir.

Defterdarlıkta Kurs Küşad Edilmektedir

Defterdarlık yeni harfleri tedris için bir kurs küşadına karar vermiştir. Kursta tedrisat Pazar günü başlayacaktır.

Osmanlı Bankasında

Osmanlı Bankası merkezinde ve bütün şu'batında mevcut memurlarına yeni harflerin en kısa zamanda öğretilmesini tebliğ etmiş ve bunun için merkezde şu'batta kurslar küşadına karar vermiştir. Kurslar yakında açılacaktır.

Her Yerde Kurslar Açılıyor

Fatihte Çarşamba'da Hayriye Mektebi 29 ağustos Çarşamba gününden itibaren yeni Türk harflerini öğretmek için umuma mahsus olmak üzere meccânen bir kurs küşad edecektir. Kurs saatleri her gün 15 ten 16 buçuğa ve 17 buçuktan 19 a kadardır. Tafsîlât için her gün mektep idaresine müracaat olunabilir.

Önümüzdeki cumartesi günü erkek muallim mektebinde ikinci bir kurs açılacak ve burada ortak mektep muallimleri ders göreceklendir. Kursta İbrahim Necmi Bey ders verecektir.

Sanayi-i nefise birliği edebiyat şubesinden: Edebiyat şubesi idare heyetini yeni Türk harflerinin neşr ve ta'mîmi hususunda edebiyat müntesiplerine tertip eden milli vazifenin esaslarını ve şekillerini müzakere etmek üzere heyet-i umumiyenin fevkalade olarak içtima davetini kararlaştırmıştır. İlk kongreye med'î bulunan bütün aslî azanın 28 ağustos Salı günü saat 13te birlik merkezine teşrifleri rica olunur.

Hayriye Mektebinden: mektebimiz civarında mukîm zevâtın Latin hurufatıyla talim ve tedrislerini temin maksadıyla heyet-i talimiyemiz tarafından bir hizmet-i vataniye olmak üzere meccânen bir kurs açılacaktır.

Topkapı mahfilinden: Yeni harflerle Türkçe öğretmek üzere mahfilimizde bir derslane küşad edilmiştir. Derslere 25 ağustos cumartesi gününden itibaren başlanılacak ve her hafta cumartesi, pazartesi, çarşamba akşamları saat 21 de devam edilecektir. Ders almak arzu edenler kaydolunmak üzere her akşam saat 20 den 22 ye kadar Topkapı'da mahfil merkezine müracaatları.

Erekli Türk Ocağının Bir Telgrafnamesi

Erekli Türk Ocağı Gazi Hazretlerine şu telgrafı göndermiştir:

Erekli – 22 – harflerimiz hakkında komisyonun neşredeceği kitabı sabırsızlıkla bekliyoruz. Şu lâyemut eserinizi de pek hararetle ve derin bir alaka ile karşıladık. İnkılâbımızın her türlü tekâmülünü hevâhisle kabul ile gösterdiğiniz nuru saadet bilen ocağımızın ezeli, nihayetsiz ta'zîmatlarını arzeyleriz efendimiz hazretleri.

Türk Ocağı Reisi Baki Maliye Memurları İçin de Bir Dershane Açıldı

Ankara – 22 (muhabir-i mahsusamızdan) Maliye vekili Saraçoğlu Şükrü Bey'in riyasetinde bu gün müderrisler encümeni bir ictimâ aksederek yeni harflerin süratle ta'mîmi için bazı tedbir ittihaz etmişlerdir. Bu meyânda rüsûmat memurları da dahil olduğu halde 456 memur altı sınıfa tefrîk edilerek hukuk fakültesi dersanelerinde cumartesi gününden itibaren her gün fâsıla ile yeni harfleri öğreneceklerdir. Bu tedrisat için muallimliklere Muamelât Müderrisi Edip, Rüsûmat Müdürü Hakkı, Varidat Şube Müdürü Nazif, Muamelât-ı nakdiye Müdürü Emin Beyler tayin edilmişlerdir. Ayrıca maârifle temas üzere irtibat memurluğuna Vekâlet Mütercimi İskender Bey tayin eylemiştir.

Tapu ve kadastro müdüriyetinde esasen ders başlamış ve muvaffakiyetler elde edilmiştir. Okuma yazma bilmeyen hademeler bile bu hususta bu hususta büyük muvaffâkiyetler göstermektedirler.

Vekâletlerde Açılan Kurslar

Ankara 22 (A.A.) – Dahiliye vekâleti memurlarına bu günden itibaren yeni harfleri öğretmek için vekâlette ve ayrıca umûm jandarma kumandanlığında kurslar açılmıştır. Maliye vekâleti de aynı suretle gerek vekâlet ve gerek rüsûmat müdüriyeti umûmiyesi memurlarına mahsus olmak üzere iki kurs tertip eylemiştir. Bunlarda cumartesi günü tedrisata başlanacaktır.

Samsun Tedrisata Başladı

Samsun 22 – (A.A.) – Vali Kazım Paşa İstanbul'dan avdeti müteakip bilumum memurine yeni Türk harflerini tedrise başlamıştır. Türk ocağında, ticaret odasında muallimler birliğinde bir kurs açılmıştır. Bütün vilayet muallimleri birlikte ders almaktadırlar.

Mardin Halkı Büyük Tehâlük Gösteriyor

Mardin 22 – (A.A.) Mardin vilayet matbaasında tab' ve teşhîr edilen yeni harflerimiz kurslara devam eden muallim ve memurîne tevzi' edilmiştir. Halk yeni harflerimizi öğrenmek için büyük tehlike göstermektedir. Yakında Türk ocağında ve hükümet dairesinde meclis-i umumi salonunda memurîne mahsus olmak üzere ayrıca kurumlar açılacaktır. (Mardin) gazetesi iki sütununu yeni harflerle neşretmiştir.

Yeni Harflerimizin Rumuzu da Tespit Edildi

Ankara 22 – (A.A.) Yeni Türk harflerinin rumuzu telgraf müdüriyet-i umumiyesine tespit ve tertip olunmuştur. Bütün telgraf memurlarına tebliğ edilmek üzeredir. Tekmîl memurlarının kısa bir zaman zarfında bu rumuzu öğrenmeleri için tertîbât alınmıştır. Diğer taraftan posta ve telgraf memurları arasında yeni harfleri hiç bilmeyenler için Ankara'da bir kurs açılmıştır. İstanbul'da ve diğer merkezlerde de mümâsil kurslar açılacaktır.

Diyanet İşleri Muhâberâta Yeni Harflerle Başladı

Ankara 22 (A.A) – Diyanet işleri reisliği memurlarına yeni harfleri öğretmek üzere bir kurs açılmış ve memurlar Türk harflerini az bir müddet zarfında öğrenmiştir. Diyanet işleri reisliğinin bu hususta elde ettiği yeni semereler üzerine başvekâlet ile muhâberatında yeni harfler kullanılmaya başlanmıştır.

Halk Yeni Harfleri Öğrenmeye Çalışıyor

24 Ağustos 1928 Cuma numara: 1542 sayfa: 2 Cumhuriyet

Şehrimizde Her Tarafda Bir Çok Kurslar Açılmıştır, Ahali, Esnaf, Mektepli Herkes Yeni Harfleri Öğreniyor

Üsküdar meddi umumisi Nusret Bey, Üsküdar adliye teşkilatı müntesbiyeti yeni Türk harflerini bir an evvel öğrenmek için teşebbüsatda bulunmuştur.

Bu hususun temini zımında Üsküdar adliye binasında bir dersane vücuda getirilmiştir. Nusret Bey, derslere bir an evvel mübaşeret için icap eden bütün tertibatı almıştır. İlk derse yarınki cumartesi günü başlanacaktır.

Kasımpaşa'da Bir Kurs

Kasımpaşa bahriye meydanında Mehmet Bey'in kiraathanesinde de halka mahsus bir kurs açılmıştır. Bu kursta da Muallim Nuri Uğur Bey halka yeni harfleri öğretmektedir.

Adliye Vekâletinde Yeni Harfler Öğreniliyor

İzmir – 23 (A.A.) – Adliye vekili Mahmut Esat Bey vekalet memurini ve ru'sesânın yeni Türk harfleri tedrisatına başlamalarını emretmiştir. Yarın baro tarafından vekil beyin şerefine İzmir Palas salonunda bir akşam ziyafeti verilecektir.

Kütahya Muallimler Birliğinin Kararı

Kütahya – 22 (A.A.) – Muallimler birliği meslek kongresini akdetmiştir. Kongre riyasetine maârif müdürü Şükrü Bey'in intihabını müteakip müzakerata geçilmiş raporlar ve bütçe kabul edilmiştir. Umumi kongre murahhaslıklarına mebus Nafi Atıf ve Cevdet beylerle İmam ve Hatip Mektebi Müdürü Ahmet Tevfik Bey intihap olunmuşlardır. Kongre bütçeyi üç bin lira olarak kabul etmiş ve bunun mühim bir kısmını yeni Türk harf ve yazısının halka belletilmesi için açılacak muhtelif kurslara hasrı ve kursların derhal faaliyetine başlamasını kararlaştırmıştır. Muallimler birliği şimdiden İmam ve Hatip Mektebinde bir kurs küşadına teşebbüs etmiştir. Kongre makamât-ı âliyeye arz-ı taziyeye karar vermiş verilen riyasetine Ahmet Tevfik Bey tekrar intihap olunmuştur.

Türk Ocağında Yeni Harfler İçin Ders

Türk Ocağı'nda yeni Türkçe harflerin öğretilmesi için Türk ocağında serbest dersler açılmıştır. Bu serbest dersler üç kısım üzerine mürettebedir.

Birinci kısım – Fransız veya Latin harfleriyle yazılan başka bir lisan yazısını bilenlere mahsustur.

İkinci kısım – Türkçe okuyup yazmak bilenlere mahsustur.

Üçüncü kısım - hiç okuma yazma bilmeyenlere mahsustur.

Ders saatleri her gün on yedi buçukta başlayacaktır.

Fazla tafsilat almak isteyenlerin ocak müdüriyetine müracaatları

Mütekait Harb Malulleri Derslere Başlıyor

Mütekait harp malulleri cemiyetinden:

Aziz cumhuriyet hükümetimizin feyiz ve şerefi yolunda yaptığı işaretleri harp meydanlarında da kemal-i müntedari ile kabul eyleyen cemiyetimiz yeni Türk harflerini malul gazilere öğretmek üzere ihzaratı ikmal etmiş ve bu cumartesinden itibaren cemiyet reisi Doktor İzzettin Beyin nezareti altında derslere başlamasını kararlaştırmıştır.

İskânda Kurs

Yakında iskân idaresinde memurlara yeni harfleri tedris için bir kurs kişad edilecektir.

Şirket-i Hayriyede

Şirket-i Hayriye idaresi de vapurlarının numaralarını, isimlerini yeni Türk rakam ve harfleriyle tebdile başlamıştır. Ez cümle tamirden çıkan – 71 numaralı vapurun numarasıyla “ Halas “ ismi yeni Türk harflerine kalıp edilmiştir. Diğer vapurların numara ve isimleri de fabrikada ihzar edilmekte olduğundan yakında bunlarda tebdil edilecektir. İskele levhalarıyla tarifeleri de yakında değiştirilecektir.

Bundan başka idare-i merkeziye memurları için Şirket-i Hayriye'de bir kurs açılmış ve kursa mebâiyet ve tamirat müdürü Mehmet Bey memur edilmiştir.

Diğer bilumum memurlar için açılacak olan kursu da Şirket-i Hayriye heyeti teftişye reisi İzzet Bey idare edecektir.

Gazi Hazretleri, Mütemadiyen, Yeni Harflerimizin Tashihi İle Meşgul Oluyorlar

Dün Dolmabahçe Sarayında, Şhrimizde Bulunan Mebuslara, Gazimizin Huzurlarıyla, Yeni Harflerimiz Hakkında İzahat Verildi

26 Ağustos 1928 Pazar sayfa: 1-2 numara: 1544 Cumhuriyet

Şhrimizde bulunan mebuslar, kâtip-i umumiliğinin daveti üzerine dün Dolmabahçe Sarayında Reis-i Cumhuriyet hazretlerinin huzurlarında içtima etmişler ve yeni harflerimiz hakkında İbrahim Necmi Bey tarafından verilen konferansı dinlemişlerdir.

Mebus beyler dün saat on dörtten itibaren saraya gelmeğe başlamışlar ve üst kattaki büyük salona alınmışlardır. Bu konferans için salonda tertibat alınmış, mebus beylerin verilen takriri layıkıyla takip edebilmeleri için salonun bir cephesine büyük bir siyah tahta vazi edilmiştir.

Mebus beyler tamamen geldikten sonra Reis-i Cumhuriyet Hazretleri de refakatlerinde Baş Vekil İsmet ve Meclis Reisi Kazım Paşalar Hazretleriyle Vekil Şükrü Kaya, hariciye vekili Tefik Rüştü, Maliye Vekili Saraç Oğlu Şükrü Beyler olduğu halde salona teşrif buyurmuşlardır.

İbrahim Necmi Bey, yeni harflerimizin suret-i tahrir e istimali hakkındaki takririne başlamış ve birçok harfleri, kelimeleri siyah tahta üzerine yazarak bunların tatbikatını göstermiştir.

Reis-i cumhur hazretleri verilen takriri büyük bir alaka ile takip buyurmuşlar ve birçok mebus beylerin yanlarına giderek derslerin tarz-ı tatbikatına nezaret buyurmuşlardır.

Seksenden fazla mebusun iştirak ettiği bu konferans akşam geç vakte kadar devam etmiş Reis-i Cumhur Hazretleri de salondan ayrılmamışlardır.

Devlet matbaası tarafından tab edilen alfabeden deren miktar kâfi nüsha saraya gönderilmiş ve mebus beylere tevzi edilmişlerdir.

Yeni Harfler Yıldırım Süratiyle Ta'mîm Ediliyor

Yeni harflerimizin talim ve tedrisi etrafındaki faaliyet memleketimizin her bir köşesinde yıldırım süratiyle ilerlemektedir. Memleketin her köşesinden gelen haberler yeni harflerimizin tedrisi için halkın pek büyük bir şevk ve hevesle çalıştığını bildirmektedir. Vilayet ve kaza merkezlerinin hemen kefesinde yeni harflerin tedrisi için müteaddit kurslar açılmış, binlerce halka yeni harfler talim edilmeğe başlanmıştır.

Halk Alfabe Almak İçin Tehaccüm Ediyor

Devlet matbaasında tab edilmekte bulunan kitaplardan okutacaklara mahsus olan (Alfabe) nin tabı nihayet bulmuştur. Bu günden itibaren müracaat edenlere toptan tevzi olunacaktır. Fiyatı yedi buçuk kuruştur. Okuyacaklara mahsus olan (alfabe)nin tabı bir iki gün zarfında ikmal edilecektir. Bunun fiyatı henüz tayin etmiş değildir. Matbaa müdüriyeti birçok müracaatlar karşısında kalmıştır. Ez cümle (Aydın) dan gelen telgrafta (tehacüm ve müracaatlar karşısında dükkanımı kapadım, esmanı mukabilinde 1000 adet olsun (alfabe)yi hemen gönderiniz) denilmektedir.

Emanette Açılan Kurslar

Bu günden itibaren şehremanetinde Cemiyet-i Umumiye-i Belediye salonunda yeni Trük harflerinin tedrisi için bir kurs açılacaktır. Bu kursa yeni Türk harflerini hiç bilmeyen şehremaneti memurini devam edeceklerdir. Kursta dersler şehremaneti mektubcisi Osman Nuri Bey verecektir. Bu kursta yalnız harfler öğretildikten sonra asıl esas olan kurs açılacak, imla ve sarf kaideleri okutulacaktır. O zaman bu kursa harfleri bilen memurlar da devam edeceklerdir. Şehremanetinde yeni Türk harflerini hiç bilmeyen memurların adedi ellidir. Şu'batı-ı idâriyedeki memurların listesi henüz gönderilmemiştir. Diğer taraftan şehremaneti zabıta-i belediye memurlarına mahsus olmak üzere Sultan Ahmet'te zabıta-i belediye mektebinde bir kurs daha açmıştır.

Ankara'da Açılan Kurslar

Ankara 25 (muhabir-i mahsusamızdan) – Dahiliye müsteşarı Hilmi Bey Dahiliye vekaletinde açılan kursta her akşam ders veriyor.

Diyanet işleri riyaseti ta'mîmlerini yeni harflerle yapmaktadır.

Cerrahpaşa'da Kurs

Dün Cerrahpaşa hastanesinde de, müessesinin memur ve müstahdemlerine yeni harfleri öğretmek üzere yeni bir kurs açılmış derslere başlanmıştır. Kursta dersleri Doktor Hazim, Ziya, Şükrü ve Muhterem Beyler vermektedirler.

Erkek Muallim Mektebindeki Kurs

İstanbul erkek muallim mektebi müdüriyetinden:

(1) Mektebimizde hiç okuyup yazmak bilmeyenlere mahsus olmak üzere bir tecrübe kursu açılacaktır. Tedrisat dil heyeti azasından Ahmet Cevat Bey tarafından yapılacaktır. Talip olanların mektep müdüriyetine müracaatları.

(2) Resim, el işlerine talip olanların 28 Ağustos 928 Salı günü saat onda behemehal mektepte bulunmaları.

Matbuat Cemiyetinde

Dün matbuat cemiyeti binasında bilumum matbuat müntesiplerine Türkçe harflerin talim e tedrisi için açılan kursta, cemiyet reisi Hakkı Tarık Bey tarafından ilk ders takrir edilmiştir.

Bu derslere cumartesi, pazartesi ve çarşamba günleri muntazaman devam edilecektir.

Yozgattaki Faaliyet

Yozgat 25 (A.A.) – Meclis-i umumi salonunda haftada üç gün bizzat vali tarafından memurine e halka yeni harflerimiz hakkında ders verilmektedir. Türk Ocağı ile Halk Fırkası da bir kurs açmak üzeredir. Kasabada altı dersaneli bir ilk mektep binası münakasaya konulmuştur. Yerköy, Yozgat, Boğazlıyan, Havza, maden yolları üzerinde istihzarat yapılmıştır. Yakında faaliyete geçilecektir. Memleket hastanesinin tanzim ve telvinatı hitam bulmuş ve mühim ecza e aleti temin kılınmıştır.

Mebus Beyleri Davet

Cumhuriyet Halk Fırkası Katip-i Umumisinden:

Fırkamıza mensup mebus arkadaşlarımıza Dolmabahçe sarayında yeni Türk alfabeti ve imlası hakkında verilmeğe başlanan konferansların ikincisi 27 Ağustos 928 pazartesi günü saat on beşte yine Dolmabahçe sarayında verileceğinden muhterem mebus arkadaşlarımızın teşriflerini istirham eylerim efendim.

C.H.F. Kâtip-i umumisi

Erzincan Mebusu Saffet

Halkın Yeni Meşgalesi Yeni Harflerimizdir

Yeni Harflerin Tedrisi İçin Muhtelif Yerlerde Yüzlerce Kurs Açıldı ve Derslere Başlandı

27 Ağustos 1928 pazartesi sayfa: 2 numara: 1545 Cumhuriyet

Yeni harflerimiz günden güne süratle ta'mîm etmektedir. Artık halkın her yerde yegâne meşgalesini yeni harflerimiz teşkil etmektedir. Bunun en küçük bir misali devlet matbaası tarafından tab edilen alfabenin dün birkaç saat zarfında halk tarafından kapışılmasıdır.

Maârif Emîni Muavini Fakir Bey kurslar hakkında bir muharririmize şu izahatı vermiştir:

“ – İki gün sonra müfettişler kurslarını ikmal etmiş bulunacaklardır. Bu hafta içinde her mıntıka müfettişi Türk harflerini öğretmek üzere bir kurs açacaktır. Kurslarda azami 60 muallim bulunacaktır. Talebeler fazla olduğu taktirde şubeler de açılacaktır. Her müfettiş mıntıkasındaki bütün ilk mektep muallimlerinin bu kurslara devamları mecburdur. Kurslar Beyoğlu 21, Halıcıoğlu 1 ve 2, Eyüp 37, İstanbul 13, İstanbul 5, Bakırköy 1inci mektepleriyle Emirgan, Kanlıca, Üsküdar'da Sokullu, Büyükçekmece, Çatalca, Büyükada, Kadıköy, Göztepe, Maltepe, Şile ve Ömerli ilk mekteplerinde muallimler için birer kurs açılacaktır. Bunlardan başka tatil münasebetiyle şehrimizde bulunan köy mektebi muallimleri için de Erkek Muallim Mektebinde ayrıca 200 mevcutlu bir kurs açılacaktır. Lise ve orta mektep muallimleri için de Erkek Muallim Mektebinde bir kurs açılacaktır.

Ekalliyet ve ecnebi mektep muallimleri için Beyoğlu Musevi, Aseyan liselerinde ve Kumkapı Bezciyan, Bakırköy ikinci, Kadıköy Gazi, Kanlıca ve Emirgan mekteplerinde kurslar açılacaktır.

İlk mekteplerle ecnebi ve ekalliyet mektepleri bu sene bir ay tehirle açılacaktır, lise ve orta mektep muallimleriyle talebeleri yeni harflere yabancı olmadıkları için be mektepler müteaddit zamanlarında açılacaktır.

Dil Encümenin Alfabeti

Türk Dil Encümeni tarafından tertip ve devlet matbaasında tab ve neşredilen imla ve tasrif şekillerini havi yeni Türk alfabeti eski harflerle okumak yazmak bilenlere mahsustur. Halka yeni alfabeti ve imla kavaidini öğretmek isteyenler içindir. Halk için daha basit bir şekilde ve her türlü nazariyattan azade bir alfabe dil encümeni tarafından hazırlanmıştır. Bu alfabe devlet matbaasında basılmaktadır.

Aferin Emanet Memurlarına!

Şehremanetinde yeni harflerin memurlara öğretilmesi için bir kurs açılacağını yazmıştık. Hâlbuki evvelce Latin harflerini memurların yüzde yetmiş bilmediği halde birkaç gün zarfında yeni Türk harflerini bütün memurlar öğrenmişlerdir. Bunun için yalnız harfleri öğretmek için kurs açmağa lüzum görülmemiştir. Fakat imla ve sarf kaidelerini öğretmek için umumi bir kurs açılacaktır. Emanet memurlarının yüzde biri müstesna olmak üzere cümlesi yeni harfleri öğrendikleri için şehremaneti muamelatının yavaş yavaş yeni harflerle yapılması münasip görülmektedir.

Emanette Tatbikata Başlanıyor

Şehremini Muhyiddin Bey emanette harflerin yavaş yavaş tatbik edilmesine karar vermiştir. Bunun için emanette cemiyet-i umumiye belediye salonunda bir içtima akd olunacaktır. Bu içtima şehremini Muhyiddin Bey riyaset edecek ve emanet erkânı ile şube müdürünü iştirak edecektir. Ayrıca yeni Türk harflerinin tedrisi ile meşgul olan muallimlerimizden birisi de içtima iştirak ederek bazı kaideleri öğretecektir. Bundan sonra yeni harflerin emanet muamelatında yavaş yavaş tatbiki için lazım gelen esasenat tespit edilecektir. Her şube müdürü kendi şubesi dâhilindeki muamelatta yeni harflerin tatbiki için çalışacaktır.

Gaz ve Şeker İnhisarında Bir Kurs Açılıyor

Bu günden itibaren şeker ve gaz inhisar idaresinde de yeni Türk harflerini öğretmek için bir kurs açılacaktır. Esasen idarenin ekseri memurları tamamıyla Latin harflerini tanıdıklarından birkaç derste yeni Türk harfleri öğrenilmiş olacaktır.

Ticaret Mehafilinde Mûteaddîd Kurslar Açıldı

Ticaret odasındaki kurs evvelki gün açılmış ve ilk ders verilmiştir. Bu gün de ikinci ders verilecektir. Her yerde olduğu gibi burada da Türk harfleri süratle öğrenilmektedir. Diğer taraftan isham ve kambiyo borsasındaki acenteler ekseriyetle Latin harflerini tanıdıklarından bunlar Türkçeyi öğrenmekte hiç gecikmemektedirler.

Memurları için kurs açan daireler meyânında ticaret ve zahire borsasıyla rüsumat baş müdüriyeti bulunmaktadır.

Yeni alfabeyle yazı yazmak için tayyare müdüriyetinin binası dahilinde de bir kurs açılmıştır.

Her gün meîn vakitlerde piyango müdüriyeti memurlarının iştirakiyle yeni hurufat üzerinden temrinler vesair yazılar yazılmakta, bilhassa yeni alfabenin sarfa müteallik kısımları az zamanda bu yazılara ülfet hâsıl etmişler ve dâhili muamelatta yeni hurufatla imza atmağa başlamışlardır. Piyango memurları yeni yazıyı az zamanda kemal-i sühulet ve süratle yazmağa başlamışlardır.

Otomobil Plakaları

Şehremaneti otomobil plakalarını yeni rakamlarımızla sipariş etmişti. Bu numaraların altına “ İstanbul” kelimesinin hatt-ı kûfi ile yazılmasına başlanmıştı. Yeni harflerimizin ta’ mîmi üzerine plakaların imali durdurulmuş ve İstanbul kelimesinin yeni harflerimizle “ıstambul” şeklinde yazılması tahrir etmiştir.

Mensobin-i İlmiyede Yeni Harfleri Okuyorlar

Yeni Türk harflerinin tedrisi için İstanbul müfettişliğinde de bir kurs açılmıştır. Bu kursa bütün mensobin-i ilmiye devam edecektir. Kursta derslere başlanmıştır.

Defterdarlıkta Memurin Kursu

Defterdarlıkta yeni harflerin tedrisi için dün bir kurs açılmıştır. Bu kursa 80 memur devam etmektedir. Dersleri maliye tetkik memurlarından Hamit Bey vermektedir.

Tramvay Memurları da Yeni Harfleri Öğreneceklerdir

İstanbul tramvay şirketi adetleri bin yüze baliğ olan hareket mamurlarına yeni harfleri tedris etmek üzere otuz beş kişilik bir heyet-i talimiye teşkil etmiştir. Bu muallimler yeni harfleri öğrenmektedirler. Derslere hemen her üç tramvay deposunda başlanacaktır.

Ortaköy'de Fırka Bir Kurs Açtı

Cumhuriyet halk fırkası Ortaköy ocağında Ortaköy Spor Kulübü kâtip-i umumisi Enver Bey tarafından cumartesi, pazartesi ve çarşamba günleri saat on sekizden yirmiye kadar halka meccanen yeni harflerimiz tedris edilecektir. İlk derse 27 Ağustos Pazartesi günü saat on sekizde başlanacaktır. Kursa her isteyen devam edecektir.

Bursa'da da Aynı Faaliyet

Bursa 26 (muhabir-i mahsusamızdan) – Yeni harfleri, her yerde olduğu gibi Bursa'da da fevkalade alaka tevellid etti. Halk fırkasının esaslı teşebbüsü ve vasi teşkilatı bu işe dört el ile sarılmış bulunuyor. Her ocakta bir dersane açıldığı gibi bütün devâir memurini ve hatta halkın büyük bir kitlesi harıl harıl yeni harfler ile meşgul bulunuyor.

Bu gidişle yeni harflerle yazı yazmanın pek çabuk öğrenileceği ediliyor. –
MUSÎ

Samsun'da Yeni Harflerimiz Okutuluyor

Samsun 26 (muhabir-i mahsusamızdan) – Yeni harflerimizi Samsun hanımlarımıza tedris için Hilal-i Ahmer dairesinde kurslar açmıştır. Herkes bilhassa hanımlar yeni harflerimizi öğrenmek için büyük tehlike göstermektedirler. – FUAT

İzmir’de Muhtelif Kurslarda Tedrisata Başlandı

İzmir 25 (A.A.) – İzmir belediyesi yeni harflerin tedrisi için şehrin muhtelif mahallelerinde dersaneler küşat etmiştir. Tedrisata 26 Ağustosta başlanacaktır.

Adliyede biri yeni harfleri tanıyanlara, diğeri hiç tanımayanlara mahsus iki kurs açılmıştır. Burada da pazartesi günü tedrisata başlanacaktır. Adliye vekili Beyçeşme’den avdet eylemiştir.

Kütahya’da Vali Bey Ders Veriyor

Kütahya 25 (A.A.) – Bütün devlet memurlarına yeni Türk harflerini öğretmek için bu gün meclis-i Umumi salonunda derslere başlanmıştır. Tedrisatı vali bey idare etmektedir.

İzmir’de de Kurslar Açılıyor

İzmir 26 (muhabir-i mahsusamızdan) – Yeni harfleri öğretmek için devâir-i hükümette kurslar açılmaktadır.

İlk Mektep Muallimleri ve Yeni Harflerimiz

Cumartesi Günü Her Yerde Muallim Kursları Açılacak

28 Ağustos 1928 Salı numara: 1546 sayfa: 1-2

Cumhuriyet

Bilumum ilk mektep muallimlerimize yeni harflerin tedrisine 1 Eylül Cumartesi günü başlanacaktır. Tedrisat için lazım gelen ihzarat ikmal olunmuş, ders mıntıkalarıyla muallimleri de tespit edilmiştir.

Muallimlerin bu kurslara devamları mecburi olacak ve derslerde yoklama yapılacaktır. Kurslarda ders sonunda imtihanlar icra edilecek ve imtihanda muvaffak olamayan muallimler kadro harici yapılacaktır. Kursların mıntıkları ve muallimleri şu suretle yirmi bir mıntıka üzerine tespit edilmiştir:

İstanbul 13üncü mektebinde müfettiş Müfit, 5inci mektebinde müfettiş Cemal, 28inci mektebinde müfettiş Nuri, Beşiktaş 21inci mektebinde Recep Nuri, Kasımpaşa 9uncu mektebinde Hamid Nazım, Bakırköy 1inci mektebinde müfettiş Sâi beyler Anadolu sahilinde Kanlıca Mektebinde Kıymet Hanım, Üsküdar'da 15inci mektepte İzzet, Kadıköy Gazi Mektebinde Saffet, Göztepe'de birinci mektebinde müfettiş Ziya, adalar mıntukasında büyük adalarda müfettiş Ruhi, Şile merkez mektebinde Ömer Lütfi, Çatalca merkez mektebinde Süleyman Şevket, Silivri merkez mektebinde Muharrem beyler ders verecektir. Ecnebi ve ekalliyet mektepleri muallimleri için de İstanbul Fener Rum Mektebinde Mahmut Nedim, Kumkapı Bezciyan Mektebinde Fuat, Eseau Mektebinde Zeki, Zapiyon mektebinde Zeki, Musevi mektebinde Ruhi beyler ders vereceklerdir. Köy kaza muallimi olup elyevm İstanbul'da bulunan muallimlerde bu kurslara iştirak edeceklerdir.

Bu sene talebe kayıt kabulüne 1 Teşrin-i evvelde başlanacaktır. Bu sene ilk mekteplerde tedrisata 15 Teşrin-i evvelde başlanması için vekaletten emir gelmiştir.

Yeni Harfler Hakkında Konferans

Yeni harflerimizin kabulü sebepleri hakkında darülfünun müderrislerinden Mehmet Ali Bey tarafından Çarşamba günü saat 18de darülfünun konferans salonunda bir konferans verilecektir. Salona mikrofon konacak Beyazıt Meydanında da dinlenilecektir.

Emanette Ta'mîmler Yeni Harflerle Yazılıyor

Şehremanette ufak ta'mîmlerin şimdiden yeni harflerimizle yazılmasına başlanmıştır.

Rüsumat Tatbikat Mektebinde

Rüsumat idaresinin tatbikat mektebinde de Türk harflerinin tedrisi için bir kurs açılmıştır. Bu kursta talebeler az zaman içinde yeni Türk alfabe ve gramerini öğreneceklerdir.

Şeker ve Gaz İnhisarında

Şeker ve gaz inhisarındaki kursta derslere başlanmıştır. Kursları bâbânzâde Şükrü Beyle Saffet Hanım idare etmektedir.

Ticaret Odasında

Ticaret odasındaki dersleri Celal Esat Bey idare etmektedir.

Kayseri’de

Kayseri 26 (A.A.) – Yeni Türk harflerinin memurine tedrisi için hükümet dairesinde bir kurs açılmıştır. Halk fırkası ve Türk ocağı da yarın kurs açacaktır. Mülhakatta da kurslar açılmıştır.

Gümüşhane’de

Gümüşhane 26 (A.A.) – Muallim ve memurlarla halka yeni harflerimizi öğretmek maksadıyla merkez ve mülhakatta kurslar açılmıştır.

Trabzon’da

Trabzon 27 (muhabir-i mahsusamızdan) – bu gün memurin için yeni harfleri öğretme kursu merasim ile küşat edildi.

Çorum’da

Çorum 27 (hususî) – Merkez vilayet “be” kursunda Müdür Behram Lütfü bey tarafından yeni harflerimizin tedrisine başlanmıştır. - Şevket

Bilecik’te

Bilecik Türk Ocağı binasında Muallimler Birliği ile beraber yeni Türk yazısı tedrisatına başlanılmış ve rağbet fevkalade olduğundan ikinci bir dersane açılmasına mecburiyet hâsıl olmuştur.

İzmir’de

İzmir 27 (muhabir-i mahsusamızdan) – Şehrimizdeki muallimler bu gün içtima ederek yeni harflerin tedrisi etrafında müzakerede bulundular. Muallimler için eylülün birinde kurs açılacak, Fransızca muallimi Ali Rıza, müfettiş Asım ve İsmet Beyler muallimlere muallimlik yapacaktır.

Devair-i hükümette de kurslar açıldı, memurların tedrisine devam ediliyor.

Bergama Türk Ocağı altı dersane, Ödemiş Türk Ocağı dokuz dersane açtılar. Yeni harflerin tedrisine geceli gündüzlü çalışıyor.

Fırka yalılar mahfilinde açtığı kursa halkı davet etmektedir. Halk yeni harflere karşı büyük bir heves izhar etmektedir.

Ordu’da

Ordu 27 (hususî) – Ocağımız yeni harflerimiz hakkında tedrisata başlamıştır. Ocağın bütün oda ve salonları dersane halindedir. Tedrisat oda mektep müdür muavini İbrahim ve Ankara hukukundan Vahap Beyler tarafından yapılmaktadır.

Türk Ocağı Kâtip-i umumisi

Şükrü

Dârulfûnundâ Harf Seferberliği (Başlığın Bu Kısmı Latin Harfi İle Yazılmış)

Darülfünunda Tedrisat Yeni Türk Harfleriyle Olacaktır, İstılahlar Hazırlanıyor

Neş’et Ömer Beyin Beyanati (Başlığın Bu Kısmı Latin Harfi İle Yazılmış)

29 Ağustos 1928 Çarşamba numara: 1547 sayfa: 1-4

Cumhuriyet

Dil heyeti dün öğleden sonra devlet matbaasında içtima etmiştir. Heyet, vücuda getirilmekte olan muazzam Türk lügati hakkında bazı müzakeratta bulunmuştur. İmla

lügatinin bidayette (40-30) bin kelime üzerine tertip edilmesi düşünölmüştü. Dünkü içtimada yeni lügatin altmış bin kelimededen mürekkep olması takrir etmiştir.

Yeni Türk lügati me'nus bütün kelimeleri ihtiva edecektir.

Türk lügatinin mühim bir kısmı ikmal edilmiş ve ilk numroları taba verilmiştir. Teşrin-i evvel bidayete kadar lügatin ikmaline çalışılmaktadır.

Darülfünunda Harf Seferberliği

Darülfünun emini Neşet Ömer Bey dün kendisini ziyaret eden bir muharririmize yeni harflerin kabulü münasebetiyle şu beyanatta bulunmuştur:

“ – Harf inkılâbı lisan ve edebiyatımıza tesir ettiği kadar ilim ve fennimiz üzerinde de müessir olacak ve riyaziyat, tabiat, biyoloji, tıp ve felsefe gibi ilimler de bundan sonra lisanımızda mükemmel surette tedvin edilebilir bir hale gelecektir. Ulum-u tıbbiye, tıp ve felsefeye ait ıstılahlar gündən güne çoğalıyor. Bunların Arapça ve Acemceden alarak uydurduğumuz kelime ve terkipler ile ifadesine imkân kalmıyordu. Avrupalıların Latince veya Yunanca aslılarından alıp icat ettikleri kelimelerde eski Arap harfleriyle doğru okunması mümkün olmuyordu. Bir ilmin layıkıyla tedvini ancak mükemmel bir ilim lisanıyla kabildir; yeni hadiseleri kısaca ve iltibassız bir suretten ve beynelmilel ilim lisanına yakın kelimeler ile ifade etmekle mümkün olur. İstılah, ilimde terakki ve tekâmülün anahtarıdır; bunsuz terakki olamaz. Şimdiye kadar eskimiş ve müstehase haline gelmiş Arap harflerinden dolayı Türk lisanı gibi canlı, basit ve güzel bir lisanda bile bir kamus-u ulum yapmağa imkân hâsıl olmadı. Yeni harfler yeni Türk âleminin müstakbelde ilim ve fenne hizmet edebilmesini de temin etmiş olacaktır. En koyu e mutaassıp lisancılarının bile bu mesut ve rehakar inkılâptan memnuniyet ve haz duyacaklarına eminim. İstılahların mukabilini bulmak için neler çekildiğini darülfünun profesörlerinden sorunuz. Eslâf Bey hatalı olarak kuru bir mantığın esiri ve bu mantık kurbanı oldular. Türkçede en evvel vazi' edilen ulüm-u riyâziye ıstılahlarını göz önüne getiriniz. Bunların Arapça ve Acemce kâğıtlarıyla tertip-i lisanımızın beğenisine ve milli ahengine ne kadar yabancı kaldığını anlarsınız. Tıp tedrisinin Fransızcadan Türkçeye

tebdilinden vazî' edilen ıstılahların bile ne kadar hata âlud ve gülünç olduklarını düşünürsek ve bu ilim müntesiplerinin her gün beynelmilel ıstılahat ile konuştuğunu nazar-ı itibara alırsak bu kelimelerin güzel lisanımızda yer tutamadığını ve imtizaç edemediği kolayca meydana çıkar. Senelerden beri her mütefekkeri düşündüren ve her ilim adamını ıstıraplar içinde bırakan bu muazzam meseleyi bilâ tereddüt halledecek ancak bir daha, bir dimağ vardı. O daha milli ve muâşiri? vicdanın şahikasında büyük istikameti kemal-i ulviyet ve ispatla gösterdi. Büyük halaskar milletin hayat ve saadetini kurtardığı gibi lisanımızda esaretten kurtardı. Bu gün darülfünunun her fakültesi tam seferber hale gelmiştir.

1 – Edebiyat Fakültesi lisaniyat hocaları bu mesele ile ciddi surette uğraşmağa başladı. Coğrafya enstitüsü memleket, şehir ve dağ ilah. . gibi isimlerin nasıl yazılması hakkında tetkikatta bulunuyorlar. Ve bu bâbda beynelmilel coğrafya kongrelerinin mukarreratını tetbiğ ederek fikirlerini dil encümenine bildirmek üzere dirler.

2 – Darülfünunda muhtelif ulûma müntesip müderrislerden mürekkep bir ilmi ıstılahlar kâmusu encümeni teşkil etti. Bu encümen ilmi ıstılahlarımızı tespit ederek derhal yeni Türk harfleriyle bir kâmus şeklinde neşretmeğe başlayacaktır.

3- Tertibi hitama eren tıp ıstılahları kamusu da yeni harflerimiz ile tertip edilmektedir. Bunun birinci forması yakında intişar ediyor. Tıp ıstılahatı her milletin kullandığı tarzda Latince'den alınacak ve bu suretle genç dimağlar basit ve muhtelif mukabil tabirat bellemek külfetinden verasete kalacaktır.

4- Eski metinler içinde hangilerinin müsteacilen yeni harflerle tabî ve elzem görünüyorsa bunlardan tefrika intihap edilerek sıra ile ve derhal tabî edilecektir.

6 – Bundan sonra darülfünunda tedrisat yeni harflerle olacaktır. Talebeyi alıştırmak için ders kitaplarıyla notların hazırlanmış olanları derhal maârif vekâletine gönderilerek yeni harfler ile tabî edilecek e şimdiden talebe için nazar-ı dikkati câb meseleleri ile bazı temellerin yeni harflerle tertip edilmiş broşürler halinde intişarı

tahtı-ı temin olunmuştur. Elhasıl darülfünun harf inkılâbının ehemmiyet derecesini müdrük olarak işe sarılmış ve bunun ta'mîmi kendisine yüksek, milli vatani bir amde ittihaz etmiştir.

Edebiyat Müntesiplerinin İçtimaı

Dün Sınaîyi-i Nefise Birliği merkezinde içtima ve kongre eksersi teşkil etmediği için hususi mahiyette fikirlerini teati eden edebiyat müntesipleri, yeni Türk harfleri münasebetiyle Türk dilinin sadeleşmeğe doğru aldığı cereyanı kutlandırmak ve Türkçeyi Arapça, Acemcenin terkiplerini iştikaklarına ait kayıtlardan kurtarmak lüzumunda itikâf etmişlerdir.

İçtimada bulunanlar bütün yazı yazarların bu esas dâhilinde çalıştıkları takdirde yeni Türk harflerinin bütün doğacak menfaatleri daha çabuk tahkik edebileceklerine kanidirler.

Samsun 28 (Muhabir-İ Mahsusamızdan)

Samsun vilayet Kazım Paşa tarafından cevaba yazılmış bir telgraf namede yeni harflerimizin konulduğunu tesadüfen telgrafhanede gördüm. Vilayetteki bütün zümrelerin, mekteplerin, müessesatın memurların ve polislerin yeni harfleri az zamanda öğrenmeleri için son derece gayret eden Vali Kazım Paşa bilhassa telgraf muhabere memurlarına bu harfleri müstacelen öğretmek için beladet meşgul olmaktadır.

Fuat

Keban 26 – Yeni Türk Harfleri

Kazamızda büyük alakayla karşılanmıştır. Yazma bilmeyenler arasında da öğrenmek için bir heves vardır. Kaymakam Nihat Bey kaza memurları ile ahaliye yeni harflerin fevâidini öğretmektedir: tedrisatı beladet der ahde ederek bu günden itibaren harflerin talimine başlamıştır.

Hilal-i Ahmer Reisi Hamdi

Malatya 28 (A.A.)

– Yeni Türk harflerini köylere kadar teşmili suretiyle halkta serian öğretilmesi için tedbir alınması vilayetçe mülhakata ta'mîm olunmuştur. Merkez vilayette memurlara mahsus bir kurs açıldığı gibi halk için de müteaddit kurslar açılmış ve dünden itibaren tedrisata başlanmıştır. Halk yeni hurufatı öğrenmek için büyük tehlike göstermektedir.

Kütahya 27 (A.A.)

- Resmi dairelerdeki ocaklarında şimdilik altı kurs açılmıştır. Halktaki şok ve tehâlike pâyansızdır.

Adana 27 (A.A.)

- Bu gün ocak bahçesinde mıntika maârif emini İsmail Habip Bay tarafından yeni harflerimiz hakkında bir konferans verilmiştir.

Habip Bey yeni harflerin faydasını misallerle isabetten sonra Arap ulemasından birinin sözünü hatırlatmış ve demiştir ki: “ Bana bir elifba veriniz ki size bir millet vereyim.” Diyen âleme en fiili cevap Türk milletine yeni Türk elifbasını veren dahi Mustafa Kemaldir.”

Türk Ocağında beş günden beri devam eden kurs müdavimleri ekseriyeti okuyup yazmak bilmeyen olduğu halde üç yüze yakındır. Maârif emaneti beş altı yerde yeni kurslar açmak üzeredir. Memlekette yeni harfleri öğrenmek üzere ve hevesiyle yanıp tutuşanlar “ Yedi yaşından yetmişe kadar.” sözü ile ifade edilebilirler.

Kadıköy Kadın Yurdunda

Kadıköy kadın yurdundan: Kadıköy kadın yurdunun, yeni Türk harflerinin tedrisi için hanımlara küşat ettiği mecabı kursa kayıt muamelesine Kadıköy Halk Fırkasında devam edilmektedir. Kayıt edilen hanım efendi ve hanım kızların,

tedrisata başlanmak ve ders programını hazırlamak için (1) Eylül 1928 Cumartesi günü saat beşte Mühürdarda (8)inci mektepte şube Avni ve Kazım Sevinç Beye müracaatları rica olunur.

Düzce Türk Ocağında İlk Ders

Düzce 20- Çalışkan kaymakamımız Orhan Sami Bey'in nezareti altında Türk Ocağında yeni Türk harfleri okuma ve yazma kursu açılarak ilk ders kaymakam tarafından okutuldu. Dershane büyük bir izdiham içindeydi. Halkımızın ve gençlerimizin bu hakiki tecdit etrafında gösterdikleri çok derin alakayı namütenahi şükranla bildirirken milli heyecanlarımızla kabaran göğsümüzün büyük Gazimize sunduğu tazimat müntedariye ilaveten arz etmeyi vazifelerimizin en yücresi telakki eylemekteyiz.

Düzce Türk Ocağı Reisi RIZA

İzmir'de Muallimler İçin Kurslar Açıldı

İzmir 28 (muhabir-i mahsusamızdan) – Yeni harfler için açılan kurslara mülhakat muallimleri iştirak edeceklerdir. Müskirat inhisarı memurlarına yeni harfleri derhal öğrenmeleri lüzumu tebliğ edilmiştir.

Yeni Harflerimiz

31 Ağustos 1928 Cuma numara 1549 sayfa:1-2 Cumhuriyet

Şimdi Her Yerde Herkes Yeni Harflerimizle Meşgul Oluyor

Yeni harflerimiz memlekette esaslı surette ta'mîm etmiştir. Şimdi her yerde eski, hurda Arap harfleri mevkiini yeni Türk harflerine vermektedir. Halk yeni harfleri benimsemiş ve şimdiden her yerde isti'mâle başlamıştır.

Tramvay Şirketi tramvaylardaki tabelaları yeni harflerimizle tebdil ettiği gibi birĐok mÜessesat da kapılarındaki tabelaları yeni Türk harfleriyle yazmağa başlamışlardır.

Tarsusta

Tarsus 30 (muhabir-i mahsusamızdan) – Yeni Türk harflerinin halka öğretilmesi için Türk Ocağında, orta mektepte bir kurs açıldı ve tedrisata başlandı.

Ferah Sinemada Verilecek Dersler

Ferah sinema müdüriyetinden:

- 1- Dil encümeni azasından Muallim Ahmet Cevat Bey tarafından fahriyen her cumartesi ve Çarşamba günleri hiç bilmeyenlere yeni harfler gösterilecektir.
- 2- Dersler için hiçbir suretle hiçbir ücret alınmayacağı gibi sinemaya kalmak mecburiyeti de yoktur.
- 3- Beş derse muntazaman devam eden bir defa sinemadan da bila ücret istifade edecektir.
- 4- Çabuk öğrenenlere muhtelif mükâfatlar verilecektir.

Kırklarelinde

Kırklareli 30 – Kırklareli ve mülhakatı halk firkaları ile Türk ocakları ve muallim birliklerinde, devâir-i resmîyede açılan kurslarda süratle yeni harflerimizin tedrisine devam edilmektedir. Kurslara devam eden halkın yeni harflerimizin öğrenilmesi hususunda gösterdiği alaka ve muvaffakiyet Şayan-ı memnuniyettir. Bu rağbet ve alakaya göre, pek yakın zamanda yeni harflerle okuyup yazmak imkânı hâsil olacaktır.

Belediye Reisi HÜSEYİN

İnegölde

İnegöl 18 (muhabir-i mahsusamızdan) – Bir haftadan beri kasabamızda Türk Ocağı ve Halk Fırkası tarafından yeni harflerimiz için açılan kurslara genç ihtiyar halkımız devam etmekte, devâir-i müessesâtteki Arapça harflerle yazılan levhalar kaldırılarak yeni harflerimizle yazdırılmaktadır.

Ahmet NURİ

Harf Seferberliği (Bu Başlık Latin Harfleri İle Yazılmış)

Maârif Müfettişleri, Muallimler ve Halk İçin Açılan Kurslar

1 Eylül 1928 Cumartesi numara: 1550 sayfa:2 Cumhuriyet

Maârif müfettişleri için açılan kurs devam etmektedir. Muallimler kursu da nihayet 15 güne kadar ikmal edilecek ve halk fırkası tarafından da nahiye merkezlerinden halka mahsus kurslar açılacaktır.

Muallim kursunu ikmal eden muallimler kendi buldukları mahallerdeki fırka merkezlerinde de tedrisat yapacaklardır.

Beyoğlu Halk Fırkasında Kurs

Cumhuriyet Halk Fırkası Beyoğlu merkezinde yeni harflerimizin halka tedrisi için fırka müfettişi ve İstanbul mebusu Hakkı Şinasi'nin tespiti ile bu günden itibaren yeni bir kurs küşat edilecektir.

Yeni kursta dersler İbrahim Necmi Bey tarafından verilecektir.

Yeni Harflerimiz Süratle Öğreniliyor

Trabzon 31 (muhabir-i mahsusamızdan) – Temelleri atılan lisan inkılabının, milletin ruhunda husule getirdiği derin ve samimi heyecanları tasvir etmek mümkün

değildir. İtilayı mucip her hareket Türk milletinin temiz kalbinde büyük meserretler tevfid ediyor. Türk milleti hür yaşamağı ve muvaffakiyetler yolunda yürümeğe kendisine bir hayat amdesi ittihaz etmiştir. İnkılâpçı nesil büyük ve dahi inkılâpçının büyük inkılâplarına hürmetle ve muhabbetle merbuttur. Şark ve sahil vilayetleri ellişer bin alfabe sipariş ettiler. – ŞEMSETTİN

Alaşehir 31 – Alaşehir Türk Ocağında dört muallim tarafından yeni Türk harfleri tedrisata başlanmıştır. Hevesle çalışılmaktadır.

Yeni Harflerimizin Ta'mîmi

Muallimlere Açılan Kurslarda Dün Tedrisata Başlandı

2 Eylül 1928 Pazar numara: 1551 sayfa: 2 Cumhuriyet

Yeni harflerimiz artık günün ve halkın meşgalesi haline gelmiştir. Her gün vapurlarda, tramvaylarda yeni harfler üzerine münakaşa yapan, yeni harflerle mektup yazan binlerce kişiye tesadüf edilmektedir.

İlk tedrisat müfettişlerine yeni harfleri öğretmek üzere erkek muallim mektebinde açılan kursun tedrisatı bu gün bitecektir.

Dün saat dokuzda ilk ve ecnebi mektep Türkçe hocaları için muhtelif kurslar açılmış ve bu kurslarda tedrisata başlanmıştır. Kurslarda tedrisat haftanın muayyen günlerinde icra edilecektir.

İlk mektep muallimleri için İstanbul 13, 5, 28 Beşiktaş 21, Kasımpaşa 9, Bakırköy 1, Üsküdar 15inci mektepleriyle Kanlıca, Kadıköy'de Gazi, Göztepe, Büyükkada, Şile, Çatalca, Silivri mekteplerinde; ecnebi ve ekalliyet mektepleri muallimleri için de Fener Rum, Kumkapı Bezciyan, Aseyan, Japon ve Musevi liselerinde açılmıştır.

Vilayette Yeni Harflerimizin Tedrisi

İskân Müdürü Hüseyin Bey İskân memurlarına her gün saat-1 mesai haricinde birer saat yeni harflerimizi tedarik etmektedir. Bunun için iskan dairesine siyah bir tahta getirilmiştir. Tahsin Bey tahta üzerinde memurlara izahat vermektedir.

İnegöl'de Levhalar Değiştiriliyor

İnegöl 30 Ağustos (A.A.) – Yeni harflerimizin tedrisi için Türk ocağı Cumhuriyet Halk Fırkası tarafından açılan kurslara devam hususunda genç ve ihtiyar bütün halk-ı canipten tehalluk gösterilmektedir. Devâir ve müessesatta Arap harfleriyle yazılan levhalar kaldırılarak yeni harflerimizle yazılmaktadır.

Kırklarelinde Gece Gündüz Çalışıyorlar

Kırklareli muhitinde yirmi günden beri vilayetçe, resmi ve umumi mehafilce alınan tertibatla halkımızın arzusuna tercüman olarak umumi vilayette merkez ve mülhakatta hükümet konakları daireleri, halk fırkası şubeleri, Türk Ocakları, muallimler birliği binalarında gece gündüz umumi yeni harflerimizin tedrisi devam etmekte ahamız hararetle, muhabbetle ve sühûletle öğrenmektedirler.

Kırklareli Halk Fırkası Reisi Hüseyin

Gediz'de Dershaneler Açıldı

Gediz 30 (A.A.) – Türk Ocağı tarafından açılan dershanelerde 24 ağustostan beri muvaffakiyet elde etmişlerdir.

Sinoptaki Kursu Halkın Alakası

Sinop 1 (muhabir-i mahsusamızdan) – Bir eylülünden itibaren burada muallimler birliği tarafından saat dokuzdan on bir buçuğa kadar yeni Türk harflerini öğretmek üzere bir kurs açılmış ve halk bu kursa pek büyük bir alaka ve heyecanla devam etmeğe başlamıştır.

Şemsettin SAMİ

Söğüt Belediyesi İlanlarını Yeni Harflerle Yazıyor

Söğüt 31 (A.A.) Herkes yeni Türk harfleriyle meşguldür. Belediye ilanlarını yeni harflerle yazdırmaktadır.

Muğla'da Da Kurslar Açıldı

Muğla 1 (A.A.) Bu günden itibaren Muğla vilayetinin beş kazasında bütün muallimlere yeni harflerin tedrisi için kurslar açılmıştır.

Yeni Harfler Memleketin Her Tarfında Aynı Süratle Öğreniyorlar

Her Tarafta Muhtelif Kurslar Açıldı (Bu Başlık Latin Harfleri İle Yazılmıştır.)

3 Eylül 1928 Pazar numara: 1552 sayfa:1 Cumhuriyet

Yeni Türk harfleri İstanbul'da olduğu kadar memleketimizin her tarafında aynı suretle ta'mîm etmektedir. Çorum vilayetinde de muhtelif kurslar açılmıştır. Muallimler için Çorum'da açılan "b" kursuna bütün muallimler iştirak etmişler ve dersleri dikkatle takip etmeğe başlamışlardır.

Diğer vilayetlerde kazalar, nahiye ve köylerde muhtelif kurslar açılmış ve tedrisata başlamışlardır. Bu sene mekteplerde yeni harflerin tedrisi için bütün hazırlıklar yapılmıştır.

İstanbul'da açılan kurslarda da derslere devam edilmektedir. Bu kursların bir kısmı on beş günde bitecektir.

Şehremanetinde, İki Kurs Açılacak

Şehremaneti memurları için emanette iki kurs açılacaktır. Bu kursun biri harfleri tanıyanlara, diğeri de harfleri hiç tanımayanlara mahsus olacaktır. Kurslar hakkında bir karar vermek üzere Çarşamba günü saat on dörtte emanette bir içtima akdedilecektir. Bu içtima bütünü emanet müdürünü iştirak edecektir.

Halk Dershaneleri Açıldı

Cumhuriyet Halk Fırkasının muhtelif yerlerde yeni harfleri öğrenmek üzere dershaneler açacağını yazmıştık. Dün fırka mu'temedlerinin iştiraki ile firkada bir içtima akd edilmiş ve dershanelerle görüşülmüştür. Bir haftaya kadar bütün dershaneleri açılmış bulunacaktır. Bu dershanelere halktan her isteyen para vermeden iştirak edebileceklerdir.

Adliyede Bir Kurs Açılıyor

Adliye memurlarına yeni harfleri öğretmek üzere Perşembe günü bir kurs açılacaktır. Harfleri hiç bilmeyenlerle biraz bilenler tefrik edilerek tedrisata başlanacaktır.

Yeni Harflerimizi Tâimim (Bu Başlık Latin Harfleri İle Yazılmış)

Mevcut kursların miktarı altmışı tecavüz etmiştir. Yeniden şubeler açılmaktadır

5 Eylül 1928 Çarşamba numara: 1554 sayfa:2 Cumhuriyet

Maârif vekâleti müfettiş-i umûmîleri dün emanet binasında maârif emaneti muavini Fikri Bey'in iştirakiyle bir içtima akdetmiştir. Bu içtimada yeni harflerin orta mektep, muallim mektebi ve liselerimizdeki suret-i tatbikine dair bazı mesâil görüşülmüş ve bazı mukarrerat ittihaz edilmiştir. Müfettiş-i umumiler bu gün, yahut yarın da bir içtima akd ederek yeni harflerin suret-i tatbiki hakkında esaslı mukarrerat ittihaz edeceklerdir.

Muallimler için açılan kurslarda dün üçüncü ders verilmiştir. Elyevm mevcut olan kursların miktarı altmışı tecavüz etiği halde yeniden şubeler açılmaktadır.

Muallimler mutlaka mekteplerinin bulunduğu mıntıkadaki kursa gitmeğe mecbur tutulmamaktadır.

İş Bankası Kursu

İş bankası memurlarına yeni harflerle yazı ve sarf talimi için bir kurs açmış ve dünden itibaren tedrisata mübaşeret edilmiştir.

Devlet Matbaasının Faaliyeti

Devlet matbaasında tab edilip tevzi edilen dil encümeninin sarf vapurunun mevcudu kalmamış olduğundan yeniden tabına başlanmıştır.

Sarf ve imla şekillerini muhtevi alfabeden şimdiye kadar meccanen yirmi beş bin adet tevzi olunmuş ve elli yedi bin adet satılmıştır.

Halk alfabesinden de yetmiş beş bin tane meccanen ve yirmi bin tane de ücret mukabilinde tevzi edilmiştir.

Dil encümenince tertip ve hazır edilen halk için kıraat kitabının tabı birkaç güne kadar ikmal edilmek üzeredir.

Musahhihler Kursu

Matbaada musahhihler için de bir kurs açılacaktır. Maârif vekâleti talim ve terbiye heyetince küşadına karar verilen bu kursta muvaffak olanlar maârif vekâletince ehliyetname verilecektir. Şimdiye kadar kaydedilenlerin miktarı 38 i bulmuştur. Müracaat edenler miyânında elan musahhihlik ile meşgul olanlardan ancak iki, üç kişi vardır.

Kitapçıların İçtimai

Kitapçılar, eski harflerle basılan kitapların ne olacağını düşünerek dün içtima etmişler ve makâmât-ı âliyye müracaata kararvermişlerdir.

Dün içtima eden kitapçılar miyânında bilhassa mektep kitapları mevcuttur.

Vilayette Levhalar Değişti

İstanbul Vilayeti levhasının yeni harflerle yazılması için Vali vekili bey emir vermiştir. Kezalik Vali konağının levhası da yeni harflerle yazılmıştır.

Devaire ait diğer levhalar da hepsi yeni harflerle tebdil edilecektir.

Vilayet gazetesinin başlığı da yeni harflerle tebdil edilmişti

Ankara'da Yeni Harfler Şenliği

Ankara 4 (muhabir-i mahsusamızdan) – Himaye-i etfal Ankara merkezi şehremini Âsaf Bey'in riyasetinde Perşembe günü toplanarak yeni harfler şenliği yapacaktır. Sokaklara harfleri muhtevi levhalar talik ve her şey yeni harfler üzerine tertip edilecektir. O gün bahçedeki şenliğe iştirak edenler yeni harfleri öğrenmiş oldukları halde döneceklerdir.

Meb'ûslara Düşen Vazîfe (Bu Başlık Latin Harfleri İle Yazılmış)

Bütün Mebuslara Daire-i İntihabiyelerine Giderek Yeni Harflere Dair Konferanslar Vereceklerdir

6 Eylül 1928 Perşembe numara: 1555 sayfa: 2 Cumhuriyet

Cumhuriyet Halk Fırkası umûmî riyâset-i celîlesinin arzularına tevfiқан fırka kâtip-i umûmîliği Cumhuriyet Halk Fırkasına mensup mebus bey efendilere dünkü 5 Eylül 928 tarihinde ta'mîmen bir mektup göndermiş ve bunda mebus bey efendilerin daire-i intihabiyelerine vukuu tabi olan seyahatleri esnasında yeni Türk harflerimizin öğrenilmesi ve öğretilmesi hususunda bilcümle müntahaplarına azami muavenette

bulunmalarını ve bilhassa bu alfabenin öz Türk malı olup zengin ve ahenktar Türkçemizi ancak bu harflerle en iyi bir surette yazıp ve okumak mümkün olduğunun muhterem halkımıza ifham ve izah edilmesini rica eylemiştir.

Aldığımız habere göre muhterem mebuslarımız önümüzdeki günlerde intihap-ı dairelerine gitmeğe ve Büyük Millet Meclisi açılmazdan evvel bu çok şerefli ve feyizkar vazifelerini de îfâya azim bulunmaktadırlar.

İstanbul mebuslarının bir kısmı İstanbul'da kalacak bir kısmı da daire-i intihabiyelerine dâhil olan Şile, Ömerli, ve diğer mülhakata gideceklerdir.

Fırka Kursları Açılıyor

Cumhuriyet Halk Fırkasının mu'temedler için açtığı kurs dün bitmiştir. Bunun için gelecek haftadan itibaren halk dersaneleri açılacaktır. Bütün halk dersaneleri yeni harfleri öğretmekle meşgul olacaklardır. Kurslarda geceleri ders verilecek ve buraya kadın erkek her isteyen devam edebilecektir. Fırka ocaklarında müsait yeri olmayan yerlerde mekteplerden istifade edebileceklerdir.

Şehremanetinde Faaliyet

Dün şehremanetinde şehremini Muhyiddin Bey'in riyasetinde yeni harflerimizin tatbiki için büyük bir içtima akdedilmiştir. Bu içtimaa bütün şehremini müdürleriyle belediye müdürânı, muavinleri, mümeyyizler ve baş kâtipler iştirak etmişlerdir. İçtimada yüz kişi bulunmuştur. Şehremini Muhyiddin Bey kürsüye çıkarak yeni harflerimizin ta'mîm ve tatbiki için hâssaten şu beyanatta bulunmuştur:

“ – Harf inkılâbının ehemmiyetini hepiniz taktir edersiniz. İstanbul şehremanetinin bütün vilayet belediyelerine rehber olması lazımdır. Biz her yerde el ayak olalım. Bunun için asgari bir vakitte yeni Türk harflerini tanımak, yazmak ve okumak lazımdır ki tatbikata geçebilelim. Ben her gün kaligrafi ve kıraat için çalışıyorum ki bir an evvel mükemmel öğreneyim diye. . Her dairenin şefleri de kendileri bilmiyorlarsa hemen öğrenip muhitindekilere icra-i tesir ederek onlara bizzat öğretmelidirler. Bütün arkadaşlarımdan bir an evvel yeni harflerin tatbikatına

geçilmesini bilhassa rica ederim. Bu işin İstanbul'a yakışacak bir şekilde yapılması lazımdır.”

Müteakiben müdiran harflerin ve suret-i tatbiki ve kurslar hakkında bir saat kadar müzakeratta bulunmuşlardır. Müteakiben yeni harflerin tatbiki için lazım gelen esasatı tespit etmek üzere bir encümen teşkil edilmiştir. Bu encümen emanet muavinlerinden birinin riyasetinde Mektupçu Osman Nuri, ihsâiyat müdürü Sait, Beyazı dairesi müdürü Kadri ve Beyoğlu müdürü Hazım Beylerden mürekkeptir.

Emanet kâtiplerinden biri de kitâbat ve vazifesini görecektir. Encümen müzakeratını birkaç gün sonra toplanacak olan heyet-i umumiye ye bildirecektir. Emanette muhtelif kurslar açılacak ve bir ay sonra muamelatta hemen tatbika başlanacaktır.

Maârif Emîni Geldi

Birkaç gün evvel Ankara'ya giden Maarif Emîni Behçet Bey dün şehrimize avdet etmiştir. Behçet Bey halli icap eden bazı işleri haletliğini, yeni harflerin bu sene ecnebi mekteplerinde de tedris edileceğini söylemiştir.

Bu sene yeni harflerin mekteplerde tedrisi için mektepler 15 Teşrin-i evvelde açılacaktır. Hâlbuki bazı ecnebi mekteplerin talimatnamesine nazaran mekteplerin nısf-ı ahirinde açılması icap etmektedir. Maarif emaneti vekaletе müracaat ederek bu kâbil mektepler hakkında yapılacak muameleyi istizan etmiştir. Kuvvetle temcin edildiğine nazaran mekteplerde tedrisat 15 Eylülde başlayacaktır.

Mekteplerde Tedrisat

Mekteplerde bu sene Türkçe dersleri yeni harflerle okutulacak ve mütebaki dersler listesi mucibince yalnız bu seneye mahsus olmak üzere eski kitaplardan tedris edilecektir. Devlet matbaası gelecek sene-i dersiye bedayetine kadar bilumum mektep kitaplarını yeni harflerle tab ve hazır etmiş bulunacaktır.

Anadolu Demir Yollarında Kurs

Anadolu Demir Yolları İdaresi'nde memurin ve müstahdemine yeni harflerimizin tedrisi için ahiren yeni bir kurs açılmıştır.

Bu kurs, idare-i teftiş dairesi memurlarından İlhami Bey'in idaresindedir.

Kursu muvaffakiyetle ikmal eden memurlardan bazıları da Ankara ve Yenice'ye kadar olan hatlar üzerindeki muvaffak memur ve müstahdemlerine yeni harfleri tedris edeceklerdir.

Bundan maada idarenin Eskişehir fabrikasındaki şimendifer memurlarının çocuklarını okutmak üzere tesis edilen " Aile mektebi " nde de ayrıca yeni bir kurs açılmıştır.

İstasyon Levhaları

Haydarpaşa'dan Pendik'e kadar olan " banliyö" hattındaki istasyonların esamesi Anadolu Demiryolları İdaresince kemalen tebdil edilerek yeni harflerimizle yazılmıştır.

Haydarpaşa'dan Ankara ve Yenice'ye kadar olan hatlardaki muvakıf ve istasyonların Arap harfleriyle yazılı olan levhalarının yeni harflerimizle tebdili için de istihzarat yapılmaktadır.

Muhasebe-i Hususiye Memurları İçin Kurs

Vilayet muhasebe-i hususiye, memurları ile tahsildarları için Ameli Hayat mektebinde bir kurs açmıştır.

Haftanın muayyen günlerinde memurlar buraya giderek yeni harfleri öğreneceklerdir.

Sıhhiye Müdüriyetinde

Dün İstanbul Sıhhiye Müdüriyetinde yeni harfler için memurine kurs küşat edilmiştir. Sıhhiye müdüriyetindeki kurs iki kısımdır. Biri memurine aittir. Burada haftada iki ders verilecektir.

Diğeri hademe ve müstahdeme aittir. Burada her gün tedrisat yapılacaktır. Bunlardan maeda-i sıhhiye müdüriyetine merbut diğer müessesatta ayrıca kurslar tesis edilmiştir.

Sivasta Yeni Harf Kursları

Sivas 5 (A.A.) – Devâir-i resmiye ve diğer müessesata yeni harflerin tedrisi için müteaddit kurslar açılmıştır. Halktan kurslara iştirak edenlerin miktarı günden güne çoğalmaktadır.

Çorum 5 (hususî) – Yeni harflerimize karşı vilayetimizde derin bir şevk ve heves mevcuttur. Hükümet de meclis-i umumi odasında memurine her gün ders veren muallim Behram Lütfü Bey muvaffakiyetli mesaisini memleket gençliğine de teşmil ederek sırf tedrisat için ayrıca geceleri idman yurdunda çalışacaktır. – Şevket

Çorlu 4 (hususî) – Çorlunun İmran ve medeniyete pek heveskar halkı yeni hurufatı öğrenmek için pek büyük tehalükle kurslara devam etmektedir. “Çorlu Askerlik Dairesi Riyaseti” levhası yeni Türk harfleriyle yazılmıştır. Askerlik dairesi reisi Miralay Nafiz Bey efradın yeni Türk harflerimizin tedrisi için bütün mevcudiyetle çalışılmaktadır. İfadesine nazaran on beş gün zarfında bütün efradıya Türk harfleriyle ünsiyet peyda ederek mektup yazacak ve gazete okuyacak derecede bulunacaklardır. Bundan maada kaymakamlık, Halk Fırkası ve Ticaret Odası tarafından müteaddit kurslar açılmıştır. Hemen yediden yetmişe kadar halk derslere kemal-i hevesle devam etmektedir. 30 Ağustos tayyare bayramında yapılan tâk-ı zaferler üzerine (Yaşa Büyük Gazimiz, Yaşa Sevgili Halaskarımız) gibi candan gelen samimi cümleler Türk hurufatıyla yazılmıştır. Her yerde, evlerde, mesirelerde bu yeni inkılâp hakkında mebahaseler açılmakta ve sevgili Halaskar Gazimiz hürmet ve muhabbetle yâd edilmektedir.

Her Tarafda Birçok Kurslar Açıldı

Vatandaşlar Yeni Harfleri Öğrenmek İçin Bir Birleri-le Müsabeka Etmektedirler (Bu İki Başlık Latin Harfleri İle Yazılmış)

7 Eylül 1928 Cuma numara: 1556 sayfa:1 Cumhuriyet

Maarif Vekâleti bu sene-i dersiyeden itibaren mekteplerde yeni harflerle tedris edilecek Türkçe derslerine ait kitapların 1 Teşrin-i evvele kadar tab ve ihzarını müellif ve tabilerden ehemmiyetle talep etmiş bulunduğundan kitapçılarda hararetle bir faaliyet başlamıştır.

Orta mektep Türkçe kitapları müelliflerinin bu işi yetiştiremeyecekleri anlaşıldığından yalnız bu sene için bunları Maârif Vekâleti Devlet Matbaası'nda tab ettirecektir. Bütün bu kitapların son provaları dil heyeti tarafından tayin edilen mütehasıs bir heyet tarafından tetkik ve tashih edilecek ve vekaletçe, mekteplere tavsiye ve ta'mîm edilmek üzere matbu nüshalarından ikişer adet teslim ve terbiye dairesine gönderilecektir. Mezkûr heyet azalığına İbrahim Necmi, Ahmet Cevat ve Celal Sahir Beyler intihap ve tefrik edilmiştir.

Dil encümeni; (imla lügati) tertip ve teşkil mesaisine devam etmektedir.

Emanet Kursları

Dün şehremanetinde yeni harfler encümeni toplanarak müteaddit kurslar açmağa karar vermiştir. Harflerin tatbiki için bir rapor hazırlanmıştır. Bu rapor şehremini Muhyiddin Beye verilecektir. Encümen memurlara yeni alfabeler tevziini de kararlaştırmıştır.

Halk Dershaneleri

Fırkanın açacağı halk dershaneleri için pazartesi günü fırkada bir içtima akdedilecektir. Bu içtimaa maarif emini ve maarif müdürü ile fırka müfettişi de

iştirak edeceklerdir. İctimada dershanelerin açılması ve mekteplerden istifade edilmesi için mukarrerat ittihaz edilecektir.

Adliyede Kurs

Dün adliyede yeni Türk harflerini öğretme kursu açılmıştır. Bütün mahkeme aza reisleri ve zabıt katipleri iştirak etmişlerdir. Dün kurs müdavimleri arasında bir çeşme yapılmış ve harfleri hiç bilmeyenler bir az bilenler tefrik edilmiştir. Hiç bilmeyenlere haftada iki, bilenlere bir gün ders verilecektir.

Şehir Muallim Kurslarında İmtihanlar

Şehir muallimleri kurslarında tedrisat hitama ermiştir. Pazar ve pazartesi günleri imtihan yapılacaktır.

Meb'uslar Peyderper Dâirelerine Gidiyor-lar (Bu Başlık Latin Harfleri İle Yazılmış)

Dil Encümeninde Dün Yeni Yazı Makinesi Mütahassıslarının Mütealaları Dinlendi

9 Eylül 1928 Pazar numara: 1558 sayfa:2 Cumhuriyet

İstanbul'da bulunan mebuslar yeni harflerin ta'mîmi için daire-i intihabiyelerine hareket etmektedirler. Dün Van mebusu İbrahim, Zonguldak mebusu Halil, Çorum mebusu Mustafa, Saruhan mebusu Mustafa Fevzi, İzmit mebusu Hakkı beyler daire-i intihabiyelerine gitmişlerdir. Konya mebusu Refik Bey rahatsızlığından dolayı bir müddet tehirle gideceğini bildirmiştir.

Bir iki güne kadar Sivas mebusları Şemseddin, Muhyiddin Sadık, İbrahim Selahaddin ve Ziyaeddin beyler de Sivas'a hareket edecekleri ve hepsi ayrı ayrı kazalara ve nahiyelere gideceklerdir.

İstanbul mebusu Ziyaettin Bey de Şile'ye gidecektir.

Dil Heyetinde

Türk yazı makinesinin (klavye) esasını tespîte karar veren dil heyeti mekteplerde daktilo muallimliği aydınlarla bu hususta salahiyettar olanların müracaatlarını tebliğ etmiştir. Dün Fazıl Ahmet Bey'in riyasetinde içtima eden encümeni bu zevatın nokta-i nazar ve mütalaalarını dinlemiştir. Encümen, bu husustaki karar-i katisini diğer bir içtimada verecektir. İmla lüğatinin tahrir ve tespitine devam eylemektedir. Rb harfleriyle başlayan kelimelerin tetkikatı ikmal edilerek matbaa müdüriyetine tevdi edilmiştir.

Musahhihler Kursunda

Devlet matbaasında musahhihler için küşadı mukarrer kursa ait ihzarat ikmal edildiğinden 12 Eylül Çarşamba günü tedrisata başlanacaktır. Tedrisat, dil encümeni azasından Ahmet Cevat Beyle devlet matbaası fen memuru Hamdi Emin Bey tarafından yapılacaktır. Ahmet Cevat Bey, lisan, imla vukuatla meşgul olacak, Hamdi Emin Bey de yeni harflerimizle teşkil edilmiş yazıların eni tashih usullerini öğretecektir.

Emanette Harfleri Bilmeyen 13 Memur Var

Şehremanetinde ve daire-i belediyelerde yeni harfleri hiç bilmeyen memurların adedi 13 olarak tespit edilmiştir.

Bunlara mahsus bir kurs açılacak ve mektupçu Osman Nuri Bey ders verecektir.

Diğer memurlara da müdiran imla ve sarf kaidelerini öğretecekler ve birer alfabe tevzi edeceklerdir.

Halk Dershanelerinde Derslere Başlandı

Cumhuriyet Halk Fırkasını açtığı halk dersanelerinde yeni harflerimizin tedrisine başlanmıştır. Henüz bir kısım ocaklarda henüz derslere başlanamamıştır. Bir haftaya kadar bütün halk dersanelerinden tedrisata edilmiş olacaktır.

Poliste Kurs

Yeni harflerimizi memurlara öğretmek üzere dün poliste bir kurs açılmıştır.

Ticaret-i Bahriyede Ve Liman Riyasetinde

Ticaret-i bahriye müdüriyeti ve liman riyasetinde de; yeni Türk harflerinin memurin ve müstahdemine talim ve tedrisi için birer kurs açılmıştır.

Bu kurslardan biri yeni Türk harflerini hiç tanımayan ve diğeri de yeni harfleri az bilen memurlara mahsustur.

Liman riyasetindeki kurslar; liman muamelatı şubesi amiri Selahattin ve liman reisi muavini Nafiz Eylerden taraftan idare edilmektedir.

..... Orta mektebinde

. orta mektebi müdüriyetinden: mektubumuzda 11 Eylül 1928 Salı gününden itibaren Salı; Perşembe, Cumartesi günleri saat 15 te başlanmak üzere yeni harflerin tedrisi kursu umuma küşat edilmiş olduğu ilan olunur.

Dil encümeninden tebliğ edilmiştir: dün dil encümeni milli Türk yazı makinesi klavye esasatını tespit etmiştir. Bu esasattan matbu olarak bilumum müessesata tevzi oşunacaktır. İçtimada hemen bütün yazı makineleri mümessilleri hazır bulunmaktaydı. Türk yazı makinesi esası hakkında daha evvel malumat almak isteyenler devlet matbaasında dil encümeni kitaplığına müracaat edebilirler. Aynı zamanda diğeri lisanlar için de kullanılacak olan muhtelif yazı makinesinin klavyesi Salı günü saat ikide içtima ve tespit olunacaktır.

Anadolu – Bağdat Hattında Yeni Harfler

Anadolu – Bağdat demir yollarında yeni harflerin tatbikatı için hamali bir faaliyet meşhuttur.

Demiryolları mecmuası yeni harfleri ve yazı kağıtlarını neşretmekte olduğu gibi vüzh ve katiyet isteyen şimendifer muhaberatında yeni yazının çok mühim bir ihtiyaca cevap vermiş olduğu mecmuada şükranla zikredilmektedir.

Anadolu – Bağdat demir yolları memurini miyânında bütün kavaide nüfuz etmiş, sürat ve selamete yazan ve okuyan birçok memur yetişmiştir.

Her gün devam eden ve müteaddit mahallerde açılan kurslar binlerce memurdan müteşekkil şimendiferciler ordusunu kısa bir zamanda bu kolay güzel yazımıza alıştıracaktır.

İşletme müdüriyetinin neşretmek olduğu müteaddit emirlerle bilimum memurların en kısa bir zamanda yeni yazımızı öğrenmeleri ta'mîm edilmiş ve işleme müdürünün bu husus için yakında teftişe çıkacağı beyan olunmuştur.

Demir yolları idaresinin binlerce okuma yazma bilmeyen amelesine binlerce nüsha yeni yazı alfabelerinden tevzi ederek yeni yazımızı öğretmeğe tespit etmiş memleketin maarif-i hayatında hayırkar bir tesir yapacaktır. Okuma yazma bilmen bazı garson ve amelelerin şimdiden yeni yazıyı öğrenmiş oldukları anlaşılmıştır. Bu idarenin emsali idare ve müesseselere numune teşkil etmesini temenni ederiz.

Yeni Türk Harfleri (Bu Başlık Latin Harfleri İle Yazılmış)

Konyalılar Gazi Hazretlerinin İmtihana Muntazır

10 Eylül 1928 Pazartesi numara 1559 Sayfa: 2 Cumhuriyet

Konya 18 (A.A.)bir an evvel öğrenmek için büyük bir iştiyak ve teheccüm vardır. Vilayetin bütün kaza ve nahiye merkezlerindeki kurslarda muallim, memuru ve halka yeni harfler öğretilmektedir.

Konya' da Gazi Mustafa Kemal mektebinde biri muallimlere diğeri olarak umuma mahsus dörder sınıflı iki büyük kurs mevcuttur. Bu kurslarda iki sınıfın tedrisatını maarif müdürü derahde etmiştir. Ayrıca İsmet Paşa mektebinde de kurslar açılmıştır. Meclis-i umumi salonunda Cumhuriyet Halk Fırkası namına memurlara ve halka mahsus olarak açılan büyük kursta vali İzzet Bey tarafından dersler verilmektedir. Türk Ocağı, hekimler birliği vesair müesseselerin açtığı kurslarda faaliyetlerine devam ediyorlar.

Müftü hacı Ali Efendi yeni harflerle ehemmiyetle çalışmakta ve kolaylıklarını görüp anladığı bu harflerin bir an evvel öğrenilmesini teminen köy imam ve hatiplerine birer ta'mîm hazırlamaktadır. Müesseseler mağazalar ve dükkânların üzerindeki eski Arap harfleriyle yazılı levhalar, peyderpey yeni harflerimizi havai levhalara tebdil edilmektedir. Resmi dairelerde, mekteplerde müesseselerde, kahvelerde hülasa her yerde genç, ihtiyar, büyük, küçük herkes hararetle çalışmakta ve Gazi hazretlerinin imtihanlarına müntezar bulunmaktadırlar.

Tavşanlı'da İlk Konferans

Tavşanlı 9 (hususî) – Mebusumuz Nuri Bey bu günkü trenle gelerek yeni Türk harfleri hakkında fırka binasında bir konferans vermiştir. Bilumum memurin, belediye ve fırka erkânı, halk büyük bir hevesle konferansa iştirak etmişler ve mucip türde noktalarda tenvîr edilmişlerdir.

Tavşanlı Belediye Reisi Ahmet

Elbistanda Yeni Harflerin Tedrisi

Elbistan 9 (hususî) – Kaymakam Hayri Bey'in delalet ve ehemmiyetle yeni harfleri öğrenmek üzere memurin için hükümet konağında bir, muallimin için Gazi Paşa mektebinde bir ahali içinde ocak salonunda birer derslane küşat edilmiştir. Derslere halk kemal-i hevesle devam etmektedir. Memurin ve mualliminin imtihanları Maraş Mebusu Mehmet Bey birçok zevatın huzuruyla kaymakamımız tarafından yapılmış ve neticesi çok şayan memnuniyet görülmüştür. Yeni hurufatın fevaidi hakkında konferanslar verilmeğe başlanmıştır.

Ocak Reisi: Salih

Fırka Mutemedi: Mehmet

Yeni Harfleri Her Kes Öğreniyor (Bu Başlık Latin Harfi İle Yazılmış)

Dün Vilayet Dâhilinde Açılacak Yüzlerce Dershane İçin Fırkada Mühim Bir İçtima Akdedildi

11 Eylül 1928 Salı numara: 1560 sayfa: 1-3 Cumhuriyet

Dün Cumhuriyet Halk Fırkası merkezlerinde İstanbul vilayeti dâhilinde yeni harflerimizin ta'mîmi ve halk dershaneleri küşadı için bir içtima akdedilmiştir. Bu içtimada vali vekili ve şehremini Muhyiddin Bey, fırka müfettişi ve İstanbul Mebusu Hakkı Şinasi Paşa, maarif Emni Behçet, Maarif Müdürü Haydar, şehremini mektupçusu Osman Nuri, Cevdet Kerim Beyler ve Fırkanın bütün kaza mu'temedleri bulunmuştur. İçtimada kararlar verilmiştir:

1 – Açılacak dershanelerin mahal ve adetleriyle muallimlerinin mevcut olanlarının isimleri ve miktarlarıyla mevcut olanlarından fahriyen ders vereceklerin isimleri fırkaca maarif müdüriyetine bir liste halinde verilecektir.

2 – Dersler alıyyul umum bir saattir. Beher muallime bir ders için bir lira ücret verilecektir. Bunun için her ay nihayeti fırka mu'temedlerince tanzim ve tasdik edilecek pullu bordrolar fırka müfettişliğine gönderilecek ve maarif müdüriyeti vasıtasıyla vilayetten tahsil ve ashabına tevzi' edilecektir.

3 – Dershaneler bilatefrik cins ve mezhep kadın ve erkek her fert gelebilir. Yalnız tahsil hayatındaki talebeler alınmayacaktır.

4 – Mekteplerin tenvirat ve müteferrikası ve hademe ücreti muallimler ücreti gibi tanzim edilecektir.

5 – Hademelere mahiye beş lira verilecektir.

6 – Bir mahalde asgari 25 kişi okumağa talebe olunca bir derslane açılacaktır.

7 – Kitaplar ve levhalar maarif emanetince tefrik edilerek miktarı bildirilecek ve vilayetçe terdik olunacaktır.

8 – Köylerde mektep ve muallim mevcut ise maarif müdüriyetince tedrisatın ikmalî temin edilecektir. Olmayan köylerde yine maarif müdüriyetince ihdas edilecek seyyar muallimler ve istehsile tedris vazifesi ikmal olunacaktır.

9 – İstanbul mebusları tefrik edildikleri mıntikalardaki halk dersaneleri tedrisatını teftiş edeceklerdir.

İstanbul Mebusları Mülhükata Gidiyorlar

İstanbul mebusları İstanbul vilayeti mülhakatına gitmeğe başlamışlardır. İstanbul mebuslarından Haydar Bey dün Çatalca'ya gitmiştir. Diğer mebuslar da bir iki güne kadar mülhakata gideceklerdir.

Maarif Emininin Beyanâtı

Yeni harflerimizin bu sene mekteplerde suret-i tatbiki hakkında maarif emini Behçet Bey şu beyanatta bulunmuşlardır:

- Bu sene mekteplerde tedrisatın yeni harflerle yapılması için muallimler yetiştirilecek ve kitaplar basılacaktır. Kitaplar basılmakta ve muallimler de kurslarda yeni harfler etrafında müfettiş ve mütehassıslar tarafından verilen dersleri takip etmektedirler. Kurslardaki tedrisat bitince derslere başlanıldığı zaman muallimler sıkı bir kontrol ve teftiş altında bulundurulacaktır. Yeni harflerle ders vermeğe muvaffak olamayan muallimleri talimatname ahkâmını tatbik ederek vazifesinden uzaklaştıracağız. Onun için bütün muallimlerin kurslara devam etmeleri verilen dersleri adam akıllı öğrenmeleri, kendi menfaatleri icabetindedir.

- Mekteplerde bu sene tedrisata başlanmış, ancak bütün hazırlıkların bitmesine mütavakkıftır bir ay zarfında bu işler bitecek ve tedrisata başlanacaktır.

9 Bin Muallim Kurslara Devam Ediyor

İstanbul maarif eminliği mıntıkası dâhilinde kurslara devam eden muallimlerin adedi altı bini tecavüz etmektedir. Erkek muallim mektebindeki kurslara yalnız iki bin muallim devam etmektedir. Kurslarda yeniden müteaddit şubeler açılmaktadır. Her şubeye altmış muallim devam etmektedir.

İlmi İstılahlar da Tespit Ediliyor

Darülfünun Edebiyat Fakültesi Coğrafya müderrislerinden Mâcî, Sâdi ve Hakkı beyler dün darülfünunda bir içtima akdederek meşhur memleket coğrafya isimlerinin tarz-ı telaffuz ve imlalarını tespit etmişlerdir. Bu içtima bir müddet daha devam edecek ve coğrafi isimler tespit edildikten sonra isimleri dil encümenince verilerek bu şehir isimleri imla lügatine bir zîl olarak ilave edilecektir. Edebiyat Fakültesi Reisi Köprülüzade Fuat Bey bir muharririmize şu izahatı vermiştir:

- Halk lisanına girmiş ve şimdiye kadar telaffuzları takrir etmiş tarihi isimler aynen muhafaza edilecektir. Bunların hacrindeki tarihi isimler ait oldukları devlet ve milletin telaffuz tarzına göre tespit edilecektir. Zaten bunda iki usul vardır. Biri Fransız usulü ki her kelimeyi kendi şivesine göre telaffuz etmek, diğeri Alman usulü ki milletin telaffuzunu kabul etmektir. Biz bu suretle hareket etmekle her iki tarzı mezc etmiş bulunacağız.

Aynı zamanda lisaniyat müderrisleri bazı kelimeler arasında “fonetik” ve “transkripsiyon” farklarını tespit etmektedirler. Kelimelerin bu telaffuz farkları tespit edildikten sonra ayrıca bir lügat kitabı vücuda getirilecektir.”

Yeni Harfler ve Garp Musikisi

Yeni harf inkılâbımız üzerine bu günlerde alaturka musiki meselesi tekrar günü meselesi halini almıştır. Konservatuarda bir iki seneden beri garp musikisi tedris edilmektedir. Alaturka musiki tedrisatı tamamıyla kaldırılmıştı. Hükümet ve maarif vekâleti bilumum devlet müesseselerinde garp musikisinin tedris edileceğini

bildirdiği halde bazı mekteplerde talebeye alaturka musiki tedris edilmektedir. Konservatuar muallimlerinden biri dün bir muharririmize demiştir ki:

“ – İki sene evvel alafranga ve alaturka musiki münakaşa edilirken alaturka musikinin üstadı Rauf Yekta Bey şunları söylemişti:

“ biz ne vakit Latin harflerini kabul edersek o vakit garp musikisini de kabul ederiz.” Rauf Yekta Bey’in nokta-i nazrına göre de garp musikisini kabul etmek zamanı hulul etmiştir. Konservatuar yeni musikiyi ta’ mîm için elinden geldiği kadar çalışmaktadır.

Yeni Yazı Makinası Tedkikatı

Dil encümeni tarafından kabul edilen makinelerle Türkçe yazılıp diğer lisanlar yazılmadığı için encümen, bir dairede iktisat nokta-i nazarından 250 lira kıymetinde iki makine ve iki daktilograf bulunamayacağını düşünerek aynı zamanda diğer lisanları da yazabilecek bir makine kallavisi vücuda getirmek üzere 44, 45, 46 tuşlu makinler kallavisinin tespitinin mütehasıs ve alakadarlardan talep etmiştir. Bu heyet, dün ticaret mektebinde içtima etmiştir. Evvela Fransız umumi klavyesi üzerinde münakaşa cereyan etmiş ve buna p,w,x harflerinin büyük ve küçük şekilleriyle ê, é, é harflerini Almanca yazılmak için de. . İşaretini koymuştur. Bunlara mukabil Türkçede az istimal edileceği tahmin edilen û,î,ê harflerini başlı başına koymamış ve her mekânda ayrıca bulunan (^) işareti tuşuyla iki harekette yazmağa muvaffak görmüştür. 42 ve 3 tuşlu beynelmilel portatif makinelerde bazı tadilat ile kabul edilmiştir.

Beynelmlel yazıyı temin edecek birinin klavye usulü muvaffak görülmektedir.

Mebuslarımız Gidiyor

Şehrimizde bulunan mebus beylerden bir kısmı Reşit Paşa vapuruyla daire-i intihabiyelerine mütevacihen şehrimizden müferrekat etmişlerdir.

Polis Memurlarının Kemerleri

Polis memurlarının numroları, yakalarındaki isimler ve kemerlerindeki yazılar tamamıyla yeni harflerle yazılmaktadır. Memurların hepsinin numroları tebdil edilmiş ve yeni harflerle polis (bu kelime yeni harflerle yazılmış) yazılı kemerler tevzi edilmiştir.

Kars Mebusları da Gidiyor

Kars mebusları bu gün şehrimizden daire-i intihabiyelerine mütevacihen hareket edecekler ve en kısa tarik olması dolayısıyla Batum'dan gideceklerdir.

Edirne'de Yeni Harf Etrafındaki Faaliyet

Edirne 9 (A.A.) – Şehrimizde yeni yazımızın öğrenilmesi ve öğretilmesi için derin bir şok ve alaka mevcuttur. Müfettiş ve muallimlerin yeni yazıdaki mümareselerinin tezyidi maksadıyla erkek muallim mektebinde dört kursun küşadıyla başlayan faaliyet bir hafta sonra bütün şehre teşmil edilmiş ve bunun memurine ve halka mahsus olmak üzere açılan dersanelerin adedi otuzu geçmiştir. Vilayet merkezinde yetiştirilen kaza maarif memurlarıyla nahiyelerdeki mekteplerin müdür ve başmuallimleri kendi mahiyetlerinde açılan kursları idare etmektedirler. Hiç okuma yazma bilmeyenler yeni yazıyla meramlarını ifadeye imkân bulduklarından mesut ve mağrurdurlar. Bize harf inkılâbını bahşeden büyük rehberi halk bu vesileyle de hürmet ve minnetle yâd etmektedir.

Yeni Harfler Üzerinde Hümmâlî Fâ'aliyet (Bu Başlık Latin Harfleri İle Yazılmış)

Memleketin Her Tarfında Tedrisat Hararetle Devam Olunmaktadır

Bu Sene Darülfünunda Tedrisat Yeni Harflerle Yapılacaktır

13 Eylül 1928 Perşembe numara: 1562 sayfa:2 Cumhuriyet

İstanbul mebusları yeni harflerin ta'mîmi için mesailerine devam etmektedirler. Mebuslarımızdan Akçura oğlu Yusuf Bey pazartesi günü ve dün Üsküdar ve Anadoluhisarı daire-i belediyelerinden tetkikata başlamıştır. Akçura oğlu Yusuf Bey

müessesatla temas etmiş ve harflerin ta'mîmi için lazım gelen esasatı tespit etmiştir. Mebusumuz demiştir ki: “Meşhudatıma göre memurin ve halk Türk harflerini öğrenmeğe büyük bir istek göstermektedirler. Fırka bu mıntıkada elliye yakın kurs açmaktadır.

Hükümet dairelerinin cümlesinde daire amirleri başta olmak üzere harflerin talimine baş on günden beri başlamış olduklarından memurinin bir çoğu Türk harfleriyle okuyup yazmağa muvaffak olmaktadır. Devamına hiç şüphe etmediğim bu heyecanlı arzu yakın bir zamanda Üsküdar ve Hisar ahalisinin yeni harflerle okuyup yazmağa muvaffak olacaklarına eminim. Bundan sonra da kurs zamanlarında kursları ziyaret ederek vazifeyi ifaya çalışacağım.”

İlmi İstılahlar Kamusu Komisyonu

“ İlmi ıstılahlar kamusu” komisyonu teşkil etmiştir. Komisyon darülfünunun beş fakültesinden aldığı üçer azadan müteşekkildir. Yani on beş azası vardır.

Heyet-i ilmiye, ıstılahat-ı ilmiyenin eski Latince ve Yunancadan alınanlarıyla, beynelmilel mahiyeti haiz olanları Türkçeye aynen nakledecektir. Diğerleri için de mümkün olduğu kadar umumları kullanılacaktır. Bu ilk ilmi kamus yakında tanzim ve tab edilecektir.

Tıp Lügati

Darülfünun Tıp Fakültesi tarafından tıbbi ıstılahat için bir tıp lügati hazırlanmaktadır. Bu lügat “ R” harfinin ihtiva ettiği kelimelere kadar yapılmıştır. Yani yedi yüz sahife tutacak olan lüğatin altıyüz sahifesi ikmal edilmiştir.

Darülfünunda Tedrisat Yeni Harflerle Yapılacak

Dün bir muharririmize darülfünun emini Neşet Ömer Bey bu sene darülfünunda tedrisatın yeni Türk harfleri vasıtasıyla icra edileceğini söylemiştir. Bunun temini için müstacel bir komisyon mahsus teşkil edilecektir.

Mezkur misyon tedrisatta kullanılacak kitap ve metinleri yeni Türk harfleriyle tab ve neşr edecektir.

Devlet Demir Yollarında

Bir ay tedaviye Avrupa'ya gitmiş olan nafia vekili Behçet Bey Devlet Demir Yollarında kurslar açılmasını, depo ve fabrikalardaki müstahdemin ve ameliye ve bilumum okuryazar olan ve olmayan memur ve müstahdemine yeni yazının süratle öğretilmesini ve bunun için de muhtelif şekilde ve faaliyetle harekete geçilmesini Avrupa'dan yazdığı mektupla emir ve tavsiye etmiştir.

Esasen bu hususuta kemal-i faaliyetle harekete geçen devlet demir yolları teşkilatının, bu vesaye üzerine mesaisini tezbid ve teşdide karar verdiği istihbar edilmiştir.

Ecnebi Ekalliyet Mektepleri Bir Teşrin-i Evvelde Açılıyor

Kurslarda tedrisata devam edilmektedir. Maarif Vekâletinden gelen emir üzerine bilumum ecnebi ekalliyet mektepleri de bir teşrin-i evvelde tedrisata başlayacaklardır.

Kurslardan ehliyetname alamayan muallimler ancak hastalık gibi mazeret ve meşrua teşkil eden rapor ibraz ettikleri takdirde tekrar imtihan edileceklerdir.

Poliste Muallim Yetiştirilecek

Polis müdüriyetine yeni harfleri öğretmek üzere kafi miktarda ücretli muallim tutacaktır. Bu muallimler şube müdürlerine ve baş memurlara yeni harfleri öğrendikten sonra ayrı ayrı mıntikalarda polis memurlarına ders vereceklerdir.

Musahhihlik Kursunda

Devlet matbaasında açılan musahhihler kursu tedrisatına dün başlanmıştır.

Devlet matbaasında musahhihlik yapmış olanlara mahsus bir A ve yeniden yetiştirilecek musahhihler için de bir B kursu açılmıştır.

A kursunun dersleri cumartesi, Çarşamba, Pazartesi günleri 2, dan 3,30 a kadar. B kursunun ders saatleri de Pazar, Çarşamba, pazartesi, Perşembe günleri saat 4 ten 5 e kadardır. Kurslarda Pazar Çarşamba günleri Ahmet Cevat, ve pazartesi, Perşembe günleri Hamdi Emin Beyler ders vereceklerdir.

Samsun Valisinin Faaliyeti

Samsun gazetesi, Samsun valisi Kazım Paşa'nın yeni harflerimizin kolaylıkla öğrenilmesini temin için gayet pratik bir usul bulduğundan bahsetmektedir.

Kazım Paşa yeni harflerimizin kitap ve el yazılarını büyük levhalarla üzerine renkli şekilleri de tab ettirip herkesin görebileceği yerlerde astırmıştır. Bu suretle halk otelde, kahvede, caddelerde her yerde harflerimizle karşı karşıya kalmakta ve hiç haberi olmadan yeni harflerimizi öğrenmektedir. Bu usul tedris hakikaten harfleri yeni öğrenenler için çok faydalı bulunmaktadır.

Artvin'de Dershaneler Açıldı

Artvin 12 Ağustos – Maarif müdüriyeti tarafından bir eylülde açılan kursa bütün muallimler iştirak etmişlerdir. Muallimler bir hafta zarfında yeni Türk alfabesini imla ve tasrif şekillerini öğrenmişlerdir. Dersler maarif müdürü Vehbi Bey tarafından verilmektedir. Ayrıca halk için de dershaneler açılmıştır. Bu dershanelerde yatı mektebi müdürü Faik Bey ve Muallim Faruk Beyler ders vermektedirler. Kursun hitamını mütakip muallimler halka mahsus dershanelerde çalışacaklardır. Maarif müdüriyeti muhaberatı dünden itibaren yeni harflerle yapmağa başlamıştır. Yazımızın kolaylığı derin bir alaka ve memnuniyet tulid etmiştir. Memurin geceli gündüzlü hummalı bir faaliyetle çalışmaktadırlar.

Muallimler birliği reisi namına: Faik

Sultaniye'de

Sultaniye 12 Ağustos – Konya valisi ve mebuslarımızdan Kazım Hüsni, Tevfik Fikret, Mustafa ve Aksaray mebusu Kazım Beyler bu gün kazaya gelerek yeni Türk harflerinin fayda ve ehemmiyeti hakkında çok istifadeli beyanat ve irşadatta bulundular. Halkımız da yeni harfleri öğrenmek için çok büyük bir hevahis vardır. Kurslara devam edenlerin miktarı günden güne çoğalmakta, bir taraftan da yeni yeni kurslar açılmaktadır.

Sultaniye Kazası Halk Fırkası ve Belediye Reisi Ahmet

Yeni Harflere Dair Dersler

Cumhuriyet Halk Fırkası Beykoz nahiyesinden:

Nahiye dâhilinde bir vecaati mahallerde yeni Türkçe derslerine başlanacaktır. Kadın ve erkek bilumum vatandaşların devamları rica olunur.

Fırka binasında, zendeler yurdunda, erkek mektebinde: 13 Eylül 928 Perşembe günü akşamından itibaren Paşabahçe mektebinde: 14 Eylül 928 Cuma günü akşamından itibaren dersler verilecektir.

Kız Atı Lisesinde:

Mektebimiz dâhilinde yeni harflerin ve imla kaidelerinin öğretilmesi zımında ayın 17inci pazartesi gününden itibaren kurs küşat edilmiştir. Dersler pazartesi saat 17 den 18 ve Perşembe günleri 11 den 12 ye kadar Mehmet Nurettin Bey tarafından verilecektir. Mektebimiz muallim ve memurlarının iştiraki rica olunur.

Yeni Harflerin Tedrisi

Bütün Vekaletler Müsteşarları Maarif Vekâletinde Toplandı

13 Eylül 1928 Perşembe numara: 1562 sayfa:2 Cumhuriyet

Ankara 13 (muhabir-i mahsusamızdan) – Geçen günkü heyet-i vekiliye içtimasında yeni harflerimizin süratle ta'mîmi için mâarif vekâletinin bu işle meşgul olması tensip edildiğinden bu gün saat iki buçukta bütün vekâlet müsteşarları maarif vekaletinde toplanarak merkezde ve mülhakatta memurlara en seri surette harflerin tedrisi için bazı tedbir ittihaz etmişlerdir.

İzmir Harf Seferberliği

İzmir 12 (muhabir-i mahsusamızdan) – Fırkada müfettiş Zühdü Bey'in riyasetinde içtima edildi. İçtima, vali, gazeteciler iştirak ettiler. Yeni harflerin ta'mîmi etrafında her türlü mesaide bulunmak üzere yeni kişilik bir heyet tefrik edildi.

Türk Ocaklarında Harf Faaliyeti

Ankara 12 (muhabir-i mahsusamızdan) – Türk Ocakları merkez heyetine gelen malumata nazaran şarki Karaağaç, Niksar, Göynük, Görele, Samsun, Trabzon, Sarıkamış, Sürmene ocaklarında yeni Türk harflerini öğretmek üzere kurslar açılmıştır.

Harf Seferberliği Her Tarapta Kök Saldı

14 Eylül 1928 Cuma numara: 1563 Sayfa:1-4 Cumhuriyet

Memleketin Her Yerinde Bütün Vatandaşlar Yeni Harflerle Meşgul Olmaktadır, İmla Lügati de Birkaç Güne Kadar İkmal Edilecek ve Derhal Neşrolunacaktır

Dil encümenince inhisar edilen imla lüğatinin tahririne devam edilmektedir. Son kısımları da iki güne kadar nihayet bulacaktır. Bu suretle tahrîri hitâm bulan lüğatin tedkîkk edilmeyen kısımları da peyderpey tespit olunurken bir taraftan da devlet matbaasınca tabına devam edilecektir.

Birinci formanın tabı nihayet bulmuştur. Lügat, forma halinde neşredilmeyecek ve beş formadan müteşekkil cüz halinde mevki-i intişara vazî edilecektir. Her hafta muntazaman bir cüzün neşr ve tevzii takrir etmiştir. Mekteplerin küşadı takrip ettiğinden bu sene yeni harflerle tedris edilecek kitaplar, bir ay tetkik ve tashih dil encümenine tevdi edilmektedir.

Dil encümeni, büyük harflerin tarz-ı istimalleriyle bazı unvan ve sıfatlara mütedâir ihtisar şekillerini tespit etmiştir. Büyük harfler, cümlelerin ve ism-i hâsların, millet ve mebâne-i hususiye ve resme-i isimlerinin, rütbe ve unvan gösteren kelimeler baş harflerinden kullanılacaktır.

Gazi Hazretlerine Verilecek Kitaplar

Devlet matbaasında tab edilmekte bulunan kıraatin bu hafta zarfında tevziine başlancaktır. Bu gün şehrimizden müfâraket buyuracak olan Gazi Hazretlerine hareketlerinden evvel takdim edilecek kıraat kitaplarıyla lügat formaları üzerine nefis bir surette tab edilmektedir.

estenoğrafi (stenografi) mütehassıslarının içtimaı

Maarif Vekâletinin emir ve işarı üzerine estenoğrafi mütehassısları dün devlet matbaasında müdür Faik Sabri Beyin nezdinde içtima etmişlerdir. Ticaret mektebi müdürü , daktilo muallimi Hamid ve Avram beylerden müteşekkil olan heyet, yeni harfler esasatına göre Türk yazı estenoğrafi (stenografi) usullerini tespit etmişlerdir. Netice-i mukarrerat, matbaa müdüriyetince Maârif Vekâletine arz edilmiştir.

Vilayete Gelen Telgrafnameler

Hükümet memurlarına yeni harflerin tedrisi hakkında hükümet merkezince ittihaz edilen kararı ihtiva eden bir telgrafname dün İstanbul vilayetine tebliğ edilmiştir. Bu telgrafta yeni harfleri memurun ve devâir-i hükümet müstahdemînine öğretmek işini Maârif Vekâletinin der ahde ettiği ve maarif emanet ve müdüriyetlerine müracaatla muallim talep edilmesi bildirilmektedir.

İzmir Mebuslarının Faaliyeti

İzmir 13 (A.A.) – İzmir mebusları vilayet dâhilindeki kazaları kemalen gezerek halka yeni harfleri öğreteceklerdir. Mebuslar bunun için içtima ederek kazaları aralarında taksim etmişlerdir.

Hacı Hüseyin ve Münir Beyler Ödemiş, Tire, Bayındır, Torbalı, Kuşadası ve Kemal Paşayı, Onur Bey Çeşme, Urla, Seferihisar, Karaburun, Kemal Bey'in Menemen, Bergama, Dikili, ve Foça kazalarını ve kazalar dahilindeki teknil köyleri gezeceklerdir.

Mebus Beyler bugün hareket etmişler ve halka tevzi edilmek üzere fırka müfettişliği tarafından ihzar ettirilen vesait-i tedrisiyeyi beraberlerinde götürmüşlerdir.

Kars Ve Sivas Mebusları

Kars mebuslarından ve Halit Beyler Batum, Ağaoğlu Ahmet ve Sadrettin Beyler Trabzon tarikiyle daire-i intihabiyelerine gitmişlerdir.

Sivas mebusları yeni harflerin ta'mîmi için yarın daire-i intihabiyelerine hareket edeceklerdir.

Samsun'daki Faaliyet

Samsun 12 (muhabir-i mahsusamızdan) – Merkez ve altı kazanın muallimleri vilayetteki kurslara devam etmektedirler. İlk kurs 8 Eylülde açılmıştır. Kursta yeni harfleri muallimlerimiz tamamıyla öğretmişlerdir. Muallimlerin imtihanları

müfettişler huzurunda icra edilmiş ve iyi neticeler almıştır. Muallimler derhal mülhakata gönderilerek halk dersanelerinde tedrisata başlamışlardır.

FUAT

Şehzade Başında Halk Dersaneleri

Şehzade nahiye ocağından: Yeni harflerimizi halka tedris için Şehzadebaşı'nda Letafet Apartmanı fevkinde Cumhuriyet Halk Fırkası Şehzade Nahiyesinde küşat edilen halk dersanesinde her akşam saat sekiz buçuktan dokuz buçuğa kadar tedrisata devam edilmektedir.

Her Tarafta Hummalı Bir Faaliyet

Ankara 13 (muhabir-i mahsusamızdan) – Türk Ocakları merkezi heyetine gelen malumata göre bütün Türk ocakları yeni Türk harflerini en kısa bir zamanda öğretmek için kurslar açmışlardır. (Kula), (Sarayköy), (Çal), (İnegöl), (Ordu), (Dinar), (İnebolu), (Tokat), (Savur), (Alaiye), (Yozgat) tan halkın büyük bir şevkle yeni harfleri öğretmeğe çalıştıkları bildirilmektedir.

Harf Seferberliği

Her Tarafta Kurslar Açılıyor Herkes Çalışıyor

15 Eylül 1928 Cumartesi Numara: 1564 Sayfa:2

Cumhuriyet

Balıkesir 13 (A.A.) – Yeni harfler vilayetimizde derin bir alaka ile tulid etmiştir. Ağustos'un haftasından itibaren açılan kursların adedi altmışa karibdir. Merkez vilayette dördü muallimlere, dördü memurlara, sekizi halka, ikisi hanımlara, biri hapisane mahkûmlarına mahsus olmak üzere on dokuz dersane mevcuttur. Bulardan ikisi fırka ve Türk Ocağının, biri ticaret, zahire borsasının idaresindedir. Her kazada muallimler ve memurlarla halk için üç dersane açılmıştır. Muallim adedi keşif olan Manyas, Gömeç nahiyelerinde muallimlere mahsus kurslar küşat

edilmiştir. Halkın dersanelere tehcümcü yeni harflerimizin büyük bir sevinçle karşılandığına delildir. Bunlara Arap harflerini tanımayanlar bile devama başlamışlardır. Birçokları az zamanda okuyup yazmak öğrenmiştir.

Şile’de Herkes Yeni Harflerle Meşgul

Şile mektebinde merkez ve mülhakat muallimleri için tedarikat müfettişi Ömer Lütfü Bey tarafından küşat edilen kursta tedarikata Kemal-i faaliyetle devam edilmekte ve muallimin muntazam bir surette derse gelmektedirler. Mualliminin her birisi yeni harflerle imla yazmakta ve selis kıraat okumaktadırlar. Yakında vazifelerine başlayacak olan kazamız muallimlerinin bu sene zarfında muvaffak olabilecekleri muhakkaktır. Bundan başka geceleri saat yirmi birde kaza kaymakamı Ahmet Refik Bey tarafından memurine ve haftada üç günde halk fırkası mutemedi Vahap Bey tarafından da ahaliye ders gösterilmektedir. Şile’de yeni Türkçe harfleri için umumi bir gayret ve faaliyet meşhuddur. Pek yakında hiç okuma yazma bilmeyen kaza halkı yeni Türkçemizi okuyup yazabilecektir.

Yeni Harf Dersleri

Bursa muhabir-i mahsusamızdan:

Yeni harfleri öğretmek için, şehrimizin muhtelif yerlerinde kurslar açılmış ve dersler başlamıştır. Vilayette açılan ilk kursu Cumhuriyet Halk Fırkası binasında ve ocaklarında açılan diğer kurslar takip etmiş, son günlerde adliye dairesinde dahi dersler başlamıştır. Bursa’da mevcut Ameli Ticaret mektebi dahi ayrıca dört kurs açmak suretiyle diğer kurslara vaki tehcümü tehvin etmiştir.

Hülasa, her daire kendi yağıyla kavrulup, çok az bir zamanda memurlarına yeni harflerle okuyup yazmak kudret ve kabiliyetini kazandırmak için adeta yarış yapıyor.

Şehrimizde ilk defa fırka binasının levhası tebdil edilmiş, bu gün de adliye dairesinin yeni levhası kapısına talik edilmiştir.

MUSA

Her Yerde Yeni Harfları Öyrenmek Faâliyeti (Bu Başlık Latin Harfleri İle Yazılmış)

Dil Encümeni İmla Lügatinin Beş Forma Olan İlk Cüzünü Pek Yakında Neşredecektir

17 Eylül 1928 Pazartesi Numara: 1566 Sayfa:3

Cumhuriyet

Dil encümenince tespit edilerek tab edilmek üzere matbaaya tevdi edilen imla lüğatinin provaları Falih Rıfkı Bey tarafından tashih edilmektedir. Bir cüzü teşkil edecek beş formanın dördüncüsünün prova tashihlerine başlanmıştır. Encümen, vekaletler ve müdüriyet-i umumiye isimlerinin bir kelime olarak yazılmasından etmiştir. Yalnız Reis-i Cumhur: Reîsicümhur, (bu kelime Latin harfleri ile yazılmış) başvekil: Başvekil (bu kelime Latin harfleri ile yazılmış), şehremaneti: Şehremâneti (bu kelime Latin harfleri ile yazılmış) ve başkatip: Başkhatip (bu kelime Latin harfleri ile yazılmış) ve bir de Arapça kaidesiyle lisanımıza girmiş bulunan bütün Darülfünun (bu kelime Latin harfleri ile yazılmış) gibi terkiplerden başka kelimeler ayrı yazılacaktır.

Yeni Kurslar

Yeni Türk harflerinin halka talim ve tedrisi için boğaz içinde, hemen her köyde açılan ve peyderpey açılmakta olan kurslarda tedrisata devam edilmektedir. Kurslarda kadın ve erkek ders görenler yeni harfleri tanıyanlar ve tanımayanlar olmak üzere iki kısma tefrik edilmiştir.

Latin harflerini tanıyanlar, kurslarda yapılan tedrisat ile birkaç gün içinde Türk yazısını öğrenememektedirler.

Harfleri hiç tanımayanların bir hafta içinde gösterdikleri muvaffakiyette şayan-ı memnuniyet görülmektedir.

Evvelki gün Halk Fırkası azasından bazı zevatın teşebbüsâtı ile “Kanlıca” da dahi yeni bir kurs küşat edilmiş ve tedrisata başlanmıştır. Boğaziçinin kavaklara kadar olan Anadolu ve Rumeli sahillerinde henüz kurs açılmayan köylerde de peyderpey ve süratle yeni kurslar açılmaktadır.

Şirket-i Hayriye Kursu

Şirket-i Hayriye idaresinde, yeni harflerimizin şirket-i memurin ve müstahdemine tedris için açılan kursta; tedrisata devam edilmektedir.

Şirket memurlarından yeni harfleri hiç tanımayanlar bile az bir müddet zarfında Türk harfleriyle okuyup yazmağı öğrenmektedirler.

Anadolu Hattında Yeni Harflerimiz

Anadolu – Bağdat demir yolları idaresince Haydarpaşa’daki gaz binasında açılan kurstan maada, Ankara ve Konya’ya kadar olan hatlar ile idareye ait bulunan diğer hatlarda da mevakıf ve istasyon memur ve müstahdemlerinin yeni harflerle okuyup yazmak öğrenmeleri için yeni kurslar açılmaktadır.

Haydarpaşa’da açılan idare kursunda muvaffakiyet gösteren memurinden bazıları da istasyon ve mevakıf kurslarına giderek yeni harfleri memurin ve müstahdemine öğreteceklerdir.

İzmir’de Yeni Harflerimiz

Yeni harflerimizin tedrisi hakkında Maârif Vekâletinden İzmir vilayetine telgrafname gönderilmiştir. Bu tarifte yeni harflerin talimi için açılan bilumum memur kurslarının tensik ve tanzimi Maârif Vekâletince derahde olunduğu bildirilmiştir.

Aynı telgrafnamede, bütün memurlarla jandarma zabıtalrı ve ziraat, emlak, sanayi bankaları ile nısfından fazla hükümet sermayesi olan şirketler memurin ve müstahdeminin teşrin-i evvel nihayetine kadar yeni Türk harflerini öğrenmeleri lüzumu da tebliğ edilmiştir.

Adapazarı'nda Köylü Kursları

Yeni harflerin öğretilmesi etrafındaki heves ve faaliyet memleketin her tarafında olduğu gibi Adapazarı'nın Karasu nahiyesinde de devam etmektedir. Halkın umumisi şevk ve hevahisini tatmin için nahiyeye müdürü Hilmi Bey köylülere bizzat ders vermekte ve nahiyeye halkına, yeni harflerimizi az bir zaman zarfında sühuletle öğretmektedir.

Bursa Mebusları İnegöl'de

İnegöl 16 (muhabir-i mahsusamızdan) – Bursa mebuslarından Reşat Muhlis, Esat ve Hasan Fehmi Beyler şehrimize geldiler. Hükümet devâirinde, belediyede, Cumhuriyet Halk Fırkası'nda ve muallimler kursunda ahalinin yeni Türk harfleri mecahededesindeki faaliyet ve gayretlerini takdir ve güzel bir intiba hâsıl ettikten sonra Yenişehir kazasına hareket ettiler. – Ahmet Nuri

İsprata'da Yeni Harflerin Ta'mîmi

İsparta 16 (muhabir-i mahsusamızdan) – Bir haftadan beri burada bulunan mebuslarımız Hâkim Rıza, Mükerrerem, İbrahim Beyler yeni harflerin sürat-i mümkününe ile bütün tabakat-ı halka ta'mîmi hususunda yeni faaliyete iştirak ederek tertibat ve teşkilatın tevsii hakkında ittihaz-ı tedbir etmektedirler. dün ve evvelki gün merkeze merbut “ “ ve “ Keçiborlu” nahiyelerine ve bazı büyük köylere giderek merkeze avdet etmişlerdir.

İki gün sonra Eğridir'e ve oradan diğer mülhakata çıkacaklardır. Halaskarımızın açtığı inkılâp yolundaki bütün halkımızın faaliyeti Dündar

Beşiktaş'ta Yeni Harfleri Öğrenmek İsteyenlere

Beşiktaş Sinan Paşa Mektebi Müdüriyetinden: “ Yeni Türk harfleriyle tedrisata başlanmış olduğundan arzu edenlerin Pazartesi ve Perşembe günleri tam on dörtte ve her gece tam yirmide mektebimiz halk dershanesinde ispat vücut eylemeleri.

Kadın Birliğinde Kurs

23/ Eylül/ 928 Pazar gününden itibaren Türk kadın birliğinde yeni Türk harflerinin tedrisi için bir kurs açılacaktır. Devam etmek isteyenler Pazar ve Çarşamba günleri (14)den (16) ya kadar birlik merkezine müracaatla kursa iştirak edebileceklerdir.”

Yeni Harf Faaliyeti

Dün de Dört Kursta Muallimler İmtihan Edildiler

4 Teşrin-i Evvel Perşembe Numara: 1583 Sayfa:2 Cumhuriyet

Muhtelif mekteplerdeki kursların imtihanlarına devam edilmektedir. Dün Musevi Lisesi, Üsküdar on beşinci mektebi, Sarıyer dördüncü mektebi ve Fener Rum mekteplerindeki kurslarda muallimler imtihan edilmişlerdir. Musevi lisesindeki kursların imtihanlarında Maârif Vekâleti müfettiş-i umumiyelerinden Seniha Nâfiz Hanım da hazır bulunmuştur. İmtihanda muallimlerin kısm-ı âzamisı muvaffak olmuşlardır.

Musevi lisesine devam eden muallimler kendilerine yeni harfleri öğreten müfettiş Ruhi ve Zihni Beyler şerefine dün akşam Turkuaz’da bir çay ziyafeti vermişlerdir. Muallimler bu çay ziyafetinde de yeni harfler etrafında münakaşalar yapmışlardır.

Bu gün Göztepe beşinci, Kumkapı Bezciyan, Koca Mustafa Paşa 28inci mekteplerindeki kurslarda muallimler imtihan edileceklerdir.

Dil Encümeninin Faaliyeti

Dil encümeni dün devlet matbaasında toplanmış ve lügat formlarının tashihiyle iştil etmiştir. Yeni esaslar dairesinde lügatin tashih ve tabı tacil edilmektedir.

Bundan sonra katiyen hiçbir tadilat ve tebdilat olmayacaktır. Kolaylaştırıcı olan son tadilat ile kati şekiller tespit edilmiştir. Son defa encümenca kabul edilen (zan, hal ve his etmek) gibi tek heceli bazı Arap kelimeleri (HALLETMEK) (bu kelime Latin harfi ile yazılmış) şeklinde bir kelime olarak yazılacağı hakkındaki karar hakkında yeniden bir tebliğe lüzum görülmediği gibi bade ma hiçbir tebdil mevzuu bahsolmayacaktır.

Musahhihlik Kursunda

Devlet matbaasında musahhihlik için açılan kurs tedrisatı bitmek üzeredir. 7 Teşrin-i evvel Pazar günü müdavimlerin Türkçe imla, sarf ve kıraatten diğer bir gün de musahhihlikten imtihanları icra edilecektir. Müdaviminin gösterdikleri kabiliyet ve müktesebattan beyan-ı memnuniyet edilmektedir.

Afyon Halkı ve Yeni Harfler

Afyon Mebusu Ali Bey'in İrad Ettiği Nutuk

6 Teşrin-i evvel 1928 Cumartesi numara: 1585 Sayfa: 1 Cumhuriyet

Afyonkarahisar 3 (hususî) – Vilayetimiz mebusları on on beş gündən beri kazaları, nahiyeleri ve köyleri dolaşmaktadırlar. Kazım ve İzzet Ulvi Beyler birkaç gün evvel devirlerini ikmal ederek Ankara'ya avdet ettiler.

Ali, Haydar, İzzet beyler ise elyevm şehrimizdedirler. Dün Türk Ocağı şereflerine yüz kişilik bir çay ziyafeti verdi. Mebuslar saat tam dört buçukta salonu teşrif ettiler. Ziyafet esnasında (Son Haberler) Gazetesi sahibi Abdullah Mahir Bey bir nutuk irada etmiş ve mebus Ali Bey bu nutka cevap vererek demiştir ki:

“ – Büyük Gazi'nin tahsil ve irfan sahasında yeni başladığı inkılap hareketi üzerinde bulunuyoruz. Daire-i intihabiyemiz olan Afyon vilayeti halkının bir hareketi tamamen benimsediğini ve az bir zamanda yeni harflerimizle okuyup yazmağa muvaffak olacağını kemal-i şükranla gördük. Gazimize uzun ömürler ve milletimize ebedi saadetler niyaz ve temenni ederim.”

Necati Bey'in Cevabı

Yeni harfler münasebetiyle talebe yurdu reisi tarafından maarif vekili Necati Beye çekilen telgrafa şu cevap varide olunmuştur:

Tıp Talebe Cemiyeti umumi kâtibi Muzaffer Canpolat Beyefendiye

Her milli inkılâpta olduğu gibi büyük harf inkılâbında da aziz mencilinin izi üzerinde yürümek kendisine en mukaddes borç bilen tıp talebesinin bu samimi laka ve hassasiyetini teşekkürler telakki eder ve lüzum hâsıl olduğu anda muavenetlerini rica edeceğimi beyan eylerim efendim.

Maarif Vekili NECATİ

Lügat Yakında İkmal Ediliyor

İmla Lügati Halkın Şivesine Göre İhzar Edilmektedir

13 Teşrin-i evvel 1928 cumartesi numara: 1592 sayfa: 2

İmla lügati on beş yirmi güne kadar ikmal edilecektir. Lügati vücuda getirmekle meşgul olanlar şive meselesini devlet matbaasında çalışan her sınıf ve her seviyede bulunan halka bu kelimeleri telaffuz ettirmek suretiyle tespit etmektedirler. Birçok Acem ve Arap kelimeleri lügatten tay edilmiştir.

Yeni Türk lügati (20000) kelimededen mürekkeptir. Şive meselesinde halk ve esnaf arasında tetkikat icrasına lüzum görülmektedir. Ecnebi kelimeler söylenildiği gibi yazılmıştır. “Değil” kelimesi yeni lügate (değil (bu kelime Latin harfleri ile yazılmış) şeklinde geçmiştir. Bazı kimselerin yazdığı gibi bu deyil (bu kelime Latin harfleri ile yazılmış) şeklinde kabul edilmemiştir.

İstanbul Mebuslarının Faaliyeti

İstanbul mebusları, İstanbul mıntıkası dahilindeki halk dershanelerinin teftişine devam etmektedirler. İstanbul mebuslarından İhsan Paşa ile Ziyaettin Bey on iki gündün beri Halk Fırkası Beyoğlu kazası tarafından Küşat edilen dershaneleri nahiye mu'temedleri beylerle her gün teftiş etmektedirler. Muhtelif kurslardaki kadın ve erkek binlerce halkın iştiyak ve tehacümcü ve yeni harfleri öğrenmek hususundaki gayret ve muvaffakiyetleri şayan-ı taktir görülmüştür.

Mebuslar muhtelif mıntikalardaki meşahadetlerini tespit ettiklerinden bazı dershanelerde tesadüf ettikleri noktalar hakkında müdavele-i efkar, ve alınacak yeni tedbirleri müzakere etmek üzere evvelki gün maarif müdürü Haydar Beyi kaza merkezine davet etmişlerdir. Mebus Ziyaeddin, Beyoğlu mutemedi Kemal ve Şişli mutemedi Ahmet Halim ve maarif müfettişlerinden Recep Nuri beylerle birkaç halk dershanesi muallimlerinin huzuruyla mebus İhsan Paşa'nın riyasetinde akdedilen içtimada birçok hususat ve Ziyaeddin Bey'in dershanelerdeki meşahadat ve intiba notları madde be madde okunarak görüşülmüş ve ta'mîm edilmek üzere bazı mukarrerat tespit edilmiştir. Kurslarda birçok hiç okumamış amele ve bahçıvanın süratle yazıp okumağa muvaffak oldukları ve sevindikleri müşahede olunmuştur.

Samsun'da Yeni Harf Faaliyeti

Samsun 12 (muhabir-i mahsusamızdan) – Samsun Valisi Kazım Paşa, merkez ve mülhakat memurlarının yekân yekân yeni harflerimizdeki vukuf ve mümareselerini tetkik ve imtihan etti. Neticeden memnun olduğunu, pek yakında vilayette umum-u muhaberatin yeni harflerle yapılacağını söyledi.
FUAT

Yeni Huruf Kanununun Kabulü Üzerine Memurların İmtihan Günleri Tespit Edildi

8 Teşrin-i sani 1928 Perşembe Numara: 1617 Sayfa: 3 Cumhuriyet

Yeni harf kanununun kabulü üzerine bilumum memurinin imtihana tabi tutulacağını dünkü nüshamızda yazmıştık. İmtihan neticesinde muvaffak olan memurlara ehliyetname verilecektir. İmtihanlara Vali Bey veyahut Nafiz bir zat riyaset edecek, kurs muallimi ile maarif emanetinden müntecib bir muallim de mümeyyiz sıfatıyla hazır bulunacaktır.

Evvelce imtihan vermiş olan muallimlerle evvelki imtihanlarda muvaffakiyet kazanmış olan memurlar tekrar imtihana tabi tutulmayacaklardır. İmtihanlar umumi mahiyette icra edilecek, memurlarla yeni harflerle bir sahifeye kadar yazı dikte ettirilecektir.

İmtihanlar memurinin devam ettikleri kurslar nazar-ı itibara alınarak atideki günlerde icra edilecektir:

Vilayet, medd-i umumilik, müftülük, defterdarlık sıhhiye müdüriyeti, sahil sıhhiye müdüriyeti, tapu müdüriyeti, hapishane-i umumi ve tevkifhane-i, emlak-ı metrukede 12 teşrin-i sani Pazartesi.

Posta telgraf müdüriyeti, emniyet sandığı, tahlisiye müdüriyeti, ticaret odası, rüsumat baş müdüriyeti, Galatasaray lisesinde 13 Teşrin-i sani Salı.

Asar-ı atika ve mevzular müdüriyeti, polis müdüriyeti, evkaf müdüriyetinde 14 Teşrin-i sani Çarşamba.

Polis müdüriyeti, Galata lisesi, Üsküdar lisesi, İstanbul lisesi, Şehremaneti, şeker ve petrol inhisarı, Süleymaniye kütüphanesinde 15 teşrin-i sani Perşembe.

Meskurat inhisarı, Kadıköy Gazi Mektebi, Bakırköy İlk Mektebi, Gülhane Hastanesi, Kadıköy Daire-i Belediyesi, Fatih Daire-i Belediyesi, Beyoğlu Kaymakamlığı, Üsküdar itfaiyesinde 17 teşrin-i sani Cumartesi.

Rüsüm-u saydiye müdüriyeti, Galata rüsumat müdüriyeti, emlak bankası darülacezede 18 Teşrin-i Sani Pazar.

Türkiye sanayi ve maden bankasında, Pendik bakteriyoloji hanesinde 19 Teşrin-i sani Pazartesi.

Taktik ve tasfiye hesabat ve mahsusat-ı zatiye muhasip mesullüğü, seyr-ü sefer müdüriyeti, Fatih sulh mahkemesi, Bakırköy bimarhanesi, Garbi Müslüman ve etfal hastaneleri, İstanbul bakteriyoloji hanesi ile tıp talebe yurdu, Heybeliada verem dispanseri, Üsküdar müftülüğü, Üsküdar tevkifhanesi, tütün inhisarından 30 Teşrin-i sani Salı.

Bilumum memurların bu günlerde kurslarda ders gördükleri saatlerde imtihanları yapılmak üzere burada bulunmaları tebliğ edilmiştir.

Yeni Harfler ve Memurlarımız

Devâirin Ekserîsinde İmtihanlara Başlanmış ve Memurların Kısım-ı A'zamı

Muvaffak Olmuştur

13 Teşrin-i Sani 1928 Salı Numara: 1622 Sayfa:2 Cumhuriyet

Dün devairin kısım-ı azamında memurların yeni harflerden imtihanları icra edilmiştir. Defterdarlıkta imtihan öğleden sonra başlamış ve Kazım Nami Bey tarafından icra edilmiştir.

Saat dörtte ise vilayetteki memurların imtihanları icra edilmiştir. Her iki tarafta da memurların çokluğu dolayısıyla imtihana gidecekler iki kısma tefrik edilerek ayrı,

ayrı imtihanları yapılmıştır. Vilayetteki imtihanda kurs muallimi Sabri Cemil Beyle ilk tedrisat müfettişlerinden Recep Nuri Bey hazır bulunmuştur.

Defterdar beyle birlikte diğer rüesa-yı memurin de imtihana dahil olmuştur.

Maarif müdürü Haydar Bey imtihan mahallerini gezmiş ve imtihanlarla alakadar olmuştur.

Defterdarlığın tahsil şubelerindeki memurları da bu günden itibaren kısım kısım darülfünun konferans salonunda imtihana gireceklerdir. İmtihanlara girenlerden kısım-ı azamı muvaffak olmuştur. Kazanamayanlar için bir kurs açılacak ve bir müddet bu kursa devam ettikten sonra tekrar imtihan edileceklerdir. Dün imtihana dahil olan memurlara şu ibare yazdırılmıştır:

“Büyük mürşit ve muhterem halaskar Mustafa Kemal Hazretlerinin açtıkları nurlu yolda yürümek bütün cumhuriyet memurları için vatani bir mefkure halini almıştır. Yeni harflerimizin yazılıp okunuşundaki kolaylık genci de, ihtiyarı da celb edecek bir şekildedir. Binaenaleyh az vakit zarfında yeni Türk yazısının intişari bir emir vaki halini almış olacaktır.”

Memurlara bu yazılar dikte ettirilmiş ve on beş dakika zarfında kemali tebliğ edilmiştir. Bu müddet zarfında ikmal edemeyenlerin elerinden kâğıtları alınmıştır.

Dün vilayet, defterdarlık, müftülük, sıhhiye, sahil-i sıhhiye, hapisane, emval-i metruke idaresi, müzeler idarelerinin memurları imtihan edilmişlerdir. Bu gün de posta ve telgraf, emniyet sandığı, tahlisiye idaresi, ticaret müdüriyeti, ticaret odası, rüsumat memurları imtihan edileceklerdir.

Hudut ve Sahil Sıhhiye İdaresinde

Dün hudut ve sahil sıhhiye idaresinde de kursları ikmal eden 55 memurdan 33 memurun imtihanları icra edilmiş ve imtihanda büyük Gazi'nin sarayburunundaki yeni harf inkılâbı hakkında irad buyurdıkları nutuktan bazı parçalar yazdırılmıştır.

İmtihanlar; maarif sıhhiye müfettişi, Mümeyyiz Halil ve 42inci mektep muallimlerinden kurs muallimi Adil Beyler tarafından icra edilmiş, imtihanlarda hudut sıhhiye idaresi İstanbul şubesi müdürü Doktor Kenan Bey de hazır bulunmuştur.

Seyr-ü Sefâin Memurları

Seyr-ü sefâin idaresi memurlarının memurin-i resmiye den addelip edilmeyecekleri hakkında henüz bir karar verilmediği cihetle idare memurunun imtihanları hususi surette yapılacaktır.

Adliyede Memurların İmtihanları

Adliye memurlarının dün imtihanlarına başlanacaktı. Evvelce memurları imtihan etmiş olan muallim bunlardan bir kısmına ehliyetname vermiş olduğundan bunlar tekrar imtihan edilmemiştir. Hakimler ile medd-i umumi ve heyet muavenesinin imtihanları hakkında da henüz bir emir gelmemiştir.

Liselerin Kitapları 13 Teşrin-i Sani 1928 Salı Numara: 1622 Sayfa:2

Ankara 12 (A.A.) – Liselerin ikinci kitaplarının Türk harfleriyle tabı için Maârif Vekâletince esaslı tedbir ittihaz edilmiştir. Yakında müellifler yeniden basılmak üzere kitaplarını vekâlete tevdiğe davet olunacaklardı. Diğer taraftan vekâlet bu sene orta mektepler tedrisatının Türk harfleriyle en müsait şekilde cereyanını temin maksadıyla muhtelif dersler için muhtıra mahiyetinde küçük el rehberleri hazırlamak üzere Ankara'da müelliflerden ve salahiyettar zevattan bir heyet teşkiline karar vermiştir.

Şehrimizde Yeni Harflerden İmtihana Girecek Memurların Adedi Takriben Yedi Bin Kadardır

14 Teşrin-i sani 1928 Çarşamba Numara: 1623 Sayfa:1-3 Cumhuriyet

Vilayette yapılmakta olan yeni harf imtihanı dün nihayet bulmuştur. Bütün memurlar imtihan edilmiştir. Vilayette imtihan edilen memurların miktarı yüzdür. Bu gün de darülfünun konferans salonunda defterdarlık maliye tahsil şubelerinde müstahdem memurların imtihanları icra edilecektir. Bunlarda (500) e baliğ olmaktadır. İmtihan edilenlerin evrakı henüz tedkîk edilmemiştir. Bütün imtihanlar bittikten sonra tetkik edilecektir.

İstanbul'da imtihan edilecek memurların adedi takriben 7.000 kadardır.

Polisler Bu Gün İmtihan Ediliyor

Polis memurları yeni harflerden bu gün imtihan edileceklerdir. Bunlardan bir kısmı merkezlerinde, bir kısmı polis müdüriyetinde imtihan edileceklerdir. Polis müdüriyeti imtihanlarının icrası dolayısıyla dün polis memurlarının mezuniyetlerini rafiğ etmiştir.

Diğer İmtihanlar

Dün ticaret odası, ticaret müdüriyeti, zahire borsası memurlarıyla posta ve telgraf memurları da yeni harflerden imtihan olmuşlardır. Ticaret müdüriyeti, ticaret odası, zahire borsası memurları müştereken oda salonunda imtihan edilmişlerdir. İmtihana odadan 60, borsadan 45, müdüriyetten 20 memur dâhil olmuştur. İmtihan olanlar miyânında ticaret müdürü Muhsin, oda katib-i umumisi Vehbi, zahire borsası kâtip-i umumisi Nizamettin, evvelce muamelat şubesi müdürü Taip Servet, sanayi müdürü Vahit, ticaret-i bahriye müdürü Mehmet Ali Nurfet, sergiler şubesi müdürü Celal Esat Beylerle iktisat müdürü Zühtü Bey de vardır. İmtihanı on altıncı mektep müdürü İsmail Hakkı Bey icra etmiş ve atideki cümleleri yazdırmıştır: (Aşağıdaki paragraf Latin harfleri ile yazılmıştır.)

“Büyük harp böyle kazanılır”

Kış başlıyordu. Cephedeki yiğitler karşılarındaki düşmandan başka bir de kar, rüzgar ve soğukla uğraşacaklardı. Hâlbuki askerlerimizin kuvvetlerini hiç israf etmemek, onları mümkün mertebe rahat bulundurmak lazımdı. Kendilerine çamaşır, çorap, pamuklu hazırlamak icap ediyordu. İane olarak verilen bezler dokumalar, yünler muhtarın evinde depo edilmişti... (buradan sonrası Osmanlıca)

Bu satırları memurlar, müstahdemin dahi dâhil olduğu halde büyük bir sürat ve sühuletle yazmışlardır. Diğer taraftan postahanedeki imtihanda büyük bir sühulet tahtında cereyan eylemiştir. Yakında esham borsasıyla rüsumat idaresinde de imtihanlar icra edilecektir. Müzeler memurininin yeni harflerden imtihanları bu gün yapılacaktır.

Hapishane ve tevkifhane memurlarının yeni harflerden imtihanları yapılmıştır.

Evkaf ve Emanet Memurlarının İmtihanı

Bu gün de evkaf memurları 250 ye baliğ olmuştur. Evkaf müdüriyetinde bunun için üç salon hazırlanmıştır. Bütün memurlar kurslara muntazaman devam ettikleri için imtihanlarda hepsinin muvaffak olacakları muhakkak addolunmaktadır.

Şehremaneti memurlarının imtihanları da yarın icra edilecektir.

Yeni Harf İmtihanları Devam Ediyor

Memurların Yüzde Doksanı İmtihanda Muvvaffak Olmuşlardır

18 Teşrin-i sani 1928 Pazar Numara: 1627 Sayfa: 3 Cumhuriyet

Dün de memurların imtihanlarına devam edilmiştir. Defterdarlık memurlarından bir kısmı dün yine darülfünun konferans salonunda imtihan edilmişlerdir. Liselerde konferans salonunda imtihan edilmişlerdir. Liselerde müstahdem memurları ile Fatih belediye dairesindeki memurların imtihanları da dün

İstanbul Lisesinde maarif müfettişlerinden Adil Bey'in, üçüncü mektep müdürü Şevket ve muallim Selahattin Beylerden müteşekkil heyet muvacehesinde icra edilmiştir.

İlk tedrisat müfettişleri dün toplanarak imtihan edilen memurlara ait evrak-ı imtihaniyeyi tetkik etmişlerdir. İlk tetkikat çok faydalı neticeler vermiştir. Dün tetkikat edilen evrak-ı imtihaniyeye göre memurların yüzde doksanı imtihanda muvaffak olmuştur. Nihayet muvaffak olamayanların adedi yüzde yirmiye geçmeyeceği zannedilmektedir. Keyfiyet maarif vekili beye de arz edilmiş ve memnuniyeti mucip olmuştur.

Meskerat İhsarında İmtihanlar

Meskerat ihsar-ı idaresi ile baş müdüriyet ve muhafaza-ı müdüriyetinde dün memurinin yeni harflerden imtihanları icra edilmiştir. İmtihanlar vilayet mümeyyizlerinden üç kişi tarafından yapılmış ve imtihan edilen 260 memurun neticede muvaffakiyet gösterdikleri anlaşılmıştır. Muvaffak olamayan memurin de kursta kısa bir müddet zarfında tahsillerini ikmal edeceklerdir.

İmla Lügatinin İkinci Kısmı Çıktı

Evvəlki gün yazdığımız vecihle imla lügatinin dört formadan ibaret olan ikinci cüzü dün akşam geç vakit ikmal edilmiş ve bu gün satılığa çıkarılması mukarrer bulunmuştur.

Son Haberler

Mekteplerimizde Yeni Harfler

24 Ağustos 1928 Cuma numara: 1542 sayfa: 2 Cumhuriyet

Ankara – 23 (A.A.) Yeni harflerimizin mekteplerimizde suret tatbiki hakkında Maârif Vekâleti tarafından mıntika-i maârif emînliklerine verilen direktifin elde ettiğimiz bir suretini aynen neşrediyoruz:

1 – Eylül 928 tarihinde başlamak üzere her maârif müdürlüğü merkezinde bir kurs açılacaktır. Bu kursa merkezde ve merkez kazası dâhilinde bulunan bilumum ilk mektep muallimleriyle buldukları kazada kurs açılmayan müteaddit köy muallimleri kemalen iştirake mecburdur. Kursta salâhiyetle yeni harfleri tedris etmeğe muktedir anâsır tarafından evvela yeni alfabe grammer kaideleri gösterilecek, harfleri esasen tanıyan müfettiş ve muallimler bir müddet sonra kursun inkısam etmesi zaruri bulunan şubelerin muallimlik ve müzakerecilik vazifelerini der ahde edeceklerdir.

Kursların en kısa bir zamanda bunun muallimlerin hem kendilerini, hem arkadaşlarını yeni harflerle tedrisata muktedir bir hale getirmeğe çalışmak olacaktır. Kurs icap eden yerlerde on beş gün daha temdit olunabilir. Yeni alfabeyi salâhiyetle tedrise muktedir kimseler bulunan ve gönderilmesi mümkün olan kaza merkezinde o kaza ve mülhakatı muallimlerine mahsus kursların açılması de mümkündür. İki civar kaza bir kaza merkezinde tevhid de olunabilir. Kazalarda derhal muallim göndermek ve bulmak mümkün olmazsa süratle yetişecek ilk tedrisat müfettişlerini veya kaza merkezlerinde bu işi yapabilecek muallimlerden ol merkeze celb edilmiş olanları göndererek derhal kurslar açık azami 15 – Teşrin-i evvele kadar nu kursa devam edenleri yetiştirmek lazımdır. Kurslarda kıraat ve imla kaideleriyle birlikte hâsaten gayet düzgün, okunaklı güzel el yazısı öğretilecektir.

Kursların hitamında bir imtihan icra edilecek ve yeni harflerle imla kaidelerini en iyi öğrenmiş olan ve es selis ve seri kıraat yapabilen ve el yazısı en güzel olanlar mekteplerde alfabe ve yeni harflerle kıraat ve imla tedrisatına memur edileceklerdir. Bu hususta bu senelik bazı istisnai tedbirlere müracaat olunabilir. Mesela bir mektepteki muallimler içinde yeni harfleri layıkıyla öğretecek derecede ehliyet sahibi muallim bulunmadığı takdirde başka mekteplerde fazla bulunan bu ehliyetle muallimler mevketen ihtiyacı olan mekteplere tevzi olunabilecektir. Bu mektep dâhilinde alfabe ve yeni harflerle kıraat ve imla tedrisatı için indelhace sınıf

usulünden vazgeçilerek yalnız bu derslerde mütehasıs muallim istihdam olunabilecektir. Bittabi bu tedbir mektebin umumi terbiye ve tedrisatında sınıf usulünün ilgası demek olmadığı cihetle umumi terbiye ve tedrisatta sınıf usulüne devam edecektir.

İlk mekteplerde tedrisata teşrin-i evvelin on beşinde başlanacaktır. Bidayette alfabe ve Türkçe dersleri okutulmayarak talebe diğer derslerle işigal olunacaktır. Türkçe ve alfabe saatlerinde hayat bilgisi, resin ve el işi ilah. Gibi okutulacaktır. Muallimler yeni harf ve imlayı öğrenerek vazife başına gidecekler ve muktezi kitaplar temin olununca alfabe dersleri ve yeni harflerle kıraat derslerine başlanacaktır.

Ancak bu tedrisatın teşrin-i sani ibtidasında mutlaka başlaması lazımdır. İlk mekteplerde teşrin-i sani ibtidasında itibaren her sınıfta yeni harf ile kıraat ve imla dersleri açılarak alfabeden başlamak üzere tadrifatda bulunacaktır. Talebe harfleri kâfi derecede öğrendikten sonra, kıraat ve imla kaidelerine layıkıyla vâkıf olduktan sonra Türkçe tedrisat tamamıyla yeni harfleri yapabilecektir. Bunun için her sınıfa mahsus kıraat kitapları hazırlamaktadır. Gerek kurs ve gerek mektep tedrisatına mekanzi kitaplar hazırlamakta olduğundan peyderpey gönderilecektir.

Orta mekteplerle liselerde ve muallim mekteplerinde de her sınıfta talebeye yeni harflerin imla ve kaidelerine öğretilmesi lazımdır. Bu mekteplerin müdürleri derhal mektep dâhilinde kurs açılarak muallimlerin ve memurların yeni harfleri öğrenmelerini temin edecektir. Bu hususta Fransızca muallimlerinden istifade edebilirler. Bu muallimler kolaylıkla yeni harf ve imla kaidelerini öğrenerek arkadaşlarına öğretebilirler. Orta mekteplerde talebeye yeni harflerin öğretilmesi için Fransızca muallimlerinden de istifade edebileceği hatırda tutulmalıdır.

15.1. Latin Harflerini Öğretmek İçin İstanbul Vilayetinde Yapılan Çalışmalar

Yeni Harfleri Süratle Öğreneceğiz

Vilayetimiz Halkın Yeni Harflerle Türkçeyi Yazıp Okuması İçin Tatbiki Tekrar Eden Program Hazırlandı

21 Ağustos 1928 Salı Numara: 1539 sayfa:1 Cumhuriyet

Yeni Türk harflerinin süratle ta'mîmi için bazı esasât tespit edilmiştir. Bu esaset üzerine İstanbul vilayeti dâhilinde yeni harflerin pek az zamanda ta'mîm edeceği muhakkak addedilmektedir. Yani harfleri öğrenenler arasında ayrıca bir müsâbaka tertip edilecektir. Bu müsâbaka neticesinde beş bin liralık bir mükâfat tevzi' edilecektir. Müsabakayı kazananlardan beş kişiye Ellişer lira, yirmi kişiye yirmi beşer lira, yüz kişiye on beşer lira, yüz kişiye onar lira ve üç yüzeli kişiye beşer lira mükâfat verilecektir.

Yeni harflerimizin ta'mîmi için yapılan program projâtıdır:

1- Muallim Yetiştirilmesi: Evvelan – maârif müfettişlerinin yeni harfleri dil encümeni azasından öğrenmesi.

Saniyen – İstanbul'daki muallimlere umumi kurslar açılması.

2 – Alfabe ve Kıraat:

1 – Dil encümeninin tespit ettiği yeni harflerle bir elifba ve kıraat kitabı tertip ve yüz bin nüsha basılması.

2 – Yeni Türk harflerinin Arap harfleriyle mukabilini gösterecek büyük, küçük levhalar yazdırılıp umumi mahallere, vesait-i nakliye derunlarına ve emsali yerlere astırılması.

3 – Yeni harflerle yazı makinelerinin serian imal ettirilmesi.

3 – Halkı Mecburen Okutmak İçin:

1 – Telefon rehberinin

2 – Vesait-i nakliye tariflerinin,

3 – Lokanta ve emsali listelerinin,

4 – Şimendifer, vapur, tramvay, tevkif mahalleriyle vapur iskeleleri levhalarının,

5 – ilanların yeni harflerle yazdırılması veya bastırılması.

4 – Dershaneler Açılması:

1 – Mekteplerde,

2 – Devair-i resmiyede,

3 – Halk dershanelerinde,

4 – Fabrika ve imalathanelerle müessesat-ı hususiyede dershaneler açılıp memurlara ve halka yeni harflerin öğretilmesi.

5 – Halka Kurslar Gösterilmesi:

1- Türk harfleriyle okumayı öğreneceklere mahsus bir piyango tertibi,

2 – devâir –i resmiyeden, belediyeden, imtiyazlı şirketlerden, esnaf teşkilatlarından, inhisar idarelerinden iş isteyenlerden yeni Türk harfleriyle okuyup yazmayı bilenlerin tercihi.

6 – Tahsisat:

Alfabe ve kıraat kitaplarıyla levhaların tabı, piyango ikramiyesi ve kurslar mesarifi için tahsisat istenmesi.

Yapılan program mucibince vesait-i nakliye şirketleri tariflerini yeni harflerle tebdile başlamışlardır. Tramvay şirketi yeni harflerle yazılan tabelalarını sipariş etmiştir. Bütün vesait-i nakliye tarife ve biletleri de tebdil edilecektir.

Emanet şirketleri komiseri Muzaffer Bey şirketlerle emanet arasındaki tahriratı yeni harflerle yazmağa başlamıştır.

İstanbul Meb’usları Fa’aliyetde (Bu Başlık Latin Harfleri İle Yazılmış)

Erbâb-ı Ticaret Firma Vesâir Levhalarını Yeni Harflerle Yazdırmaları Temin Edilecek

12 Eylül 1928 Çarşamba numara: 1561 sayfa: 1-2 Cumhuriyet

İstanbul mebusları vilayet dâhilinde yeni harflerin ta’mîmi için faaliyete başlamışlardır. Mülhakata gidecek mebuslarımız da birer birer hareket etmektedirler. İstanbul mebuslarından Nurettin Ali Bey Beyazıt dairesi dâhilinde dün akşama kadar tetkikatta bulunmuştur. Nurettin Ali Bey tetkikatı hakkında bir muharririmize şu izahatı vermiştir:

“ – Sabahleyin Ticaret Zahire Borsasındaki kursa gittim. Burada iki şube var. Bir yerinde harfleri bilenler, diğerlerinde hiç bilmeyenler okuyorlar. Her iki şiar da haftada üç kere birer saat tedrisat yapılıyor. Öğleden sonra da Beyazıt’tan beşinci mektepteki kursa Maarif Müdürü Haydar Beye gittim dört dershanede toplanmış 250 muallim vardır. Dershanelerde yeni Türk harfleri inkılâbını harz-ı can edinen muallimlerin muallimlerin öğrenmeleri hitama ermek üzeredir. İnkılâbın ilmi ve teknik vecihlerini meşhur faaliyetleriyle tamir ve tersin eyleyen muallimlerin yeni harf inkılâbını daha seri bir gayret ve fedakârlıkla neşr ve ta’mîm eyleyeceğine kanaat getirdim. Gezdiğim yerlerde her ve hatta hiç okuma yazma

bilmeyenlere de en az bir zamanda okumaya ve yazmaya aşıladıklarını gördüm. Muallimlerin devam ettiği kurslarda her dershanede kendileriyle ayrı ayrı görüşüm ve tereddüt edilen noktalar hakkında izahat verdim. Halkımızın gösterdiği arzu ve heves yarın her semtte fırkaca açılacak olan halk mekteplerinde muallimlerimizin tedrisatıyla tatmin edilmiş olacaktır.

Levhalar Yeni Harflerle Yazılacak ticaret müdürü Muhsin Bey ile görüşüm. Anonim şirketler, limited şirketler, kooperatifler, ticaret odaları, ticaret borsaları ve esnaf cemiyetlerine ait tebaaların şekli ve yazılması dil encümeninden sorulduktan sonra tespit edilerek ta'mîm edilecektir.

Ticaret odası reisiyle de mutabık kaldığımız tarz şudur:

1 – Bilcümle erbab-ı ticaretin firma vesaire levhalarının yeni harflerle yazdırılmasının serian temini temennisi gazetelerle oda tarafından ilan edilecektir.

2 – Yeni yazılacak firma vesairenin hatadan selim bir şekilde yazılmasını temin için dil encümeninin irsaline ve ve suret-i ve musahhihlerini erbâb-ı müracaata isâle odanın âmâde olduğu ilan edilcektir.

Kanaatimce bu levhalar halkın okuma ihtiyacını teshîl edecek ve alaka artacaktır. Memleketimizde bunun kadar her bir hayırkâr inkılâpta olduğu gibi ilhamı büyük mürşitten alan halk harf inkılâbını da hemen benimsemiş ve bunu kendine bir vazife edinmiş ve az zamanda büyük semereler elde etmiş ve etmekte bulunmuştur.”

Emanette İttihaz Edilen Tedâbir

Şehremaneti yeni Türk harflerinin muamelatta süratle tatbiki için kararlar vermiştir. Yapılan program şudur:

1 – Yeni Türk harflerini öğrenmek üzere merkezde harfleri hiç bilmeyenler ve bilenler için iki nev-i kurs açılacaktır.

2 – Merkezde hiç bilmeyenlere mahsus kursta Mektupçu Osman Bey ders verecektir. Harfleri bilenler de her şubede idare şefleri tedrisatta bulunacaklardır.

Kurslarda hiç bilmeyen memurlara alfabe ve yazı öğretilerek diğerleriyle bir seviyeye çıkarılması temin olunacaktır.

Evvelce Latin harflerini öğrenmiş olanlara yeni Türk harflerini öğretmek için şube şefleri alfabe, kıraat ve yazı defteri aldırıp yeni harflerle ibare yazmak ve okumak öğreteceklerdir.

3 – Lüzumu miktarda siyah tahta imal olunacaktır.

4 – Zabıta-i belediye kurslarından yeni harflerle tedrisat yapılacaktır.

6 – Harfleri hiç bilmeyenler 15 teşrin-i evvele kadar ve bilenler de eylül nihayetine kadar öğrenmiş olacıklara ve o tarihlerde yapılacak tecrübelere hazırlanacaklardır.

Vilayette Kurs

Vilayette memurlar için bir kurs açılmıştır.

Kursta yeni harfler tedris edilmektedir.

Daktilo Esası Tespit Edilemiyor

Dil encümeni, dün saat ikide Fazıl Ahmet Bey'in riyasetinde daktilo mütehasıs ve makinistlerinin iştirakiyle içtima ederek Türkçe ile beraber diğer lisanları da yazabilecek daktilo klavye esasına ait ihzar edilen projeyi tetkik etmiştir.

Tertip edilen şekilleri ve bu hususta serdedilen mütalaa ve teklifleri şayan-ı kabul bulmayan encümen, binnisbe muvaffak klavye şeklinde her lisan için suûbeti haiz olduğunu görerek makinelerin atıyan ıslah ve tedrici tekâmülünü vesâhe-i rekabette en elverişlisinin fabrikalarca temin ve imalini tabii bulduğundan tespit ve tayine lüzum görmemiş, tarz- ı tertip ve imalini serbest bir akşamdır.

Encümen imla lüğatinin mahrir ve tedkikine devam etmektedir. Tespit edilip matbaa müdüriyetine tevdi edilen kelimeleri muhtevi lügat kurmalarının tab ve tevziine iki güne kadar başlancaktır.

İstanbul 11 (A.A.) – Dil encümeni riyasetinden tebliğ olunmuştur: Dil encümeni bütün memleketlerde olduğu gibi Türk milli yazı makinesinin klavyesini tespit ve ilan etmiştir. Bu makine 42 tuşludur. Türkçe ile beraber diğer lisanları da yazmak üzere 43,44,45 tuşlu beynelmilel yazı makinelerinin, milli Türk klavyesinden mümkün olduğu kadar az inhiraf etmek şartıyla tertibinde fabrikalar serbesttirler.

Tramvay, Tünel ve Elektrik Şirketlerinde

İstanbul, tramvay, tünel şirketleri memurîn ve müstahdemînin az bir zaman zarfında yeni harfleri öğrenmelerini teminen bir tedbiri ittihaz etmişlerdir.

Evvela bir heyet-i talimiye teşkil edilmiştir. Bade müstahdemin kabiliyetlerine göre üç zümreye taksim edilmiştir.

1 – Latin harflerini okuyup yazanlar

2 – Latin harflerini yalnız okuya

3 – Latin harflerini ne ne de yazabilenler bu üçüncü zümre
edilenler tramvay şirketi müstahdemini olup adedi bine baliğ olmaktadır.

Bu zümre için birkaç kurs teşkil edilmiş olup mütemadi bir surette tedrisata devam edilmektedir. Azami üç ay zarfında bütün bu müstahdeminin yeni harfleri öğrenmeleri kuvvetle memuldür.

Tramvay şirketi yeni alfabeyi büyük harflerle tramvay depolarında duvarlara ve müstahdeminin bekleme mahallerine talik ettirmiş ve ayrıca bunların yanına yeni ve eski harfleri gösterir levhalar da konulmuştur. Bundan maada gönderilene yeni alfabe kitaplarından tevzi' edilmiştir.

Tramvay depolarında sabahları yeni harflere dair konferanslara devam edilmektedir.

Tramvay arabalarının yeni harflerle yazılmış olan tabelalarının yazılarına halkımızı alıştırmak için Eminönü, Karaköy, Sultanahmet, Beyazıt, Taksim, Harbiye, Beşiktaş ve ilah gibi nihayet istasyonlarına yeni ve eski harfle yazılmış levhalar konulmuştur. Ahali yeni harflerle istinas peyda ettikten sonra bittabi eski harflerin yazılmış olan levhalar kaldırılacaktır.

Elektrik şirketi tarafından kendi memurları ve müstahdemini için de tedbir-i lâzıma ittihaz edilmiştir.

Şirket müzakere fatura, makbuz vesair buna mümessil evrak-ı matbua gibi müşterilerinin ikametgâhlarına bırakılan makbuzların müşterilerce tetkiki vesairesi hususiyeti gibi müşkülâtı ve zorluğu bâdi olmaması hususunu nazar-ı dikkate almıştır.

Dil Encümeninin Tebliği

İstanbul 11 (A.A.) – Dil encümeni riyasetinde tebliğ olunmuştur: Dil encümeni tarafından tertip ve devlet matbaasında tab edilen yeni Türk alfabelerinin halk arasında süratle intişarını temin maksadıyla encümen bunların diğer tâb ve neşirleri tarafından tab ve neşrine müsaade etmiştir.

Neşirlerden bazılarının bu müsaadeyi suiistimal etmekte oldukları anlaşılmış ve devlet matbaası ise dil encümeni neşriyatından kâfi miktarda tabı ve ihzar eylemiş olduğundan bu günden itibaren mukaddime verilen müsaadenin ref'ine lüzum görülmüştür. Bâdemâ dil encümeni neşriyatı münhasıran devlet matbaası marifetiyle tabı ve tevzi olunacağından encümenin her türlü neşriyatı için mezkûr matbaa müdüriyetine müracaat edilmelidir.

Karaköse'de

Karaköse 10 (hususî) – Ulu halaskarımızın eser-i ilhamları olan yeni Türk harflerimizin vilayet müfettişi dâhil olduğu halde bütün memurlarla münevver halk büyük bir merak ve hararetle öğrenmeğe başlamışlardır. Vali Süreyya Bey tarafından verilen emir üzerine merkez ve mülhakatta dersaneler açılarak büyük bir faaliyetle tedrisata başlanmıştır. – Şevket

Konya Valisi ve Muavinleri Karaman'da

KARAMAN 10 (HUSUSÎ) – Konya valisi İzzet ve Konya mebusları Kazım Hüsnü, Tevfik Fikret, Kara Hafızâde Mustafa ve Aksaray mebusu Kazım Beyler kazamıza geldiler. Umumi bir içtima akdedildi. Türk harflerinin süratle ta'mîmi hakkında pek nafia hasb-ı hallerde bulunuldu. Konferanslar verildi. Halk tehalükle çalışmaktadır. Hüseyin AVNÎ

Konya Ereğlisinde

Ereğli 9 (hususî) – Bu gün vali İzzet Beyle mebuslarımız Kazım hüsnü, Tevfik Fikret Mustafa ve Aksaray mebusları Kazım Beyler Ereğli'ye geldiler. Bütün halk iştirakiyle Türk Ocağı salonunda akdedilen içtimada yeni fevaidî hakkında pek uzun ve musib beyanatta bulunarak büyük mencimizin her işaretinin bir mucize olduğu hakkındaki vali İzzet Bey'in beyanatı halk tarafından (Yaşasın Ulu Gazimiz) nidalarıyla karşılandı. Yeni harflerdeki kolaylığı gören halk (cehaletten kurtuluyoruz) sevinciyle sermesttir. Ocakta ve mektepte küşadı emir ve tensip buyrulan kurslara devam etmek üzere daha şimdiden yüzlerce talip çıkmıştır. Konya Ereğlisi Belediye Reisi Avni

Devlet Matbaasının Bir Tezkiresi

Devlet matbaası müdüriyetinden gönderilmiştir.:

1 – Dil encümeninin tarafından tertip ve matbaamızda tab olunan eserler için doğrudan doğruya devlet matbaasına müracaat edilmelidir.

2 – Devlet matbaasında tab edilmiş olan kitapların satışı hariçte başka kitapçıya verilmiş değildir.

3 – Dil encümeni tarafından verilmiş olan müsaade üzerine diğer kitapçılar tarafından tab ve neşr olunan alfabelerle devlet matbaasına izafeyle satmak hakkını haiz değildir. Alakadarların nazar-ı dikkatini celb ederiz. Dil encümeninin vermiş olduğu müsaadeyi suiistimal edilir hakkında kanuniye müracaat olunacaktır.

Yeni Harf Dersleri

Cumhuriyet Halk Fırkası Kızıltoprak Nahiyesi mu'temedliğinden: Fırka binasında yeni Türk yazılarının talim ve tedrisi için muhtelif dershaneler açılmıştır.

Aşağıda ders gün ve saatleri tespit edilmiştir:

Cuma, Pazar günleri saat dokuzdan on bire kadar pazartesi ve Çarşamba akşamları saat yirmiden yirmi ikiye kadar ders verilecektir.

Arzu eden hanım ve beylerin mezkûr saatlerde derslere devam buyurmaları rica olunur.

İstanbul Erkek Lisesinde açılan dershanede Muallim Nurettin Bey tarafından halka yeni harfler tedris edilecektir. Kurslar eylülün on beşinci cumartesi gününden itibaren her cumartesi, her Çarşamba günleri saat on yediden on sekize kadar devam edilecektir. Arzu edenler mektebe müracaatla isimlerini kaydettirmelidirler.

Üsküdar muallimler birliğinden yeni harflerimizin tedrisine başlanmıştır. Cumartesi, pazartesi, Çarşamba günleri saat 10 da hanımlara ve yine o günlerin akşamı saat 8 buçukta erkeklere ders veriliyor. Kaydolunmak için akşamları saat on yediden on sekize kadar Ahmediye'deki birliğe müracaat olunması.

İstanbul'daki Tütün Amelesi ve Yeni Harflerimiz

Tütüncüler Dün Ticaret Odasında İçtima Ederek Müesseselerindeki Hammaliyenin Nasıl Okutulacağını Tespit Etiler

16 Teşrin-i Evvel 1928 Salı Numara: 1595 Sayfa: 2 Cumhuriyet

Dün şehrimizdeki tütüncüler ticaret odasında bir içtima akdetmişler ve şehrimizde mevcut 10,000 i müteceviz tütün amelesinin ne suretle okutulacağını tespit eylemişlerdir.

Dünkü içtimada ticaret ve sanayi odası birinci reisi Namlızade Midhat Bey riyaset etmiş ve içtimada İstanbul mebusları Nurettin Ali Beyle Kavala'lı Hüseyin Bey de hazır bulunmuşlardır.

İki saat kadar devam eden içtimadan sonra amelelerin yeni harflerle okuyup yazması için tütün tacirlerince atideki nikât tespit olunmuştur:

1- her dershanede 40 talebe bulunacaktır.

2- Her bir ders 45 dakika devam edecektir.

3- Ders ücretlerinin 22,5 dakikası ameleye ve 22,5 dakikası tüccara ait bulunacaktır.

4- Müesseseler tarafından muallimler tedarik edilecek ve toplanacak olan ücretler müessese sahipleri tarafından muallime verilecektir. Tedrisat için icap eden kağıt, kalem ve eşyayı müessese sahipleri tedarik eyleyecektir.

5- Her müessese iki derslane küşat edecektir.

6- Derslere azami 27 teşrin-i evvele kadar başlanmış bulunacaktır.

7- Merkezlik vazifesini ticaret odası görecek ve dersler hakkında her on beş günde bir odaya malumat verilecektir.

İstanbul tütüncüler zümresi yukarıdaki mukarreratı müzakeratta bulunmayan tütüncülere tebliğ etmeğe karar vermiştir. Tütüncülerden bir kısmı şimdiden derslere başlamıştır.

Muallimlere Verilecek Ehliyetname

Yeni harfleri öğrenerek kurslardaki imtihanlarda muvaffak olan muallimlere ehliyetnameler tevzi edilecektir. Şimdiye kadar kurslarda muvaffak olan muallimlerin adedi 3.700 dür. Bu muallimlere peyderpey ehliyetnameler verilecektir. Bu ehliyetnamelerde “ . . . mektep muallimlerinden bey yahut hanım yeni harfler kursuna devam ederek vekalet-i celilenin emrine tevfikân icra kılınan yoklama neticesinde muvaffak olduğunu mübin vesikadır “ denilmektedir. Ehliyetnameler tamamıyla yeni harflerle yazılmaktadır.

Ayasofya Merkezindeki Kursta

Ayasofya merkezinde on üç merkezin muavin ve polis memurlarına yeni harflerin tedrisi için açılan kursta dün tedrisata nihayet verilmiş ve imtihanları icra edilmiştir.

Müdeviminin gösterdikleri sürat ve muvaffakiyet şayan-ı takdir görülerek fazla mütehasıs ve memnun kalan polis müdürü Şerif Bey kurs muallimi 12. mektepten Cemal Bey hakkında maarif müdüriyetine sitayişkerane bir tezkire göndermiştir.

Yazı İnkılâbı ve Demiryolları

Devlet Demir Yolları tarafından neşrolunan aylık demir yolları mecmuasının Teşrin-i evvel 928 nüshası yazı inkılâbının demiryolları teşkilatında ne kadar şükranla karşılandığını göstermesi itibariyle şayan-ı dikkattir. Mecmuada “yazı inkılâbı ve devlet demiryolları” unvanı ve “Ali İlhami” imzasıyla intişar eden kutlu bir makale Türk Şimendiferciliğinin yeni yazıya ne kadar teşne olduğunu ârâe etmektedir. Bu itibarla makalenin bazı kısımlarını hülasa ederiz:

“Tarihinin ne efsanevi cihad-ı mukaddes hikâyelerinde ne ehl-i salb muharebelerinde, ne de millilerin inkılâp tarihlerinde bu kadar şuurla, bu kadar tesandle, şevkle, imanla harekete geçildiğine işitilmiş ve ne de görülmüştür.” Diye başlayan makalede bütün memleket efradını, köye evvelden hazırlanmış kendilerine tevzi edilmiş harp mektuplarını Gazi’den aldıkları eseri bir işaretle hep birden açmış ve harekete geçmiş bir kitle halinde tasvir etmekte ve “ Türkün İstiklal Harbi’nde, memleketin başkumandanı olan sevgili Gazi’mizin bu yazı ve maarif harbinde de başkumandan olduğunu, Türk’ün maddi düşmanını ormanların karanlıkları içinde birer birer yakalayıp boğanların, Türk’ün manevi düşmanı olan cehalet heyulasının en zayıf gölgesini de memleketin en kuytu yerlerinden tard için köy köy dolaşmakta” olduklarını işaret etmektedir.

“Şimdiye kadar yalnız üç hâssesiyle yaşayan Türk milleti artık tabiatın kendisine bahşetmiş olduğu havas-ı hamseyi istirdat ve iktibas etmiştir. Bundan sonra ne imanın tahsiri kalacaktır, ne de ebkemin tazlimi!” cümleleriyle yazı inkılâbından beklenen büyük neticeleri kısaca ifade etmektedir.

Yeni yazının fen ve ilim müesseselerinde yaptığı hîrkar tesirleri ve şimendiferciliğin yeni yazından elde ettiği ve edeceği istifadeleri pek bariz meselelerle ifade eden makale “ Asırlarca tasip, saltanat, lisan, yazı istibdatları altında ikileyen Türk’ün halas ve itila tarihini yazacak olan Türk harfleri medeniyet tarihine de yeni ve büyük bir fasıl ilave edecektir.” Cümleleriyle nihayet bulmaktadır.

16. MAARİF VEKİLİ MUSTAFA NECATİ BEY VE LATİN HARFLERİ

Maârif Vekili Necati Bey'in Beyanâtı

'Yeni Harflerle Yazmak ve Yeni Herfleri Öğrenmek Vazifesini Bir An Hatırdan Çıkarmamak Vatani Borcumuzdur'

15 Ağustos 1928 Çarşamba numara: 1533 Sayfa: 2 Cumhuriyet

Ankara – 14 (A.A) – Anadolu ve Trakya'da iki aylık teftiş seyahatinden bu gün şehrimize avdet eden Maârif Vekili Necati Bey Anadolu Ajansı muharririne bir vechatı beyanatta bulunmuştur:

' – İki ay devam eden teftiş ve seyahatim neticesinde elde ettiğim kanaatlerle şu neticeye varılmış addolunabilir:

1- Bî pâyân merbûtiyet ve samimiyet taşıyan Türk kalplerinin büyük Reis-i Cumhur hazretlerine ölmez ve tükenmez kalp bağlarıyla bağlı bulduklarını gördüm. Dünya tarihinde hiçbir büyüğün hiçbir devlet adamının bu kadar samimiyetle sevildiği vakıa değildir. Mecra köylerin kenarlarında rast geldiğim ihtiyar babalardan şehirlerin şen ve neşeli hayatı içinde koşuşan genç yavrulara kadar her fert hep onu soruyor, hep ona sonsuz muhabbet ve saygılarını yolluyorlardı. Denilebilir ki Türk milleti bir kalp olmuş ve o kalp bütün kalplerin maneviyatlarından toplana toplana Mustafa Kemal olmuştur.

2- Toprağına, işine candan sarılmış bir milletin varlığını gözle görmek bahtiyarlığına kavuştum. Her bir ferdinin başından geçen fırtına ve borağdadları sayılamayacak kadar çok olan milletimizin kâbiliyet-i hayatiyesini bilhassa tedkîk ederek, sorarak, müşâhede ederek vâkîf olmak saadetini gördüm. Bedbîn ve ümitsizlik bir an kalplerinin yaşamayan milletimizin varlığı hakikaten çok şah eserdir. Ümit onun yegâne kuvveti, ruhu varadı mevcudiyeti onun yegane istinadıdır. Zaten tarihlerin

kuvvetlerini, maceralarını sînesinde taşıyan büyük milletlerdir ki bu gibi büyük evlatları yetiştirir.

1- Her meslek erbabının ve bilhassa işlerine yakından vâkîf olduğum meslektaşlarımın mesâîlerinin neticelerini dikkatle tedkik ettim. Bütün millete karşı memurların vazifelerinde mevkuf olması için azami mesai sarf etmekte bulduklarını kemâl-i şerifle söyleyebilirim. Meslektaşlarımızı hürmetle anmayı vazife vaat ederim.

2- Yani ne gibi tedbirler düşünüldüğüne gelince, ihtiyaçları görenler icraat ile ona cevap verirler. Bu sene meslek mektepleri muallim mektepleri üzerinde çalışacağız. Millet meclisinde bu seneki icraatı arz ederken her halde milletimizin arzularının tatmin edilmiş olduğu görülecektir. Mütihassıslar öyle iptidasında Ankara'da bulunacaklardır. Bilhassa meslek mektepleri için kontratları akd olunan 35 mütihassıs sene-i dersiye iptidasında vazifelerine başlamış bulunacaklardır. Yeni harfler için nokta-i nazariye gelince, büyük Reis-i Cumhur Hazretleri kendileri için en büyük meşgale olarak yeni harfleri intihâb etmektedirler. Kendilerinin yanından yakında ayrıldım. Şimdiye kadar daima eserlerinden, icraatından, hayatından feyz aldığım büyük şahsiyetin büyük iş yapmak için ne tarzda çalıştığını da gördüm. Bu benim için yeni bir hayat ve fayda membaı oldu. Günün hemen kısım gelişini yeni harflerin esaslarına, kavâidine hâzır eden ve bütün yakınında ve hizmetinde bulunan arkadaşlara ve insanlara ayrı ayrı yeni harfleri öğretmeyi bir zevk addeden Reis-i Cumhur Hazretlerinin bu vaziyeti karşısında hepimize düşen vazife aynı anka ve aynı faaliyetle bir an evvel yeni harflerle yazı yazmağı öğretmek olmuştur. Ben bütün meslektaşlara bu hususta faal olmalarını ve tarz-ı faaliyetlerini yakında bildireceğim. Reis-i Cumhur Hazretlerinden aldığım feyzin mukabilini îfa edersem ve yakın zamandan yeni harflerle bütün meslektaşlarımı ve mektepli evlatlarımı yazar okur görürsem belki bu suretle vazifemi îfâ etmek zevkini tadabilirim. Her halde yeni harflerle yazmak ve yeni harfleri öğrenmek vazifesini bir an hatırdan çıkarmamak vatani borcumuzdur. İlerleyen ve büyüyen milletler daima mücadele etmeye mecburdurlar. Eski ve zararlı teşkilleri nasıl hamlelerle yıkılmış ise yeni hamle ile de yeni harflerin zaferi kazanılmalıdır. Ben Reis-i Cumhur hazretlerinin bu hususta

gösterdiği mesai karşısında hakikaten utandım. Fakat bütün teşkilatımızla birlikte ona yetişmeğe onun bu hususta açmış olduğu yolda sırf mesai ederek muvaffak olacağımıza kâniyim. Bu husus işaret ve ilham ve usulleri ondan aldıktan sonra bizim için iş zamanı başlamıştır. Meclis açılıncaya kadar merkezde çalışarak arkadaşlarımla, işlerimle uğraşacağım.’

Muallimler Birliği Kongresinde Maârif Vekilimizin Bir Hitabesi

Muallimler!. Herkese Soracaksınız: “Yeni Harfleri Öğrendiniz mi?”

27 Ağustos 1928 pazartesi sayfa: 1-2 numara: 1545 Cumhuriyet

Ankara 26 (A.A.) – Maârif Vekili Necati Bey’in Türkiye Muallimler Birliği kongresinde bu gün âtideki nutku irâd etmiştir:

- Meslektaşlar! Benden evvel söz alan arkadaşlarım harf inkılâbından mütevellit meserretlerini, hazlarını ifade ettiler. Onlar heyecanla bu harflerin memlekette bir an evvel intişar ve ta’âmî neticesinde vücuda gelecek büyük inkılâptan bahsederlerken kendi kendime bu başlanan işin muvaffakiyetle bitmek üzere olduğuna kanaat ettim. Arkadaşlar! Türk milleti tarihin her devrinde kendi kuvvetiyle mevcudiyetini müdafaa ederek kurtarmış, yaşamış azimkâr bir millettir. Vakaların, hadiselerin önünde sarsılmayan milletimiz her maniye yok ederek muvaffak olmanın çaresini bulur ve bulmuştur. (alkışlar) Bu itibarla Türk milletinin aziz evladı reisimizin rehberlik ettiği ve en büyük vazifeyi üzerine aldığı harf inkılâbının da tam muvaffakiyetle neticeleneceğinden hiç kimse şüpheye düşmez. Senelerden beri hepimizi meşgul ettiği halde vazih olarak bir türlü meydana konulamayan bu muazzam mesele ile bilir misiniz büyük Gazimiz ne zamandan beri meşgul idi. O yakasına ta zabitlik yıldızlarını taktığı zamandan beri bu mesele üzerinde mütemadiyen sarf-ı zihn etmişti.

Zaten milletin hayat ve saadetine ait hangi iş vardır ki o büyük dimağı bunu herkesten evvel zihninde işlemiş ve vakti gelince tatbik sahasına çıkarmış olmasın.

Evet, efendiler! Harf inkılâbı Gazi'nin daha dimağında çoktan vücut bulmuştu. Yalnız tatbik zamanını bekliyordu. İşte o zaman geldi. Ve Gazi bize haritamızın tekâmülünden sonra bu yeni istikameti ve hedefi muğted isabet ve ulviyetle gösterdi.

Arkadaşlar! Muhitinize bakacak olursanız işin ne kadar süratle inkişaf ettiğini görürsünüz. Sokakta, çarşıda, kahvede, dükkânda, evde, hülâsa memleketin her köşesinde herkes yeni harfleri öğrenmek ve öğretmekle meşguldür.

Arkadaşlar! Bütün memlekete sâri olan bu heyecandan doğan faaliyet az zaman içinde beklenen neticeyi verecektir. Fakat bu neticeyi daha evvel almak için bilhassa muallim arkadaşlarımızın gösterdiği heyecan çok şayan-ı şükrandır.

Muallim böyle zamanlarda bir ordu zabiti gibi vazifedar olan bir unsurdur. Her biriniz ihtiyat zabitliği yaptınız. Muvaffak olmak için, memleketin hayatını kurtarmak için bin bir mania ile, bin bir müşkülât ile çare peşindeyiz. O mâniaları nasıl iktihâm ettiniz, o müşkülâtı nasıl izole ettinizse bu yeni inkılâbın zaferini temin için de aynı şiddet ve aynı hummalı faaliyetle çalışmağa mecbursunuz. Çünkü bu hareket yürümüştür. Bu hareketle birlikte yürümeyen, hata onun önünde koşmayan muallim âtil kalmış ve mesleki vazifesini yapmamış demektir. Vazife sizi davet ediyor. Her ne zaman olursa olsun, her nerede bulunursa bulunsun rast geldiğiniz ferd-i millete soracaksınız: “ Yeni Türk harflerini öğrendiniz mi?” öğrenmemiş ise derhal derse başlatacaksınız. Evinize gittiğiniz zaman çocuklarınıza, efradına, tanıdıklarınıza bu harfleri öğreteceksiniz.

Arkadaşlar! der ahde ettiğiniz bu yeni büyük vazifede şerefî, haysiyetiniz mevzuu bahistir. Yani sizin şahsınızda milletin şerefi, haysiyeti mevzuu bahistir. Bu büyük meselenin ne halli yolunda mütemadiyen geceyi gündüze katarak çalışmak lazımdır. Sizlerin bütün gün memleketin çocuklarıyla uğraşmakta olduğunuzu biliyorum.

Her birinizi ayrı ayrı iş başında gördüğüm için bir çocuğu yetiştirmek hususunda çektiğiniz sıkıntılara, sarf ettiğiniz zamana vâkıfım. Bu gün ondan daha az bir zamanda memleketin bütün evladına yeni harfleri öğretmek için daha çok faal

olmak vazife-i asliyenizdir. İşte sizin yeni hedefiniz, bu hedef size yaklaşılması güç bir gaye görünmesin. Türk milleti için hayal addolunan meseleler mebdil-i hakikat olmuştur.

Biz daima hayalleri hakikat, uzakları yakın yapan ve güçlükleri arıtp yok eden bir milletiz. (şiddetli alkışlar)

Arkadaşlar! Herkes okumuş yazmış olacaktır. Bu hedefe vardığımız gün genç muallim his ve kanaatini, nokta-i nazariyeni memleketin her tarafından herkese anlatabilecektir. Bu hedefe vardığımız gün lisanımız dünya lisanları arasında mütekâmil bir lisan olarak tecelli edecektir.

Bütün bu muvaffakiyeti kazanmak ister misiniz? Her fert bunu ister. Bütün milletin manevi kudreti makamında bulunan insanlarsınız. Ne mutlu size ne muazzam inkılâptan hissedar olacaksınız gelecek nesiller sizi gıpta ile hatırlayacaklar.

Efendiler! Zannetmeyiniz ki yalnız mekteplerin içinde çalışmağa ve yalnız talebenizi yetiştirmekle vazifenizi tam ve şamil bir surette yapmış olursunuz. En büyük vazifeniz halkı okutmak, halka yeni harflerle yazıp okumayı öğretmektir. Vazifeniz bütün memlekete şamildir. Herkes okudum öğrendim deyinceğe kadar mütemadiyen uğraşınız, çalışınız. Çünkü arkadaşlar büyük işlerde muvaffakiyet mütemadiyen ve asri bir seıye mütevaffıktır. Bir tarihin seyrini değiştiren talihe hükmeden ve bu yokluktan varlık vücuda getirmiş olan emsalsiz Türk çocuğu dahi bu işle gecesini gündüze katarak rüyasında bile bunları görerek ve herkesle meşgul olarak uğraşmaktadır.

Arkadaşlar! Muvaffak olan, kazanan, şeref yapan, tarih yapan bir deha ile yan yana bulunuyorsunuz. Sizin için onun dehasının nuruyla aydınlanan yolda onun gösterdiği hedefe doğru atılmaktan başka yapacak iş yoktur.

Arkadaşlar ileri! Bu işte bir an tereddüt, bir an tevkif af götürmez bir cürümdür. Büyük ve muzaffer reisimizin tarz-ı hareketi bizim için bir misal olacaktır. Zaten kendilerinden aldığımız feyiz ve ilham ile her tarafta bütün muallim

arkadaşlarımız faaliyete geçmişlerdir. Fakat muvaffak olmağı, daha çok muvaffak olmağı arzu eden adamlar yapılan hareketleri az görürler. Faaliyet ve muvaffakiyete doymazlar. Onun için arzum arkadaşlarımızın şimdikininki iki misli, on misli, yüz misli çalışmalarını ve buna lüzum vardır. Bilhassa burada büyük tarihi salon içinde muallimler birliğinin bu konferansında bize düşen bu yeni, tarihi vazife muvacehesinde aranızda bir muallim ve bir arkadaş gibi bulunduğum için mesudum. Bu şerefli ve tarihi içtima iştirak zevkini tattığımdan dolayı bahtiyarım. (alkışlar) Bu itibarladır ki sizin gösterdiğiniz heyecan ve hissiyat karşısında fikirlerimi ifade edemiyorum. Çünkü bu heyecan ve hassasiyet şu anda benim de bütün mevcudiyetimi sarmıştır.

Fakat insanlar söylemeler dahi hareketleriyle, vaziyetleriyle işin kudretini ve azametini anlatabilirler. Ben bu son zamanlarda yaptığım seyahatlerde milletin iradesinin ne kadar kuvvetli olduğunu daha iyi gördüm, daha iyi anladım. Bedbinlikten, ümitsizlikten daima uzak olan bu millet her vakit kuvvetlidir. İstinat ettiğimiz kuvvet bu büyük milletin maneviyetidir.

Arkadaşlar! Bu umumi harf seferberliğinin içinde vazife der ahde eden muallimler iyi bilmelidir ki der ahde ettikleri vazifenin şerefi nispetinde büyük mesuliyetleri de vardır.

Bunun için arkadalar şerefli vazifemize bir an evvel sarılalım, bu büyük işi de hallederek Türk halkını münevver mesut bir cemiyet haline getirmek olan gayemizi süratle tahkik ettirelim.

Nazarlarınızdan en temiz bir heyecanla dolu olan kalbinizi okuyorum. Sözlerini, hareketleriniz bana bu işte yüksek bir aşk ile, sarsılmaz bir azim ile çalışacağınız ve muvaffak olacağınız kanaatini telkin ediyor. Bu kanaatin bahşettiği inşirah ve enbesat içinde sözlerime nihayet verirken Tekirdağ'da milletine fiilen muallimlik eden büyük Gazimizin bu ulvi hitabetini burada mesleğimizin kazandığı yeni ve misalsiz bir şeref olmak üzere zikretmeği vecibe addeyiyorum. Hepimize seri muvaffakiyetler temenni ediyorum arkadaşlar. (şiddetli ve sürekli alkışlar)

Maarif Vekilimiz Dün Ankara'dan Geldi

Mustafa Necati Bey İstanbul'da Yeni Harf Faaliyeti İle Meşgul Olacağını Söyledi

17 Teşrin-i sani 1928 Cumartesi Numara: 1626 Sayfa: 1

Cumhuriyet

Maarif Vekili Necati Bey Haydarpaşa istasyonunda Cumhuriyet Halk Fırkası müfettişi ve İstanbul Mebusu Hakkı Şinasi Paşa, İstanbul Maarif emini Behçet, Maarif Müdürü Haydar, seyr-ü sefain müdür-ü umumisi Sadullah, Mülkiye mektebi müdürü Hamit, Vekâlet Müfettişi Ekrem, hukuk fakültesi kâtip-i umumisi Doktor Ethem Akif Beylerle darülfünun müderrislerinin ir kısmı, lise ve orta mektep müdürleri ve maarif erkânı tarafından karşılanmıştır.

Mülkiye, Galatasaray, İstanbul Erkek, Çamlıca ve Erenköy kız liseleriyle diğer bazı mektep talebe birliği heyeti de muntazam birer mevku ve vaziyet alarak istikbal merasimine iştirak etmişlerdir.

Maarif vekilimiz trenden inerek müstakbelinin birer birer ellerini sıktıktan ve talebeyi teftiş ettikten sonra maarif emini Behçet ve güzel sanatlar akademisi müdürü Namık İsmail beylerle otomobile râkib olmuş ve biri istirahat biraderi Hüsnü Bey'in modadaki hanesine gitmiştir. Saat birden sonra Çankaya motoruyla İstanbul tarafına geçmiş ve doğruca Tokatlıyan oteline gitmiştir. Vekil bey orada bazı zevatın ziyaretlerini kabul ettikten sonra saat üçte hususi ziyaretlerde bulunmak üzere Tokatlıyan'ı terk etmiş, bilahare Galatasaray – Fenerbahçe maçında hazır bulunduktan sonra tekrar Tokatlıyandaki dairesine gelmiştir.

Maarif vekili Mustafa Necati Bey dün kendisiyle görüşen bir muharririmize şu beyanatta bulunmuştur:

“ – İstanbul'da kaç gün kalacağımı henüz kararlaştırmadım. Burada kaldığım müddet zarfında resmi ve hususi işimle meşgul olacağım. Yeni harfler faaliyeti

memleketin her tarafında hummalı bir iştiyak ve memnuniyetle devam etmektedir. İstanbul'da da buna müteallik işlerle meşgul olacağım tabiidir. Bu hafta zarfında açılacak olan (Talebe Yurdu)nun küşat resminde bulunmak istiyorum.”

17. LATİN HARFLERİNİN KULLANILMASI RESMEN BAŞLAMADAN ÖNCE LATİN HARFLERİNİN GAZETELERDE KULLANIMI

Şark Orta Mektebi

16 Ağustos 1928 Perşembe numara: 1534 sayfa:7 Cumhuriyet

7. Sayfada reklamların olduğu bölümde Arap alfabesi ile yazılmış olan kısmın altına Latin harfleri ile 'ŞARK ORTA MEKTEBİ' şeklinde bir başlık daha yazılmış.

Gazi Hazretleri Deniz Yarışlarında

18 Ağustos 1928 Cumartesi numara: 1536 sayfa:1

Gâzi hazretleri deniz yarışlarında

«Ertuğrul»ın yeni yazısı

Reis-i cümhur hazretleri dün refakattarında büyük millet meclisi re'isi Khazim paşa hazretleri, dahiliye vekili şukrî Kaya, Gazi Ayntab meb'usu Kılıç Ali, Yozgad meb'usu, Salih, Sinop meb'usu Recep Zuhdu, Rize meb'usu, Hüseyin Cavid, khâtib-i umûmi Tevfik, ser yaver Rüşhi beyler olduğu halda deniz yarışlarını temaşa buyurmak üzere dün üç buçuk raddelelerinde «Söyütlü» yatına rakiben Moda Koyunu teşrif etmişler-tir.

Söyütlü Moda önlerine geldiği vakit harp sefineleri tarafından yirmi bir pâre top atılarak selamlanmış ve gemilerde dizili bulunan zabitan ve efrât tarafından resmi selam ifâ olunmuştur.

Söyütlü filonun omünden geçtikten sonra Ertuğrula yanaşmış ve reis-i cümhur hazretleri ile ma'iyetleri erkânı Ertuğrula geçmişler-tir.

Dün şehrimize gelen Baş vekil İsmet Paşa hazretleriyle erkan-i harbiye-i umûmiye reisimiz Fevzi paşa hazretleri, kol ordu kumandani Sükrü Naili paşa reis-i cümhur hazretlerine «Ertuğrul»da mülâkâ olmuşlar-tir.

'Ertuğrul'un Yeni Yazısı

Reîs-i cümhur hazretleri dün refakatlarında büyük millet meclisi re'isi Khazim paşa hazretleri, dahiliye vekili şukrî Kaya, Gazi ayntab meb'usu Kılıç Ali, Yozgad meb'usu, Salih, Sinop meb'usu Recep Zuhtu, Rize mebusu, Hüseyin Cavid, khâtib-i umûmi Tefvik, ser yaver Rûsuhi beyler olduğu halda deniz yarışlarını temaşa buyurmak üzere dün üç buçuk raddelerinde "Söyütlü" yatına rakiben Moda Koyunu teşrif etmişler-tir.

Söyütlü Moda önlerine geldiği vakıt harp sefineleri tarafından yirmi bir pâre top atılarak selamlanmış ve gemilerde dizili bulunan zabitan ve efrât tarafından resmi' selam ifâ olunmuştur.

Söyütlü,filonın ömünden geçdikden sonra Ertuğrula yanaşmış ve reîs-i cümhur hazretleri ile ma'iyetleri erkânı Ertuğrula geçmişler-tir.

Dün şehrimize gelen Baş vekil İsmet Paşa hazretleriyle erkan-î harbiye-i umûmiye reîsimiz Fevzi paşa hazretleri, kol ordu kumandani Sükrü Nailî paşa reîs-i cümhur hazretlerine "Ertuğrul" da mülâkbî olmuşlardır.

Tahlil: Bu haber tamamen Latin harfleri ile yazılmış. Cumhuriyet Gazetesi'nin ilk sayfasında çıkan tamamı Latin harfi ile yazılmış olan ilk haber. Haber de bir de fotoğraf var Ertuğrul yatının adının Latin harfleri ile değiştirilmiş ve bunun da bir fotoğrafı konulmuş. Haberi aynı şekilde yazıyorum. Ertuğrul yatının isminin değiştirilmesi daha önceki gazetede yer almıştı.

Meşhur İnsanlar

18 Ağustos 1928 Cumartesi numara: 1536 sayfa:3 Cumhuriyet

مَشْهُورُ اِنْسَانِلَر

Paul Pol Sezan

1889 da doğmuş ve 1906 da vefat etmiş bir Fransız ressamidir. İlk önce hukuk okumuş - kan sonra ressamliğe başladı ve enpress-

Pol Sezan İyonizm mesleğinin üstadlarından biri oldu. Hayâtinin kısmı âzamını cenûbi Fransada geçirmiş ve içinde yaşadığı memleketin menazırını tersimde çok muvaffak olmuştur .

Pol Sezan

1889 da dogmuş ve 1906 da vefat itmiş bir fransız ressamı – tir. İlk önce hukuk okumuş-kan sonra ressamliga başladı ve enpressionism meslekinin üstadlaindan biri oldu. Hayâtinin kısmı âzamını cenûbi Fransada geçirmiş ve içinde yaşadığı memleketin menazırını tersimde çok muvaffak olmuştir.

Tahlil: Bu köşede dünyaca ünlü sanatçılar tanıtılmaktadır. Bu günden itibaren meşhur insanlar başlığı hariç diğer bölümleri tamamen Latin harfleri ile yazılmış.

Başvekilimiz

19 Ağustos 1928 Pazar numara: 1537 sayfa:1 Cumhuriyet

(Bu haber Latin harfleri ile yazılmış.)

Baş vekhilimiz Ismet paşa laziretleri dün akhşam sâat 18 de Dolma baghçe sarayına teşrif buyürmüşlar-tır. Başvekilimiz bir muddet istirahattan sonra otomobil-ile bey-oglu-taksim çihetlerinle bir tenezzuh icra buyurmüşlar-tır.

Baş Muharriri : Yunus Nâdi

20 Ağustos 1928 Pazartesi numara: 1538 sayfa:1 Cumhuriyet

Gazetenin birinci sayfasının sağ üst köşesinde bulunan bölümdeki ‘‘Baş muharriri: Yunus Nâdi’’ yazısı ilk defa Latin harfleri ile yazılmış.

Gazi Hazretleri

20 Ağustos 1928 Pazartesi Numara: 1538 Sayfa:2 Cumhuriyet

Gâzi hazretleri dün akşama kadar Dolma-Bagçe Sarayında mesai dairelerinde meşgoul olmuşlar-tir.

Reisi cümhurumuz evvleki akşam refakatlarında ba’zi zevat bulunduğu halde Ankara motori-ile gökonya kadar bir gezinti icra buyurmuşlar-tir orada refaktlerine Kiliç Ali ve Rusuhi beyleri alarak bir sandala binerek derenin içerisine doğru ghitmişler-tir. Gâzi hazretlerinin o taraflara teşrifini haber alan halk derenin iki tarafına toplanarak ‘‘ Yaşa Gâzi’’ diye alkışlamılar-tir ve derenin içi sandallar-ile dolmuş-tır. Gâzi hazretleri haklin alkışlarına iltifat ederek (7,5)te saraya avdet buyurmuşlar-tır.

Başlamak Bitirmek Demek Değil-dir

21 Ağustos 1928 Salı Numara: 1539 sayfa:1 Cumhuriyet

(Tamamen Latin harfleri ile yazılmış.)

“Başlamak bitirmek demek-dir” deye bir söz var-dır. Hayir, başlamak bitirmek demek degi-dir. ta’kip etmek ve sonunu ğetirmek, bitirmek demek-dir. Gâzinin bize öğretdi-gi büyük hakikâtlârdân biri de bu-dır.

Gâzinin başlayup bitirmedigi tek iş gösterilemez. onun hayatı “ başlanup bitirilmiş işler” için nesillerden nesillere intikal idecek misaller-ile doludur.

Gâzi yeni turk harflarının tatbikhî için karar virdiği zaman, resmî maşguliyetler hariçindeki butun zamanını yeni haflara tahsis it-ti, ve, işte görüyorsunuz, bir hafta, on gün içinde, bütün memlekete, bütün bir millet yeni harfları öğrenmek için sefer-ber hale gheldi. öğrenecek ve öğreniyor. oderece-ki yakın bir zamanda bütün halkımız için “öğrendi” diye-bileceğiz.

Bir Zühul

22 Ağustos 1928 Çarşamba numara: 1540 sayfa: 1-3 Cumhuriyet

(Bu haber tamamen Latin harfleri ile basılmış.)

Harflarımızı tebdil kararını butün milletin benemsedigini gören biz ğazeteçilerin vazifesi, bu harfların sur’atle öğrenilmesini mümkün khilaçak her türlü tedbire tevessul etmek-dir. ğazetelerimizin bu tedbirler meyânında ders sütunları açmış olmaları pek ziyade şayani-takdir-dir.

Dun “Milliyet” refikimizin bu derslere başlamış olduğunu gördüğümüz zaman bittabi çok memnun olduk-ançak refikimizin müsalesile bir küçük ihtarım hoş

bulmediğimizi söylemek isteriz: refikimiz bu derslerin başına (terçüme ve iktibas hakkı mahfuz-dır) kaydını ilave etmiş ! vaki'a bunlar terçüme edilecek degil.

Fekat iktibas arzûsune gösterenler olabilir. Maksad herkesin istifadesini, sur'atle ogrenmesini te'min olduğına göre böyle bir kad-ile tahdidat-ta bulunmayı doğru bulmadık. Bil-'akıs refikimiz taşra gazetelerinin, her arzu idenin bunları iktibas ide bileceğini i'lan itmeli idi.

Biz işin içinde bir zühul olduğhina, refikimizin de bu zuhulu tashih ideceğhine kani'iz.

Alexandr Düma Fis

22 Ağustos 1928 Çarşamba numara: 1540 sayfa: 4 Cumhuriyet

(Tamamen Latin harfleri ile yazılmış.)

Alexandre dümas fils

Tanıdığı bir romancı ve tiyatro muharriri-dir, 1824 de tevellüt ve 1895 de vefat itti. Babası da büyük ve hayâli pek velut bir romancı idi. En meşhur eserleri meyânında (Deniz), (Fransiyyon), (La dam o Kamelya) zikr olunabilir, Eserlerinde dâ'ıma bir fikri îzaha ve bir fikri ictihâdı isbâta sâi-dir.

Gâzînin Heykeli Önünde (Latin harfleri ile yazılmış)

23 Ağustos 1928 Perşembe numara: 1541 sayfa: 1 Cumhuriyet

Ne zamandan beri bekler-dik, o heykel bu mu-dur?

Söndü sandıkları bir fecri yakan el bu mu-dur?

Bu mu-dur haykıran a'sâra ne ırk olduğumu?

Hani düşmüş-düm, o bir hamlede kaldırdı, bu mu?

Hani gördükçe kaçır zelzeleler, sâikalar,

Hani kim baksa görür ufku aşan bir dağ var,

O mu sığmış ebediyen bu taşın sînesine?

Bu mu-dur kalbine bir milletli basmış sîne?

Hani haykı-sa mezarlar uyanır, kalkar-nuş,

Hani bir zarbede edvâa ayır-mış, yarmış,

Sağı ıssız gece olmuş, solu bitmez gündüz,

Hani dün akdenizin ürpererek baktığı yüz.

Hani şimşekler – o ister-se – Sakaryayla akar,

Hani binlerce adından biri-dir Dumlupınar

Hani volkalara his, kanlara dil vermiş-dir.

Hani bir millet öbür millete göstermiş-tir.

İrkının doğduğu yer-dir başımu değdiği yer.

O kadar yükselmez şahikalar, heykeller,

Ne tabîat, ne de san'at o kadar haykıramaz,

Sarıyor-ken seni bir âbide kavrar-sa bir az

Tuncunun dalgası girdabı kalır yamyassi,

Ne demek-sin şaşırır yıldırımın nâtikası
 Demirin kudreti ancak heceler maksam.
 Boya rü'yâni görür, sayha sayıklar adım.
 Bilir-im bir taşa san'at-la sığar enginler,
 Seni söyler-se fekat taş kekeler tunc inler.
 Midhat Cemal

Gâzimizin Kadın Birliğine İltifatı

(Tamamen Latin Harfleri İle Yazılmış)

23 Ağustos 1928 Perşembe numara: 1541 sayfa: 1 Cumhuriyet

Istanbulda türk kadın birliği re'isi Latife Bekir ve Khâtib-i umumîsi İffet Halim hanım efendilere:

Re'isi cumhur hazretleri yeni hey'et-i idarenin haklarında izhâr buyduğu hissiyatdan mütevellit menuniyet ve teşekkürlerinin iblagını emir buyumışlardır efendim.

Riyaset-i cumhur khatib-i umumisi namına Moskova sefiri

M. TEVFİK

Veremle Mücadele Cem'iyetinin Mehtap Gezintisi (Tamamen Latin Harfleri İle Yazılmış)

23 Ağustos 1928 Perşembe numara: 1541 sayfa:5 Cumhuriyet

Cem'iyet menfaatine 30-8-28 perşembe akşamı için şiketi-hayriyenin 66 numarolu vapore ile bir mehtap gezintisi tertib edilmiştir.

Vaporda daü'taa, limi-musiki ve cazband mecûd-dir.

Vapor büyük-dere den 19 da hareketle 20,30 da köprüye gelecek ve oradan 21 de kalkarak tenezzühü yapacaktır.

Tefsilatli program ve biletler HilaliAhmer merkezinden tedarik edilebilir

Gâzi Hazretlerinin İhtisaslari (Tamamen Latin harfleri ile yazılmış)

24 Ağustos 1928 Cuma numara: 1542 sayfa: 1 Cumhuriyet

Tekir Dağından şimdi avdet buyurmuş olan Reis-i Cümhûr hazretleri intibâlarını şü cümleler-le beyan bûyûrdû-lar :

“ – İlk fırka komandani olduğum Tekir Dağını 14 sene sonra ziyâret edebildim. Bundan çok memnun ve mütehassis-im fakat dâha çok memnun ve münşerih olduğum nokta şudur: Tekir Dağlı vatanadaşlarım daha şimdiden türk harflerî-le yazıp okumağı hemen ûğrenmiş-lerdir diye-bilirim.

Memûrların khaffesini bizzat imtihan ettim. Sokaklarda ve dükkanlarda halk ile temrinler yaptık arap harflerî-le hiç yazmak, okumak bilmeyenlerin türk harflerî-le derhal ünsiyet etmiş oldûklarını gördüm. Henüz ortada selâhitdar mekâmâtın tasdîkinden geçmiş bir Rehber olmadan, henüz millet muallimleri delâlet fa'âliyetine geçmeden koca türk milletinin hayırlı olduğuna kana'at getirdiğı bu yazı meselesinde bu kadar yüksek Şuûr ve intikal ve bilhassâ İstîcal göstermekte olduğunu görmek

benim için cidden büyük, amma çok büyük saadet-tir .Bu husus elbette agyâr için mucib-i hayret olacak-tîr.

Az zâman sonra yeni türk harfleri'-le, gözler kamaş tirici türk mânevî inkişafinin vâsıl olabileceği kûdret ve itibarin beynelmilel seviyesini, gözlerimi, kapayarak şimdiden okadar parlak görüyor-ûm ki bu manzara beni gaşy ediyor.

Ben yalnız bu gün Tekır-Dağlılara da sezdiğim ruhı ve hissihâlete, yalnız buna dahi istinaden kat'i olarak beyan edebilir-im ki bütün türk milleti bu meselede benim gördüğümü, benim hiss ettiğimi aynen görmekte ve hiss etmekte-dir. Bu kadar hassas ve şuûrlu olan türk milleti, kendinin refâhına, îtilasına binlerce senelerden beri haylû let ede-gelmekde olduğunu artık temyiz eylediği. bütün maddî ve manevî mâni'leri muhakkakâ parça parça ederek ortadan kaldıracak-tir Bunda nartik şupheye mahal yok-tur. Dimagini vicdamini, bükadar azm ve kat'iyet-le temizlemeğe kararvermiş olan büyük milletimin istikbalini tasavour etmek hiç'te güç deyil-dir.

Frederik Şiller (Tamamen Latin Harfi İle Yazılmış)

24 Ağustos 1928 Cuma numara: 1542 sayfa: 3 Cumhuriyet

10 teşrini sani 1759 tevellüt ve 9 mayis 1805 de vfat itti. Alman edebiyâtinde layemut ve Göteden sonar en büyük şöhret-dir.

(Haydudlar) uncai ilk eseri bir az ihtilâlcuyane idi. (Vallenştayn), (Giyyom Tel) , (MaStüard), (Don karlos) isimli tarihî manzum dramlari pek meş'hur ve nadir. (otuz sene harbi) isimli bir tarih vücude getirdi

Gâzi Hâzretlerî (Tamamen Latin İle Yazılmış)

25 Ağustos 1928 Cumartesi numara: 1543 sayfa: 1 Cumhuriyet

Reîsîcumhûr hâzretlerî evelki gece tekir dağından avdetlerini mute'âkp büyük âdâyâ gelmişler ve aat dört buçuğa kadar yat-kulub-da kalmışlardır.

Müşar-i-leyh hâzretlerî mute'akiben ertuğrul yati ile boğaz içinde bir cvelan yaptıktan sonra dolma bağçe sârâyînâ avdet buyurmuşlar-tir.

Fevzî Pâşâ Gîtdî (Tamamen Latin Harfleri İle Yazılmış)

25 Ağustos 1928 Cumartesi numara: 1543 sayfa: 1 Cumhuriyet

Erkan-iiharbiye-i umumiye re'îsîmîz fevzi pâşâ hâzretlerî dün dolma bağçe sârâyînâ gelerek gâzi hazretlerîne mülaki olmuş ve arz-i veda' eylemiştir.

Fevzî pâşâ dünkı ekspres-le Ânkârâyâ hareket itmîş-dir.

Büyük Ta'rruzumuzun Başladığı Gün-Dür

(Bu Haber Latin Harfleri İle Yazılmış)

26 Ağustos 1928 Pazar sayfa: 1 numara: 1544 Cumhuriyet

Altı sene evvel bû gün şafak, sökerken “ Afyon-Kara-Hisar “ dağlarında bir şimşek çakmış-dı.

Bu şimşek, îlâhî bir gazep gibi duşman ordusunun başında parladı ve patladı.

Bu şimşek Türkün intikamı idi.

Bu şimşek Türkün, Gâzînin çelik elinde parlayan , yakan yikan , fakat aynı zamanda kurtaran, hayat veren kılıcı idi.

Bu şimşek gibi kılıc dünyâleri tutuştıran bir alev hâlinde Afyondan Izmire kadar uzandı ve orada Ak Denizin mâvi sularının üstüne Türkün en büyük zaferinin yaz di...

Türkü bütün duşmanlarından, bütün bağlarından, bütün istirablarından kurtaran , sulha , istiklâle, cümhûriyete kavuştıran zaferlerin zaferi altı sene evvel bu gün başalmış-ti. 26 ağustos gününü takdîs ve ta'ziz edelim...

A . D

Mozart (Tamamen Latin Harfleri İle Yazılmış)

26 Ağustos 1928 Pazar sayfa:3 numara: 1544 Cumhuriyet

En büyük mûsikî şinsaların vatanı olan Almanyanın en büyük mûsikî şınâslarından biri-dir. 1756 da tevellut ve 1791 de vefât etti. yedi yaşından i'tibaren çalgı çalmakda şöhret kazandı. (Don joan), (Figaronun izdivaci), (Sihirli flavta) ismili operalari pek meş'hur ve nefis-dir. (Senfoni)leri ve dînî mûsikîye a'id eserleri de var-dır

Gâzî Hazretleri (Bu Haber Tamamen Latin Harfleri İle Yazılmış)

27 Ağustos 1928 pazartesi numara: 1545 sayfa: 1 .Cumhuriyet

Gâzî hazretleri dün geç vakte kadar sarayda meşgul olmuş-lar ve sâat 19,30 da refakatlerinde baş vekilimiz Şukrî Kaya, GâzîAyıntap meb'usu KılıçAli, Yozgad meb'usu Salih , Bolu meb'usu Cevad Abbas,Sinop meb'usu Recep Zühdü, khâtib-i-

umumi Tefvik, ser yaver Rusuhi beyler olduğu halde “Söyüdü” yatına rakiben boğazda bir tenezzüh icra buyurmuş-lardır

Tefvik Ruşdu Bey Dun Âkşam – Gitti

(Bu Haber Tamamen Latin Harfleri İle Yazılmış)

27 Ağustos 1928 pazartesi numara: 1545 sayfa: 1 Cumhuriyet

Harçîye vekili Tefvik ruşdu bey dun âkşam Ankârâya hareket eden tren-le şehrimizden mufârekat etmiş-tir.

vekil bey haydarşada gâzi hâzretleri namına khatib-i umumi Tefvik bey-le şehrimizde bulunan bir çok meb’uslar ve rical-i-ecnebiye tarafından teşyi’ edilmiş-tir.

Meşhur İnsanlar

Teodor Koher (Tamamen Latin Harfi İle Yazılmış)

28 Ağustos 1928 Salı numara: 1546 sayfa: 3 Cumhuriyet

1841 de Bernde tevellüt ve 1917de yine Bernde vefât eden İsviçreli bir doktor ve cerrah-tir. 1872den vefâtına kadar Bernde cerrahlık tadrîs etti e 1909 da Nobel mükhâfatını aldı. İcra eylediği ameliyâtlarda nihâyetsiz bir dikkat gösterirdi. Binlerce insanı sıhate ve hayâta kavuşdurmuş-dir.

Reklam (Reklamın başlangıç kısmı Latin harfleri ile yazılmış.)

28 Ağustos 1928 Salı numara: 1546 sayfa: 6 Cumhuriyet

Yeni ford kamionu

Çok dayanmak için yapılmış-dır

Motör 40 Beygir-dir.

Frenler 4 tekerlek üzerinde-dir.

Tekerlekler çelik-dir.

Kontakt anahtarı hirsizliga karşı emnietli-dir.

Harekete getirmek e iştai tertibatı electricle-dir

Son sistem üç vitesli-dir.

Soutma ve yağlama tertibatı tulumba ile-dir.

Safi yük 1 ½ ton-dir.

Kellog Mısakı (Yunus Nadi baş makalenin başlığını Latin harfleri ile yazmış)

29 Ağustos 1928 Çarşamba numara: 1547 sayfa: 1 Cumhuriyet

Harp Aleyhinde-ki Misak Nasıl İmzalandı

(Bu Başlık Latin Harfleri İle Yazılmış)

29 Ağustos 1928 Çarşamba numara: 1547 sayfa: 1 Cumhuriyet

Bunun haricinde gazetenin 1. ve 2. Sayfalarında Latin harfleri ile yazılar var.

Dünki Mukarrerat (Latin Harfleri İle Yazılmış)

30 Ağustos Perşembe 1928 numara: 1548 sayfa: 1 Cumhuriyet

1- Milleti cehaletten kurtarmak için kendi diline uymayan arap harflerini terk edip Latin esasından türk harflerini kabûl etmekten başka çare yok-tur.

2- Komisyonûn teklif ettiği alfabe hakîkaten türk alfabesi-dir, kat'îdir. türk milletinin bütün ihtiyaclarını temin etmege khafi-dir.

3- Sarf ve imla kaideleri lisanın ıslahını, inkişafını, milli zevkhi tâkip ederek tekhamül edecek-tir.

Muhakkak –tır ki yeni harfler-le lisâna ve imlaya ilk şeklini vermek için komisonûn projesi en kısa ve en ameli-dir.

Reklam

31 Ağustos 1928 Cuma numara 1549 sayfa:6 Cumhuriyet

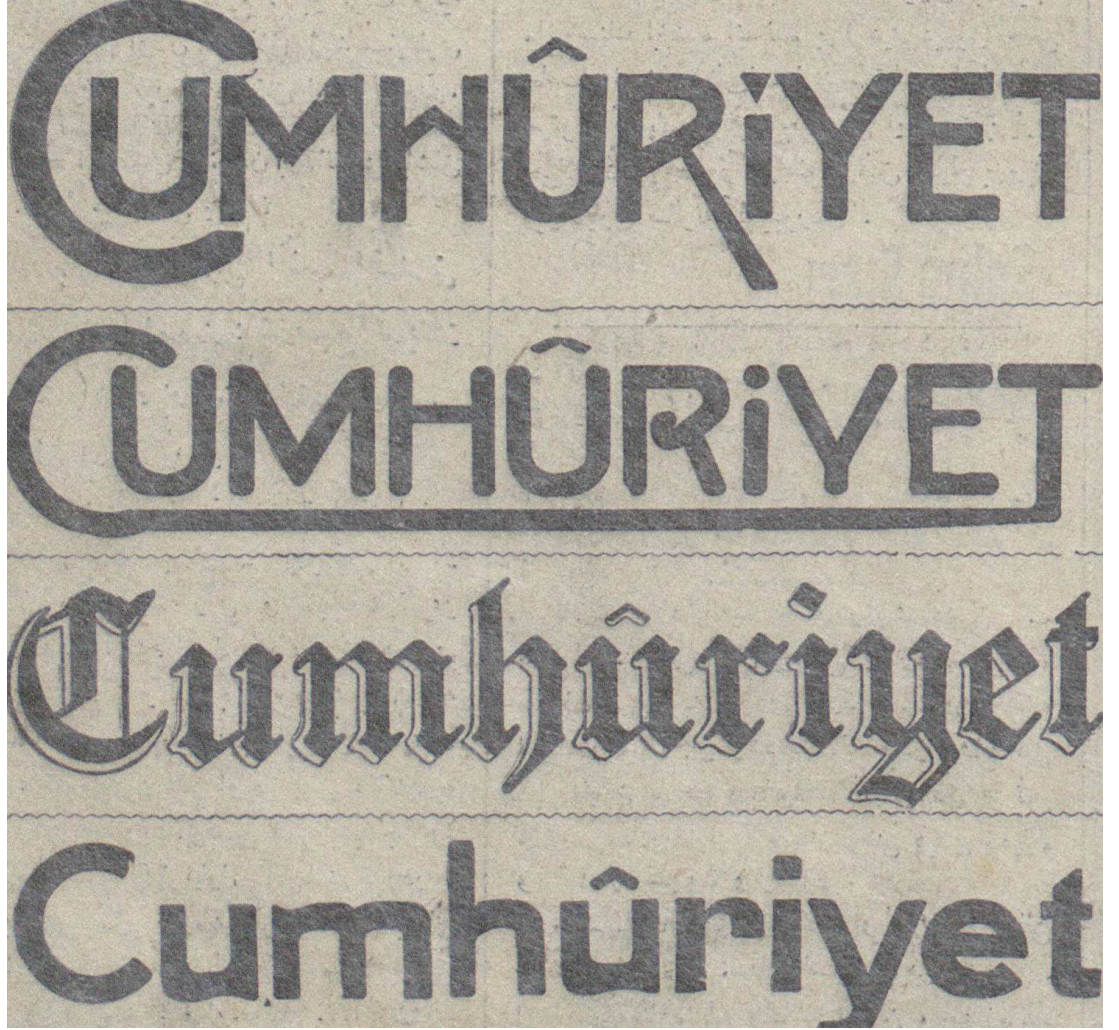
Gazetenin 6. sayfasında tamamen Latin harfi ile yazılmış reklam var.

Bu Başlıklardan Hankisini Beyniyorsunuz (Bu başlık Latin harfleri ile yazılmış)

1 Eylül 1928 Cumartesi numara: 1550 sayfa:1-2 Cumhuriyet

Gazetemizin başlığını nasıl yapalım?.

Kari'lerimiz arasında mükâfatlı bir anket açıyoruz.

Bir müddetten beri gazetemizin başlığını yeni harflerle yazmayı düşünüyoruz. Fakat yeni harflerin o kadar güzel ve metnu' şekilleri var ki, bunlardan hangisini intihap edeceğimizde tereddüt eyliyorduk. Gazetemizin ismini, on on beş muhtelif tarzda yazdırdık. Onların arasından yukarıya derc ettiğimiz dört tanesini tefrik ettik. Şimdi bunlardan bir tanesini başlık yapacağız. Fakat hangisini yapalım?

Bunlardan en güzelini intihap etmelerini kari'lerimizden rica ediyoruz: her sabah aldığınız (Cumhuriyet) i, bu dört başlıktan hangisi ile görmek istersiniz?

Kari'lerimizin zahmetine naçiz bir mukabele olmak üzere bu anketimizi mükâfatlı tertip ediyoruz. En çok beğenilecek başlığa rey verecek kari'lerimiz arasında kura keşide edilecek, birinciye yirmi beş lira kıymetinde arzu edeceği bir

hediye, ikinciye bir kol saati, üçüncüye bir gümüşü sigara tabakası, yirminciye kadar üçer aylık, ellinciye kadar birer aylık cumhuriyet aboneliği hediye edilecektir.

Anketin müddeti 15 Eylül akşamına kadardır. Kari'lerimiz yukarıdaki sıraya nazaran hangi başlığı intihap ediyorlarsa mektuplarına sadece (birinci başlığı) veya (ikinci, üçüncü. . . ilah başlığı beğendim) cümlesini ve sarih adreslerini yazmalıdırlar.

Beğenilecek başlığı (17) Eylül'den itibaren gazetemizde kullanacağız. Kura neticesini de aynı tarihte neşredeceğiz.

Mudanyada Himaye-i Etfâl'in Açtığı Kurs

Kursa Devam Eden Hanımlar Sekiz Ders Sonra Mükemmelen Okuyup Yazmağa Başladılar (Bu haber ve başlık tamamen Latin harfleri ile yazılmış)

7 Teşrin-i Sani 1928 Çarşamba Numara: 1616 Sayfa: 1 Cumhuriyet

Mudanyada ilk defa Himâye-i Etfâl cemiyetinin yeni harflerle Türk dilini hanımlara öğretmek için açtığı kursa devam eden hanımlar, kursu büyük bir muvaffakiyetle bitirmişler; sekiz ders sonra mektup yazmağa başlamışlardır.

Şimdi her hangi bir gördüğünü okumakta, söylenileni yanlışsız yazmaktadır.

Bu hanımların içinde harfleri hiç tanımayan, eski dili hiç bilmeyenler vardı. Hele giritli bir erkek hiç bilmediği için öğrenmeye çok hevesliydi, ve bu hevesle kursa girmişti. Bunun bilmediği yalnız okuma yazma değildi, aynı zamanda hiç şivesi de yoktu. Bu delikanlı da bu gün ahpaplarına mektuplar yazıyor.

İşte yeni harflerle yeni öz türk dilinin nuru.

Muhterem Kaarilerimize

13 Teşrin-i Sani 1928 Salı Numara: 1622 Sayfa:1

Kanun çıktı. Diğer refikaları ile beraber gazetemiz de kanun-i evvel iptidasından itibaren yeni harflerle intişar edecektir. Eğer kari'lerimizin o zamana ait olarak bizden temenni edecekleri bazı şeyler varsa vakit ve zamanıyla nazar-ı itibara alınmak üzere onların bize peyderpey bildirilmesini rica ederiz.

Sonra kari'lerimizin yeni yazıdaki rüşuh ve melekelerini artırmağa hizmet etmek üzere – gazetemizin şurasına burasına ve ezcümle son sahifesine derc olunan yazılardan başka – günün bir kısım havadislerini bu sütunda kısa kısa yazacağız, ve imkan oldukça bunların arasına bazı fıkralar, mısralar, şairler de koyacağız. Kari'lerimizin bu sütunu daha dikkatli ve hatta mümkün oldukça birden fazla defa okumlarını rica ediyoruz.

Tahlil: Bu haberin alt kısmında Latin harfleri ile bazı küçük şehir haberleri ve fıkralar yazılmış.

18. İSMET PAŞA VE LATİN HARFLERİ

Sevgili İsmet Paşamız Dün Şehrimize Geldiler

Başvekilimiz Kendilerini Karşılayanlara Şu Soruyu Sordu: “Yeni Harfleri Öğrendiniz mi?”

18 Ağustos 1928 Cumartesi numara: 1536 sayfa:1 Cumhuriyet

Başvekil İsmet Paşa Hazretleri dünkü ekspres treniyle Ankara'dan şehrimize gelmiştir. Müşarünileyh hazretleri Haydar Paşada büyük merasim ile istikbal

edilmişlerdir. Riyaset Cumhur Kâtib-i Umûmîsi Tevfik ve ser yaver Rasuhi Beyler Reis-i Cumhur Hazretleri namına başvekilimize beyan hoş amdeylemişlerdir.

Müstakbilîn miyânında Büyük Millet Meclisi Reisi Kazım, Kol Ordu Kumandanı Şükrü Naili, fırka müfettişi Hakkı Şinasi Paşalar hazreti ile dâhiliye vekili Şükrü Kaya, Nafia vekili Behiç, Gaziantep mebusu Kılıç Ali, Yozgat Mebusu Salih, Sinop mebusu Recep Zühtü, fırka kâtip-i umumisi Saffet, Teşrifat Müdür-i Umumisi Saffet Ziya, İş Bankası Müdür-i Umûmîsi Celal, Şuarâ-ı Devlet Reisi Nusret, ser muharririmiz Yunus Nadi, Giresun Mebusu Hakkı Tarık, Artvin Mebusu Mehmet Asım, İstanbul Mebusları, Şehremini ve Vali Vekili Muhyiddin, Polis Müdürü Şerif, Darülfünun Emîni Neşet Ömer, Tütün İnhisar Müdür-ü Umumisi Behçet Beylerle daha pek çok zevat hazır bulunmuşlardır.

İsmet Paşa trenden indikten sonra, Tevfik ve Rasuhi Beyler Gazi Hazretleri namına başvekilimize beyan hoş amdetmişlerdir. İsmet Paşa bila mukabele hürmet ve tazimatlarının büyük Gaziye arz ve iblağını rica etmiştir.

Başvekilimiz ba'de istikbaline gelen zevatın birer birer ellerini sıkışmış ve gülerek:

- Yeni harfleri öğreniyor musunuz, içinizde yeni Türk harflerini benim kadar öğrenen var mı? Diye sormuştur. Huzurundan birisi, Reis-i Cumhur hazretlerinin yeni harflerimizi mükemmel surette öğrendiklerini söylemiştir. İsmet Paşa:

- Reis-i Cumhur hazretleri bittabi herkesten evvel ve herkesten iyi olarak bunları öğrenmişlerdir. Sizin içinizde öğrenen var mı? demiş ve yeni harflerin meclisin küşadına kadar mükemmel bir şekilde öğrenilmesini tavsiye etmiştir.

Sevgili Başvekilimiz, bu sırada istikbaline gelen yavrularını görmüş ve bunları kucağına alarak muhabbetle okşamıştır. Ba'de, safbeste-i ihtiram olan jandarma ve polis müfrezesini teftiş etmiş ve müstakbelîn ile beraber gardan çıkmıştır.

Millet Meclisi Reisi Khâzım Paşa Hazretlerinin Mühim Beyanlatları

Yakında Ortaya Temiz ve Terkipsiz Türkçe Cıkacak!

(Bu Başlıklar Latin Harfi İle Yazılmış)

13 Eylül 1928 Perşembe numara: 1562 sayfa: 1-3 Cumhuriyet

Büyük Millet Meclisi Kazım Paşa hazretleri harf seferberliği hakkında İzmir’de münteşir hizmet refikimizin başmuharririne âtideki beyanatta bulunmuşlardır:

“ – Dil heyeti çok etraflı düşünmüş ve çok meşkûr bir karar vererek tutulacak yolu meydana çıkarmıştır. Biliyorsunuz ki bu heyet şimdiden yeni Türkçe’nin sarf ve nahvini kısmen hazırlamıştır. Bunun ikmalinden sonra evvela lügatin tertibatına başlanacak ve burada yer tutan bütün kelimeler, nereden geldiği, nereye gideceği zikredilmeksizin Türkçe olacaktır.

Bu suretle yavaş yavaş ortadan bi lüzum izafâttan ve terkiplerden arı tertemiz bir Türkçe çıkacaktır. Bu Türkçenin lehçesi malumdur. Buna “İstanbul Lehçesi” diyoruz.

Bu sene bütün memleket, faaliyetini bir noktada teksif edecek ve harf seferberliği ile uğraşacaktır. Askeri bir seferberlikte hayat-ı umumiyenin diğer aksamı nasıl müfit bir felce uğrar ve milletin kabiliyet ve kudreti yalnız vatan müdafaası noktasında tekâsüf ederse bu işte de maarif makinesinin bir kısmı öylece kısmen ıtâlete uğratılarak münhasıran yeni Türk harflerinin öğretilmesi ve tedrisatın yeni Türk harfleriyle yapılması noktasında tevkîf edilecektir.

Maarif Vekâleti bir faaliyet içindedir. Bu sene ilk mektepleri kemalen, orta mektep kitapları da kısmen yeni harflerle hazırlanacaktır. Artık çocuklarımız için Arap harfleri yoktur. Görüyorsunuz ki meleke noksanı yüzünden gazetelerde yeni harflerle yazılan bendeleri ihmal ediyoruz. Hâlbuki matbuatımız kemalen Türk harfleriyle intişar etseler birkaç hafta zarfında halk kemalen bir meleke kesbederek kemal-i sühuletle okumağa başlamakla beraber Arap harfleriyle olan tespitini de

ortadan kaldırmış olacaktır. Bütün bunların hitamından sonra artık daimi bir encümen-i ilmi teşkil eder, bu taraftan Türk dilinin kelimelerini tespit etmekle beraber diğer taraftan da lisana alınacak yeni yeni kelimânı bize bildirir.

Bundan böyle iştikakı, müştükatı darülfünunda lisanıyat kürsüsüne devam edenler öğrenirler. Halk için, umum için Türk lisanıyla Türkçe kelimeler vardır. Büyük Türk milleti keyfiyetin azametini ve gayenin kutsiyetini takdir etmiş ve dört elle işe sarılmıştır. Pek kısa bir müddet sonra artık Arap harflerine ihtiyacımız kalmayacak, Türkiye’de her şey Türk harfleriyle yazılacaktır.”

B. M. M. Reisi hazretleri

Kâzım Paşa Hz. “Türk Dili” Gazetesine Mühim Beyanatta Bulundular (Bu Haber Tamamen Latin Harfi İle Yazılmış)

20 Teşrin-i Evvel 1928 Cumartesi numara: 1599 Sayfa:8 Cumhuriyet

Meclis Reisimiz Bu Beyanatın Gazetemizde İntişarına Müsaade Lutfunda Bulunmuşlardır

(B. M. M. Reisi kâzım paşa Hz. nin evelki gün gazetemize vaki beyanâtlarını dercetmiştik.

Kâzım paşa Hz. muharririmize beyanatta buldukları sırada “Balıkesir”de münteşir “Türk dili” refikimizin vaki olan muracaati üzerine yazdıkları cevaplarında “cumhuriyet”te dahi intişarına müsaade etmek lutfunda bulunmuşlardır. Bu beyanat, “Türk dili” refikimize ait olduğundan orabada vaktinde intişarını temin için bir iki gün teahhurle bu gün dercediyoruz. Kâzım paşa Hz. inin Balıkesirine seyahatlarına ait intidalarını ihtiva eden bu beyanat berveçchi atidir:)

- Milli mücadelede bizzat beraber çalıştığım, tarihî gğnlerdeki müstesna hareketlerini yakından bildiğim Balıkesi halkı ile görüştüğümden dolayı pek ziyade mesrur ve müftehirim. Balıkesir vilayeti halkı, memleket ve millete nafi olan o

işlerde daima ön safta yürümüşler ve hiçbir Dakarlıktan çekinmemişlerdir. Vilayeti halkının fikir inkilâbında gözterdikler harukul'âdeliği her yerde büyük bir taktirle karşıladım.

Halkımız, çok yüksek bir idrak ve şuurla büyük inkilâbımızın eserlerini kolayca kavramış ve benimsemişlerdir. Kövlüler ve kasadalılar bir an evel cehaletten yakalarını kortarmak için durmayup çalışmaktadırlar.

Vilayetin en ücra dağ ve kövlerine kadar gezdim. Yeni Türk harflerini bir an evel öğrenmek hususunda kadın ve erkek bütün kövlülerin gösterdikleri isticâl ve gayreti memnuniyetle gördüm. Halkımız, bilhassa kövlülerimiz şimdiye kadar okuyup yazmayı öğrenebileceklerini düşünmemişlerdi. Çünkü senelerden beri medreselere devam edenlerin bir mektup yazabilecek iktidarı haiz olmadıklarını görüyor ve kendileri için hiçbir ümit beslemiyorlardı.

Onlar için okuyup yazmak, gökte parlayan bir yıldız gibi varılması imkansız bir nur, nihayetsiz mesafelerde lâtif bir hayal mahiyetinde telekkı olunurken bunu anşızın pek yakınlarında ve el ile tuturabilecek bir halde görünce oanderhal sarılmışlardır.

Bunu bırakmayacaklar ve artık okuyup yazmak onlar için hayal değil, hakikat olacaktır. Bu sayede idrakleri artacak ve bütün tarakkiyatı medeniyeden insanî kâmil sıfatiyle istifade edeceklerdir.

Halkın iktisadî vaziyetleri de inkişaf etmektedir. Fennî ve asrî tesisatın artmakta olması ticaret ve ziaatte en yeni usul ve vasıtaların istimal edilmekte bulunması ümitlerimizi takviye ediyor. Ehalnin giydiği ve yediği evvelki hallerine nisbetle çok farklıdır. Bu manzara sayın arttığına ve refahın mevcudiyetine delâlet ediyor. Vilayet dâhilinde müesses banka şubeleriyle halk serbestçe muamele yapmakta ve bundan azamî derecede istifade etmektedir.

Evelce öluğu gibi her kes kazandığını kuyülarda saklamıyor. Okuyup yazmak sayesinde ahalinin bilgisi çoğaldıktan sonra iktisadî ve içtimaî terekkiyatın daha şür'atla inkişaf edeceği muhakkaktır. Gerek kasabalarda gerek kövlerde asarı İmran

vardır. Kasabalarda yeni büyük binalar yapılıyor, Bu yeni inşaat miyânında bilhassa fabrikaların mevcudiyeti zikre şayandır. Caddeler ve köprüler vilayetin en uzak yerlerine otomobil ile gidilecek bir hale gelmiştir, evelce yolsuzluktan dolayı hiç gidememiş olduğum “Dursun bey” ve “Sındırgı” kaza merkezlerine bu defa otomobil ile rahatça gitdiğimizi söylemek kâfidir.

Kövlerde yeni inşa edilmekte olan büyük mektebler nazarı dikkati celbe şayandır. Kövlülerin meskenlerinde yenilik vardır. Mevcud meskenler aratıyor, yeni meskenler de sıhhî ve güzel yapılıyor. Eskiler de. Bu esas dâhilinde tadil olunuyor.

Gezdiğim yerlerde kövlüler münhasıren yaptırdıkları mekteplere muallim istiyorlar. Erkekler okuyorlar, kızları da okutmak arzusu umumî bir ceryan halindedir. Evelce kızlarını okutmayı günah addeden halkımız şimdi onları okutmamamın günah olduğuna kani olmuşlardır. Haklin sihat ve neş’eleride yarindedir. Sayugayretlerinin semeresini alacaklarına mutmain, hükûmete emniyetleri ciddî ve samimidir.

Kövlü, Cumhuriyeti idarenin faydalarını ifade ederken, bilhassa bu sayede mazhar olduğu asayişi şükranla yâd ediyorlar.

Halk, her gün kendilerine yeni bir saadet ve mazhariyete isal eden ve felâketlerden selâmet halkeden Gazi hazretlerine her vesile ile minnet ve hürmetlerini izhar etmektedirler. İşte seyahat intibaatım bunlardır:

Millet Yükselmektedir.

Tahlil: “B.M.M. Reis-i Hazretleri” başlığı ile neşredilmiş olan haber tamamen Latin harfleri ile yazılmıştır. Cumhuriyet gazetesinin 8. sayfasında yani son sayfasındadır. Aslında son sayfa değil de ilk sayfa gibi olmuş, bütün haberler ve başlık Latin harfleri ile basılmıştır.

Davalarımızda Hak Bünyemizde Kuvvet Görüyoruz

**Baş Vekil İsmet Paşa Hazretleri Büyük Millet Meclisinin Dünkü İçtimasında
Mühim Bir Nutuk İrad Etiler**

**Reis-i Cumhur Hazretleri Millet Mektepleri Teşkilatının Umumi Reisliğini ve
Başvekil Muallimliğini Kabul Buyurmuşlardır**

9 Teşrin-i Sani 1928 Cuma Numara: 1618 Sayfa: 1 Cumhuriyet

(Aşağıdaki Haber Latin Harfleri İle Yazılmıştır.)

Ankara 8 (H.M) – B.M.M. saat 14.30 da açıldı. İsmet Paşa Hz. alkışlar arasında kürsüye çıkarak nutuklarını irat ettiler. Meclisin samiine mahsus mahalleri süferâ locaları hıncahınc dolu idi.

İsmet Paşa nutkunda kuraklıkla mücadele mes'elesine temas etmiş, bu sene sulama işlerine büyük ehemmiyet verileceğini ; şömendöfer siyasetinin mükemmel surette ilerlediğini söylemiş ve davamız haklı , biz kuvvetli oldukça bütün müşkülâtı yeneceğimizi ilave ederek beyantına nihayet vermiş; çok alkışlanmıştır.

Neticede İsmet paşa hükûmetine 263 reyle , müttefikan beyanı itimat edilmiştir.

İsmet paşa Hz. bunun üzerine tekrar kürsüye çıkarak meclise teşekkür ettikten sonra, gösterilen itimade lâıyk olmak için çalışacağını söylemiştir.

Müteakiben, yeni hurufatın gümrük resmine karşılık olmak üzere maliye bütçesine 200,000 lira tahsisat itası ve aynı maksatla maarif butçesine 400.000 lira ilavesi hakkındaki kanun layihaları kabul olunarak pazartesi günü içtima edilmek üzere, celse tatil edilmiştir.

(Haberin Aşağıdaki Kısmı Osmanlıca Devam Etmektedir.)

Ankara 8 (A.A.) – Büyük Millet Meclisinde bu gün başvekil İsmet Paşa hazretleri atideki nutku irad buyurmuşlardır:

Muhterem efendiler,

Hükümetin hangi yollarda hangi hedeflere doğru yürüyeceği büyük Reis-i Cumhur Hazretlerinin yüksek salahiyyetli lisanlarıyla tayin ve ifade buyurmuşlardır.

Bu sebeple dâhili ve harici siyasetimize veya iktisadi ve milli zihniyet ve tasvirlerimize dair beyanat yapmak niyetinde değilim, halkın daha açık ifadesine, ana prensiplerin tatbikatını nasıl anladığımızı göstermeğe medar olacak münferit meselelerden bahsedeyeğim.

Millet Mektepleri Teşkilatı

Türk harflerinin bütün vatandaşlara kapılarının önünde ve işlerinin başında öğretilmesi için daha bu sene içinde millet mektepleri teşkilatı yapacağız. Şehir ve köy bütün yurdu kaplayacak vatandaşların işlerinin, maişetlerinin en müsait devirlerinde ve yanlarında ya iki aylık ya dört aylık kurslar açılacak. Şehirde ve köyde mekteplere, muin içtima mahallerine gelmeğe vakitleri müsait olmayan vatandaşlar için seyyar muallim teşkilatı yapılacak. Devletin en büyüğünden en küçüğüne kadar bütün memurları millet mektepleri teşkilatında ihtiyaca göre çalışacaklar.

Reis-i Cumhur Hazretleri Millet Mektepleri teşkilatının umumi reisliğini ve başmuallimliğini kabul buyurmuşlardır.

Bu teşkilat ile bir senede vatandaşın maişet-i hayatındaki düzeni hiç bozmaksızın geçkin yaşlarda birkaç yüzbin nüfus kurtarabileceğimizi hissediyorum.

İlk tahsile fiilen umumi bir hale getirmek meselesini enine boyuna ve çok özen ile tetkik ettik. Bu günkü usul ile ilk tahsil varabileceği hedeflere ermiş gibidir. İdare-i hususiyelerin yerli varidatı ile yerli ilk mekteplerle uğraşması tarzında şimdiye kadar takip edilen usulün bu günkü vaziyeti şudur:

1 – Varidatı müsait olanlar ilk ihtiyaç haricinde geniş sarfiyata temayül edecek hale gelmişler, varidatı müsait olmayan yerler tevkif ihtimali karşısında kalmışlardır.

Halbuki bu memleketin ilk tahsile umumi ve hususi idarelerden tahsis ettiği varidat yirmi milyonu geçecek kadardır. Bir elden, yani Büyük Millet Meclisinin maarif vekaletinden sarf olunarak bütün memlekette bu plana göre mütevazi fakat sıhhi ve temiz ihtiyaca göre kafi binalarla ilk tahsil bütün vatan fiilen umumi kılmak mümkün olacaktır. Tetkikatımız seneler sürdü, vasıl olduğumuz kanaat budur.

19. LATİN HARFLERİNİN HALKA ÖĞRETİLMESİNDE TEKNOLOJİDEN FAYDALANILMASI

Millet Yeni Harfleri Öğrenmek İçin Seferber Olmuştur

Salı Günü Darülfünunda Verilecek Konferans Hoparlörle Meydanlarda Dinlenecektir

20 Ağustos 1928 Pazartesi Numara: 1538 Sayfa:1-2 Cumhuriyet

Bir ay kadar evvel darülfünunda bir mikrofon tesisatı vücuda getirilmekte olduğunu yazmıştık. Bu tesisat hitama ermiştir. Mikrofonla ilk konferans darülfünun konferans salonunda 21 Ağustos Salı günü saat 16,5 de darülfünun müderrislerinden Şekip Bey tarafından verilecektir. Konferansta yeni Türk harflerinden bahsedilecektir. Şekip Bey'in önünde mikrofonun ahizesi de bulunacaktır. Darülfünun parkına ve Beyazıt meydanının muhtelif mevkiine "hoparlör" ler vazî edilmiştir. Bu sayede konferansı darülfünun parkında ve Beyazıt meydanında bulunan on binlerce halk dinleyebilecektir. Dün kendisini ziyaret eden bir muharririmize darülfünun emini Neşet Ömer Bey demiştir ki:

- Bu suretle biz de Gazimizin gösterdiği rehakâr yolda, ahdimize tertip eden vazifeyi ifa edeceğiz. Aynı zamanda Türkiye’de ilk defa tesis edilen mikrofonu da halkımıza göstermiş ve tanıtmış olacağız.

Maârif Müfettişleri Kursunda Derslere Başlanıyor

İlk tedrisat müfettişleri için açılacak kurs için lazım gelen hazırlıklar ikmâl edilmiştir. Kursta yarın tedrisata başlanacaktır. Eminlik mıntıkası dâhilindeki diğer müfettişler de peyderpey gelmektedirler. Bir hafta sonra müfettişler ilk mektep muallimleri için açılacak kurslarda tedrisata başlayacaklardır. Bilahare açılacak olan halk dersaneleri için lazım gelen tahkikat hususi bütçeden nakdiye edilecek, icâb ederse vekâlette muavenette bulunacaktır. İlk mektep muallimleri gündüzleri mektepte tedrisatta bulunacaklar, geceleri de halk dersanelerinde meşgul olacaklardır. İlk mektep muallimlerine bu faaliyetlerine mukabil maaşlarından maada bir ücret maktude verilecektir.

Vali Vekili Yeni Harflerle İmza Ediyor

İstanbul vali vekili ve şehremini Muhyiddin Bey imzasını yeni harflerle atmağa başlamıştır.

Gerek vilayette ve gerek şehremanetinde de ru’sâyi memurîn aynı suretle imzalarını yeni harflerle atmağa başlamışlardır.

Şarkta Halk Yeni Harflerimizden Çok Memnun

Trabzon – 19 (muhabir-i mahsusamızdan) Büyük Gazi’nin Latin hurufatı hakkındaki beyanatı şarkta münevver kitleyi, ocakları fevkalade faaliyete sevketmiştir. Türkçe okumak ve yazmak bilmeyen ihtiyarlar, gençler Latin harflerini öğreneceklerine katiyyen kanidirler. Halk açılan dersanelere akın yapmaktadır.

Hoparlör Tesisatı Sayesinde

Bu Gün Darülfünun Meydanında Yeni Harflerimize Dair Verilecek Konferansı Dinleyeceğiz

21 Ağustos 1928 Salı Numara: 1539 Sayfa:1-2 Cumhuriyet

Bu gün saat 16 buçukta darülfünun konferans salonunda darülfünun edebiyat fakültesi müderrislerinden Mustafa Şekip Bey tarafından yeni harflerimize dair bir konferans verilecektir. Mustafa Şekip Bey konferansını mikrofona söyleyecek ve bu suretle darülfünun parkında ve Beyazıt meydanında on binlerce halk bu konferansı ‘hoparlör’ler vasıtasıyla dinlemek imkânını bulacaktır.

Dün bu meydanlara vazi’ edilen hoparlör tesisatı ikmâl edilmiştir.

Müdüriyet Müfettişleri Kursu Bu Gün Başlıyor

Maârif ilk tedrisat müfettişleri için açılması takrir eden yeni harfler kursu bu gün saat 13,5 de muallim mektebinde açılacaktır.

İstanbul Maârif Eminliği mıntukası dahilindeki diğer müfettişlerde şehrimize gelmiştir. Kursta müfettişlere İbrahim Necmi ve Ahmet Cevat Beyler tedrisatta bulunacaklardır. Tedrisat bir hafta devam edecektir. Bu kursa maârif emini vekili Fakir Beyle Maârif Müdürü Haydar ve müfettiş-i umumilerden bir kısım mahmi de devam edeceklerdir.

Rejide Kurs Açıldı

Tütün inhisarı idaresinde Türk harflerini memurîne öğretmek üzere yeni bir kurs açılmıştır. Bu kursa muallim olarak inhisar idaresi evrak müdürü Emin Bülent Bey tayin edilmiş ve tedrisata başlamıştır.

Seyr-ü Sefâin vapurlarında Yeni Harfler

Seyr-ü sefâin idaresi yakın ve uzak sahillerle sevahil-i mütecâvire hatlarına seyr-ü sefere eden bilumum vapurlarının isimlerini yeni Türk harfleriyle yazılmasına karar vermiştir.

Dün tophane rıhtımında bulunan ‘‘ Mahmut Şevket Paşa’’ vapuru ile diğer bazı vapurların Arap harfleri ile yazılı bulunan isimleri kazanmış ve Türk harfleriyle tahririne başlanmıştır.

Kadıköy Kadın Yurdunda

Kadıköy kadın yurdunun dünkü içtimasında yeni Türk alfabesinin ve imlasının hanımlarımıza ve hanım kızlarımıza bir an evvel öğretilmesi müzakere edilmiş ve hemen meccânen bir kurs açılmasına karar verilmiştir. Derslerin tedrisi için Saniye Avni Hanım ile Kazım Sevinç Bey intihap olunmuşlardır. Kursu dahil olmak üzere Aydan Hanım Efendiler Perşembe günleri saat ondan on ikiye kadar ve cumartesi günleri saat on altıdan on sekize kadar Kadıköy halk fırkası binası dahilinde kadın yurdu daire-i mahsûsasına mürahafet edebileceklerdir.

Yeni Harflerle Muhabere

Bursa – 20 (Muhabir-i mahsusamızdan) Bursa Cumhuriyet Halk Fırkası teşkilatı dünden beri yeni harflerle muhaberât başlamıştır. Hükümette memurlara yeni harfleri talim ve tedris için kurslar açılmıştır.

Dün Binlerce Halkın Dinlediği Konferans

Yeni Harflerimiz Türkçe’ye Hayat Verecektir, Osmanlı İmparatorluğu Çoktan Öldüğü Gibi Osmanlı Lisanı da Çoktan Ölmüştür!

22 Ağustos 1928 Çarşamba numara: 1540 sayfa:1-2 Cumhuriyet

Dün saat on altı buçukta Beyazıt’taki Darülfünun binasında yeni Türk harfleri hakkında bir konferans verilmişti. Konferans verileceğini duyan halk daha erkenden

yeni darülfünun binasında yapılan konferans salonunu doldurmuştu. Salondaki masanın üstünde bir mikrofon ahize tertibatı vardı. Darülfünun dış ve iç kapılarıyla iç avlusunda hoparlör vasi' edilmişti. Salona giremeyenler bunların civarında durarak konferansı bekliyordular. Saat tam dört buçukta salona darülfünun müderrislerinden bir gurup girdi. Darülfünun emini Neşet Ömer Bey kürsüye çıkarak, konferans verecek müderris Şekip Beyi halka takdim etti. Ondan sonra ondan sonra Şekip Bey nutkuna başladı: ‘Aziz vatandaşlar; milli bir ihtiyaç haline gelen alfabe hareketinin cezrî bir surette halledilerek selamete çıkarılmasının mesut saati nihayet büyük müncîmizin Sarayburnu hitabesiyle en dalgın ve müteredit şuurları bile intibâhla uyandırıp sevindirecek bir kuvvetle çaldı. Milli vicdanın şahikasından kopup gelen bu büyük ses şimdi bütün cihana yayıldı. Sakarya, İzmir, İstanbul bütün vatanın kurtuluşu, istiklal, milli hâkimiyet, cumhuriyet ve güzel Ankara şahikaları hep o büyük ruhta herkesten evvel ve herkesten kuvvetli âyân olmuş hakikatler değil midir? Bütün cihana görünen ve tarihlere ders ve şeref veren yükselişlerin hangisi sadece ananelere tapşirmekle olabilirdi.

Harf İnkılâbının Zarureti

Harf inkılâbının zaruretinde tereddüt edenler hala varsa onlar değil yalnız bu inkılâptan, tarihin kaydettiği en büyük inkılâplar arasında parlayan büyük Türk inkılâbından da hiçbir şey anlamıyorlar. Fakat hamdolsun ki bu anlamayış kısmen veya tamamen çok mahdut bir takım i'tiyad ve mesleklerin, daha doğrusu bazı mütebahhirlerle görenek esirlerinin iptilasıdır. Bunlara bakılırsa ictimâî hareket ve tecdît behemehâl mütebahhirlerin iradelerine bağlanmalı ve her terakki ve yenilik mutlaka bir antika bozması veya tamiri olmalıdır.

Hâlbuki büyük inkılâplar milletlere ancak asırlarda bir nasip olabildiği için böyle fırsatlarda hataları tashih etmemek elim bir gaflet olurdu. Arap harfleri Türkçe için yapılmadığı ve Türkçenin istiklal ve inkişâfına bir Çin ayakkabısı kadar mani olduğu içindir ki geldiği yere ait edilecektir. Lisanımızın seslerine ve şekillerine çok daha mutabık oldukları lisancılar tarafından tasdîk edilen Orhun ve Uygur alfabelerinden sonra tekâmülünü bitirmemiş olan ve yalnız Arapça için o uygun gelen bir elifbayı kabul etmemiz tarihi bir kaderle olmuştur. Türkçenin binası bu

harflerle bilafasıla mücadele ve mübareze ederek maddi ve manevi kuvvetlerinin mühim bir kısmını bu uğurda helak etmiştir. Şimdi asıl büyük müncînin Sarayburnu'ndaki büyük nutkunu dinleyelim.” Şekip Bey Gazi Hazretlerinin nutkunu aynen okudu ve devam etti:

- Doktorlarımızın eczacılık ıstılahlarını Arapça ve kelimelerle vazi' etmeye yarım asırdan biri uğraştıkları halde hiçbir reçeteyi bu harflerle yazmağa cesaret edememeleri, Arap harflerinin ne itimat olunamaz bir alet olduğunu pek güzel gösterir.”

Şekip Bey ilk Türk harflerinin terk ile nasıl Arap harflerini kabul ettiğimizin ufak bir tarihçesini yaptıktan sonra dedi ki:

“ – Bu gün banka, ticaret, telgraf, maliye, harita işleriyle bilhassa ilim ıstılahlarında yeni harflerle mutlaka ve mutlaka lüzum kati vardır. Şimdi bütün bu nâmütenâhi ıstırarları hiçe sayarak evlatlarımızın ruh ve zekâlarının ilâebed ve Arap harfleri içinde boğulup kalmalarına Kurnu vustaî ve yarım yamalak bir Osmanlı kültürü hatırı için mi tahammül edeceğiz? Artık bunları dinleyecek kulaklarımız yoktur.

Biz Her Şeyden Evvel Bu Günü ve Yarını Düşünüyoruz

Biz her şeyden evvel bu günü ve yarını düşünüyoruz. Maziye aşık olanlar mazide kapansınlar. Biz lisanımızın her ve müstakil ve inkişâfına en müsait bir alet yaratmak istiyoruz. Bu alet artık Türkçe için mamut filleri gibi hantal ve mafsalsız olan bir Arap alfabesini değil her seda ve her heceyi en doğru ve en kısa bir surette yazmağa müsteîd bir Türk ihtira' olacaktır. Türklerin şimdiye kadar okumak ve yazmak hususundaki gevşekliği yalnız satıhta aramakta kalmayıp okuyup yazmağa başlamanın hepimize verdiği ilk merâret ve azaplara kadar gidersek birinci suikastçının Arap harf ve imlası olduğunu görürüz. Tabiatın muntazam, ahenktar muhît içinde issiyaflarından gelen feveranlarla büyümüş, ana lisanını bütün güzelliğiyle öğrenmiş yavrucuklarımız sevine sevine başladıkları mektepte hiç hatıra ve hayallerine gelmeyen bir kıraat ve yazı ile karşılaşp bunların gaddar

itibarîlikleriyle pençeleşmeğe mecbur ve bu suretle müşterek ve umumi tahsilin daha ilk adımında zavallıların şitâret ve aklîselimleri hurdehâş oluyor. Yeni Türk harfleri ise bu meş'um tesiri tamamen izole ederek Gazi Hazretlerinin işaret ettikleri gibi ‘‘ Esasen şen ve şâtır olan Türk’’ün şâtıratını iade edecektir.

Yeni harfler Türkçeye hayat verecektir.

Yeni Türk alfabesi yalnız okuyup yazmayı düzeltmekle kalmayacak, Arap ve Acem kaidelerinin tahkîmleri altında mefluç bir halde kalan Türkçeyi hayat ve ilimle beraber terakki ve inkişâf ettirecektir. Fazla olarak eşgâl, harfler, seda, lügat ve telaffuz itibariyle milli şekil ve şahsiyetini bulan lisan tarihindeki bütün müktesebâtını nâm manasıyla temsil olmak muvaffakiyetinin verdiği bir itimat nefis ile kendine güvenecek ve şimdîye kadar hakkında beslenen itimatsızlığı izole edecektir. Osmanlı imparatorluğu öldüğü gibi Osmanlı lisanı da çoktan ölmüştür. Osmanlı imparatorluğunun hâkim ruh ve siyaseti idare-i maslahat ve yamalı bohçacılık olduğu için Türk lisan ve alfabesini de başka türlü düşünemezdi. Bu gün ise ortaya yepyeni bir millet ve onun yep yeni büyük bir rehberi doğmuştur. Kan ve hayat pahasına doğan bu millet kendinden başka hiç kimsenin hâkimiyetinde yaşayamaz. Bu ruh ve hakikat ne kadar iyi anlaşırса yapılan inkılapların mana ve vesabiti de o kadar tevsih eder. Yeni Türk harfleri bir İngiliz muharririnin Falih Rıfki Beyefendiye söyledikleri gibi yalnız bir maârif meselesinin halli değil aynı zamanda fikir ve hislerin Osmanlı manası tesirlerinden halası olacaktır. Nitekim tarihi komisyon azasından Yakup Kadri Bey Efendi ‘‘Vakit’’ gazetesi muharririne bu dakik noktayı tam bir isabetle iştirâk etmiştir.

İlmi İstılahlar

Yeni alfabe, yeni sarf ve yeni lügat yazıldıktan sonra, sıra bütün ilmi ıstılahlara geldiği zaman darülfünun bir vahdet ve ahenk dairesinde ilmî ıstılahat ve kâideleri müşterek bir mesai ile yeni baştan tespit etmesi ve bu ıstılahlar ile tevhd etmek icap edecektir. Bila tereddüt itiraf edebilirim ki felsefe ve ruhiyat vadisindeki ıstılahlar Arap ve Acemce yürüyemez bir haldedir. Gramafon, telefon, mikrofön, gibi bir çok yeni ihtira'lar nasıl beynelmilel isimlerle ta'mîm ediyorsa âlimlerin ıstılahları da imla

ve kavâidimize tevfikân alınmak iktizâ ediyor. Bu tarzda yapılacak ıstılahlarla ana eserlerin tercümelerini muvaffakiyetle yapabileceğiz. Bu günkü tercümelerimizin en mükemmelleri bile ilmi mefhumlar itibariyle başıbozukluk emniyetsizlik ve isabetsizliklerle ma'luldur.

Bundan sonra her vatandaş bilmeli ki lûgat ve imlasına hâkim bir surette doğmakta olan inkılâp Türkçesi artık bütün vatandaşların en öz ve en mütekâmil bir lisanıdır. Bundan böyle hiç bu Türkçeyi mahalli lehçelere feda ederek neşriyât ve telkinlerde bulunmamalıdır. Vatanımızın lehçeleri arasında esasen pek cüzi hususiyetler olduğu için yeni yazının matbuat vasıtasıyla geniş bir surette ta'mîmi bütün vatani en güzel vesilesinin bir şive ve haddetine götürmekte çok geçmeyecektir. Yalnız bunun hakkıyla temini için dil komisyonunun elyevm vücuda getirmekte olduğu lûgati müteakip, bir heyetin Anadolu lehçelerindeki mahalli lûgatleri de kemal-i ehemmiyetle cem ederek bütün muharrirlerin istifade ve tasarruflarına arz etmesi lazımdır. Ta ki yazı ve edebiyat lisanımızın şümûl, tevsi' ve hitap kabiliyeti, vatanın her köşesinde aynı kuvvet ve tesir ile mahsus olsun ve aynı zamanda lûgatimizde hayli zenginleşmiş bulunsun. Bütün bunlar temin edildikten sonra Türkçe lisanının şuur ve hissiyatını tamamıyla medruk bir halde yaşayacağını göreceğiz gibi büyük Gazinin buyurdıkları vecihle: "milletimizde yazısıyla ve alfabetiyle bütün âlem-i medeniyetin yanında olduğunu gösterecektir."

Seslerimizin tecvîd ve selîkasına asla uymayan yabancı şekiller arasından his, tefekkür ve ma'şeri ruhumuzu temaşa etmenin verdiği ruh sıkıntısı ve loşluğu, Osmanlı hayatının bizi alıştırdığı nefes ve peçe arkasından çok güç fark ettiğimiz içindir ki şimdiye kadar yapılan lisan hareketleri hep pek miskin oluyordu. Kafesli odalar içinde açılan gözlerimiz en sade bir manzara olan gökleri, etraf ve tabiatın hakiki şekillerini tahrif ederek temaşa ede, ede lüzumsuz hâiller arasında görüp hissetmeğe hiç haberimiz olmadan alışmıştır. Hele zavallı kadınlarımızın ruhu, kalın ve çifte peçeleriyle büsbütün bozulmuştu."

Şekip Bey bundan sonra, tekâmülün söylendiği gibi kaplumbağa adımıyla yürümeyeceğini, içinde koşup atlayabileceğini söyledi. Ve dedi ki:

‘‘ – Karun evlada lisanlarına azami sâit harfler koyarak, lisanlarının harîtinî te'min ve diğêr Arap memleketlerine lutunei emsal olan yunanlıların yaptıklarını bu gün biz yapıyoruz.

İstiklalimiz, şarktaki esir devletlere numune oldu. Yeni harflerimizle lisanları nâkıs elifbalar içinde çırpınan şark devletlerine rehber olacaktır. Fakat siyasî ve medenî inkılâp yapmak kolay değildir.

Şerefi neslimize isabet eden bu şerefli inkılâbı idâme için en küçüğümüzden en büyüğüne kadar hepimiz çalışmalıyız.’’

Konferansın hitâmından sonra mikrofonla müteaddit plaklar çalındı. Beyazıt meydanını dolduran halk geç vakte kadar çalınan havaları dinledi.

20. LATİN HARFLERİYLE İLGİLİ OLARAK MATBAACILARIN FAALİYETLERİ

Matbuat Cemiyetinde

20 Ağustos 1928 Pazartesi Numara: 1538 Sayfa:3 Cumhuriyet

Matbuat-1 müntesibine yeni harflerimizin tedrisi için bir kurs açılıyor.

Türk matbuat cemiyeti heyeti idaresi dün içtima etmiştir. Bu içtimada 9 Eylül İzmir sergisinde âsâr-1 münteşire için de yer tahsis edilmiş olduğundan İstanbul'da münteşir gazetelerle mecmualardan birkaç numune gönderilmesi hakkındaki talep tedkîk edilmiş ve muvaffak görülmüştür.

Keyfiyet, cemiyete dâhil gazete ve mecmualara tebliğ edilecektir. Arap harflerini imal eden hurufatçıların yeni harfleri de imal edebilecekleri cihetle bunların hariçten celb edilmemesi ve ufak bir muavenetle ihtiyacat-ı mahalliyenin

milli meselelerden temini hususunda matbuat cemiyetinin tevsîde bulunmasına dair vakıa olan müracaatta tedkîk edilmiş ve hurufatçılardan birer numune talebine karar verilmiştir. Diğer taraftan yeni Türk harflerini herkesten evvel matbuat-ı müntesibînin öğrenmeleri lüzumu nazar-ı dikkate alınarak cumartesi, pazartesi, çarşamba günleri saat yarım ile bir buçuk arasında cemiyet merkezinde tedrisatta bulunulması tekrar etmiştir.

İlk ders cumartesi günü cemiyet reisi Hakkı Tarık Bey tarafından verilecektir. Pazartesi günkü dersi de Mehmet Nurettin Bey takrîr edecektir. Derslere mürettibler, idare memurları ve muharrirler olmak üzere cemiyete dâhil ve gayri dahil bilumum matbuat müntesibi iştirâk edebileceklerdir.

Pazartesi Serbest Ders

Halka yeni harflerle Türkçeyi tedris için (Alemdar caddesinde Zeynep Sultan sokağında 49 numaralı mektepte) bir kurs açılmıştır. 20 Ağustos 928 de tedrisat başlayacaktır. Talebelerin her gün saat 13 ten 15 e kadar mezkûr mektebe müracaatları.

21. LATİN HARFLERİNİ ÖĞRETMEK İÇİN GAZETEDE ÇIKAN DERSLER

Yarımdan İtibaren

**Altı Gün Zarfında Yeni Harflerimizi ve İmlamızı Suret-i Katiyyede Öğretecek
Olan Derslerimizi Takip Ediniz Bu Dersler Herkesi Takip Edebileceği Bir
Şekilde ve Çok Basit Bir Surette Olacaktır**

21 Ağustos 1928 Salı Numara: 1539 Sayfa:1 Cumhuriyet

Cumhuriyet derslerin hitâmını müteakip yani bir hafta sonra her gün asgari yarım sütun olmak üzere haberlerinin bir kısmını yeni harflerimizle yazacak ve bu miktarı tedricen çoğaltacaktır.

Altı Derste Yeni Harflerimiz – 1

Birinci Dersi Bu Gün Veriyoruz, Kolayca Öğrenebilirsiniz

22 Ağustos 1928 Çarşamba numara: 1540 sayfa: 1-3 Cumhuriyet

Her arzu eden iktibâs ve istifâde edebilir

Yeni harflerimizin tanımını için öğreneceğiniz ilk üç şey şunlardır:

1 – sesli harfler

2 – sessiz harfler

3 – işaretler

Sesli harfler – sekiz tanedir

Sessiz harfler – yirmi bir tanedir

İşaretler – üç tanedir

Bu adetleri mutlaka hatırda tutmak lazım gelmez, maksat sesli harfler, sessiz harfler olduğunu bilmek, üç muhtelif işarete de vâkif olmaktır. Bunları öğrendikten sonra bir takım basit kaideler vardır ki onları iyice bellemek icâb eder. Bu günkü dersimizde size sesli harflerin tamamını, sessiz harflerin de bir kısmını öğreteceğiz. Bu günlük onları belleyiniz. Yarına Allah kerim. . .

Sesli Harfler

Sesli harfler topu topu sekiz tanedir. Bunları öğrenen herkes, arzu ettiği harfe, istediği sedayı verebilir. Bu harflerin istenilen sesi vermediğini iddia etmek kâbil değildir. Tecrübesi gayet kolay. . Bakınız:

(Osmanlı alfabesi ile baba yazılmış karşısına Latin harfleri ile ‘‘baba’’)

Şimdiki harfler eski Arapça harfler

Kalın sesli dört harf a (aldım, adil. . . gibi) o (dolma. . . gibi) u (uzun. . . gibi) ı (ırmak, kırmak. . . gibi)

İnce sesli dört harf e (erken. . . gibi) ö (söz. . . gibi) ü (üzüm. . . gibi) i (İsmail, ilave. . . gibi)

Şimdi bu dördü ince, dördü kalın sesli olan sekiz harfle istediğimiz sedayı mükemmelen çıkarabiliriz. Aşağıda öğreneceğimiz sessiz harflerden bazılarını bunlara tatbik edeceğimiz zaman iddiamızın doğruluğunu siz de tasdik edeceksiniz.

Üç işaret

(uzatma – kesme ve ayırma)

Yalnız sessiz harfleri öğrenmeden evvel üç muhtelif işaret vardır ki onları belleyelim. Bu işaretlerin lisanımızın yazılmasındaki rolü pek yoktur. Mesela (iman) dediğimiz zaman, başta, sadece yukarıdaki (İ) harfini kullanmak kâfi gelmeyecek. çünkü bu kelimeyi telaffuz ederken (İ) yi uzatıyoruz. Onun için şöyle: (^) bir uzatma işareti vazi' edilmiştir. (İ)nin üstüne şöylece (Î) bu işareti koyduğumuz zaman (Îman) kelimesini daha iyi telaffuz edeceğiz. (âli) isminde de aynen öyledir. Baştaki (a) harfini uzatmak lazım. Binaenaleyh onun üzerine de şöyle (â) işaretini koyuyoruz. Ve (âli) yi telaffuz ettiğimiz şekilde yazmak imkânını buluyoruz. İkinci işaret de şudur: (‘)

Bu işaret, eski yazılarda hece nihayetindeki sakin (ayın) ile (hemze)nin yerine kaim. Yani heceyi kesen bir işarettir. Bundan sonra başka bir hece başlar. Yeni harflerimiz içinde (ayın) ve (hemze) yoktur. Binaenaleyh mesela (ta'lil) kelimesinde (ayın) yerine bu (‘) işareti kullanacağız. Keza (mesul) kelimesinde (hemze) yerine yine bu işareti kullanacağız. Üçüncü bir işaret daha vardır ki şudur:

(-). . Bu işaretin adına ayırma veya bağlama işareti diyebilirsiniz. Bu işareti bilhassa fâilleri tasrîf ederken pek ziyade kullanacağız. Nasıl kullanıldığını göstereceğiz, şimdilik böyle bir işaret bulunduğunu öğreniniz, kâfi. Şu halde yeni harflerimizde bileceğimiz üç işaret vardır:

1-	uzatma işareti: ^
2-	kesme işareti: ‘
3-	ayırma işareti: -

Sessiz Harfler

Hayli yorulduğunuzu zannediyoruz. Onun için harflerin hepsini bu gün öğretmeyeceğiz. Yukarıdaki anlattıklarımıza misal göstermiş olmak için bu günlük birkaç tanesini yazacağız.

(Latin ve Osmanlı harfleri ile yazılmış.)

b, c, ç, d, n, m, r, l,

sessiz harflerin hepsini de yukarıda öğrenmiştik. Şimdi bellediğimiz sesli harflere istediğimiz sedayı vermek pek ala mümkündür. Bakınız:

Mesela (baba)mı diyeceksiniz. (be) harfini biliyoruz. B yi uzatacak olan (a) harfini de biliyoruz. O halde (baba) yazmak pek kolay, işte: baba

Bir başka misal alalım. Mesela ana. . . Burada yeni öğreneceğimiz (ne) harfi var. O da şu (n) harfidir. O halde (ana) yı şöyle yazacağız: ana

Fakat mesela (zaman) manasına olan (an)ı yazmak lazım gelse o vakit (a)yı uzatmak mecburiyetindeyiz. Bu da pek basit çünkü öğrendiğimiz şu (^) uzatma işareti vardır. O halde bunu da ân diye yazacağız.

Öğrendiğimiz sekizer sesli ve sessiz harfe nazaran tertip ettiğimiz şu kelimeleri kolaylıkla okuyabilirsiniz: (Latin ile yazılmışlar) baba – ana – ân – dede – cin- cadı – ced – annem darıldı – numara –

Yukarıdaki kelimelerin eski harflerle yazılış tarzı: baba – ana – ân – dede – cin – cadı – ced – çamur – babam bana dedi – annem darıldı – numara –

Yarın ikinci derste sessiz harf harflerimizin bir kısmını öğreneceğiz.

Altı Derste Yeni Harflerimiz: 2

İkinci Ders : Bu Günkü Dersimiz Pek Kolaydır

23 Ağustos 1928 Perşembe numara: 1541 sayfa:1-2 Cumhuriyet

Her yerde olduğu gibi, evlerde bile aile reisleri birer kurs açtılar. Bütün halkımız Gazi'nin verdiği işaret üzerine, yeni harfleri öğrenmek için işe dört el ile sarılmıştır. Siz de sarılınız, öğreniniz, bilmeyenlere de öğretiniz. Dünden beri ne haldesiniz? Yeni harfleri öğrenmek için mümâreseler yapmış olduğunuzu tahmin ediyoruz. Öyle zannediyorum ki bu mümâreseleri yaparken, pek de çok müşkülât çekmediniz. Sesli harfleri dün tamamen öğrenmiştiniz. Zaten topu topu sekiz tane

olan bu harfleri öğrenemeyecek ne var ki? Hatta sekiz tane de değil, beş tane. Diğer üçünün daha tekrar edelim:

A aldım, adil gibi

O dolma gibi

U uzun gibi

I ırmak, kırmak gibi

E erken gibi

Şu beş harften üçünün üzerine birer işaret koyduk, onları da hafızamıza naksettik mi, mesele kalmamış, sekiz tane sesli harf öğrenilmiş oluyor. İşte o üç tanesi:

1 – (olmak) taki (o)nun üzerine işaret koyup şöyle (ö) yaptık mı (öz) deki elife veya (göz) deki (kef) e seda vermiş oluyoruz.

2 – (uzun) daki (u)nun üzerine demin (o) ya koyduğumuz işaretlerin aynısını koyup şöyle (ü) yaptık mı, (üzüm)deki elife seda vermiş oluruz.

3 – üçüncüsü de (ırmak)daki (ı) yerine kullandığımız şu (i) harfinin üzerine bir nokta koymaktan ibarettir. O noktayı koyup da şöyle (i) yaptık mı, ses derhal değişiyor. Ve (İsmail) deki (sin) e ses vermiş oluyoruz. Şu halde bu üç sesli ve noktalı harflerde şöyle oluyor:

Ö söz gibi

Ü üzüm gibi

İ İsmail, ilave gibi

Sakin şu işaretleri de unutursak ne olur, demeyin:

(^) uzatma işareti

(‘) kesme işareti

(-) ayırma ve bağlama işareti

Bütün bunları zaten dünden biliyordunuz. Ona rağmen tekrar ettiniz. Şunun için ki, dünden beri boyna bunlarla uğraştığınız ya. . Elbette iş güç sahibisiniz. Ancak işinizden gücünüzden arttırdığınız zaman zarfında uğraştınız.

Sonra, durun bakalım. . Dün bir, bu gün iki. . İnsan hemencecik bunları hatırlayamaz olabilir. Fakat bir defa, iki defa beş defa dinler ve bizzat mümareselerini yaparsa öğrenir, gider. Şimdi isterseniz mümareselere birlikte devam edelim. Bu gün hiç de güçlük çekmeyeceğinizi temin edebiliriz. Çünkü esasen mesele şu ses çıkaran harfleri bellemektedir. Onlar bir kere adam akıllı öğrenildi mi, alt tarafı can sağlığı... Dün, ses sahibi olduğu halde kendi başına ses vermeyen bu yüzden (sessiz harfler) tesmiye edilen yirmi bir tane harften sekiz tanesini öğrenmiştik. Onlar da şunlardı. d, ç, c, b, n, l, r, m sekizi çıktıktan sonra geriye ne kalıyor ki? On üç tane daha. . . Hele onlardan bir kısmını da bu gün öğreniverelim. Göreceksiniz, bu gün öğreneceğimiz harfler sayesinde mümareselerinizi pek ziyade çoğaltacağız. Aşağı yukarı yazı yazmaya bile başlar gibi olacağız:

F, t, h, v, j, s, ş, z bu kadarı kâfi diyorsunuz değil mi? Pek ala, biz de zaten bu fikirdeyiz. Şimdi her şeyden evvel bu harfleri zihnimize nakşetmek için beşer, onar defa, hatta ne kadar çok defa mümkün ise o kadar kere tekrar ederek yazalım.

Hele şu cebinize bankız, not defteriniz yanınızda değil mi? Âlâ, kurşun kalemi de elinize alınız. Yazınız bakalım: f. . . bir kere daha, f. . tekrar tekrar yazın. İşte bu, bildiğimizi fe harfidir. Şimdiye kadar olduğu gibi nerede (fe) geçiyorsa orada bunu göreceksiniz, orada bunu kullanacaksınız. Mesela (Fahir Bey) isminde bir arkadaşınız mı var, onun ismini mi yazmak istiyorsunuz? Bu gün öğrendiğiniz iki harf sayesinde bu ismi pek ala yazabilirsiniz! İsterseniz birlikte yazalım:

(Fahir) de şimdi öğrendiğimiz (fe)nin uzatıcı bir sedası var. (fe) den sonra (a) getirmeliyiz ki (fe. . .) olsun. (a)yı zaten dünden biliyoruz. Bu gün öğrendiğimiz (fe)nin yanına başına hele bir koyalım:

(fa. .) oldu işimizin yarısını bitirdik demektir. Şimdi kalıyor (. . .hir) kısmını yazmakta. . . eskiden (ha), (hı) diye ayrı ayrı harfler vardı. Hâlbuki şimdi bu gün öğrendiğiniz yeni harfler arasında gördüğünüz vecihle (ha), (hı) ve (he) için sadece (h) harfi kullanacaksınız. Kâğıdınızın üzerine bu harfi yazınız.

Yazdınız değil mi, o halde devam edelim:

(Fahir) dediğimiz zaman, (hir)de (hı)yı aşağıya doğru çekiyoruz. Dün öğrendiğimiz (i) harfi ne diye duruyor? Onu getirir, (h) harfinin yanına koyarız. Şimdi oldu mu (hi)? Hele şunu da demin yazdığımız (fa) harflerinin yanına getirelim:

Fahi- fahi oldu. Hâlbuki yazmak istediğimiz şu bizim Fahir Bey'in adı. . . Bunun sonunda bir (rı) harfi var onu da zaten dünden öğrenmiştik. İlave ederek bakalım:

Fahir

İşte (Fahir) bey'in adı. . . Gördünüz mü ne kadar kolay!. . artık bu yolda mümareselerimize de devam etmekte sebep yok. Biz, öğrendiğimiz harfler sayesinde hatırımıza gelen kelimelerden beş on tanesini şuraya sıralayalım. Fakat öte taraftan siz de boş durmayınız. Vakit buldukça yazın, vakit buldukça okuyun. Mümareseniz yazıp okudukça artacak. O derece ki bir gün gelip de : ‘‘ Amma da kolay şeymiş!’’ diyecek yine sizsiniz.

Misaller:

Fıtret

Devâm

Üzüm

Dehâ

Vatan

Ta'rif

Tesri'

Baş

Oyun

Sevdim

Neden?

Ve sa'ire

Râşit

Mes'ul

Bu kelimeler arasında (ta'rif), (tesri'), (vesa'ire), (mes'ul) kelimelerine dikkat ettiniz mi? Bu kelimelerdeki (ayn) ve (hemze) yerine dün uzun uzadıya anlattığımız kesme (‘) işaretini koyuyoruz. Siz isterseniz bu (‘) işareti harf farz ediniz. Kelime orta ve sonlarında gelen (ayn) ve (hemze) yi ifade için işte bu işareti veya (harf) dersiniz harfi kullanacaksınız.

Bu günkü dersimize, öğrendiğimiz harfler sayesinde birkaç tane cümle yaparak nihayet verelim. Çünkü ben de yorulduğum, bilhassa siz de. . .

Cümleler:

(Latin ile yazılmış)

Berber beni tıraş et-di – üzümü severim – lamba söndü – bu sabah süt iç-tim – evimizde fâre var-

Eski harflerimizle yazılışı: Berber beni tıraş etti – üzümü severim – lamba söndü – bu sabah süt içtim – evimizde fare var

Artık kala kala öğreneceğimiz beş harf kaldı. Onları da belledikten sonra işin güç tarafı bitiyor. Mesele bazı kâideleri öğrenmekten ibaret kalıyor. Onları da cumartesi günü öğreniriz. Çünkü yarın Cuma, sizin de bizim de istirahat günümüz. .Yarın gezip eğlendikten sonra boş vakit bulacak olursanız dün ve bu gün öğrendiklerinizi tekrar ediniz. Belki bir kere, iki kere, beş kere yanlış yazacaksınız. Fakat altıncı defasında mutlaka doğru yazmağa başlayacaksınız. Yanlış yazmak kayıp değildir. Yeni öğrendiğimiz şeyleri, iyi öğrenmemiz için yanlış yaza yaza yanlışlarımızı bilir ve nihayet doğru yazmağa başlarız.

Bu günlük merhaba. . .

KEF. SAT

Altı Derste Yeni Harflerimiz

24 Ağustos 1928 Cuma numara: 1542 sayfa: 2 Cumhuriyet

Derslerimizi takip eden kari'lerimiz bu gün birinci ve ikinci dersler üzerinde mümarese yapmalıdır. Yarın üçüncü ders çıkacak.

Altı Derste Yeni Harflerimiz:3

Üçüncü Ders

25 Ağustos 1928 Cumartesi numara: 1543 sayfa: 1-2 Cumhuriyet

Dün cumaydı. Boş vakit bulup da birinci ikinci derslerde öğrendiklerinizi tekrar edip etmediğinizi pek kestiremiyorum. Fakat siz de bu alaka ve merak olduktan sonra, dün tatil gününüzü gezme ile geçirip de akşam evinize döndüğünüz zaman, hele birkaç mümarese daha yapalım, demiş olmanıza çok ihtimal veriyorum.

İki derste öğrendiğimiz sedalı harflerin tamamı ve sedasızların mühim bir kısmı sayesinde mümareselerimizi hayli ilerletmiştik. Daima önünüzde bulunması için öğrendiğimiz harfleri şuraya bir kere daha naklediyorum:

Sesli Harfler

Kalın sesli dört harf

A aldım, adil .. gibi

O dolma. . . gibi

U uzun. . . gibi

I ırmak, kırmak. . gibi

İnce sesli dört harf

E erken. . .gibi

Ö söz. . . gibi

Ü üzüm. . . gibi

İ İsmail, ilave. . . gibi

Sessiz Harfler

Ç D B C M N R L F T H V J S Ş Z

Bunları Gözümüzün Önüne Dizdikten Sonra Üçüncü Dersimize Rahat Rahat Başlayabiliriz:

Evvelce sesli harflerin tamamını öğrenmiştik. Yirmi bir tane sessiz harflerin de on altısını bellemiş bulunuyoruz. Geriye kalan beş harfi de bu gün öğrenelim, şu iş tamam oluversin.

Yalnız dikkat ediniz. Bu gün öğreneceğimiz beş harften bir iki tanesi lastiklidir, ikiyüzlüdür. Sağ tarafa bakarken başka ses vermek ister, sol tarafa bakarken başka. . .

Hele şu iki harfi bir kere öğrenin:

P Y

Bunların güç tarafı yok. Bildiğimiz öteki harfler gibi. . Birisi (ye) birisi (pe) sedasını çıkarır. Birkaç tane misal söyleyelim:

Patırtı

Papaz

Pelivan

Yahudi

Yayvan

Yap-dim ilah gibi.

Şimdi geri kalan üç harf üzerine göz kulak kesiliniz. Bunlar hakikatte pek kolaydır. Fakat ilk nazarda güç gibi görünür. Halbuki yaza yaza, okuya okuya hiç de güçlüğü olmadığını biz gördük, siz de göreceksiniz:

Birisi şu : g harfi. .

Bu harf iki türlü okunur, hem (gayın) makamında kullanırız, hem (kef) makamında. . Bu nasıl iş mi diyeceksiniz?

Pek basit. . Size hemen söyleyelim:

(g) harfi kalın sesli harflerle hece teşkil ettiği zaman (gayın), ince sesli harflerle hece teşkil ettiği vakit (kef) gibi okunur. Kalın sesli harfler malumdur: a, o, u, ı, . . . İnce sesli harfler de malum: e, ö, ü, i. .

Derhal tatbikatını yapalım:

(kef) gibi okunurken

Geçkin

Göz

Güzel

Gibi

(gayın) halinde okunurken

Galip

Gocuk

Guguk!

Gık

Bu misallerde (g) harfini (e,o,ü,i) sedalılarıyla hece yaptığı zaman (kef) gibi, fakat (a,o,u,ı) sedalılarıyla hece yaptığı zaman da (gayn) gibi okuduk.

Altı Derste Yeni Alfabemiz

26 Ağustos 1928 Pazar sayfa: 1 numara: 1544 Cumhuriyet

Küçük, büyük, kadın, erkek her sınıf halkın anlayabileceği açık bir ifade, güzel bir üslupla yazılan dersler birkaç güne kadar kitap halinde çıkıyor.

Gazetemiz tarafından tab ve neşr edilmekte olan yeni alfabemize intizar ediniz. Perşembe günü neşr ve tevzi edilecek

Fiyatı on kuruştur

Taşra Bayilerimize

Gazetemiz tarafından tab edilmekte olan (alfabe) den istediğiniz miktarı vaktinde yetiştirilmek üzere telgrafla idarehanemize bildiriniz.

Altı Derste Yeni Harflerimiz: 4

Dördüncü Ders: Ayırma Ve Bağlama İşareti

26 Ağustos 1928 Pazar sayfa: 1-2 numara: 1544

Cumhuriyet

Eğer mümareselerinize sık sık devam ederseniz, tekmilini öğrendiğiniz sesli ve sessiz harfler sayesinde yazmak ve okumak işini ilerlettiğinize hükmetmek kabildir.

Ben yeni harfleri sizin gibi tamamen öğrendikten sora gayet kolay yazmağa başladım. Halbuki, okurken müşkülât çekiyordum. Bunun niçin böyle olduğuna dikkat ettim ve şu neticeye vardım:

Yazmak kolaydı, çünkü harfleri gayet iyi öğrenmişim. İstedğim harfe istediğim sesi veriyor; telaffuz ettiğim her kelimeyi o kelimenin ihtiva ettiği harfleri yan yana getirdiğim zaman birdenbire yazıveriyordum.

Hâlbuki okumaya gelince, kendi yazdığım yazıyı da okurken süratli olamıyordum. Çünkü şimdiye kadar gözüm hep eski Arap harflerine alışmıştı. İhtiyar adam değilim ama, çok da genç sayılmam bu kadar senedir mütemadiyen eski harflerle yazıp okudum. On beş yirmi senden beri gözlerim hep eski harflerle meşgul oldu, daima onları gördü. Binaenaleyh okurken sendelememek de tabiydi.

Süratle okumak için şu çareyi buldum:

Birinci defa okuduğum yazıyı tekrar okudum. Tecrübemi on bir satırlık bir fıkra üzerinde yapıyordum. Birinci defa bu fıkrayı iki dakika zarfında okudum. İkinci defa bu zaman bir buçuk dakikaya indi. Üçüncü, dördüncü ve beşinci defa tekrar tekrar okudum. Altıncı defada aldığım neticenin ne olduğunu tahin edersiniz?

Tam yirmi dört saniye. . .

Evet, ilk defa, hatta birkaç saniye fazlasıyla, iki dakikada okuduğum yazıyı, altıncı defada tam yirmi dört saniyede, yani su gibi okudum. Yirmi seneden beri gözümün önünden ayrılmayan Arap harfleriyle yazılmış yazıyı da bundan seri okuyamazdım. Düşünün bir kere, Arap harflerini yirmi senedir görüyordum; halbuki bu harflerle tecrübem yirmi günlük bile değildi!

Bu misal, yeni harflerimizi süratle yazıp okumak için daimi mümaresenin lüzumunu pekiyi izah ediyor.

Mademki yeni harfleri tamamen öğrendiniz, bunlarla süratle yazıp okumaya alışmak için boş vakitlerinizde mütemadi mümarese yapınız, beş, on dakika, yirmi defa yazınız ve her yazdığınızı birkaç kere okuyunuz.

Yeni alfabemizin en esaslı kaidesi şudur.

Konuştüğünüz gibi yazınız!

Diyeceksiniz ki muhtelif şehirlerde lehçeler değişiyor. Herkes konuştuğu gibi yazarsa sonu nereye varacak?. Filhakika bu sual varidedir. Fakat lisanımızın her kelimesi hakikatte yalnız bir türlü telaffuz edilir. Vücuda getirilmekte olan lügat kitabı, bize esas telaffuzumuzu öğretecektir.

Yeni harflerimizin en büyük faydasını da beş on sene, bilhassa yirmi sen sonra göreceğiz. Yeni yetişecek nesil, her kelimeyi, kitaplarda yalnız bir türlü okuyacak ve bu suretle her kelime memlekette yalnız bir türlü konuşulacaktır.

İlk dersimizde yeni alfabemizde mevcut üç işareti öğrenirken ikisini iyice anlatmış, (ayırma ve bağlama) işareti dediğimiz şu (-) işaret için de, hele biraz sabrediniz, bunun nerede ve nasıl kullanılacağını bilahare öğreneceksiniz, demiştik. İşte şimdi sıra ona geldi. Fakat onu iyice anlatabilmek için, daha evvel bir başka şey anlatayım:

Bir takım kelimeler vardır ki düpedüz durmazlar. Arkalarında birer kuyruk vardır, yani kendilerine birer adet ilave ve ilhak olunmuştur. Bunlar sırf lisanda (lahika) unvanı veriliyor.

Filleri tasrif ederken bu lahikalara daima tesadüf ediyoruz. Mesela:

Giderim, gidersin, gider, gideriz, gidersiniz, giderler. . .

Bu kelimelerin (gider-im), (gider-sin), (gider), (gider-riz), (gider-siniz), (gider-ler) dir. yani bu kelimelerde üçüncüsü müstesna – (ım, sın, rız, snız, ler) birer lahikadır. İşte yukarıda öğrendiğimiz şu (-) ayırma ve bağlama işareti bu lahikalar geldiği zaman onları ayırmak için kullanılır.

Fiillerin tasrifinde daima lahikalar vardır. Şu halde lahikaları daima (-) işareti ile ayıracağız. Yukarıdaki misalimizi yeni harflerimizle yazalım:

Gider – im

Gider - sin

Gider

Gider – iz

Gider – siniz

Bu sırada (müfredi gaip) olan üçüncü kelimenin (lahika)sı yoktur. Binaenaleyh tasriflerdeki bu üçüncü kelimeler gayri muteberdir. Fakat her kaidede oldu gibi tasrifleri esnasında lahikaları (-) ile ayrılan faillerde de bir istisna vardır. Müstesna olan emir sığasıdır.

(gel, gelin, geliniz, gelsin, gelsinler)de olduğu gibi, emir sığaları (-) ile ayrılmaz. Binaenaleyh şöyle yazılır: (Latin harfi ile yazılmış)

(gel, gelin, geliniz, gelsin, gelsinler) öğrendiğimizi şöyle hülasa edebiliriz:

Fiilleri tasrif ederken kelime şahıs lahikaları (-) ile ayrılır. Emir sigaları müstesnadır.

Fakat bir de mürekkep fiiller vardır. Mesela: (gitmişti) gibi. . Bu kelimenin aslı şudur: (gitmiş-ti) bu nevi mürekkep kelimelerde (miş) lahikasını ayırmaya lüzum yoktur. Sadece (di)yi ayırarak şöyle yazarsanız:

Gitmişdi = gitmiş-di

Gitmişdiniz= gitmiş-diniz

Şu Halde Mürekkep Fiil Lahikaları Çizgi İle Ayrılır, Fakat Şahıs Lahikaları Birleşir.

Keza isim ve sıfatlarda fiil gibi tasarruf edilirken lahikalar böylece (-) işareti ile ayrılır. Mesela (meşgulüm) kelimesi hakikatte (meşgul-üm)dür.

Keza (çirkindir) kelimesinde (çirkin)in arkasına bir kuyruk takılmıştır, bunun aslı (çirkin-dir)dir. O halde bunları da yazarken (im) ve (dir)leri (-) ile ayırmak icap eder. O vakit şu şekilde yazılırlar:

Meşgulüm (meşgul-üm)

Çirkindir (çirki-dir)

İşte hepsi bu kadar. . . Bu işin hiçbir güç tarafı yok. Bütün mesele alışmaktan ibarettir. Alışmak da o kadar güç değil. . Fiilleri yazarken kendilerine iltihak etmiş olan bu adetleri ayırmak kadar basit ne olabilir? . .

Fakat dedik ya, zor şeyler bile alıştıkça kolaylaşır. Zarar yok, bir defa, iki defa, beş defa yanlış yazınız, altıncısında mutlaka doğru yazmaya başlarsınız.

(-) ile ayrılacak başka şeyler de var. Fakat bunlar o kadar tabi ki, biz söylemesek bile kendiliğinizden yapabilirsiniz. Mesela çok defa şu kelimelerin başlarındaki (i) leri hem konuşurken, hem de yazarken kendiliğinizden atarsınız!

(ile, ise, için, iken.) edatları. Çok defa bunları (le, se, çin, ken) halinde sevilirsiniz. Faraza (Ahmetle), (niçin), (çocukken) şeklinde telaffuz edersiniz. Hâlbuki bunların aslı (Ahmet-ile), (benim-ise), (ne-için), (çocuk-iken)dir.

Şimdi (ile, ise, için, iken) edatlarının önlerindeki sesli harfi atmadan kullanılırsanız dosdoğru, kelimedden ayrı olarak yazarsınız. Fakat bunca sedaları attınız mı araya bir tane (-) işaretini koyarsınız. İsterseniz her iki türüsünü birlikte yazalım:

Sesli Harf Atıldığı Zaman

Sesli Harf Bırakıldığı Zaman

Âhmet ile

Ahmet-le

Benim ise	benim-se
Ne için	ni-çin
Çocuk iken	çocuk-ken

Bu da oldu mu. . . öyle ise o halde buna benzer iki şey daha var ki onları da bu günden bitiriverelim. Zaten bunlar sizin kendiliğinizden bileceğiniz şeyler. . . Fakat söylemiş olmak için devam edeyim:

Bir de (gi, ki) edatı vardır. Bu edat iki manaya gelir. (ki) diye kullanıldığı zaman rabıt edatıdır. Mesela (şu fikirdeyim ki. . .)de olduğu gibi. . . O zaman kelimeyi yazarken bunu ayırmak ve şöyle yazmak lazımdır:

Şu fikirde-im ki

Yahut

gördüm ki

gibi. .

fakat (ki) halinde olduğu zaman mekan ifade eder.

(evdeki, bahçedeki, duvardaki. . .) gibi. . O zaman araya şu (-) işareti koyarsınız:

Evde-ki

Bağçede-ki

Dıvardâ-ki

. . . İlah gibi. .

Şimdi kala kala bir mesele daha kaldı. O da şudur:

Ce, çe, ça

Edatları vardır.

Bu edatlar kelimelerin bazen saftını tadil eder. O zaman mesele yotur. Fakat aksi takdirde şu (-) ayırma işareti ile bağlanır. Mesela: (metçe döğüşük) dediğimiz zaman buradaki (ce) ile manayı takviye ediyoruz. O vakit (merd-ce) halinde (ce) yi ayırmak ve şöyle yazmak lazımdır:

Mert-çe dövüşük

Fakat bir de manayı hafifletmek için kullanılan (ce) vardır. Mesela (güzelece bir adam) dediğimiz zaman buradaki (ce) hafifleticidir. Çirkin değil, güzele yakın manasını ifade eder. O zaman burada (ce)yi ayırmaya lüzum yoktur. Şöyle yazarız. (Latin ile yazmış)

Güzelece bir âdam

İşte hepsi bu kadar. . .

Yarın anlatacak ufak tefek bir iki nokta daha var. Onları izah ettik mi, yeni alfabemizin öğrenemeyeceğiniz tek bir ciheti kalmayacaktır.

Öbür günkü son dersimizde de birlikte mümareseler yapacağız.

KEF. SAD

Altı Derste Yeni Harflerimiz: 5

Beşinci Ders: Ufak Tefek Kaideler

27 Ağustos 1928 pazartesi numara: 1545 sayfa: 1

Cumhuriyet

Dünkü derste kelime sonlarına gelen ce,çe,ça edatlarının ne vakit bitişik, ne zaman ayrı yazılacaklarını izah etmiştik. Dün aldığım mektuplar arasında, bazı İstanbul kari'leri, bu cihetin bir kere daha ve şemvalli olarak izahını istiyorlar. Bu talepten, dün verdiğim misallerle, keyfiyetin iyice izah edilmemiş olduğunu anlıyorum. O halde aynı kelime üzerinde iki mesele irae etmek suretiyle, bu basit kaideyi, bir kere daha anlatmama müsaade ediniz:

(güzelce) kelimesini ele alalım. Bu kelimeyi iki türlü kullanabilirsiniz. Mesela oturduğunuz evden memnun değilseniz. Yeni bir ev arıyorsanız. Gezdiğiniz, dolaştığınız, bir türlü bulamadığınız. Nihayet size bir ev gösterdiler, gittiniz, gördünüz. Ev pek fena değil. Fakat istediğiniz gibi de iyi değil. Mesela bahçesi yok, fena diyemiyorsunuz, ama güzel de diyecek vaziyette de değilsiniz. Size soruyorlar:

- Evi nasıl buldunuz? . . diye. Vaziyeti şu cümle ile ifade ediyorsunuz:

- Güzelce ama, bahçesi yok! . . bu bir . . Gelelim aynı kelimenin ikinci türlü kullanımına:

Yeni harflerle çok fazla meşgulseniz. Etrafınızdakilerin sizin gibi çalıştıklarını görüyorsunuz. Fakat henüz eski Arap harflerini okuduğunuz gibi okuyamıyorsanız bu sırada bir ahbabınız geliyor. Görüyorsunuz ki yeni harfleri iyice bellemiş. Yalnız yazmasını değil, okumasını da adamakıllı beceriyor, adeta su içer gibi kolaylıkla okuyor. Keyfiyeti bir arkadaşınıza anlatıyorsunuz:

- Dosdoğru, güzelce, öyle bir okuyuş okudu ki. . .

Diye . . Eğer şimdi yukarıda evi tarif ederken kullandığımız (güzelce) ile burada kullandığımız (güzelce) arasındaki mana farkına dikkat ettiyseniz meseleyi anladınız demektir. Buradaki fark gayet barizdir. Birincisindeki (güzelce), (şöyle böyle. . .) manasındadır, ikincisindeki (güzelce) ise (adamakıllı) manasındadır. O halde (şöyle böyle) manasına olduğu zaman dosdoğru: güzelce (Latin harfi ile yazmış güzelce kelimesini)

Diye yazarsınız. Fakat (adam akıllı) manasına geldiği zaman (ce)yi ayırırsınız şöyle yazarsınız güzel-ce (bu kelimeyi Latin harfi ile yazmış)

Şu halde (ce,çe,çe) edatları manayı takviye ettikleri zaman (ile) ayıracağız, tadil ettiği vkit bitişik yazacağız.

İşte fayda bundan ibarettir.

Artık öğrenecek çok şey kalmamıştır. Ufak tefek bazı şeylerden bahsedeceğim bunlar tali derecededir. Zaten yaza yaza kendiliğinizden öğreneceksiniz.

Mesela şu bildiğimiz (de, da) edatı var. Kelimelerin sonuna gelir. Bu edatı çok defa (dahi) manasına kullanırız. (dahi) manasına geldiği zaman, kelimedden ayrı olarak yazınız. Zaten bunu eski Arap harflerinde de yapıyorduk. Onun için yeni bir şey öğrenmiş olmuyoruz. Öteden beri olduğu gibi şimdi de kaide şudur: (de, da) edatları (dahi) manasına geldiği zaman kelimedden ayrı olarak yazılır.

Misaller:

Ayrı yazılmadığı zaman

Evde bir masam var. (Bu cümle Osmanlıca ve Latin harfleri ile yazılmış.)

Odamda çalışıyor-um (Bu cümle Osmanlıca ve Latin harfleri ile yazılmış.)
buradaki de ayrı yazılmaz.

Ayrı yazıldığı zaman

Ahmet de Mehmet de benim-le beraber-dir. (Bu cümle Osmanlıca ve Latin harfleri ile yazılmış.)

Sen de gel (Bu cümle Osmanlıca ve Latin harfleri ile yazılmış.)

Buralardaki de, dahi manasında kullanıldığı için ayrı yazılır.

Ayrı yazılan bir diğer edat da istifham işareti olan (mı?) yeni harflerimizle bu işareti şu dört şekilde ifade edebiliriz:

(mi,mı,mu,mü)

Kaide şudur:

İstifham işareti olan (mi,mı,mu,mü) her zaman kelimededen ayrı olarak yazılır.

Misaller:

Geldi mi?

Sandı mı?

Sordu mu?

Öldü mü? (Bu örnekler Osmanlıca ve Latin harfleri ile yazılmış.)

Şimdi artık sizin için öğrenecek, benim için de söyleyecek şey kalmadı. Bütün esaslı kaideleri gördük. Bu kaideleri iyice bellediğimiz takdirde güzel lisanımızın güzelce ifade edilmesinden kolay bir şey yoktur.

Bu gün sözlerimi bitirmeden evvel, yarın da son derste anlatacağım şeyler, (müşkül) diye önümüze sürülen bazı noktalardır. Bu noktaların hiçbir müşkül olmadığını, şimdiye kadar öğrendiğimiz harfleri kaideleri bilmeniz itibariyle siz de tasdik edeceksiniz.

Mesela diyorlar ki: yeni harflerimizde (şedde) yok!

Evet yok. . Çünkü lüzum yok! . Bir defa esasi Türkçe olan kelimelerde şedde yoktur. Diyeceksiniz ki Arapçadan aldığımız kelimeler var. Evet var, fakat o kelimelerdeki (şedde)yi ifade etmek gayri mümkün değil ki. . . Şeddeli harfi iki defa tekrar ederek yazdığınızı, mesele kalmaz. Mesela (şiddet) kelimesi şöylece yazılır

Şiddet (bu kelime Osmanlıca yazılmış)

Bunu bildiğimiz şeddeli (şiddet)den başka türlü okuyabilir misiniz? Hayır değil mi?

O halde bu meselenin (müşkül) ve ya (noksan) diye önümüze sürülmesinde mani yoktur.

İkinci bir mesele. . . (be) harfi kelime sonlarında niçin (pe) oluyor, diyorlar. Mesela (azap, recep) kelimeleri şöyle yazılır:

Azâp ve recep (bu kelimeler Osmanlıca yazılmış)

Eğer bu kelimeleri yazarken gözünüzün önüne eski Türkçe yazılmış tarzını getirirseniz bu (itiraz)ın gülünçlüğü biraz hafifler. Fakat, eski Türkçe yazıyı bir an için gözlerinizin önünden siliniz. Bu kelimeleri birkaç defa arka arkaya telaffuz ediniz. Sonlardaki (be)yi (pe) şeklinde telaffuz ettiğinizi göreceksiniz. Yeni yazımızda da esas telaffuz olduğuna göre bittabi yazarken (p) harfini kullanacağız. Şayet (b) harfini kullanırsak:

Azâb ve receb

Diye garip bir şey olur ki bizim telaffuzumuzla taban tabana zıttır.

Diğer bir iki itiraz daha var. Onları da yarın sonuncu dersimizde mevzu bahis ederiz.

Kef. Sad

Altı Derste Yeni Harflerimiz: 6

Altıncı ve Sonuncu Ders

28 Ağustos 1928 Salı numara: 1546 sayfa: 1-2 Cumhuriyet

(Konuya başlarken “yeni harflerimizin büyük ve küçük el yazısı adlı tablo verilmiş.”)

Yukarıda yeni harflerimizin el yazısını gösteren bir tablo derç ediyoruz. El yazısındaki harfler, diğerlerinden pek farklı değildir. Bunlar iki türdür. Biri büyük,

diğeri küçük el yazıları. . Cümle başlarına gelen kelimelerin ilk harfleri ism-i hasların birinci harfleri daima büyük yazılarla yazılır.

Mesela:

(Bu gün Ahmet beylerle görüşüm.) Cümlesini şöyle yazmak lazımdır:

(Latin harfleri ile yazılışını yanlış vermiş. Daha sonra verilmiş olan “umumunun” örneğinin Latin harfleri ile yazılışı verilmiş.)

Yeni harflerimize yapılan itirazlardan biri de şudur:

Diyorlar ki; bazı kelimeler, yeni harflerimizle yazıldığı zaman insanı şaşırtıyor. Garip bir şey husule geliyor, yazı okunamaz hal alıyor.

Bu itiraza misal olarak bula bula şu kelimeyi gösteriyorlar:

Umumunun = umumunun (ikinci kelime Latin harfi ile yazılmış)

Bu tarz-ı tahrir gözü alıyormuş, insanın kafasını karıştırıyormuş, yok bilmem ne oluyormuş!

Bu itirazlar laf-ı güzafıdır. Evvela bu şekilde (m,n,u) lar fazla miktarda yan yana geldikleri zaman kitap yazısında tefrik edilebilirler. Çünkü (u) nun ayakları yukarıya doğru, (n,m) nin de aşağıya doğrudur. El yazısında, seri yazıldığı zaman, bahsedilen mahzurların önünü alacak bir çare vardır. Bizim eski harflerimizdeki şu med (-) işaretini (u) ların üzerine koymalıdır. O zaman, faraza, itirazcıların misal olarak gösterdikleri (umumunun) kelimesi şu hali alır:

(Burada daha önce yazmış olduğu “Bu gün Ahmet bey-le görüş-tüm” örneğini vermiş.)

Bu haliyle hiç de gözü almaz, kafayı karıştırmaz. Farz-ı muhal bu itiraz varide olsa bile bu şekilde gelebilecek kelimelerin adedi ne kadardır? Düşünün bakalım, kolaylıkla üç beş tane daha gösterebilir misiniz? . .

Esasen bizim eski harflerle yazılan yazılarda da buna benzer misaller vardır. Faraza şu meşhur:

Bir berber bir berbere bre berber beri gel bre berber demiş! Cümlesi göz almıyor mu? Sonra keşkekçinin meşhur cümlesi de aynı mahiyette değil midir:

Keşkekçinin keşkeklenmiş keşkek gecesi! . .

Gelin de hiç bilmeyen birisine bunları kolaylıkla okutun! .

Bir diğer itiraz da şudur:

Şimdiye kadar sağdan yazmağa alıştık, halbuki bundan sonra soldan yazacağız. Bu yazıdan pek çok müşkülât çekeceğiz.

Bu itiraza cevaben söylenecek çok söz vardır. Fakat şu bizim, taştan bile mevzu çıkararak, yaman hikâyeci (vav elif – nun vav) nın yazdığı bir fıkra var ki şah eserdir.

Hem bu suale cevap teşkil etmek hem de derslerimizi takip edenlerin temrinlerini ziyadeleştirmiş olmak için şuracığa aynen naklediyorum:

(fıkrayı Latin harfleri ile yazmış)

Bir tanıdığım var. Bu zat, yeni harflere î'tiraz ediyor; diyor ki:

- Vâkıâ yeni harflerin tatbîke başlandığı eyi, hoş! . . . Bunlar sâyesinde, halk, gürül gürül okumağa başlayacak. Lakin, beni korkutan bir cihet var! . . O da, şu: Efendim, biz, her şeyi sağdan yazmağa alışmı-ız ! meselâ, sağ elimiz-le yemek yer-iz ; yatağa girince sağ tarafa yatar-ız; sabahle-yın sağ tarafımızdan kalkar-ız; pantolonumuza ilk önce sağ bacağıımızı geçiriniz. Halbuki, yeni harfler-le yazı ve okuma sol tarftan ! .. Arap harflerinin yeni harflere tefevvuku, bence sağdan başlamasında idi.

- Güldüm, dedim ki:

- Al eline kalemi; ve yaz:

ANASTAS MUM SATSANA

Ahpâbım, yazdı.

- Yazdığımı sağdan sola doğru oku !
- Böyle î'tirâza böyle cevap!

Ufak tefek kâğıtlarıyla birlikte yeni harflerimizi yazıp okuyabilmek için lazım gelen bütün malumat bunlardan ibarettir. Bu harfleri tanıyan ve bu kaideleri öğrenen herkes, yeni harflerimizi sürat ve sühuletle yazmağa ve okumağa muvaffak olabilir. Bedâyette birçok hatalar yapılması pek tabidir. Yeni harfleri hepimizin yeni öğrenmeye başladığı ve çok mümareseye muhtaç olduğu bir sırada, yanılanları, (hata yapıyor) diye teşhil etmek hafif meşreplik olur. Nerede kaldı ki asırlardan beri kullanılan Arap harflerini hepimiz gözümüzü açtığımız günden beri gördüğümüz, yazdığımız ve okuduğumuz halde bir türlü hatadan kurtulamıyoruz.

Zarar yok, hata yapan, bir yapacaksınız, beş yapacaksınız. Fakat nihayet doğru yazmaya, hata yapmamaya alışacaksınız.

Yeni harflerimizi öğrenmek, bu güne kadar tecrübesini gördüğünüz ve yaptığınız vecihle, eski harflerimizle kıyas kabul etmeyecek derecede kolaydır. Yeni harflerimizi tanıyıp öğrendikten sonra şimdiye kadar memleketimiz halkın yüzde seksen, hatta doksanının niçin cahil kaldığına hayret etmiyoruz. Fakat bundan sonra:

- Göreceksiniz, neler olacak? .

Bu cümlelerin sahibi, izi üzerinde yürüdüğümüz büyük Gazidir. Filhakika Gazi, yeni harflerimizin tatbikine karar verdikleri zaman demişti ki:

(Atatürk'ün bu sözleri Latin harfleri ile verilmiş.)

“Bügük taaruza karar verdiğ-im zaman Ismet paşaya:

- Görecek-sin neler olacak !

demiş-dim; şimdi tekrar söyleyorum

- görecek-siniz, neler olacak!”

KEF. SAD.

Hamiş – Fazla rağbet gören şeylerde kusur aramak insanların ezeli zaafıdır. (Cumhuriyet) in yeni harflerimizi süratle öğrenen maksadıyla hasbıhal şeklinde yazdığı yazıların kazandığı muvaffakiyet, bhusus bunların kitap halinde basılmakta olması bir refikamızı telaşa düşürmüş, hatalar aramaya sevk etmiş. . .

Gösterilen alakaya teşekkür ederiz. Gazetelerde her gün çıkan yazılar arasında, hatalar arayan refikamızın de birçok hataları vardır. Bunları tabi görmek lazımdır. Vakıa yeni harflerimizi fevkalade süratle öğreniyoruz. Fakat henüz başlangıçtayız. Yazılan yazıyı dizmek için hurufat kasalarımız henüz noksandır. Bunları dizecek mertebeler henüz yetişmeye başlıyor, tashih edecek musahhihler henüz alışmaya başladılar; yazan ve yazacak muharrirler de yeni istinas peyda ediyorlar.

Faraza refikamızın bulduğu hatalardan biri olan (atlamaktan) kelimesini yazarken sonraki (t) yerine (d) kullanmış olmamızın mesuliyetini arayalım:

Bu kelimeyi muharrir yazmış, murattıbhaneye göndermiştir, muratıb dizmiş musahhihe göndermiştir. Musahhih de tashih ettikten sonra gazeteye geçirmiştir. Bu yazı muharririn kaleminden çıkmış, bir defa muratıbın, bir defa da musahhihin elinden geçmiştir. Eğer aynı yazı bu ellerden, iki, hatta üç defa geçmiş olmasaydı, bu hataya şüphesiz imkân kalmayacaktı. Fakat gazetelerin bu günkü teşkilatı, bu suretle yazıların aynı ellerden birkaç defa geçmesine manidir. Zamanla ellerimiz, gözlerimiz yeni yazıya alışacak, bu hatalar kendiliğinden zail olacaktır.

Refikamıza, kitabın tashihine itina edilmiş ve tashih provalarının üç defa elden geçmiş olduğunu temin edebiliriz. Bidayette, belki gözden kaçır ihtimaliyle, bu tashihleri dil encümeninin muhterem ve kıymetli azalarından birine yaptırmak bizim de hatırımıza gelmedi değil. . . Fakat devlet matbaasının tab ettiği yeni alfabedeki

hataları gördükten sonra muhterem heyet azasının da hataya düşebileceğini düşünerek bu tashihleri kendimiz yapmağa karar verdik ve yaptık.

Hülasa, refikamızın söylediklerini, kendisinde çıkan derslere ve yazılan imlaya nazaran (duğru) (bu kelime Latin ile yazılmış) ve bizim tarz-ı telaffuzumuza göre de (doğru) (bu kelime Latin ile yazılmış) bulmadık.

Yeni Harflarımız (Bu Başlık Latin Harfleri İle Yazılmış)

2 Eylül 1928 Pazar numara: 1551 sayfa: 3 Cumhuriyet

Müşküllere Cevap

Mersinde Kari'miz İhsan Beye:

(afaki) ve (mütakki) kelimelerini yazarken sonundaki sedalı harfler (i) yani ince sedalı olduğu için (k) harfinin önüne (h)yi ilave ederek (kh) yapar ve (k) okuruz.

Halbuki sizin bahsettiğiniz (rıfki) kelimesinde her iki seda (i) değildir, noktasız (ı) dır. (kayırmak) kelimesindeki (kayır)ın (ı)sı gibi dir. binaenaleyh (rıfki) diye yazılması lazım gelir. Şayet (k) nın önüne (h) koyacak olursak (Rıfki) okumuş oluruz, bittabi yanlış olur.

İzmir'de Ali Esad Beye

Eski Türkçe yazıda her (ayn) ve her (hemze) geçen yerde mutlaka kesme işareti kullanmak lazım gelir. Biz konuştuğumuz zaman mesela (talil), (tesid) kelimelerinde veya (mesul) kelimesinde olduğu gibi (ayn) ve (hemze) yi seri olarak telaffuz ediyorsak (‘) işaretini kullanırız ve bu kelimeleri şöyle yazarız:

Mes'ul , Tes'it , Tâ'lil (bu örnekler Latin harfi ile yazılmış)

Burada dikkat ederseniz görürsünüz ki kesme işareti koyduğumuz yerlerde hece tamamen bitiyor ve bizim işaretimiz heceyi kesmiş oluyor.

Diğer taraftan bazı kelimeler vardır ki eski harflerimizle yazdığımız zaman (ayn) ve (hemze) kullandığımız halde yeni harflerimizde bunlara lüzum görmüyoruz. Çünkü bu kelimelerde (ayn) ve (hemze) heceyi kesiyor. Mesela (teali) kelimesinde olduğu gibi. Bu kelimeyi şöyle yazarız: Teâli. . .

Alfabe

5 Eylül 1928 Çarşamba numara: 1554 Sayfa: 1 Cumhuriyet

Ne eski, ne de yeni harflerimizi tanımayan, hiç okuyup yazma bilmeyenler için tertip ettiğimiz bu levhalar otuz tane olacak, her gün bir tanesi basılacaktır. Kitap halinde neşri hakkı mahfuzdur. Bu levhaları takip edenler, yeni harflerimizi otuz günde suret-i katiyede öğrenirler. Kari'lerimiz bunları gazetemizden keserek okuma yazması olmayanları çok iyi yaparlar ve yeni harflerimizi ta'mîm etmiş olurlar.

(Aşağıda gazetenin bu bölümünün bir örneği verilmiştir.)

نه اسكى ، نه ده بى حرفلىرىمىزى طمايمايه ، هجج او قوتوب بازمى . يله بى نلر ايجوره نى نىب
 ايتدىكىز بو لولور اونوز دانه اولدوجو ، هر كونه ن تاسى باصه اولدوجودور . كتابه
 عالنده نىرى جقى محفوظدور . بو لولورلى تعقيب ايدانلره بى حرفلىرىمىزى اونوز
 كوتمه صورت قطعيده اوكره نيرلر . قارنلر بىمىز بونلرى غزله نلر كى كى كى او قومه
 يازمى اولمايانلره و بىر لسه چوقه اى بايارل و بى حرفلىرىمىزى تعقيب ايتسه اولورلر .

ترتيب ايدن : ك . ص

at

tay

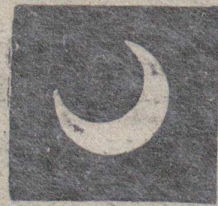
ot

a

t

o

y

ay

yay

oya

ya - yo - at - ot

ay - oy

yat - tay - toy

yaya - taya

taya ot at - oya oy

Yeni Harflerimiz Hakkındaki Suallere Cevap Veriyoruz

16 Eylül 1928 Pazar Numara: 1565 Sayfa: 1 Cumhuriyet

Yeni harflerimiz ve imlamız hakkın da bütün müşküllerinizi, tereddüt ettiğiniz noktaları bize sorabilirsiniz. Bunun için gazetemizde yarından itibaren bir sütun açıyoruz. Burada yeni harflere dair soracağınız her suale cevap bulacaksınız. Bu sütunu açmaktan gayemiz yeni harflerle güzel Türkçemizi doğru dürüst yazmak, okumak ve yazdırıp okutmaktır.

Yeni Harflerimiz (Bu Başlık Latin Harfleri İle Yazılmış)

Müşküllere Cevap

17 Eylül 1928 Pazartesi Numara: 1566 Sayfa:3 Cumhuriyet

(ğ) Harfi

Şişli'de Remzi Rüştü imzasıyla aldığımız bir mektupta (ğ) harfinin nerelerde kullanılacağı soruluyor. Umumiyet itibarıyla bütün bu harfin kullanıldığını görüyoruz mesela:

Aldığım, aldığın, aldığı, aldığımız aldığınız, aldıkları;

Göreceğim, göreceğin, göreceği, göreceğimiz, göreceğiniz, görecekleri.
(örnekler Latin harfleri ile yazılmış)

Nihayeti hafif ve sekil (K) ile nihayet bulan kelimelerde tasrif olundukları vakit (K)lar (ğ)ye tahvil olunurlar.

Çocuk, çocuğu, çocuğa, çocuğun, v.s.

Köpek, köpeği, köpeğe, köpeğin, v.s. (örnekler Latin harfleri ile yazılmış)

Farsi (kef), bittabi (g) ile yazılır; yalnız (ye) ve (vav) gibi okunan (kef) leri hâvî kelimelerde (y) ve (v) kullanılır:

Bey, eyri, deyirmen, iy... v.s.

Gövde, güvercin... v.s. (örnekler Latin harfi ile yazılmış)

Yalnız göğüs, öğrenmek kelimelerinde (vav), (ye) mütebariz olmadığında bunlar:

Göğüs, öğrenmek. (örnekler Latin harfi ile yazılmış)

Suretinde yazılırlar:

Koğmak kelimesinde (vav) bariz olduğundan kovmak, (bu kelime Latin ile yazılmış) koğa kova (bu kelime Latin ile yazılmış) fakat oğmak kelimesinde (vav) zahir olmadığından oğmak (bu kelime Latin ile yazılmış) suretinde yazılır.

Uğur, uğraşmak, ağır, ağız, ağrımak, yoğurt v.s. (bu kelimelerin hem Latin ile hem Osmanlıca şekilleri yazılmış)

(mı) İşareti

Fatih'te Ali Sırrı imzasıyla aldığımız diğer mektupta da (mı) istifham edatının ne vakit bağlama işaretiyle yazılıp ne vakit yazılmayacağı soruluyor.

(mı) istifham işareti, ilhak olduğu kelimenin son hecesine göre dört türlü okunduğu için yeni harflerimizle dört türlü yazılması zaruridir:

Mi, mü, mı, mu (bu ekler Latin harfleri ile yazılmış)

Bu edat mutlaka müstakil yazılır:

Bu kitap senin mi?

Yağmur yağdı, yerler yaş mı, kuru mu? v.s. (bu örnekler lain harfi ile yazılmış)

Fakat şahıs ve fiil lahikalarının tasrifinde bunlar, (mı) dan sonra gelirse, (mı) ya bağlama işaretiyle rabt olunurlar:

Gelen Ali bey mî-di, yok-sa Hüseyin bey mi?

Geçen gece-ki balo pek güzel mî-miş?

Orada siz de var mı-idiniz? V.s. (bu örnekler Latin harfi ile yazılmış)

22. MUSTAFA KEMAL'İN LATİN HARFLERİNİ HALKA ÖĞRETMEK İÇİN YAPMIŞ OLDUĞU YURT GEZİLERİ

Gâzi Hazretleri Tekir Dagını Teşrif Buyudular

(Haberin ilk bölümü latin ile yazılmış a.a. nın haberine geçilince Osmanlıca)
24 Ağustos 1928 Cuma numara: 1542 sayfa: 1-2 Cumhuriyet

Re'isi cumhur hazretleri-ile refakatlerindeki zevati hamil bulunan Ertugrul yatı evek ki ğice saat beş buçukda " Tekir dağı " limanına muvasalat etmişler-dir.

Müşarün ileyh Hazretleri saât on birde Tekir dağında dogruca Hükümet da'iresini teşrif ve orada me'murlara yeni yazımızı ta'lim buyurmuşlar-dir.

Tekir dag hakli Gazi Hazretlerinin şehri teşrifleri münasebetile vecd, ve sürur içinde bayram etmişler-dir.

aldığımız ma' lumate nazaren Gazi hazretleri dün sa at on altıda şehrimize müteveccihen tekir dagından hareket etmişler-dir.

Tekirdağ 23 – (A.A.) – Reis-i Cumhur Gazi Mustafa Kemal Hazretleri refakatlerinde Dâhiliye Vekili Şükrü Kaya ve mebuslardan Salih, Falih Rıfkı, Ruşen Eşref, Recep Zühtü, Cumhuriyet Halk Fırkası katip-i umumiyesi Saffet ve ‘‘ Moskova ‘‘ sefiri Tevfik beylerle Kolordu Kumandanı Salih Paşa, ser yaver Resuhi, seyr-ü sefâin müdürü Sadullah, yaver Naşit, muhafız kıtası kumandanı İsmail Hakkı Beyler olduğu halde 23 ağustos saat beş buçukta Ertuğrul yatıyla Tekirdağ’ına muvasalat etmişlerdir. Saat on biri çeyrek geçe karaya çıkan Müşarünileyh hazretleri doğruca hükümet dairesini teşrif ve orada memurlara yeni yazımızı talim etmişlerdir. Reis-i Cumhur hazretlerinin teşrifleri şayii olur olmaz (Tekirdağ) halkı iskeleye koşmuş ve Gazi halaskarını pek büyük ve samimi tezahüratla istikbal etmiştir. Gece saat 19 da yatın telsizi ve istatbesiyle İstanbul telsizi merkezinde bir musiki parçası istenmiş ve iki dakika sonra istenilen parça gemiden işitilmiştir. Halkın vecd ve huruşu fevkaladedir.

Tekirdağ – 23 (A.A.) – Reis-i Cumhur Gazi Mustafa Kemal Hazretleri saat on bir buçuktan on üç buçuğa kadar hükümet konağında memurlara yeni yazıyı talim ile meşgul olmuştur. Hükümet konağından çıktıkları vakit teşriflerini öğrenmiş olan bütün halk dükkânlarını kapayarak çocuklara ve kadınlara varıncaya kadar arz ve tazimata gelmişlerdir tezahürat her türlü tavsifin fevkinde büyük bir samimiyetle meşbu idi. On üç buçukta belediye dairesine gelen Gazi Hazretleri belediyede dahi yeni harflerin ta’ mîm edilmesi için vesayada bulunmuşlar ve belediye reisi vekili Ziya Bey’e belediye dairesinin intizamından dolayı beyan-ı memnuniyet buyurmuşlardır.

Reis-i Cumhur Hazretleri belediye dairesinden sonra zabıtân yurdunu ziyaretle orada da yeni yazının fevaidinden bahsetmişler ve zabitan yurdundan çıktıktan sonra çarşı içindeki bir eczaneye uğramışlardır. Burada bir hoca efendiye Arapça bir cümle yazdırmışlar, kendileri de bu cümleyi yeni harflerle yazmışlardır. Arapça yazıyı kimse doğru okuyamadığı halde yeni yazıyı herkes doğru olarak okumuştur.

Reis-i Cumhur Hazretleri bundan sonra otomobille şehir haricinde bir cevelan yapmışlar ve saat on beşte iskelede ehiz-i mevki eden kıtaat-ı askeriyeye bir resmi geçit yaptırmışlar, sonra halka veda ederek Ertuğrul yatına râkib olmuşlardır. Yat

harekete mehyâdır. Büyük halaskarın ne kehani şerifleri Tekirdağ ahalisini pek mütehassis ve müntedar etmiştir.

Tekirdağ – 23 (A.A.) – Reis-i Cumhur Gazi Mustafa Kemal Hazretleri bu gün saat on beşi yirmi beş geçe İstanbula mütevacihen hareket etmişlerdir.

Reis-i Cumhur Hazretlerini hâmil olan (Ertuğrul) yatı Tekirdağ'dan hareket ettikten sonra dün akşam sekiz raddelerinde limanımıza gelmişlerdir.

Gazi hazretleri ‘ Ertuğrul ‘ dan çıkmamışlar ve adalar istikametine azmet buyurmuşlardır. Müşarünileyh hazretleri gece geç vakit saraya avdet buyurmuşlardır.

Gâzî Hazretleri “Brusa”da (Başlığın bu kısmı Latin harfi ile yazılmış)

Gazi Hazretleri Bursa’da Vilayet Meclisi Salonunda, Vali Fatin Bey’den Başlayarak, Bütün Memurları Yeni Harflerden İmtihan Ettiler

Gazimiz Dün Akşam Yedi Buçukta Şehrimize Avdet Buyurdular

28 Ağustos 1928 Salı numara: 1546 sayfa: 1-2 Cumhuriyet

Gazi Hazretleri Evvelki Akşam İstanbul Telsizi İle Hitabede Bulundular

Reis-i Cumhur Hazretleri evvelki gece Ertuğrul yatından İstanbul Telsizinin 26 Ağustos zaferi (silik) münasebetiyle vuku bulan bir tebliğini dinlemişlerdir. Gazi Hazretleri bundan çok memnun olmuşlar ve seryaverlerine memnuniyetlerinin hemen telsiz vasıtasıyla telefon santraline bildirilerek neşredilmesini emir buyurmuşlardır. Tam saat on bir buçukta İstanbul Telsizi Ertuğrul yatından şu telsizi almışlardır:

26 Ağustos günlerini tasvir eden hitabeyi büyük Gazi ve İsmet Paşa Hazreti Ertuğrul yatından dinlediler. Çok mütehassıs oldular. Teşekkür ediyorlar. “ Milleti medar-ı mefharet olan hadiseleri kendisine hatırlatarak uyanık tutmağa hâdim fen ve insanlık vasıtaları yüksek takrir ve tecyile layıktır buyuruyorlar.”

Müteakiben Ertuğrul yatından kısa bir musiki programı yapılması istenilmiş ve telsiz telefon orkestrası derhal faaliyete geçerek birkaç konser vermiştir.

Tam saat on ikide Reis-i Cumhuriyet Hazretleri yine telsiz ve istehsile bütün millete aşağıdaki hitabelerinin neşr buyrulmasını emretmişlerdir:

Gazi İsmet Paşa diyor ki:

- 26 Ağustos'tan kalan intiba nedir?

İsmet Paşa'nın madde ve kısa cevabı şu oldu:

- “ Harp ve dağlarda zafer ve şeref güneşinin nasıl ve ne vasıtalarla doğduğunu daima hatırlarım. Kutlu hatıra çok görünerek beyan edebilirim ki bu gün yeni Türk harfleri ile cehalete karşı açtığımız mücadelenin yarın millet için 26 Ağustos zaferinden daha yüksek ve geniş saadet neticeleri getireceğini muhakkak görüyorum.”

Reis-i Cumhuriyet hazretleri bunu müteakip, tekrar orkestranın bir konser vermesini emir buyurmuşlardır. Telsiz yeniden birkaç konser vermiştir. Bade tam saat iki buçukta Ertuğrul yatından şu hitabelerinin hemen aynen neşredilmesi emredilmiştir.

Dâhiliye vekili bey efendi mülahakattan birinden aldığı bir telgraf nameyi bu gece birlikte bulunan Reis-i Cumhuriyet Hazretleri ile başvekil paşaya uzattı.

Baş Vekil Paşa baktı ve attı. Hiçbir şey söylemedi. Merak eden Reis-i Cumhuriyet Hazretleri: “ – Bu nedir ben de göreyim” dediler.

- Böyle bir şeyi asla düşünmek lüzumunu duymamıştım. Ve hala da bilmiyorum. Bu galet ve sakat zihniyet sahipleri hakkında denilecek şey şudur: Bu ahmaklar niçin hala milletin sözüne, milletin kalbine, milletin arzusuna kulaklarını vermekten kendilerini müstağni görüyorlar?

Efendim arzu, talep, irade bizim, kimsenin değil, milletindir. Biz onun bu işaret olunan maddi ve manevi ihtiyaçlarını ifaya memur adamlarız. Kendi kendimize salahiyet matlıya iddiası ile ortaya çıkmak hakkımız mıdır?

Herhangi bir millete karşı, ba husus büyük Türk milletine herhangi bir memurun veya Reisi Cumhuriyet'in onu mazinin ahmak ve alçak devirlerinde olduğu gibi hiçe sayarak kendisinin akl-ı ebleh – firibanesine münkad olacağını zannetmeğe artık mesaj tasavvur olunuyor mu? Bunun çok ayıp ve gülünç olduğuna şüphe kalmamıştır. Efendim, hiç kimse merak etmesin. Türk milleti yaptığını şuurla ve bunca bin senelerin hayatında açtığı devasız yaraları acilen tedavi etmek ıstırabı ile hakikat denilen cevheri bulmuş olduğuna kani olarak uzun hatvelerle reha aramaya karar vermiştir.

Bunun önüne set çekmek isteyenlerin akıbeti Türk'ün kuvvetli ayakları altında ezilmektedir. Eğer bu millet yalnız bu hususta her hangi bir müşkülata tesadüf ederse ben ve arkadaşlarım bila tereddüt bu kutlu ayakların, arslan pençelerinin önünde naçiz bir millet fedaisi oluruz.” Baş Vekil Paşa'nın attığı ve Gazi hazretlerinin merak ettikleri telgraf aynen şuydu:

“ Arap harflerini terk ediyorsunuz. Türk'ün seciyesini tayin ve tespit ve iğla etmeye en müsait olan Türk harflerini kabul ediyorsunuz. Bu çok güzeldir. Ama cevam i-i şerifede duvarların medar-ı tezyini Olan aşere-i mübeşşerenin isimlerini nasıl yazacaksınız? Arapça mı, Türkçe mi?”

Reis-i Cumhuriyet Hazretleri buna cevap vermedi. Fakat dâhiliye vekili şunu söyledi: “ Türkiye'de dil ve yazı Türkçedir. Arapça olsun iddiasında Araplar dahi bulunamaz.”

Artık sabah olmuş bulunuyordu. Reis-i Cumhuriyet Hazretleri telsiz telefon tesisatının tatil-i faaliyet edebileceklerini emretmişler ve bunun üzerine memurlar vazifelerinden ayrılmışlardır.

Büyük Gazimiz Dün Şehrimizden Ayrılırken: “ Güzel İstanbul’un Muhterem Halkına, Aziz Hemşehrilerime Saadetler Temenni Ederim” Buyurmuşlardır
Büyük Gâzi Ayrılır-ken Buyurmuş-lardır ki: “ Büyük Milletimizin Bir Kat Daha İnkisâf ve Teâlisini Te’min Edecek Olan Yazı İnkılabının Fiilen Başlaması Burada-ki İkametim Zamanına Tesadüf Etti. Bu, Benim İçin Kıymetli Bir Hatıra-dır!” (Bu Başlık Latin Harfleri İle Yazılmış)

15 Eylül Cumartesi Numara: 1564 Sayfa:1-2 Cumhuriyet

Reis-i Cumhurumuzun İstanbul Halkına İltifatları

Gazi Hazretlerinin, Mefarakatlerinden On Dakika Evvel Muhyiddin Bey Efendiye Beyanatları

Reis-i Cumhur Hazretleri Dün Şehrimizden Mefarakatlerinden On Dakika Evvel Şehremini ve Vali Bey Efendiyi Kabul Buyurarak Beyanatta Bulunmuşlardır.

“ Bey Efendi,

İstanbul’da geçirdiğim günler zarfında, muhterem halın, zat-ı âliyenizin mesleki ve askeri makamının göstermiş oldukları muhabbet ve misafirperverliklerinden dolayı pek ziyade mütehassis ve müteşekkirim. Büyük milletimizin bir kat daha inkişaf ve tealisini temin edecek olan yazı inkılabının faale başlaması buradaki ikametim zamanına tesadüf etti. bu, benim için kıymetli bir hatıradır. Yeni harflerimizi öğretmek ve öğrenmek için muhterem halkın, resmi ve hususi muhtelif makâmât, müessesât ve cemiyetlerin göstermiş oldukları tehalik, heves ve gayretine yakından şahit oldum. Bu meşkun faaliyetin mesud semerelerini şimdiden iftiharla görüyorum. Bu hususta İstanbul matbuatının ve fikir aleminde kıymetli

Reis-i Cumhur Hazretleri “ Sinop”ta

Gazi Hazretleri Arabacı Bekir Ağaya Birkaç Dakika Zarfında Yeni Harflerimizi Öğrettiler

16 Eylül 1928 Pazar Numara: 1565 Sayfa:1 Cumhuriyet

Sinop 15 (muhabir-i mahsusamızdan) – Türk’ün ebedi ve ezeli güneşi, nur ve feyiz menbaı ve kaynağı büyük ve layemut Gaziyi Sinop’un binlerce halkı bir meseleyi daha şimdiye kadar hiç görülmemiş ve işitilmemiş en samimiyeti içinde sardı, öptü ve doya doya kucakladı.

İzmir vapuru saat on biri yirmi geçe limanımıza geldi.

Büyük Gazi’nin teşriflerini haber alan binlerce halk iskele, park ve deniz sahillerini kesif kitleler halinde omuz omuza doldurmuşlardır. Denizden bakıldığı vakit sahillere toplanan halk siyah ipek gibi uzanıyordu. Saat tam on dört otuz beşte büyük Gazi binlerce halkın “Yaşa, var ol,!” sedaları arasında rıhtıma ayak bastılar, ve halka iltifat ve tebessümlerini ebzal buyurdular. Refakatlerinde Gaziantep mebusu Kılınç Ali, Bolu mebusu Cait Abbas, Rize mebusu Hüseyin Cavit, Sinop mebusu Recep Zühtü, yaverleri Rasuhi, Halk Fırkası katib-i umumisi Saffet, riyaset-i cumhur katib-i umumisi Tevfik Beyler bulunuyorlardı.

Gazi Hazretleri etrafındaki binlerce halka:

- Merhaba

Diyerek ve tebessümlerini ibzal buyurarak makam-ı vilayeti, bade saat on dördü çeyrek geçe köy yatı mektebine teşrif buyurdular.

Burada tam iki saat yeni harfleri tahtaya yazdırmak suretiyle mektebin bahçesinde meşgul oldular. Hiç okuyup yazma bilmeyecek altmış yaşlarındaki Arabacı Bekir Ağayı çağırarak bizzat tahtaya yazmak suretiyle (h, v, s, t) harflerini bellettiler.

- Eski tarz imlayı mutlaka hatırınızdan çıkarmak lazımdır.

Buyurdular. Saat on dördü çeyrek geçe köy yatı mektebinden yaya olarak müfaretet buyurdular ve (Meydan kapı) da Hüsnü Efendi'nin kıraathanesine girdiler, oturdular ve burada bir kahve içtiler. Oradan tersaneye indiler postahanenin levhasındaki bir yanlışı tashih ettirdiler ve sonra istirahat buyurmak üzere Halk Fırkasına teşrif buyurdular.

Sinop bi nihaye serur ve şaduman içindedir. Her taraf bayraklarla donatılmış olup halkın seruruna pâyân yoktur.

ŞEMSETTİN SAMİ

Gâzi Hazretleri (Bu Başlık Latin Harfleri İle Yazılmış)

Reis-i Cumhur Hazretleri Bu Sabah Trenle Samsun'dan Amasya'ya Hareket Buyuracaklardır

Reîsicümhûr Hazretleri Her Yerde Yeni Harflerimiz-le Meşgûl Olmakta ve Mêmûrînî, Halkı İmtihan Etmekte-tirler

18 Eylül 1928 Salı Numara: 1567 Sayfa: 1-2 Cumhuriyet

İstiklal Mektebi'nde Parlak Bir Balo Verildi

Samsun 17 (muhabir-i mahsusamızdan) – Gazi Hazretleri daire-i hükümette, meclis-i umumi salonunda memurine yeni harfleri talim ve bu husustaki bilgilerini tetkik ve imtihan buyurduktan sonra:

“ – Arkadaşlar çok memnun oldum beş on gün zarfında diğer mesainiz olduğu halde harfleri iyi öğrenmişsiniz. Teşekkür ederim. İnşallah yakın zamanlarda resmi muameleye de yeni harflerimizle başlayacağız.” Hitabında bulunmuşlardır. Dersi müteakip vali paşayı ve hükümet salonlarında müctemi ahaliyi selamlayarak daire-i

belediyeye teşrif etmişlerdir. Bu gece istiklal mektebinde maarif heyeti ve muallimler birliği tarafından ihzar olunan baloyu teşrif buyuran Gazi Hazretleri saat ikiye kadar dans salonunda kalmışlar, mükerreren dans etmişler ve mektepli gençleri takdir ve teşvik buyurmuşlardır.

İsmet Paşa Hazretleri Samsun'da

Turhal'dan şimendiferle gelen başvekil İsmet Paşa Hazretleri ve refakatlerinde Sıhhiye Vekili Refik Bey ve ajans müdür muavini Kemal Bey bulunduğu halde sekizi yirmi geçerek Samsun'a muvasalat buyurdular ve Riyaset-i Cumhur Katip-i Umumisine muvasalat buyurdular ve Riyaset-i Cumhur Umumisi Tevfik Bey Kolordu Kumandanı Salih Paşa, Vali Kazım Paşa, Halk Fırkası Katip-i Umumisi Saffet Bey, Halk Fırkası İkinci Mıntıka Müfettişi Samsun Mebusu Avni Bey ve mevcut diğer mebus beyler tarafından istikbal edilmişlerdir.

Samsunluların büyük Halaskara karşı gösterdikleri alaka ve hürmetin emsalsiz tezahüratında müşarünileyh fevkalade mütehassis olmuşlar bu husustaki tahassüslerinin halka tebliğini Belediye Reisi Rahmi Beye rica lütfünde bulunmuşlardır. Gazi Hazretleri'nin malum değildir. Yalnız şimendiferle Amasya'dan geçerek Turhal tarihiyle Sivas'a ve oradan da Kayseri tarihiyle Ankara'ya teşrif edeceklerini öğrendim. Gazi Hazretleri bu geceyi konakta geçirmişlerdir.

İstiklal Mektebi'nde Verilen Balo

Samsun 17 (muhabir-i mahsusamızdan) – Gazi Hazretleri her yerde vesile ile yeni harflerimizin herkes tarafından çabuk öğrenilmesini irade buyurmaktadırlar. Hatta dün geceki mektepliler balosunda bile muallimleri büfenin etrafına toplayarak bu hususta teşvkat ve talimatta bulundular. İstiklal Mektebi'nde verilen balo çok mükellef oldu, ve sabaha kadar devam etti. Baloda Gazi hazretleri ilk defa Muallim Leman Halit ile dans ettiler. Müteakiben Samsun – Sivas demir yolları heyet-i fenniye reisi İbrahim Bey'in hanımı Behice, Fırka kumandanı Miralay Mümtaz Bey'in refikaları Lamia Hanımla, tekrar Muallim Leman, Muallim Naciye

Hanımlarla dans ettiler. Baloya Başvekil Hazretleri de iştirak ettiler. Gazimiz baloyu ikide, başvekil iki buçukta terk buyurdular.

Gazi Hazretleri'nin Fırıncılarla İltifatları

Samsun 17 (Muhabir-i mahsusamızdan) – Başvekilimiz Gazi Hazretlerinin konağında misafir olmuşlardır. Gazi hazretleri bu gün öğle yemeğinde kendilerine takdim edilen Samsun fırınlarının ekmeklerini fevkalade beğenmişler ve fırıncı esnafından bazılarını huzurlarına davetle beyan-ı takdirat etmişlerdir.

Samsun 17 (muhabir-i mahsusamızdan) – Gazi Hazretleri bu gün ikametgâh-ı âlilerinden dışarı çıkmamışlardır. Halkın izhar ettiği hissiyat, hürmet ve muhabbetten fevkalade memnun oldukları gibi konağın ihzarında gösterdiği zevk-i selimden dolayı da ikinci mıntıka müfettişi Samsun mebusu Avni Bey'e balo takdirât buyurmuşlardır. Gazi Hazretlerinin yarın sabah saat dokuzda şimendiferle Amasya'ya teşrif buyuracaklarını, orada bir gün ikamet edeceklerini haber aldım. Başvekil Paşa bu gün refakatlerinde Cumhuriyet Halk Fırkası Müfettişi Mebus Avni Bey olduğu halde hükümeti, kumandanlığı, elektrik fabrikasını ziyaret ettiler.

Havza ve Vezirköprü İstikbal Heyetleri

Havza 17 (muhabir-i mahsusamızdan) – Reis-i Cumhur hazretlerini istikbal ve müşarünileyh hazretlerine arz-ı tazimat etmek üzere Çorum Mebusu Talat Bey ile vali, belediye reisi ve Halk Fırkası mümessillerinden mürekkep bir heyet Havzaya gelmiştir.

23. LATİN HARFLERİNİN KABUL EDİLMESİ İLE İLGİLİ KARİKATÜRLER

24 Ağustos 1928 Cuma numara: 1542 sayfa: 1 Cumhuriyet

Altı Derste Yeni Harflerimiz: 4

26 Ağustos 1928 Pazar sayfa: 1-2 numara: 1544 Cumhuriyet

24. LATİN HARFLERİYLE İLGİLİ ÇEŞİTLİ GÜNLÜK KONULAR

Büyük Gazi Latin Harflerinin İsti'mâlinde Der Haber Oluyorlar

10 Temmuz 1928 Salı numara: 1497 sayfa: 1 Cumhuriyet

Gazi hazretleri Hikmet Bey'e hediye ettikleri fotoğraflarının altına Latin harfleriyle yazdılar.

Büyük Gazi Hazretlerinin memleketimizde yapmakta oldukları inkılâbın biri de Latin harflerinin kabulü olduğu şüphesizdir. Her türlü tecdîd hareketinde millete pîşar olan büyük Gazi, Latin hurufatını kullanmakta, bütün memlekete rehber olmuştur. Gazi hazretleri, 'Kabil' seferâtına tayin edilmiş olan riyaset Baş Kâtibi Hikmet Bey'e mücadele-i methiye esnasında 'Kocatepe' de büyük taarruz günü çekilen ve fotoğrafçı mösyö 'Vayanberg' tarafından büyütülen bir kıta

fotoğrafyalarını ihdâ etmişlerdir. Ve bunların altına Latin harfleriyle şu cümleyi yazmışlardır.

8 Temmouz 1928 Hikmet Beyé

Ghazi M. Kémal

Cümle Arap harfleriyle şudur: ‘ 8 Temmuz 1928, Hikmet Bey’e’

Gazi M. Kemal

Hem Nalına Hem Mihına

Latin Harflerinin Bir Faydası Daha

24 Ağustos 1928 Cuma numara: 1542 sayfa: 3 Cumhuriyet

Latin harflerinin bu gün iki kaidesinin daha farkına vardım. Yazıyorum:

1 – Bazı lisan allamesi geçinenlerimizin bir hayli Garbi, Farsi hatta Türkçe kelimelerin nasıl okuduklarını ve nasıl kafzedildiklerini bilemedikleri o kelimeleri yeni harflerle yazdıkları zaman meydana çıkıyor. Bu vecihle, yeni harflerin lehine bir delildir.

2 – Malum Nevdiye Hüseyin Hanım tarafından bizim Peyami Safa’nın aleyhine ve bilmukabele Peyami Safa’nın da malum Hanım aleyhine açtıkları mahut alfabe intihali davaları suya düşüyor. . .

Eski alfabenin pabucu dama atıldıktan sonra artık onun intihali ve davası kalır mı?

Davacıların, esasen alamayacakları mahkûk bulunan binlerce liralık tazminatın üstesine bu sıcak havada birer buzlu ayran içmelerini tavsiye edersek bize darılmazlar, sanırım.

Yeni Harfler Hakkında (Başlık latin harfleri ile yazılmış)

27 Ağustos 1928 pazartesi sayfa: 6 numara: 1545 Cumhuriyet

İstanbul Ticaret ve Sanayi Odasından:

Türk alfabesinin kabul ve ta'mîmi şüphesiz ki Türk iktisadiyat ve ticareti için büyük kaideleri mucip olacaktır. Yeni harflerimizin intişarı hususunda Gazi Hazretlerinin rehberliğine imtisalen bütün Türk milletince gösterilen şitab ve tehalüke Türk ticaret ve sanayi erbabının da fiilen iştirak ve iltihak edecekleri (silik yazılı) olmakla:

Ticaret İmzaları Yeni Harflerimizle Kayıt Ve Tecili

Muamelatına odamızca başlanmıştır.

Ticaret ve sanayi erbabımızın imzalarını bu suretle yeni harflerle kayıt ve tescil ettirmelerini ve

Evrak ve Muhaberat-ı Ticariyelerinde Yeni Harfleri Kullanmalarını

Odamız tavsiye ve rica eyler.

“Karacabey” Tâyyâresîne Adkonma Mersimî

(Bu Başlık Latin Harfleri İle Yazılmış)

29 Ağustos 1928 Çarşamba numara: 1547 sayfa: 1 Cumhuriyet

Karacabeyliler Tayyarelerinin İsmi Yeni Türk Harfleriyle Yazdılar

Bursa muhabir-i mahsusamızdan: Karacabey tayyaresine ad konma merasimi bu gün Karacabey meydanlığında yapıldı. Bu münasebetle Bursa'dan giden heyet

miyânında bulunan Bursa Valisi Fatin, fırka mutemedi Kemal Ziya ve belediye reisi Fevzi Şimşek ve makinist Sabri Beyler şerefine mükellef bir ziyafet verildi. Tayyare ad konma merasimi hamiyetli Karacabeylilerin heyecanlı tezahüratı arasında icra edildi ve Bursa Valisi Fatin Bey; tayyarelerine ilk defa (yeni Türk harfleriyle) isim taktıklarından Karacabeylileri tebrik etti. Müteakiben bir uçuş yaptı. Karacabey kaymakamı ile kaza mutemedi Hulusi Beyler birer nutuk irad ettiler.

Musa

Gazi Hazretlerinin Muallimlere Teşekkürü ve Selamları

29 Ağustos 1928 Çarşamba numara: 1547 sayfa: 2 Cumhuriyet

Ankara 28 (A.A.) – Maârif vekili Necati Bey maârif eminlerine şu tâmîmi göndermiştir: muallimler birliği umumi kongresinde yeni harf inkılabı münasebetiyle muallim arkadaşlar tarafından izhar edilen hissiyatı alakadarlığı Reis-i Cumhur Hazretlerine telgrafla arz etmiştim. Zat riyasetpenahları cevap vermek lütfünde bulundular. Bütün muallim arkadaşlarıma aynen tebliğ edilmek üzere her iki telgrafi aşağı yazıyorum. Arkadaşlarıma bu harp seferberliğinde büyük rehberimizin kendilerine göstermiş olduğu itimada tamamen kesb-i istihkak edecek bir şekilde çalışmaları lüzumunu bu vesileyle de tekrar hatırlatırım efendim.

Maârif Vekili Necati

Reis-i Cumhur Hazretlerinin huzur-u riyasetlerine milletinize hedef alarak gösterdiğiniz yeni harf inkılâbı bütün memlekette ve bilhassa Ankara’ımızda hummalı faaliyetlerle ilerlemektedir. Yürüyen ve mütemadiyen kutlanan bu hareket içinde yaşayan muallimleriniz kongrelerinde heyecan ve hissiyatlarını, derin menfaat ve şükranlarını ve candan gelen aşklarla bu vazifenin memleket ve vicdan borcu olduğunu ifade ederlerken çok mütehassıs oldum. Her inkılap hareketinde faaliyet ve hamlelerinin membaı olan deha göze ve asıl ruhunuza rabt-ı maneviyat ederek muvaffak olan samimi merbutiyetle dava gezen ezeli ve ebedi müdafaaları olan bu

genç vazife perverlerin samimi tezahürlerinden duyduğum zevk-i maneviyeyi siz büyük reisime arz etmeği vecibe addettim. Seferber bir ordu zabiti gibi her biri vazife başına davet edilen muallimleriniz bütün milleti ve memleket yavrularını tasvir edilen zamandan evvel okumağa muvaffak olacaklarına kâniyim. Zaten riyasetpenahlarının yüksek ve feyizli irşadına her an muhtaç olduğumu arz ile bi pâ-yân-ı minnet ve tazimlerimi teyit eylerim efendim.

Maârif Vekili Mustafa NECATİ

Ankara'da Maârif Vekili Necati Bey Efendiye cevaptır.

Yeni Türk yazısını öğrenmek ve öğretmek hususunda memleketin her tarafında sarf edilen hummalı faaliyet ve mesaiyi derin bir haz ve memnuniyetle müşahede ediyorum. Bu işte herkesten büyük vazife ve mesuliyeti der ahde eden fedakar ve çalışkan muallim arkadaşlarımızın işar buyrulan azimkar kararları ayrıca beas-i memnuniyet oldu. Muvaffakiyetlerini temini ve cümlesine teşekkür ve selamlarımın iblaını rica ederim efendim.

Reis-i Cumhur

Gazi Mustafa KEMAL

Mektepten Mektepe

30 Ağustos Perşembe 1928 numara: 1548 sayfa: 3 Cumhuriyet

Mazide:

Rabbi yessir, yâ kâdir!

Lâ tüassir, yâ zâhir!

Besmele çektik bu gün

Rabbi temmim bil hayr

Hocam elif, be, dedi

Dilim elif, pe, dedi

Baktı hocam babama

Bu çocuk pepe, dedi

Güldüler gülüştüler

Hep başıma üstüler

Ben şaşırđım ağladım

Birbirine düştüler

Çok ağladım o günü

Zehir ettim düğünü

Dedim çıkardı yoldu

Başında kakülünü

Hastalandım üç gece

Sayıkladım delice

Kurşuncu Fatma Hanıma

Haber gitti gizlice

Geldi elinde fener

Dedi, ne var, ne haber?

Nazar değdi çocuğa

Hastalandı dediler

Kurşun döküp baktılar

Çörek otu yaktılar

Fesimin püskülüne

Mavi boncuk taktılar

Okudum peltek peltek

Elif küsün. . . diyerek

Ben bir köhne mektepte

Neler çektim ey felek

Halde:

Şimdi bak döndü zaman

Değişti cümle cihan

Attık eski harfleri

Yeniden doğdu lisan

Bu gün A var elif yok

Mertek diye tarif yok

Güzel çocuk oku yaz

Hiçbir şeyde tahrif yok

Lisanımız gül oldu

Dilimiz bülbül oldu

Gazimizin azmiyle

Dikenlik sümbül oldu

..... ardı sıra

Gelin çikalım kıra

Hamt edelim tanrıya

Hep haykıra, haykıra

Paraları Elllerinde Kalanlar

Eski Paraların Tebdili Muâmelesi Dün Nihayet Buldu (Bu İki Başlık Latin Harfleri İle Yazılmış)

5 Eylül 1928 Çarşamba numara: 1554 Sayfa: 1-3 Cumhuriyet

Eski evrak-ı nakdiyenin tebdili muamelesine dün saat on yedide hitam verilmiştir. Dün saat on yedi buçukta paraların tebdil edildiğini duyan umumiye binası önünde şayan-ı dikkat bir hadise olmuştur.

Eyüp Sultan'da gümüş suyunda Zeynep Hatun mahallesinde oturan Emine Hanım isminde oldukça yaşlı ve fakara kıyafetli bir kadıncağz dün paraların tebdil edildiğini komşusu Hatice Hanımdan haber almıştır. Bunun üzerine Emine Kadın evinin bahçesinde bir küp derununa sakladığı paralarını çıkarmağa başlamıştır. Kadıncağz dışından tırnağından arttırarak biriktirdiği bu iki yüzü mütecaviz lirayı komşularına duyurmadan küpün içinden çıkarmış ve Eyüp Sultandan İstanbul'a hareket etmiştir. Fakat Emine Kadın saat on yedi buçukta divan-ı umumiye binasının önüne vasıl olabilmıştır.

Kadıncağz burada kapıcıdan şu cevabı almıştır:

- Tebdil muamelesine saat beşte nihayet verildi, memurlar gitti.
- Zavallı Emine Kadın bu cevap üzerine ağlamağa başlamış ve elinde tuttuğu zavallı paralarına hasretle ve içini çeke çeke bakmağa başlamıştır.

Caddeden geçen halk Emine Kadının başına toplanmış ve kadıncağzı teselli etmeğe başlamışlardır. Emine Kadın her önüne rast geldiğine rica etmekte ve paralarını değiştirmek için bir çare sormaktadır.

Bankalar, şirketler ve müessesat maliye tahsil şubeleri de dün akşam ellerinde bulunan evrak-ı nakdiyenin miktarını birer cetvel halinde mübadele komisyonuna tevdi' etmişlerdir. Taşralarda da mübadele-i ilmiyesine dün akşam nihayet verilmiş

ve buralardaki mal sandıkları da ellerindeki eski paraların birer cetvelini oralardaki mübadele komisyonuna vermişlerdir.

Mübâdele komisyonu bu cetvellerin muhteviyatını bu gün akşama kadar maliye vekâletine bildireceklerdir. Bu cetveller vekaletle gönderildikten sonradır ki Cumhuriyet evrak-ı nakdiyesiyle tebdil edilen eski paraların hakiki miktarı anlaşılmış olacaktır.

Tasfiye İşleri İçin Bir Komisyon

Mal sandıklarından ve İstanbul defterdarlık müessesatından mevcut eski evrak-ı nakdiyeden dün umumiyede müteşekkil komisyona tevdi ve tebdil edilmiş olanlar dün akşam tütün idare-i inhisariyesinde müteşekkil komisyona teslim edilmiştir. Para mübadele hesabının tasfiyesi için mezkûr idarede bir komisyon teşkil etmiştir.

Yüzelli Bin Nüsha

8 Eylül 1928 Cumartesi numara: 1557 sayfa:1 Cumhuriyet

Dil heyeti tarafından tasvip edilen “Cumhuriyet” alfabesinin dün başlayan üçüncü tabı ile bir hafta zarfında adet tabı yüzeli bine baliğ olmuştur. Şimdiye kadar memleketimizde adet tabı bu miktara baliğ olmuş kitap görülmemiştir. “Cumhuriyet” alfabesinin üçüncü tabına ait nüshalardan birinin kapağını yukarıya derc ediyoruz.

Bu vesileyle taşradan gerek vilayetler, kaymakamlıklar ve müessesattan, gerek bayilerimizden vaki olan siparişlerin daima telgrafla yapılması hakkındaki ricamızı te’sid ederiz. Bu suretle geceli gündüzlü çalışan üç makinenin yetiştirmeye gayret ettiği alfabelerin vakit ve zamanında mahlline gönderilmek imkânı hâsıl olabilecektir. Alfabemizin satış fiyatı on kuruştur. Vilayetlere ve müessesata posta icratı idarehanemize ait olmak üzere yüzde yirmi tenzilat yapılmaktadır.

Yeni Harflerle Telgraf Kabul Eden Merkezler

14 Eylül 1928 Cuma numara: 1563 Sayfa:2 Cumhuriyet

Ankara 13 (A.A.) – Posta telgraf müdüriyet umumiyesi merkezde yeni harflerle telgraf kabul etmeğe başlamıştır:

Ankara, Kalecik, Polatlı, Sungurlu, Keskin, Boyabat, Ayaş, Mucur, Haymana, Bâlâ, Göynük, Taraklı, Kütahya, Yerköy, Seyitgazi, Mahmudiye, Adana, Mersin, Tarsus, Silifke, Maraş, Gaziantep, Osmaniye, İstanbul, İzmit, Diyarbakır, Elaziz, Malatya, Urfa, Bursa, Bilecik, Kütahya, Balıkesir, Erzurum, Edirne, Peykerhisar, Karaağaç, Çerkezköy, Uzunköprü, Enez, Çorlu, İğne ada, Malkara, Saray, Mürefte, Havza, Tekirdağ, Keşan, Hayrabolu, Çatalca, İpsala, Demirköy, Istranca, Alpulu, Uzunköprü, İstasyon, Pavlı, Maydos, Karacaköy, Kavaklı, Sivas, Erbaa, Amasya, Tetus, Turhal, Tokat, Hekimhan, Havza, Darende, Reşadiye, Zara, Suşehri, Aziziye, Ümraniye, Karahisar şarkî, Gürün, Gümüş Hacı Köyü, Ladik, Mecitözü, Mesudiye, Merzifon, Niksar, Vezirköprü, Yıldızeli, Yenihan, Trabzon, Ordu, Giresun, Samsun, Konya, Antalya, Niğde, Aksaray, Isparta, Kastamonu, Zonguldak, Sinop, Van, İzmir, İncesu, Acıbadem, Eşme, Akhisar, Alaşehir, Urla, Ödemiş, Aydın, Altınova, Altınoluk, Akçay, Edremit, Ezine, Ayvacık, Ayvalık, Bayındır, Bergama, Basmahane, Bornova, Buca, Bodrum, Bozdoğan, Buldan, Bayramiç, Bozcaada, Alsancak, Burhaniye, Tire, Çal, Çandarlı, Çeşme, Çakallık, Çine, Hükümet, İzmir, Honaz, Çanakkale, Uşak, Aliğa, Fethiye, Foça-i atık, Foça-i cedit, Kale, Karşıyaka, Karaburun, Karantine, Karacasu, Kadıköy, Kırkağaç, Kasaba, Kımık, Kula, Kuşadası, Koçarlı, Germencik, Köyceğiz, Güllük, Güney, Küçükkuyu, Geyikli, Demirci, Denizli, Dikili, Reşadiye, Sarayköy, Seferihisar, Selçuk, Sultanhisar, Söke, Salihli, Soma, Torbalı, Tavas, Seyitköy, Muğla, Manisa, Menemen, Milas, Merzifon, Nazilli, Kemalpaşa, Yenipazar, Kozak, Kuyucak, Ulubey, Afyonkarahisarı, Alaçatı, Urla iskelesi, Narlıdere, Çivril, Karapınar, Bilecik, Reşadiye.

Gazeteler ve Yeni Harfler

Teşrin-i Sanide Değil Kanun-i Evvelde

19 Teşrin-i Evvel 1928 Cuma numara: 1598 Sayfa: 1 Cumhuriyet

Gazetelerin Teşrin-i Saniden itibaren kemalen yeni harflerle intişâr edecekleri yazılmıştı. Alınan malumata nazaran bu kararın tatbikine kanun-ı evvelden itibaren başlanması muhtemeldir.

Büyük ve Küçük Ticarethaneler, Müessessat Levhalarını, Mektupluk Kâğıt ve Zarflarını, Ululumum Evrak-ı Ticariye Başlıklarını Süratle Yeni Harflerle Tebdil Etmelidir, Kısa Bir Zaman Sonra, Bunlar İçin Mecburiyet Vazi Edilecektir.

20 Teşrin-i Evvel 1928 Cumartesi numara: 1599 Sayfa:1 Cumhuriyet

Eski Hurufatla Yazılan Tabelalar Siyaha Boyandı!

20 Teşrin-i Evvel 1928 Cumartesi numara: 1599 Sayfa:1 Cumhuriyet

Dün sabah sokağa çıkanlar bir çok dükkânların, mağazaların, muayenehanelerin, idarehanelerin, lokanta ve buna mümasil saire mahallerin üzerlerindeki eski hurufatla yazılan tabelaların siyah boya ile boyandığını görmüşlerdir.

Bu bittabi, bu tabelaların derhal yeni harflerle tebdili için bit tavsiye mahiyetindedir. Bunun için, bu gibi müessese sahipleri bu günden itibaren tabelalarını süratle değiştirmelidirler.

Dil Encümeni Azası Ankara'ya Gidiyor

Dil encümeni azası bu ay nihayetine doğru Ankara'ya gidecekler ve mesailerine orada devam edeceklerdir. Dil encümeni şimdi imla lüğatinin son tadilata nazaran ihzârı ve tashihi ile meşgul olmaktadır. İlk tashih yapıldıktan sonra müsveddeler Ankara'ya gönderilmekte ve bu sahifeler orada tetkik ve tasvip edildikten sonra iade edilip tab edilmektedir. Yeni lûgat Arapça ve Acemce kelimelerin yerine Türk kelimeleri ikame edeceklerdir. Bu faaliyet neticesinde birkaç Türk dili mecmuası neşredilecektir.

Kıbrıs Adasında Yeni Harfler

Kıbrıs adasının bütün köy ve kasaba mekteplerinde muallimler talebeye yeni Türk harflerini talime başlamışlardır. Hatta Kıbrıs'ta çıkan Türkçe gazetelerden (Birlik) gazetesi de başlığını yeni harflerle tertip eylemiştir.

Yeni Rumuzat

Devâirin İsimlerini Nasıl Yazacağız?

23 Teşrin-i Evvel 1928 Salı Numara: 1602 Sayfa: 1 Cumhuriyet

Ankara 22 (muhabir-i mahsusamızdan) – Baş vekalet tarafından muhtelif daireler için kabul edilen rumuzat projesi kesb-i katiyet etmiştir. Bu projeye göre baş vekalet Bş, adliye vekaleti Ad, maliye vekaleti Ml, nafia vekaleti Na, maarif vekaleti Mf, iktisad vekaleti İk, sıhhat ve içtimai muavenat vekaleti Sim, icra vekilleri heyeti İcveh, müsteşar ms, umumi müdürlük um, umumi katiplik uk, reislik rs, daire d, kalem kl, diyanet işleri reisliği dirs, evkaf umumi müdürlüğü evum, büyük erkan-ı harbiye reisliği bers, devlet şurası reisliği dşrs, tapu kadastro ve umumi müdürlüğü tkum, emniyet umumiye müdürlüğü isum, umum ve jandarma kumandanlığı ujk, posta ve telgraf umum müdürlüğü pttum, gümrükler umum müdürlüğü gum, hudut ve sahil sıhhiye müdürlüğü husanmd rumuzlarıyla gösterilecektir. (kısaltmaları Latin harfi ile yazılmış.)

Evrâk-ı Nakdiyemizi Yeniden Tab İçin Bir Müracaat

1 Teşrin-i Sani 1928 Perşembe numara:1610 Sayfa:4 Cumhuriyet

(Son Saat) refikamız, Ankara'dan aldığı bir telgrafnameye atfen, yeni evrak-ı nakdiyemizi tab etmiş olan Londra'daki "Tomas Dolaro" müessesenin, hükümete yeni bir teklifte bulunduğunu yazmaktadır.

Fabrikanın mümessili mister "Albert avramor" tarafından yapılan bu teklif ile; mevcut evrak-ı nakdiyemizin Londra'da Latin harfleriyle yeniden tabına talep oldukları bildirilmiştir.

Müessese mümessili, Ankara'da bu hususta teşebbüsatta bulunmakta ise de pek az zaman evvel tab edilmiş olan paralarımızın hükümetçe yeniden tab ettirilip ettirilmeyeceği hakkında henüz bir karar verilmemiştir.

Son Haberler

Yeni Harflerin Kabulü Günü

5 Teşrin-i Sani 1928 Pazartesi Numara: 1614 Sayfa: 2 Cumhuriyet

Trabzon 3 – (muhabir-i mahsusamızdan) Ocak ve fırka merkezleri yeni Türk harflerinin yevm-i kabulünü her sene merasim-i mahsusa ile te'sîde karar vermiştir.

Türk Stenografi Makinesi (Hem Nalına Hem Mıhına)

5 Teşrin-i Sani 1928 Pazartesi Numara: 1614 Sayfa: 3 Cumhuriyet

Dünkü akşam gazetelerinde yeni harflerle Türk daktilosu için bir imla tertip edildiğinden bahis bir haber vardı. Bu haberi görünce 1910 senesinde meclis-i

mebusan zabıt kalemi için (Paris) den İstanbul'a getirdiğimiz bir stenografi makinesini hatırladım. O zaman (Paris)de bir stenograf tarafından icad edilmiş olan bu makine çok mükemmel ve seri bir şeydi.

Gözümün önünde mucidin nişanlısı olan steno daktilograf olan matmazel tam 210 kelime yazmaya muvaffak olmuştu. Stenografların ve zabıt tutanların malumu olduğu üzere 210 hece değil 210 kelime yazmak adeta bir tayyare sürati demektir.

O zaman mucitle beraber çalışarak bu makinelerden tuşlarını Arap harflerine tebdil ettiğimiz bit tanesini İstanbul'a getirmiştik. Hatırımda yanlış kalmadıysa iki yüz franga satın aldığımız bu makineyi maalesef Meclis-i Mebusan'da kullanamadık. Çünkü o vakitler daktilolar memleketimizde enderdi ve makine ile zabıt tutabilecek kâtibimiz yoktu. Aynı zamanda bir makine de kâfi değildi.

Bu makine Meclis-i mebusanın eşyasıyla beraber Büyük Millet Meclisine devredilmiş olsa gerektir. Meclisin muhterem idare Amirleri bu stenografi makinesi buldurup tuşlarını yeni alfabeye göre değiştirdikten sonra meclis zabıt kâtipleriyle bir tecrübe yapabilir. (Paris)deki tecrübelerime nazaran stenografi makinesiyle not tutmak alelade stenografiye nazaran bir misline yakın ve daha seridir. Makinenin bir iyiliği de hemen hemen hiç gürültüsüz olmasıdır.

Tecrübeler muvaffakiyetle neticelendiği takdirde eğer ber hayat ise mucidi, vefat etmiş ise makinesini imal eden müesseseyi bulup stenograf makineleri yaptırmak güç bir iş değildir. Mümarese peyda etmiş ellerde bu makine, herhangi bir nutku bir kelime bile kaçırmadan aynen zabıt edebilir.

Büyük Millet Meclisi zabıt kâtiplerinin stenografi öğrenmeye başlayacakları sırada (fonetik - savtiyat) usulüne tevfikan yapılmış olan bu makine ile bir tecrübe yapmaları çok faydalı olacağı kanaatindeyim.

Son Haberler

Yeni Harfler Dolayısıyla Kabul Edilen Tesisat

8 Teşrin-i sani 1928 Perşembe Numara: 1617 Sayfa: 2 Cumhuriyet

Ankara 7 (muhabir-i mahsusamızdan) – Yeni harfler dolayısıyla Maârif Vekâleti bütçesinin tab ve tertip faslına 400 bin lira tahsisat fevkalade vazi, yeni celbedilecek hurufatın gümrük resmine karşılık olmak üzere maliye bütçesine 200 bin liralık tahsisat itası hakkındaki layihlar meclise verilmiş ve bütçe encümenince kabul edilmiştir. Bu layihalar, meclisin yarınki içtimasında müstağcilen müzakere ve intaç edilecektir.

Türkçe Oku Türkçe Yaz (Bu başlık Latin harfleri ile yazılmış.)

8 Teşrin-i sani 1928 Perşembe Numara: 1617 Sayfa:5 Cumhuriyet

Muallim Kazım Nami Bey tarafından yazılıp Maarif vekâleti Milli Talim ve Terbiye Heyeti tarafından ilk mekteplere kabul buyrulan kitap Cumhuriyet matbaası tarafından nefis bir surette tab ve neşr edilmiştir. Kitabın kıymet ve ehemmiyeti hakkında söz söyleme zâittir. Muharririnin bu meseledeki ilmi salahiyeti herkesce malumdur. Fiyatı 15 kuruştur. Toptan alanlara ehemmiyetli tenzilat yapılacaktır. Cumhuriyet matbaasına müracaat ediniz.

Şamda Cumhuriyet Bayramı (Bu başlık ve haber tamamen Latin harfleri ile yazılmış.)

9 Teşrin-i Sani 1928 Cuma Numara: 1618 Sayfa: 1 Cumhuriyet

Şamlılar Cumhuriyet bayramımıza kendi bayramları gibi iştirak etmişler ve Türkiyeye karşı muhabbetlerini izhar için vesile addetmişlerdir.

Cumhuriyet bayramımız her tarafta olduğu gibi Şmda da büyük tezahüratle tes'it edilmiştir.

Yukarıdaki resim bu tezahüratı göstermektedir. Şam konsoloshanemizin kapısında rekzedilen levha yeni Türk harfleriyle yazılmış olup levhadaki yazı “Yaşasın vatanımızı kurtaran, Cumhuriyeti kuran büyük Gazi” cümlesini ihtiva

etmektedir. Resimde de görüldüğü veçhile an'ana ve itiyatlarını muhafaza eden Şam halkının Türkiyeye tasvire muhtaç olmayacak kadar aşikârdır.

Yeni Harfler Gümrük Rüsümünden Muaf

12 Teşrin-i Sani 1928 Pazartesi numara: 1621 Sayfa:2 Cumhuriyet

Ankara 11 (muhabir-i mahsusamızdan) – Avrupa'dan celb edilecek yeni harflerin gümrük rüsümünden istisnasına dair kanun Reis-i Cumhur Hazretlerinin tasdiklerine iftiran etmiştir. Yarın rüsumat idaresine tebliğ edilecektir.

Yeni Harfler Abidesi

Sarayburnu'nda Dikilecek Abidenin Şekli Tahrîr Etmiş Gibidir

13 Teşrin-i Sani 1928 Salı Numara: 1622 Sayfa:1 Cumhuriyet

Şehremanetinin, Sarayburnu'nda Reis-i Cumhuriyetimiz Gazi hazretlerinin yeni harf inkılâbı hakkındaki nutuklarını irad buyurdıkları mevkide yaptıracağı abide için tetkikata devam olunmaktadır. Emanet heyet-i fenniye müdürü Yusuf Ziya Beyle mimari şubesi şefi Zühtü Bey bu gün Sarayburnu parkına giderek tetkikatta bulunacaklardır. Bu heyet Gazi Hazretlerinin nutuk irad buyurdıkları yeri tespit edecektir. Müteakiben abidenin şekli tamamen ettirilecektir. Haber aldığımız göre bu abide, Gülhane parkının o kısmında Gazi Hazretleri olduğu için heykel değil abide şeklinde ve ağleb ihtimal resmimizde görülen tarzda olacaktır: bu abidenin üstüne yeni harflerle şu kitabe çak edilecektir.

(Aşağıdaki kısım Latin harfleri ile yazılmış.)

Türkiye Reiscumhuru Gazi Mustafa Kemal Hazretleri Türk milletini kurtaran harf inkılâbını 10 ağustos 1928 tarihinde burada ihata etti.

Dikkat Fakat Yazıya. . .

18 Teşrin-i sani 1928 Pazar Numara: 1627 Sayfa: 1

Bu levhaya dikkat ederseniz bir hayli müşkülattan sonra şöyle böyle anlayabilirsiniz ki şehremenati bu dikkat ihtarını şoförlere, arabacılara, tekmil-i vesait nakliyyeye karşı icra ediyor. Yani bütün vesait-i nakliye hattı piyadelerde durup emanetimiz ne emrediyor diye heceleyecekler ve ona göre hareket edeceklerdir. Bu levhaya sadece (Dikkat) (Latin harfi ile yazılmış kelime) ve (YAVAŞ GEÇ) (Latin harfleri ile yazılmış kelime) kelimeleri büyük basit, bakar bakmaz anlaşılır surette yazılamazıydı?

Yeni Harflerimizle İlk Duvar Takvimi

18 Teşrin-i Sani 1928 Pazar Numara: 1627 sayfa:3 Cumhuriyet

“İzmir verem mücadele Cemiyeti” veremlilere yardım için yeni bir duvar takvimi neşretmiştir. Takvim tamamen yeni Türk harfleriyle tertip edilmiş ve çok nefis bir surette tab olunmuştur. Malum olduğu üzere verem mücadelesi memleket meselesidir. Şüphe yok ki verem felaketini memlekette kaldırmak için her vatandaş verem ile mücadele cemiyetlerine yardım etmeli ve zehir olmalıdır. Bu itibarla bir lira mukabilinde bu zarif nukutundan bütün meselelerin, vatandaşların birer tane satın almaları çok insani bir vazifedir. İzmir verem mücadele cemiyetinin dediği gibi “Vatan kutlu bir nesil ile müdafaa edilir.” Kaarilerimize bu hayır müessesesinin neşrettiği, esasen her zaman kendilerine de lazım olan bu zarif ve şık duvar takvimlerinden birer tane elde etmelerini tekrar tekrar ehemmiyetle tavsiye ederiz.

25. LATİN HARFLERİ TBMM'DE

Son Haberler

Harflerimizin Layihası Hazırlanıyor

17 Eylül 1928 Pazartesi Numara: 1566 Sayfa:2 Cumhuriyet

Ankara 16 (muhabir-i mahsusamızdan) – Maarif Vekâleti yeni harfleri kabul için meclise gönderilecek layihayı hazırlamaktadır. Layiha üç dört maddeden ibaret olacaktır.

Harflerin zaman ve suret tatbiki için hükümete salahiyyet verilmesi muhtemeldir.

B. M. M. Dün İlk İctimamı Aktetmiş Ve Hazi Hz. Tarihî Nutuklarını İrat Buyurmuşlardır. Müteakiben Türk Harfleri Kanunu İttifaklave Alkışlarla Kabul Edilmiştir. (Bu Başlık Latin Harfleri İle Yazılmış.)

Büyük Millet Meclisi Dün Tarihi İctimamı Akdetti ve Reis-i Cumhurbaşamız Çok Mühim Nutuklarını İrad Ederek Dahili ve Harici Meselelerden, Hükümetin Siyasetinden ve Yeni Harflerden Bahs Buyurdular

2 Teşrin-i Sâni 1928 Cuma Numara: 1611 Sayfa:1-2 Cumhuriyet

“Büyük Türk Milletinin Cehaletten Azimkâr Kurtulması Ancak Kendi Güzel Diline Uygun Bir Vasıtayla Kâbildir. Bu Okuma Yazma Anahtarı Ancak Latin Esasından Alınan Türk Alfabetesidir.”

.....

(Nutkun bundan önceki kısmı Latin harfleri ile ilgili değil.)

Aziz Arkadaşlarım, her şeyden evvel, her inkişafın ilk yapı taşı olan şeylerden bahsetmek isterim.

Her vasıttan büyük Türk milletine onun bütün imkânlarını fakir yapan kıvrak yol haricinde kolay bir okuma, yazma anahtarı vermek lazımdır.

Büyük Türk milletinin cehaletten az emekle kurtulması, ancak kendi güzel diline uygun bir vasıta ile ifadesiyle kabildir.

Bu okuma yazma anahtarı ancak Latin esasından alına Türk alfabetesidir.

“Şiddetli Alkışlar”

Basit bir tecrübe Latin esasından alınmış Türk harflerinin Türk diline ne kadar ne kadar uygun olduğunu ve yaşı ilerlemiş evlatlarının bile ne kadar kolay okuyup yazdıklarını güneş gibi meydana çıkarmıştır. Büyük millet meclisinin kararıyla Türk

harflerinin kanuniyet kazanması bu memleketin yükselme mücadelesine başlı başına bir geçit olacaktır. Milletler ailesine münevver yetiştirmiş büyük bir milletin dili olarak elbette girecek olan Türkçeye bu yeni canlılığı kazandıracak olan üçüncü millet meclisi yalnız ebedi Türk tarihinde değil, bütün insanlık tarihinde, mümtaz bir sima kalacaktır.

“Bir dakika devam eden alkış tufanı.”

Efendiler Türk harflerinin kabulüyle hepiniz, bu memleketin münevver ve yetişkin evlatlarına mühim bir vazife tertip etmektedir. Bu vazife milletimizin kemalen okuyup yazmak için gösterdiği şevk ve aşka bilfiil hizmet ve yardım etmektir.

Hususi ve umumi hayatımızda rast geldiğimiz okuyup yazmak bilmeyen erkek kadın her vatandaşımıza öğretmek için tehallük gösterelim.

Bu memleketin asırlardan beri bir türlü hallolunmayan ihtiyacının, birkaç sene içinde tamamen temin edilmek yakın ufukta gözlerimizi kamaştıran bir muvaffakiyet güneşidir. Hiçbir muvaffakiyetin hazlarıyla kıyas kabul etmeyen bu muvaffakiyetin heyecanı içindeyiz. Vatandaşlarımızı cehaletten kurtaracak vicdani hazzi mevcudiyetimizi işbağ etmiştir.

Aziz arkadaşlarım,

Bu ulvi yadigarınızla Türk milleti yeni bir nur alemine girecektir.

“Sürekli alkışlar – yaşa sesleri “

..... (Aradaki bölüm harf inkılâbı ile ilgili değil.)

Kanunun Kabulü

Ankara 1 (muhabir-i mahsusamızdan) – millet meclisi saat dört buçukta üçüncü celsesini akdetti. Harf encümeninin mazbatası okundu. Mazbatada Latin harflerinin kabulü hususunun harsımızın inkişafındaki fevaidinden bahsedilerek hükümetin tekâlifinin aynen kabulü isteniliyordu.

Başvekil İsmet Paşa Hazretleri söz alarak harflerin kolaylığını izah ve kısa zamanda halkı cehaletten kurtaracağını beyan ettiler. Konya mebusu Refik Bey, beyanatta bulunarak Latin harflerinin kabulü elzem olduğunu izah ve kanunun heyet-i umumiyesinin kabulünü talep etti.

Şair Mahmut Emin Bey bir hitabe irad etti.

Ba'de kanunun heyet-i umumiyesi hakkındaki müzakere kafi görülerek maddeler aynen, bila münakaşa ve müttefikan kabul edildi.

Kanunun kabulünden sonra meclis-i âli tarafında milletin hâtıra-i şükranı olmak üzere Reis-i Cumhur Gazi Mustafa Kemal Hazretlerine altın bir levha üzerinde kabartma bir alfabe takdimi hakkında Rahmi Bey (Sivas) tarafından verilen takrir kabul edilmiştir. Celse pazartesi gününe talik edilerek meclis tatil edildi.

Gazi Hazretleri yeni harfler hakkındaki kanunun müzakeresini levhalarından istimağ buyurdular.

Gazi H.z. Tarihî nutukları

2 Teşrin-i Sâni 1928 Cuma Numara: 1611 Sayfa:6

(Bu haber 1. sayfada verilen haberin aynısı ancak Latin harfleri ile yazılmış.)

Yeni Türk Harfleri Kanunu

Devairde Kanun-i Sânidan İtibaren Yeni Harfler Kullanılacaktır. Gazeteler de Kanun-i Evvelde Yeni Harflerle Çıkacaktır.

2 Teşrin-i Sâni 1928 Cuma Numara: 1611 Sayfa:1 Cumhuriyet

Ankara 1 (muhabir-i mahsusamızdan) – Türk harflerinin kabulü ve tatbiki hakkında kabul edilen kanun şudur:

Madde 1 – şimdiye kadar Türkçe yazmak için kullanılan Arap harfleri yerine Latin esasından alınan ve merbut cetvelde şekilleri gösterilen harfler Türk harfleri unvan ve hukukuyla kabul edilmiştir.

Madde 2 – Bu kanunun neşri tarihinden itibaren devletin bütün daire ve müesseselerinden ve bilcümle şirket, cemiyetlerde ve hususi müesseselerde Türk harfleriyle yazılmış olan yazıların kabulü ve muameleye konulması mecburidir.

Madde 3 – Devlet dairelerinin her yerinde Türk harflerinin devlet muamelatında tatbiki tarihi 1929 kanun-i sânisinin birinci gününü geçemez. Şu kadar ki evrak-i tahkikiye fezlekelerinin ve ilamların ve matbua muamelat cetvel ve defterlerinin 1929 Haziranı iptidasına kadar eski usulde yazılması caizdir.

Verilecek tapu kayıtları, senetleri ve nüfus ve evlenme cüzdanları ve kayıtları ve askeri hüviyet ve terhis cüzdanları 1929 Haziranı iptidasından itibaren Türk harfleriyle yazılacaktır.

Madde 4- Halk tarafından vâki' müracaatlardan eski Arap harfleriyle yazılı olanlarını kabulü 1929 Haziranının birinci gününe kadar caizdir. 1928 senesi kanun-i evvelinin iptidasından itibaren Türkçe hususi ve harisi levha, tabela, ilan, reklam ve sinema yazılarıyla kezâlik Türkçe hususî resmî bilcümle mevkut, gayri mevkut gazete, risale mecmuaların Türk harfleriyle yazılması mecburdur.

Madde 5 – 1929 Kanun-i sanisi iptidasından itibaren Türkçe basılacak kitapların Türk harfleriyle basılması mecburdur.

Madde 6 – Resmi ve hususi bütün zabıtlarda 1930 Haziranı iptidasına kadar eski Arap harflerinin stenografi makamında istimali caizdir. Devletin bütün daire ve müesseselerinde kullanılan defter, cetvel ve sicil, kitap ve talimatname gibi matbuaların 1930 Haziranı iptidasına kadar kullanılması caizdir.

Madde 7 – Para ve hisse senetleri ve bonoları ve tahvilat ve pul vesaire kıymetli evrak ile hususi mahiyeti caiz bilcümle eski vesikalar değiştirilmedikleri müddetçe muteberdirler.

Madde 8 – Bilumum bankalar, imtiyazlı ve imtiyazsız şirketler, cemiyetler ve müesseselerin Türkçe muamelatına Türk harflerinin tatbiki 1929 Kanun-i sanisinin birinci gününü geçmez. Şu kadar ki halk tarafından mezkûr müesseselere 1929 Haziranı iptidasına kadar eski Arap harfleriyle müracaat vaki olduğu takdirde kabul olunur. Bu müesseselerin ellerinde mevcut eski Arap harfleriyle basılmış defter, cetvel nizamname ve talimatname gibi matbuaların 1930 Haziranı iptidasına kadar kullanılması caizdir.

Madde 9 – Bütün mekteplerin Türkçe yapılan tedrisatta Türk harfleri kullanılır. Eski harflerle matbu kitaplarla tedrisat icrası memnudur.

Madde 10 – Bu kanun neşri tarihinden itibaren muteberdir.

Madde 11 – Bu kanunun ahkâmını icraya icra vekilleri heyeti memurdur.

Yeni Harfler Kanunu Dün Vilayete Tebliğ Edildi

6 Teşrin-i Sani 1928 Salı Numara: 1615 Sayfa: 3 Cumhuriyet

Yeni harfler kanunu dün Dâhiliye Vekâleti tarafından İstanbul vilayetine tebliğ edilmiştir. Vilayet kanunu bir ta'mîme rabt ederek serian tatbiki için alakadarlara tabliğat- lazimedede bulunmuştur.

Son Haberler

Millet Meclisinde, Dün Kabul Olunan Kanunlar

9 Teşrin-i Sani 1928 Cuma Numara: 1618 Sayfa: 2 Cumhuriyet

Ankara 8 (A.A.) - Büyük Millet Meclisi bu gün Kazım Paşa'nın riyasetinde toplanmıştır

Maarif vekaletine dört yüz bin, rüsumat bütçesine iki yüz bin liralık tahsisat fevkalade iğtası hakkındaki kanunların müstağciletle müzakeresi kabul edilmiştir.

Müzakere esnasında bazı suallere cevaben bütçe encümeni reisi Şakir Bey, kanunun memleketimize ithal edilecek Türk harflerinin gümrük resmi için derpîş ettiği muamele-i mahsubiyenin sadece bazı müessesat ile matbaalara ait olmayıp umumi şamil olduğunu ve mahsubi talep edilen miktarın encümence kafi görüldüğünü, kafi gelmezse ayrı bir kanun layihası ile bu miktarın artırılması meclisten talep edileceğini söylemiştir. Müteakiben atideki kanunlar müzakere ve kabul edilmiştir.

928 sene-i maliyesi Maârif Vekâleti bütçesine tahsisat fevkalade itasına ve muhtelif devair bütçelerine mevzu tahsisattan bazılarının imhasına daire-i kanun lamihası.

Madde 1 – 1928 sene-i maliyesi maarif vekaleti bütçesinde “ Yeni Türk harflerinin istelzem edildiği masraf” namıyla yeniden açılan 718inci fasıla dört yüz bin lira tahsisat fevkalade olarak razı olunmuştur.

Madde 2 – Muhtelif devairin 928 sene-i maliyesi bütçelerinin merbut cetvelde muharrer fasıl ve maddelerinden cemian dört yüz bin liralık tahsisat imha kılınmıştır.

928 sene-i maliyesi rüsumat bütçesi tahsisat fevkalade vaziine dair kanun şu şekilde kabul olunmuştur:

Madde 1 – Matbaalarda istimal edilmek üzere ithal edilecek yeni Türk harflerinin gümrük resmi karşılığı olmak üzere 928 rüsumat bütçesinde “Yeni Türk harfleri gümrük resmi karşılığı” namıyla yeniden açılan 307inci fasıla iki yüz bin lira tahsisat fevkalade olarak vazi olunmuştur.

Madde 2 – 928 sene-i maliyesi nihayetine kadar memlekete ithal edilecek Türk harflerinden tarife mucibince istifası icap eden rüsum birinci madde ile yeniden açılan fasıla masraf ve talik edildiği varidat faslına da irad kaydolunur.

Kanunların kabulünü müteakip Başvekil İsmet Paşa hazretleri hükümetin programını izah eden nutuklarının irad buyurmuşlardır.

26. İMLÂ LÜGATİ

Dil Heyeti Dün Galatasaray Lisesinde Toplandı

Heyet Sarf Meselesi ve İmla Lügatinin Tespiti İle Meşgul Olmaktadır

14 Ağustos 1928 Salı numara: 1532 sayfa: 1 Cumhuriyet

Dil heyeti dün Galatasaray Lisesinde toplanarak mesaisine devam etmiştir. Heyet, kendisine mevzu vezâifi bir an evvel kemâl edebilmek için hummalı bir mesai sarf etmektedir. Muharrirlerimizden birisi dün heyet azasından Maârif Vekâleti Talim ve Terbiye Dairesi Reisi Mehmet Emin Beyle görüşmüş ve dil heyetinin bu güne kadar devam eden mesaisi hakkında kendisinden izâhat almıştır. Mehmet Emin Bey bu hususta demiştir ki:

- Dil heyeti kendisine tevdî edilen vezâifin mühim bir kısmını ikmâl etmiştir. Yeni Türk harfleri tamamen tespit edilmiş ve bu harflerle lisanımızın gayet kolay bir tarzda yazılacağını tayin etmiştir. Heyetimiz şimdi sarf meselesiyle meşgul olmaktadır. Bunun da mühim bir kısmı bitmiştir. Bu kısım üzerinde heyete dahil olan

arkadaşlar ayrı ayrı kelimelerin ne şekilde yazılacağını tespit etmekte ve müşkülâta uğradıkları yerlerde meseleyi heyete bildirmektedirler. Müşkülât arz eden bu gibi şeyler heyette umumi bir tarzda münakaşa olunmakta ve karar altına alınmaktadır. Heyet aynı zamanda imla lügati ile de meşgul olmaktadır. İmla lüğatinin de mühim bir kısmı bitmiştir. Türkçede ne kadar lügat varsa bunların yeni harflerimizle ne şekilde yazılacağını tespit olunmaktadır. İmla lügati bittikten sonra hemen tab' ettirilecek ve Türkçede müsta'mel lügatlerin nasıl yazılacağı bu suretle anlaşılmiş olacaktır.

- Bâdemâ lisan bir inzibat altına alınmış olacaktır. Herkes bildiği gibi başka başka şekilde lügatler yazamayacaktır. Heyetin tespit ettiği mukarrerâtın âli bir lisan encümeni tarafından tekrar tedkîk edilip edilmeyeceğini soruyorsanız. Bu hususta ben bir şey söylemeğe salâhiyetdâr olmadığım gibi böyle bir şeyden de malumatım yoktur. Heyetimiz kendisine verilen vazifeyi yapmağa mükelleftir. Bundan ötesi bir hükümet meselesidir.

İmla Lüğatinin İntişarı

29 Teşrin-i Evvel 1928 Çarşamba numara: 1607 Sayfa: 2 Cumhuriyet

İmla lüğatinin dört formadan müteşekkil birinci cüzünün dün intişara vazî mukarrerdi. Fakat iade edilmemiş ve bu yüzden birinci cüzü piyasaya çıkarılamamıştır.

Edebiyat Kitabının Birinci Cüzü

Liselerde bu sene okunmak üzere yetiştirilmesine çalışılan Ali Canip Bey'in edebiyat kitabının birinci cüzünü bu gün mekteplere tevzi edilmektedir.

Devlet Matbaasına Mürettip Alınıyor

Devlet matbaası, günden güne artan işleri için yeniden yirmi mürettip alacaktır. Bu mürettipler, vazifeye başlatılmadan evvel birkaç gün için yeni faaliyete göre

yetiştirileceklerdir. Matbaada açılan marangozhane günde dört, beş yeni hurufat kasası imal etmektedir. Taşra matbaalarının siparişleri de burada yapılmaktadır.

Devlet Matbaasının Faaliyeti

İmla Lügatinin İkinci Cüzü İki Güne Kadar Çıkıyor

5 Teşrin-i Sani 1928 Pazartesi Numara: 1614 Sayfa: 5 Cumhuriyet

İmla lügatinin ikinci cüzü iki üç güne kadar çıkacaktır. Birinci cüzünden şimdilik 20 bin tane basılmıştır. İmla lügati 5 cüzden müteşekkil olacaktır.

Birinci cüzünün kabındaki kelimelerde mevcut yanlışlıklar aceleden ileri gelmiştir. Bu yanlışlıklar tashih olunmuştur. Taşraya hiçbir hatalı hiçbir adet lügat cüzü gönderilmediği gibi şehrimiz piyasasında da esasen mahdut olan bu hatalı kâbili bir tek kitap kalmamıştır. Devlet matbaasının faaliyeti hakkında matbaa müdürü müderris Faik Sabri Bey bir muharririmize şu izahatı vermiştir:

“ – Müteaddit defalar tab edilen alfabe ve kıraatlerle basılmakta olan eserlerden şimdiye kadar hazır olan kısımlarının yekünü 900 bini geçer. Matbaanın asıl faaliyeti bundan sonra başlayacaktır. Sipariş edilen makineler peyderpey gelmekte ve bunlar birer, birer kurulmaktadır. Bunların arkası alındığı vakit matbaanın tabı kuvveti o nispette artmış olacaktır.

Tab edilen eserleri sırasıyla söylüyorum:

Ali Canip Bey'in Edebiyatı, Halid Fahri Bey'in lise birinci, ikinci ve üçüncü sınıflarına mahsus (Edebiyat Kıraat Numuneleri) , Reşat Nuri Bey tarafından (Emile Zola)dan tercüme edilen (Hakikat) romanı ve Büyük Millet Meclisi Reisi Kazım Paşa Hazretlerinin (Hatıratı) ve bazı perakende eserler. .

Avrupa'ya sipariş olunan yedi bin küsur kilo hurufatın kısım-ı azamı geldi. Bu hurufat için kasa yapmak üzere yendien kurduğumuz marangoz hanenin levazmat ve

nevakısı ikmal edildi. Marangozhanemiz şimdilik muntazaman haftada 35, 40 kasa yapıyor, bir taraftan gelmekte olan hurufat ve kasalara yerleştirilmekte ve bir yandan da bunlarla kitap tertibatına başlanmaktadır. Şimdi bu yeni hurufatın çeşitleri ile kaç forma yazı tertibatına imkan olabileceğini araştırıyoruz. Yeni hurufata göre bir çeşit miktarı tespit etmekle uğraşmaktayız. Bu mesai neticesindedir ki hurufatın eksikleri anlaşılacak ve yeniden sipariş yapılacaktır.

Musahhihlik kurslarından en iyi muvaffak olanlardan dört kişi matbaaya alınmıştır. İşler tevsi ettikçe ve ihtiyaç görüldükçe diğer muvaffak olanlar da sırasıyla alınacaktır.

Matbaanın tevsiine teşebbüs için de icap eden planlar hazırlanmıştır. Pek çok noksanımız vardır. Bunları dört, beş ay içinde tamamlayacağız, şimdiden bir kısmının siparişleri verilmiştir.

Matbaamıza merbut olmak üzere açılacak bir matbaacılık ve sinografi gece kurslarının programlarını ihzar ile meşgulüz. Programlardan maada bu derslerin matbaamızda açılabilmesi için de nelere ihtiyacımız olduğunu tespit ile meşgulüz. Bu ihzarat neticesiyle, program maarif vekâletine arz edilecektir.

Tertip ve tab teşkilatımızın tevsi' hadd-i kifayeye gelince yeni harflerle mektep kitaplarının ihzarına başlayacağız. Şimdilik elde başlanmış olan üç, dört kitap süratle ilerlemektedir.”

Arap ve Acem Terkipleri Atılıyor

Yeni Türk harflerinin Büyük Millet Meclisi tarafından kabulü üzerine, Arapça izafi ve tavsifi terkipler ile Farsi terkiplerin de lavı meselesi kesb-i kuvvet etmektedir.

Müvellid'ül- humuza müvellidül ma' gibi telaffuzu müşkül terkipler de değişecek “Darülfünun” , “Darüşşafaka”, “Darülbedai” ve “Darülaceze” gibi müesseselerin isimleri de daha sade bir şekle ifrâ edilecektir. Darülfünunumuza da “İstanbul Üniversitesi” denilmesi münasip görülmektedir.

27. LATİN HARFLERİNİN KABULÜ RESMİ OLARAK AÇIKLANDIKTAN SONRA YAZILMIŞ OLAN MAKALELER

27.1. Celal Nuri'nin Makaleleri

Türk İnkılabının Yeni Bir Safhası

Latin Harfleri Meselesi

5 Mayıs 1928 Cumartesi Numara: 11148 Sayfa: 1-2 İkdam

-1-

“ İkdam”da intişar eden bir havadis Latin harflerinin kabulüne doğru kat’î adımın atıldığını bildiriyordu. Bu, Türk inkılâbının yeni bir safhası, mütemmimidir. Muazzez kâhillerimin müsadetiyle bu meseleyi etrafıyla, hemen hemen ilmî bir şekilde kendilerine arz edeyim. Tasavvut ve hat meselesiyle işğalimin yirminci senesi olduğundan zannediyorum ki ihtisas erbabı mülâhazalarımı ham bulmazlar.

Türk milleti bundan takrîben bin sene evvel ihtidâ etmişti. Ondan evvel bu arfın yazısı irfânî yok değildi. Yeni keşifler, eskiden kalma imare ve âbideler Türkler’in bu irfanına şahittir. Lakin (Sibirya) nın ucundan Avrupa’nın şarkına kadar olan geniş ...lerde, muhtelif Türk kabilelerini birleştirecek milli ve umumi bir alfabe, bir hat, bir irfân tâ’ mim edemedi.

Türkler’in çoğu, hemen hepsi, İslam’a girdiğinden sonra, dinle beraber irfân da adetler de kanunlar da ve bu arada tabiatıyla Arap alfabesi de alındı.

Pek eski devirde yazı dili münhasıran Arapça idi. Yalnız konuşmada ana dillerini ana dillerini kullanan dedelerimiz, tenevvür etmek istediklerinde Arap diline intisap ederlerdi. Bu suretle Arap medeniyeti, irfanı yavaş yavaş Türk cemiyetine nâfiz oldu. Fakat Türk lisanı hala yazıda istimal ediliyor.

Türkler için bin sene devam edecek bir tâliğsizlik! Arap- Fars medeniyeti, İslam medeniyetini asla inkâr etmiyoruz. Bu medeniyet kadim Yunan medeniyetiyle (Rönesans) Avrupa medeniyetinin vasl-ı hatıdır. Medeniyet cereyanı Yunan ve Roma'dan İslamlar'a, onlardan Avrupalılar'a intikal etti. Fakat Avrupalılar'a geçince ilim ve maarif cereyanı Arapça'yı (kültür) dili addeden İslam âleminde külliye durmuş, sönmüş bulunuyor... İslam medeniyeti bir şihâbe benzer: Parlamak devresi gayet kısadır. İşte, her türlü kabiliyetlerle mütehallî olan Türk ırkı buna ancak o medeniyetin inkırâz devrinde intisâp etti. Bir medeniyeti Araplar'dan iltikât etmeye başladığımızda (İbn Rüşd) ve (İbn-i Sina) artık unutulmuşlardı. Evet! Medeniyet-i dildâdesine kavuştuk, fakat o dildâde ihtiyarladıktan sonra....

İşte, o sıralardaydı ki yalnız konuşmada kullanılan Türkçe, yazılmaya da başladı. Türk savtlarını ifade için Arap alfabesinden istiâne edildi. Bu alfabe nedir?

Arap harfleri (Nebat) kavminin kullandıkları alfabenin bir istitalesidir. Bu alfabede Sami kavimlerin (İbraniler gibi) kullandıklarıdır. Sâmil, yazıda yalnız sâmitleri harflerle işaret ederler; sâitleri ise harflerin üzerine ve altlarına koydukları hareketlerle eda etmektedirler.

Harfler iglab-ı ihtimâlât Mısır'dan Fenike'ye oradan Yunanistan'a geçtiği vakit bu halde bulunuyordu. Ancak Eski Yunanlılardır ki hareketleri de harf şeklinde yazının içine karıştırdılar. Hülâsa şark alfabelerinde yalnız sâmitler ve uzun sâitler mevcuttur; sâitler yoktur. Arap alfabelerinde ise sâmitlerde, sâitler de harflerle terkîm olunur.

Şark alfabeleri Sâmî (= semîtik) dillere ... uygundur; çünkü Arabî, İbranî, Süryanî, Keldânî lisanları bir dereceye kadar tasrîfidir. Yani bir kelime vezinden vezne girer; bir bakışta bir lafzın ne olduğu siyâk ve sibâkla anlaşılır. Bununla beraber Üstadım Hacı Zihnî Efendi gibi salâhiyetdâr zâtların mütalaasınca da hareket elzemdir. Zihnî Efendiden:

“Kavâid hatt-ı icabınca Arabî'de elfâzın iğlâbı ağızdan çıktığı gibi yazıldığı yani ağızdan çıkan harfler muttasılattan ise biri birine bitişerek ve munfasılattan ise

sırasıyla dizilerek zâid harf yazılmadığı için ibârât-ı Arabiyeyi indel-implâ ezbere yazmak kolay ve fakat harekesiz olarak yazılmışını okumak güçtür. Çünkü Arap ... hususatından kat'ı nazar tâyin-i telaffuzât usretlidir. Zira esaslarda yirmi evzân-ı asliye ve üçyüzden ziyade evzân-ı fer'iyeye vardır ve hiç biri kıyâsî değildir. Ef'âl-i selâsiye ebvâbı dahî semâidir. Onun için harekât ve zavâbittan isti'nâ mümkün olamaz. Kütüp lûgat-ı ve edebiyyenin nesh-i sâhihası da harekelidir.”

Farz edelim ki Arap harflerini hareketleriyle kullanıyoruz. Acaba üç hareke Türkçe'nin bütün sâitlerini eda ede..... (gazete yırtık) Arapça'nın tasavvutu değildir. Türkçe'de sekiz sâit var; bundan başka, Arabî'den ve Farisî'den alınma kelimeler münasebetiyle uzun sâitler de telaffuza girmiştir. Bunların yekûnu onüçtür. Bu on üç ses evzîni (mürfehm) hareketlerle ve illet harfleri dediğimiz (elif), (vav), (ye) ve bunlara ilaveten (he) ile ifade etmek – hükmüm katîdir- muhaldir, iltibaslıdır.

Bir gazete makalesinde uzun fennî teşrihlere girişemem. Yalnız şu misâllere dikkat buyurunuz: almak, ısınmak, olmak, uyumak, incelemek, ellemek, avlamak, üşümek kelimelerinin başlarındaki sekiz muhtelif sâit hep elifle yazılıyor. Zavallı Elif... Yalnız kelimelerin başında sekiz vazife görüyorsun!

Türkçe bir Ural-Altay dilidir; Arapça ise Sami lisanlardandır. İşte, ihtidâde, dedelerimiz asla bu hususiyetlere bakmadan mahza Arap alfabesi din lisanının alfabesidir diye onu Türkçe'nin yazılmasına alet ittihaz etmişler. Bundan öyle fesi bir anarşi çıkmıştır ki hala devam ediyor. Bir yüzünde mlası mazbût olmayan ve kâideye ircâ edilemeyen bir tek dil kaldı ki o da, bin kere te'sif ederim Türkçemizdir.

Yarı muhafazakârlar bu bedîhî hakikati teslim etmekle beraber, eksik sâitlerimizin yeni şekil icadıyla ikmâlini teklif ededuruyorlar. Efendiler! Harf denilen işaretler itibârî olmakla beraber tarihidir; bir günde ihtirâ' edilemez. Alfabe bir teselsiledir. Mesela garp alfabesi sırasıyla Mısır hiyerogliflerinden, Fenike ve Yunan harflerinden geliyor. Ufak bir şekil ihtirâî, bunun âmmece kabulü muhal derecesinde güçtür. Yarı muhafazakârların tasavvur ettikleri işaretler zaten icad edilmişti. 1317'de

“İkdam” ın bastığı Şemsettin Sami Bey’in (Kamûs-u Türkî) sinde şu işaretleri görüyoruz:

Vâv makbûda-i sekîle: bu, şu (işaretsiz vav)

Vav-ı mebsûta-i sekîle: yol, zor (vavın üzerinde bir med)

Vav-ı makbûda-i hafife: düz, sür (vavın üzerinde bir nokta)

Vav-ı mebsûta-i hafife: göz, söz (vavın üzerinde iki nokta)

Yarı muhafazakâr zevât- kerimeden sorarım, lütfen cevap versinler: bu (vav) işaretleri bir iki lügat kitabından başka bir yazıda kullanılabildi mi?

Uzun tedkîkâtın neticesi olmak üzere söylüyorum, tasrîfi ve Sâmi bir dil olan Arapça'nın sâitleri asla tasrifî ve Sâmi olmayan Türkçe'nin sâitlerini eda edemez. Sâmitler bile kâh nâkıs kâh zâittir. Binaenaley şu düstûru koymaya mecburuz:

Türk tasavvutunu, Arap alfabesi pek büyük iltibaslarla işaret edebiliyor. İmdi bu alfabe, fennen, Türkâr'a uygun değildir. Nazarî olarak bu alfabenin değiştirilmesi, yani harflerin istibdâli lazım gelir.

Bu nazarî ve ilmî mütalaadan sonra işin tatbikî ve amelî ciheti kalıyor. İlave edelim ki, nazarî ve ilmî dediğimiz nokta müâhaza edilemez bir derecede metindir. Kezâlik hala düşüşte bulunan imlamız tarihi de değildir ki muhafazasına tenezzül edilsin. Fransızlar'ın, İngilizler'in imlaları pek bozuk ve gayrı tasavvufî oldukları halde bir tarihî teselsile mazhar olmuşlardır, mukarrirdir. Biz de o da yok. Herkes herkes kendi keyfi ve havasına göre yazıyor. İmlada asla bir resmiyet hasıl olmamıştır. Okuryazarımız da bir tek tabakadan ibarettir; bütün millet değildir. Bu takdirde harflerin istibdali iştigale değer bir mesele teşkil ediyor.

İlave: 1926'da bastırduğım Türk inkılabı adlı kitabımda bu meselenin fennî esaslarını tebyîn etmişim. Türkçe'nin tasavvut ve tenmîk cetvelleri için oraya müracat edilebiliyor.

Türkçe'nin sarf ve nahvini de uzun senelerden beri yazmaya çalışıyorum. Harf ve savt meselesi bu ilmin ilk bâbıdır. Üç büyücek ciltten mürekkep olan bu eserim Maarif-i Umumiye Vekili Necati Bey Efendi'nin himmetiyle Devlet Matbaasında basılacaktır. Müsveddelerin tebyîziyle uğraşıyorum.

Celal Nuri

Türk İnkılabının Yeni Bir Safhası

Latin Harfleri Meselesi

6 Mayıs 1928 Pazar Numara: 11149 Sayfa:2 İkdam

-2-

Anladık: Arap alfabesi Türkçe'nin tenmîkine müsâid değildir. Bu takdirde ne yapmak iktizâ eder? Sualin muhtasar cevabı şudur: Bu alfabeyi değiştirmeliyiz. Öyle bir tenmîk usulü bulmalıyız ki Türk'ün bütün sâitlerini, bütün sâmitlerini hiçbir iltibasa mahal vermeden edâ edebilsin. Yani nasıl tasavvutumuz nasıl tabîi ise, her savt-ı cevheri itibâri ve şu kadar ki kat'î bir remz ve işaretle (yani harfle) ifade olunsun. Diğer ta'birle: Türkçe'nin Arap lehçesinin İstanbul şivesinde, uzun tafsîlâtta sarf-ı nazar, (fonetik) ilmî itibâriyle, aslî ve fer'î on üç sâit, yirmi beş sâmit, cem'an otuzsekiz savt özü var; bunları ifade için tam otuz sekiz şekle muhtacız. Bu şekilleri bulmak ve bu suretle Türk'ün irfanca istikbâlini tersîn ve techiz etmek vazifemizdir. İki fikir akla tebâdür eder:

- 1) Bu otuz sekiz şekli icad etmek
- 2) İktibâs etmek.

Her iki şıkkı tetkik edelim:

İcad şıkkı- Geçen makalede demiştik ki alfabeler tarihîdir; icad edilmez. Hatta bazı harflerin üzerine işaretler koymak bile muhal derecesinde güçtür.

Alfabeler beş bin seneden beri beşeriyetin î'tiyâdlarıdır. Bunların şekli gayet ağır bir tekâmüle tâbidir. Hat üslubu ancak üç, beş, sekiz asırda bir tefâvüt gösterebiliyor. Binaenaleyh bir heyet teşkiliyle 38 çizgi ihtirâna kalkışmak gülünç olur. Hiçbir millet böyle çocukça bir tecrübeye zaten girişmemiştir. Vaktiyle tasavvutları harflerle zabt olunmayan milletler (mesele Arnavutlar), irfan hayatına girince mevcut bir alfabeyi kabul ettiler, yenisini uydurmaya yeltenmediler.

İktibâs şikkı - Bu takdirde mevcut bir alfabeyi alacağız (nitakim ihtidada Arap alfabesini almıştık). Harflerin de bir ilmi var; buna Frenkçe (grafi=) tenmîk derler. Hulasa söyleyelim ki medeni âlemde (Avrupa, Amerika) kullanılan alfabeler şunlardır.

1) Latin alfabeti; (bütün Amerika'dan mâada) İngilizdir, umum Latin milletleri (Fransız, İtalyan, İspanyol, Portekiz, Roman), bazı Slav milletleri (Leh, Çekoslavak, Hırvat), İskandinav milletleri (İsveç, Norveç, Danimarka, İzlanda), kısmen Cermen milletleri tarafından kabul edilmiştir. Beşeriyetin ekseriyeti bu harfleri kullanıyor. Ural – Altaî Macar ve Finler de bu alfabeyi almışlardır.

2) alfabe; bu harfler Latin alfabetesinin diğerk bir şeklidir; Almanlar'ın çoğu tarafından müstağmeldir, gözü çok yorar.

3) alfabe; Bizanslı (Sen metot) ve (Sen sirilik) tarafından Rum alfabeti üzerine uydurulmuştur. Bu Azizler Slav kavimlerini Hıristiyan etmişlerdir. Bahsedilen alfabe şimdi ancak Ruslar, Bulgarlar ve Sırlar tarafından kullanılıyor.

4) Yunan alfabeti; Latin eşkâlinin ibtidâîleridir. Her sâmiti ve her sâiti ihtiva etmez.

Bunlara pek mükemmel olan Ermeni alfabetesini ilave edebiliriz.

Latin alfabetesinin diğerklerine rachânı vardır:

1) Bu alfabe hemen hemen beynel mileldir. alfabeyi de bundan addedersek Latin harflerini kabul etmeyen yalnız Rumlar, Ruslar, Sırlar ve

Bulgarlar kalmıştır. Sırplar'ın Hırvat denilen Katolikleri de Latin harflerini kullanıyorlar.

2) Latinler'in (eski Romalılar'ın) isti'mâl ettikleri bu şekilleri yeni Latin, Slav, Cermen, hatta Macar ve Fin gibi Ural-Altay kavimleri tarafından da kullanılacak derecede bir müsaadeyi haizdirler.

Şurasını kaydediniz ki Latin harflerine her millet istediği şekilde tasarruf ediyor. Her harf, her dilde aynı savtı ifade etmez.

Binaenaleyh Arap alfabesinin Latin alfabesiyle istibdâli, ibtidâ, ihtiyacımızı def eder; ondan sonra, Türkler de, bu iktibas sayesinde beynel milel irfana karışmış olurlar.

Latin harfleri munfasıldır; Arap harfleri gibi muttasıl değildir. Soldan yazılır; sağdan yazılmaz. Bu harfler tasavvutîdir; yani bahs ettiğimiz alfabe de sâit de harfdır, sâmit de harfdır; Arapça'da olduğu gibi harf, sâmitten ibaret değildir. Hareke de yani sâit de, sâmit gibi harfdır.

Munfasıl harf..... bu itibarla matbaacılıkta bir tekâmül, bir ve büyük bir tasarruf hâsıl olacaktır.

Üçyüz bu kadar harfden ise yirmi küsür harfin isti'mâli mürettibler için beklenilmeyen bir nimettir. Tertîb yanlışı artık asgarîsine iner.

Sağdan yazmak (fizioloji ilmine göre) tabîidir ve alışkanlık hâsıl olduktan sonra ziyadesiyle kolaydır.

Unutmayalım: Latin harfi sayesinde linotip ve yazı makinelerinin isti'mâli kolaylaşır. Bu tasavvutu Latin harflerinin Türk tasavvutuna tatbîki ilmî bir meseledir. Bu bâbda konacak düstûrun şu olduğuna uzun tecrübelerimle kânî' oldum:

Türkçe'nin her savt cevherini, mühime-i imkan bir harfle eda etmek, imlaları tarihî olan milletler her savt cevherini, bazen, bir değil, iki, hatta üç harfle ifade

ediyorlar fakat bu tarihin bir eseridir. Biz ki bu harfleri yeni alacağız, bu yola gitmemeliyiz.

Fakat diyeceksiniz ki Türkçe’de 38 savtî var; halbuki Latin harfleri 25 şekilden ibarettir. Bu takdirde açık kalan on üç savt ne ile işaret edeceğiz?

Bunlardan sâitlerin kıymetlerini tebdîl için (aksân)lara müracat ederiz; Latin alfabesinde bulunmayan (ش, ش, kef-i Fârisî) için de o alfabede bize göre fazla olan şekilleri bu makamlarda kullanırız; bir iki ana (=nüans)ı da bizzarûre iki harf ile eda ederiz. (bütûn tafsilât “Türk inkılâbı” nâm eserimin cetvellerinden mündereçtir; bir gazete bandında bu fennî tafsîlânın tekrarını zâid görüyorum. Merak buyuran kâriiler oraya müracaat edebilirler.)

Gazete havadislerinde Macar usûlünden bahsediliyor. Bu usûlde bazen bir savt iki harfle işaret olunmaktadır. Buna asla lüzum olmadığını söylemişim. Alakadarların nazar-ı dikkatini celb ederim.

Bu intibâk (yani Türk tasavvutunun Latin alfabesine tatbîki) meselesi halledildikten sonra pürüzsüz, eksiksiz, noksansız ve tarihi huşuyatla dolu olmayan bir alfabeye kavuşuruz. Fakat iş bununla da bitmez; bu inkılâbı kolay sanmayınız.

Tasavvuttan sonra telaffuz işi gelir: malum olduğu üzere her yerin telaffuzu başkadır. Garb Türkçesi’nin sabıka Osmanlı İmparatorluğunu teşkil eden kısımlarda başlıca şu telaffuz mıntıklarını görüyorum:

- 1) İstanbul
- 2) Rumeli
- 3) Orta ve garbî Anadolu
- 4) Şark
- 5) Karadeniz. Bunlara;

- 1) Arnavut- Türk
- 2) Türk-Kürt-Arap karışık havalinin de tâli birer mıntika olarak ilavesi lazımdır.

Bu taksim umûmîdir. Bu mıntıkların içinde de türlü türlü telaffuz nâhiyeleri vardır. Binâenaleyh imlada telaffuzun tevîdî en mühim ve başlıca iştir.

Bu gayeye varılmaz, yani herkes yazıda serbest kalacak olursa el iyazbillah... istanbullu'yu Konya'lı, Rize'liyi Erzurumlu, Rumeli'liyi Antep'li anlayamayacak bir hale gelir. Binaenaleyh mademki telaffuzdaki farkları kaldırmak muhaldir, imlayı bir şîve üzerine tensîk etmek iktizâ eder ki millî vahdete hâlel gelmesin.

Buna da ancak lugatımızı tedvîn etmek ve her telaffuza bir resmiyet vermekle varılır. Demek ki ikinci vazife lugattır, hususi fikrime göre iki ameliye arasında bir ameliye daha vardır. Lügatın çerçevesi sarf ve nahivdir. Lügat bu çerçevenin içindedir. Lisanın kâideleri tayin ve tesbit edilmelidir ki lügat tezâhür etsin. Binaenaleyh lügata tekaddüm edecek vazifenin sarf ve nahiv olduğunu unutmak büyük ve, kamus bundan evvel tertip edilirse, tamiri muhal bir kabahat olur. Meatte'sif arz edeyim ki bütün sarf ve nahiv talimîdir; ilmî değildir. Lenguistik (=lisâniyât) ilminden haberdar olmayanlar tarafından yazılmıştır. Kimi eserlerini Arapça sarf ve nahiv cümlelerinden, kimi (tahrîri itiraflarına istinaden söylüyorum) Fransızlar'ın (.) kitabından kopya etmişlerdir. Halbuki Türkçe, ne Arapça gibi bir sâmi dilleri; ne Fransızca gibi bir yeni Latin lisanıdır. Ural-Altay ailesinden bir dildir.

Şu münasebetle Said Bey merhumun manzumesi aklıma geldi:

“Arapça isteyen Arabân'a gitsin”

“Acemce isteyen İran'a gitsin”

“Frengîler Frengistan'a gitsin”

“Ki biz Türk'üz, bize Türkî gerekir”

Celal Nuri

Tashih: Dünkü makalemde “birader” kelimesi “berdade” şeklinde geçtiğinden tashîh olunur.

Türk İnkılabının Yeni Bir Safhası

Latin Harfleri Meselesi

7 Mayıs 1928 Pazartesi Numara: 11150 Sayfa: 2 İkdâm

-3-

Bundan evvelki makalemizde meselenin münhsıran fennî ve ilmî cihetlerini tedkîk etmiştik. Fakat bu işin bir de tatbîki ve amelî kısmı var ki belki diğerinden daha mühim ve yorucudur. Bu, bir idare ve hükümet işidir.

Arap alfabesine hemen hemen bin seneden beri bir alışkanlık var. Bu imla okur- yazar tabakanın (ki memleketimizde meatte’sif ufak bir akalliyettir) fitratına girmiştir. (psikoloji = îlmünnefs) tatkîkâtıyla anlaşılıyor ki yazıda asıl olan ne harftir, ne sâittir, ne sâmittir, ne hecedir; kelimedir ve hatta cümledir. Düşünmeden (gayr-ı meşûr olarak) alışkanlıkla yazıyor, dikat etmeden, kelimeleri hecelemeden okuyoruz. Bu hadise, muhtelif fennî tecrübelerle sâbittir. Tabiata, fitrata dâhil olan bu alfabeyi yine o tabiat ve fitratla mücadele ederek ondan çıkarmak ve yenisini yerine ikâme etmek lazım.

İşte bu, meselenin talimî ve terbiyevî cihetidir. Farz-ı muhal olarak buna ehemmiyet verilmezse, yani Latin harfleri derhal kabul olunursa, birçok kâtip ve şâirimizin yarın (Ağa) olacakları bedfihdir.

Yaş biraz geçtikten sonra yeni bir şeyi öğrenmek kabiliyeti azalıyor. Alaturka ulemâdandan takrîben elli beşlik meşhûr bir zât bilirim ki iki seneden beri 25 Latin harfini öğrenmek için çabaladığı halde yazısı mürekkep hokkasına batmış bir sineğin kâğıt üzerindeki izlerini andırmaktadır.

Hâlbuki dimağı yorulmuş bir çocuk bu 24 şekli azamî 24 günde beller. Binaenaleyh Arap alfabesinin Latin alfabesiyle becâyişi bir çocuğun tadrîsi çağında (yani en az on iki senede) olabilir. Bu zaman zarfında herkes, yavaş yavaş, Latin şekilleriyle istinâs eder.

Memlekette okur-yazar mikdarını pek az olduğunu nakarrât ittihaz ettik. Evet! Bunun sebeplerinden biri de alfabemizdir. Japonya Latin alfabesini kabul etmedi, fakat o adamlar temeddün ettiler! Diye yarı muhafazakârların bir iddiası var. Lakin bu zatlar Japonya'da harf meselesini hiç tetkîk etmeden bu sözü söylüyorlar. Okuduğum kitaplara, işittiğim rivayetlere göre Japonlar harfsizlikten kan ağlıyorlarmış.. Yine yarı muhafazakârların fikri: - İngilizce ve Fransızca'nın imlası bu kadar güç olduğu halde bu iki millet pek münevverdir! Doğru Lâkin bu iddia ile Fransa ve İngiltere'de de bir çok vakit zâyî edildiği inkâr edilemez. İngiliz ve Fransız imlaları tarihîdir; onun için ondan vaz geçemiyorlar. Bizde ise imla tarihî değildir. Halk da yüzde yüz okur-yazar olmaktan uzaktır. Binaenaleyh biz harfleri pekâlâ değiştirebiliriz.

Bu istibdâlden sonra Türk milletinin toptan ve on sene içinde okur-yazar hale geleceğine söz veririm. İnkılâbımız asıl bundan sonra kerâmet ve mu'cizelerini gösterir! Bu istibdâli müteakip memleketimizde birden bire bir feyz başlayacak, bin seneden beri umûmî medeniyete iştirak edemeyen ve lakin her kabiliyeti hâiz bulunan mukaddes Türk milleti, medeniyetin bayraktarı olan milletlere yetişecek, onun da o irfânda bir hissesi olacaktır.

On dört milyon Türk'ü okuttunuz! Har ferdin kıymeti bu yüzden ne kadar artacaktır... Maarifimiz, iktisâdiyetimiz, muâşeret usullerimiz büsbütün değişecek, şimdi bir akliyete inhisâr eden tenevvür ve medeniyet, harc-ı âm olacaktır.

Namık Kemal merhum zamanından beri harflerin istibdâli bir mesele teşkil ediyor. (cezmî) müelifi bu fikrin aleyhtarıydı: mevcut kitaplarımız ne olacak?

- Ne mi olacak? Esasen o kitaplar yoktur ki bir şey olsun... Kütüphanelerimiz boştur eskimiştir. Mevcudun beş yüzde biri bile bu günkü irfan havâicimizi îfaya kâfi

gelmiyor. Asıl köhne cildlerdir ki bizi bu sapladı. Bunlar içinde beş yüzde bir tahmin ettiğimiz iyi şeylerin ise yavaş yavaş Latin harfleriyle basılması işten bile değildir.

- Fransız, İngiliz kütüphaneleri gibi muazzam hazinelere mâlik olsaydık, bu mesele bizi düşündürür ve hatta yorardı. Lakin azami üç bin cilt kitap veya risale... Bunların ibkâsından ise imhâsı daha faydalıdır.

İlmî ve fennî cihetleri halledildikten sonra harflerin istibdâli demiştik, bir tâlim ve terbiye işidir. Bu da bir bütçe meselesine inkılâp eder. Hazinemiz bu meselenin on senede tedricen halline müsaadedir. Bu cihet, bir gazete makalesine şimdilik mevzu' olamaz.

Tekrar edelim: Latin alfabesinin kabulü Türk inkılâbının, Gazi inkılâbının bir safhasıdır. Bununla Türk milleti Asya kadrosundan çıkıyor, maziden ebediyen ayrılıyor. Bu tekâmülün neticesinde Ural-Altay milletlerinden biri olan Türkler, yine Ural-Altay milletlerinden olan pek müterakkî Macarlar, Finler, Estonyalılar gibi Avrupa âlemine katıyen karışmış olacaklardır.

Türk inkılâbı yarıda kalmaz. Yarı inkılâp idare-i maslahat demektir. Milletimizin riyâsetinde bulunan Mustafa Kemal Hazretleri öyle bir zâttırlar ki vatan ve milletin istihlâsında muntehâ olan himmetlerinde daima bir program tahtında çalışmışlar ve önceden çizdikleri hatt-ı hareketi sonuna kadar takip etmişlerdir. İşte harflerin istibdâli keyfiyeti de bu umumî medeniyet seferberliği planının bir merhalesidir.

Şu münasebetle Başvekil İsmet Paşa Hazretlerini, bu tekâmüle eskiden beri taraftar olan hariciye vekili Tefik Rüştü ve adliye vekili Mahmut Esad Beyleri ve bu gayenin istihsâline gayret eden Maarif vekili Necati Bey'i takdirlerle yâd ederiz.

Şu mütemeymin münasebetle yazmakta olduğum sarf ve nahvin mukaddimelerinden bir sahife takdim edeyim:

... Yalnız bir evvelki değil, muazzam bir kıt'a... Yarım milyara yakın beşer... Hatıralarla dolu ve canlı bir mazi; hâlden daha kuvvetli bir mazi! Medeniyetin zuhurundan evvel bir ma'şer teşkil edildiğini hatırlatıcı silinmez, yapışkan an'aneler

ve dâdeneler.... Ve fakat şimdiki halde cihanın en geri, gerilikte en müterrid, gerilemekte en mütemerrid milletlerden biri. Çin'den bahs etmek istiyoruz.

Geniş, her türlü zenginlik menba'larına sahip, sıcak, mu'tedil, soğuk her iklimi cem' etmiş, mütedil okyanusa sâhildâr bir âlem ve kemiyet-i arzın en büyük milleti acaba neden olduğu yerde kalmış, hiç ilerlemiyor?

Romancı ve mü'rih (Vels) diyor ki: "İğlab-ı ihtimâlât, dilinin ve yazısının çapraşıklığıdır ki, akla gelen başka sebeplerden ziyade, bugün, Çin'i siyaseten, ictimâen ve fertler nokta-i nazarından bütün âlemde milletlerin birincisi derecesine gelmekten alıkoymuş ve bu memleketi geri mahluklarla dolu bir bataklık haline getirmiştir."

Muharririn dostu (Iam. Ye. Çin) bu fikre kısmen doğru diyor. Bu zâtın mütalaası şudur: İmparatorlar fikir yeniliklerini durdurmak için bütün teferruâtıyla birlikte (klasik)lerin sıkı bir sûrette tedrîsi hususunda musır ve muannit idiler. Bilhassa Ming hanedanına mensup hükümdarların mesleği buydu. Bu imparatorların birincisi, imtihan usulünün dar bir zemin üzerine mebnî olduğunu görünce sûret-i kat'iyede dedi ki: bu usul dünyanın bütün münevverlerini benim kapanımın içine sokacaktır!

Filhakîka "Beş klasikler" ve "Dört kitaplar" Çin'in zekâsını hapseden zindanlardır."

Fağtebirû Yâ Ülilebsâr.

Celal Nuri

27.2. Hüseyin Kazım'ın Makaleleri

Hüseyin Kazım, 1870 İstanbul doğumludur. Mülkiye Mektebini ve İzmir İngiliz Ticaret Mektebini bitirdi. Arapça, Farsça, İngilizce, Rumca öğrendi ve Ziraat tahsili için Almanyaya gitti. Döndükten sonra yurdun değişik bölgelerinde çeşitli

memurluklar yaptı. İkinci meşrutiyetten sonra Hüseyin Cahid ve Tevfik Fikret ile Tanin gazetesini çıkardı. Balkan harbinden sonra İttihatçılarla arası açıldı ve Beyrut'a gitti. Burada Büyük Türk Lügati'ni hazırlamaya başladı. Daha sonra İstanbul'a geri dönerek siyasete devam etti. Dini meselelerde modern, siyasi meselelerde muhafazakâr bir tutum sergilemiştir.

Latin Harfleri Münakaşası Etrafında

17 Haziran 1928 Pazar numara: 1474 sayfa 5 Cumhuriyet

Latin harflerinin kabulünden evvel lisanı temizlemek için ' Milli bir Misak' lazımdır.

Birkaç seneden beri Latin harfleri meselesi hakkında gazetelerde muhtelif yazılar okuyoruz. İhtisas erbabının bu husustaki mütaalâtını hürmet ve istifade ile takip etmekle beraber lisanımızın en esaslı bir derdinin ihmal edilerek hemen hemen teferruata ait telakki edebileceğimiz bu harf meselesinde ısrarı biraz mevsimsiz buluyorum.

İtikadımca evvela çaresine bakılması icap eden en mühim dert lisanın tasfiye ve teşkil meselesidir. Hatta ileri varılarak iddia edilebilir ki bu gün Latin harfleriyle yazılacak öz, temiz bir dilimiz bile yoktur. Ne kadar yazık ki mazinin manasız telakkîleri neticesi olarak bu gün bir satır yazıda birçok yabancı kelime - Arapça ve Acemce - kullanmak gibi gülünç, daha doğrusu ağlanacak bir hale gelmiş bulunuyoruz. Hâlbuki Türk dili gerek fiillerden ve gerek isimlerden muhtelif şekillerde müteaddît kelimeler teşkiline ve binaenaleyh inkişâfa son derece müsaittir. Henüz millet cereyanlarının başlamadığı ve lisanın sâfiyet ve istiklalinin ehemmiyeti takdîr edilmediği zamanlarda yaşamış eslâfımız malumat sahibi olduklarını göstermek için ancak ecnebi kelimeler kullanırlardı. Türk dili için pek fena bir akıbet hazırlamış olan bu moda neticesinde ihmale uğrayan Türkçemize yavaş yavaş ecnebi lisan kâide ve terkipleri de girmiş oldu. Lisan o kadar güçleştirildi ki senelerce fiil bâbları tasrif etmiş, yirmi yirmi beş sene kitaplarla uğraşmış bazı gençlerimiz kelime

oyunlarından ibaret boş metinler karşısında sendelemiş durmuşlarıdır. Fakat bu gün – eski kalemlerden çıkan yazılar müstesna- yirmi beş otuz senelik bir uyanıklık ve şuurlu bir mücadele neticesinde itiraf etmek lazımdır ki lisan eskisiyle kıyas kabul etmeyecek derecede sadeleşmiş bulunuyor. Evvela terkipler yüzde doksan terk edilmiş, Türkçesi bulunan yabancı kelimelere karşı büyük bir nefret uyanmıştır. Artık edebi yazıların kıymeti kelimeler ve kelime oyunları ile değil içerinde bulunan fikirler, hisler ve inceliklerle ölçülüyor. Bu taassup, dilimizin istikbali namına hürmetle yâd edilmelidir. Tek bir Türkçe kelimenin bile milli varlığımız için ne derece kıymetli olduğunu tamamiyle anlaşılmıştır. Şu halde dilimizin tasfiye ve teşkili meselesine dönerek diyeceğim ki Latin harfleriyle garbi bâbları tasrifini tecrübeye kalkışmak suretiyle lisanı yeni bir çıkmaza sokmadan evvel bu hususta milli bir misak yapalım. Bu sayede en son çalışan mektepler bile yüz senede yapamayacağı fikri, inkılâbı birkaç senede başarmış olan teşkilatçı, azimli idaremizin pek tabi yardımıyla az zamanda Türk diline doğru geniş adımlar atılabilecektir. İlk iş olarak Türk ocaklarına, gençlere ve muallimlere verilecek vechelerle köylerde, halk arasında yaşayan binlerce öz Türkçe kelimeleri toplamak bu işle devamlı bir surette uğraşacak mütehasıs bir heyet tarafından bunları çoğaltmak ve yapmak için birkaç senelik bir program lazımdır. Bu münasebetle Halk Edebiyatını tetkik için dolaşmış olan müsteşarın tek başına yüzlerce kelime bulmuş olduğunu hatırlatırım. Hülâsa olarak diyorum ki evvela lisanı temizleyelim; dirirtelim. Bütün manasıyla bizim olacak kelimeleri yazmak kolaydır. Bununla beraber hâcet kalırsa bundan sonra Latin harflerini de alırız. Esasen Türkçe kelimelerin köklerinde bulunan (elif, vav, ye) sâitleri daima yazılır. (he) sâiti için de muntazam kaideler vardır.

Ve sâit vazifesi gören (vav) harfinin üzerine – Latin harflerini lisanımıza tatbik ederken sâmitler için yapılacak tadilat daha basit olarak – sırasına göre küçük bir (n) veya (o) koyar, kendisi de daima (no) kabul edilir. (uo) vazifesini küçük bir çizgi ile yine aynı harfi gördürmek kâbil olacaktır. Kelime ve fiil eğlentilerindeki sâit harf meselesini de dünyanın en basit ve en kıyasi bir sarfı olan Türk sarfına terk etmek zaruridir. Bu işleri yapmadan evvel Latin harflerini kabul eder ve aynı zamanda bir lisan mütehasısımızın tavsiyesi veçhiyle mesela ‘.....’ in Türkçesini bulmaya

çalışacağımıza – yerine ‘idrojen’ gibi fenni ıstılahları Avrupa lisanlarından almaya kalkışırsak lisanımıza karşı vazifemizi yapmamış ve onu Arapçayı resmi lisan yapmayı düşünecek kadar milliyet duygularından mahrum eskiler gibi yeni bir çıkmaza sürüklemiş oluruz.

Hüseyin KAZIM

27.3. Yunus Nadi'nin Makaleleri

Latin Harfleri

10 Ağustos 1928 Cuma numara: 1528 sayfa:1 Cumhuriyet

Arap harufu ile üç ayda kıratı talim etmek iddiasında hocalarımız vardır. Yarım asır evvele nispetle usulde çok büyük terakkiler husule getirilmiş olduğuna şüphe yoktur. Fakat şahsen biz yukarıki iddianın en basit kelimelere münhasır kılan bir muvaffakiyet derecesini geçmemiş olduğunu daima gördük. Çocuk belki üç aylık sıkı bir talimden sonra (dere)yi ve (dede)yi okuryazar, fakat (dür dane) ile (darüşşafaka) yı kabil değil yazamaz, hatta okuyamaz. Meğerki ayrıca bu müşkülleri telaffuz tarzları ile beraber hafızasına nakşetmiş ola. Acaba bu her lisanda böyle midir? Bunun her lisanda aynen böyle olmadığına şüphe yoktur. Munfasıl Latin harflerinin okutmak ve yazdırmak için kendilerine has bir kuvvetleri vardır. Lisanı bilmeyerek yalnız şekilleri öğrenirseniz bu harflerle yazılmış kelimeleri okuyabilirsiniz. Arap harfleri ile yazılan yazılarda böyle değildir. Orada her şeyden evvel manayı bilmeye ve şekli ezberlemiş bulunmaya ihtiyaç vardır. Bu halin üç beş derece daha müşkül bir şekli vardır.

En mütekâmil okuyup yazma tarzı şöyle olacaktır. Harflerin delâleti ile kelimeleri okumalıyız ve harfleri bildikten sonra onları sıralayarak kelimeleri vücuda getirebilmeliyiz. Bunun en kestirme yolu ise Latin harflerini kabul isti'mâlinden

ibarettir. Dil komisyonunun yeni harfleri tayin ve tespit hususunda vâsıl olduğu neticeler umumi surette maksadı temin edecek esaslar gibi görünüyor. Komisyon harflerden ve kelimelerden sonra lisanın sarfını da nazar-ı dikkate alan tahkikatında devam ediyor. Tespit olunan, olunacak kaideler bir kanun ile takrir oluncaya kadar devam edecek tetkikat ve her taraftan serd olunacak mülâhazalar belki ufak tefek bazı ta'dîlâta dahi meydan verebilir. Şimdiden görülen vaziyet şudur ki yeni harflerimize esas itibariyle ve umumi surette pekâlâ tayin olunmuştur nazarıyla bakılabilir. Bizce bundan sonra düşünülecek en mühim cihet tatbikattır. Harflerin tayin ve tespitinde olduğu gibi tatbikinde dahi – ve bilhassa tatbikatında – tam ve kâmil bir isabetle yürümek bu işin nihai ve muvaffakiyet şartını teşkil eder.

Yeni harflerin te'sîs ve ta'mîmine çok fazla emek vermek, fakat onların umûmî tatbikatında asla isti'câl etmemek: işte bizce bu cihette takip olunacak en musîb hat-ı hareket bu olacaktır gibi görünüyor. Buna nazaran yeni harflerin kabul olunduğu seneden itibaren onları herkesin öğrenmesi için birçok tedbirler alınacaktır. Bu tedbirlerin bilhassa mekteplere ta'lîk edeceğine ise şüphe yoktur. Ancak bir taraftan yeni harfler öğrenilirken diğer taraftan hayat cereyan halinde bulunacağı için yeni harflerin millet arasında hal ve vaziyete tamamen hâkim addolunacak vecihle tekâmülü ile umumi ve kat'î tatbikine kadar eski Arap harflerinin dahî muhafazası zarûrî olacaktır. Muallim mekteplerinde ve ülü-l-umûm muallimler için açılacak kurslarda yeni harflerin evvela hocalara ta'lîm ve ta'mîmi lazım geleceği kendiliğinden anlaşılıyor. Mekteplerde umumen yeni harfler öğretilecek bunlar için belki halk arasında taraf taraf gece mektepleri de açılacaktır. Bu mesainin hedefi: yeni harfler yegâne alet olarak tatbîk sahasına konulduğunda hemen hemen herkesin onunla artık ülfet peydâ etmiş olmasını te'mînden ibâret olacaktır. Buna ne kadar zaman lazımdır? Bu hususta rivayetler tehâlûf ediyoruz. Beş seneyi on seneyi kâfi görenler, on beş seneyi lazım addedenler vardır. Biz beş seneyi, on seneyi kâfi addetmeyenlerdeniz. Biz kat'î ve umûmî tatbik müddeti için aradan her halde on seneden fazla bir zaman geçmesi ve bu müddet zarfında ise yeni harflerin ta'mîmine âzamî gayret vehmetmek sarf olunması lazım olduğu kanaatinde bulunanlardanız. Kestirme olarak bir nesillik zaman diyenler var. Bu müddet belki çok görülebilir. Fakat bu fikrin dört başı mamur bir tatbik için teini iltizâm eden esasında isabet

vardır. Bu iş isti'câl ile değil, teini ile azami muvaffakiyet semeresini verecek bir iştir. Hatta yeni harflerin yegâne yazı olarak tatbik olunacakları zamanı şimdiden tahdît etmeyerek bu tatbikin ayrıca verilecek bir karar ile en kısa bir zamanda ihbar olunacağı kaydı ile şimdiden en büyük ehemmiyet yeni harflerin tâlim ve ta'mîmine hasr olunabilir. Tâlim ve ta'mîm için sarf olunan mesainin vereceği neticeler tatbik zamanının tayininde bize pekâlâ ve pek emin bir rehber olacağına şüphe yoktur. Tâlim ve ta'mîm müddeti zarfında yeni harflerin peyderpey tatbikat sahasında mevki alacakları görülecektir. Vapurların isimleri, cadde isimleri, şimendifer istasyonları. . ilah gibi pek çok şeyler daha ilk tatbik zamanlarından itibaren ya iki türlü harf ile, yahut hatta yalnız yeni harflerle yazılabilecekleri gibi her çeşit matbaatta peyderpey tatbikat ile talim ve ta'mîmi teshilde çok majör bir rol oynayacaktır.

Bu izahattan anlaşılır ki bizim tatbik müddeti demekle tam ve kâmili tatbiki, yani bütün muamelat ve muhâberât ve muharrerâtın münhasıran yeni harflerle yapılacağı zamanı kastediyoruz. Yoksa o kat'i günün hulûlüne kadar yeni harfler şurada burada, fırsat ve imkân olan her yerde her gün tatbik ve tecrübe sahasına konulup duracaktır. Yeni harflerle yazılacak Türkçemizin maârifimize milletimize temin edeceği inkişâf pek yoktur. O kadar ki layık olduğu ehemmiyeti atfederek onu kendimize mâl ettiğimiz günden itibaren aziz vatan ve milletin en büyük bir nimet ve saadette kucak kucağa geleceğini şimdiden mahkûk addediyoruz. O günün bir an evvel hulûlünü sabırsızlıkla bekleyeceğiz.

Yunus NADİ

Yine Yeni Harflerimiz

17 Ağustos 1928 Perşembe numara: 1535 sayfa:1 Cumhuriyet

Bir lisanın elifbasını öğrenenler o lisanda her yazıyı okuyabilmeliler ve ufak bir makaleden sonra o lisanı yazabilmelidirler. Maârifin ta'mîmine anahtar bilinen bu şart her memleket için bir ideal telakki olunur. Gerçi maârif sadece okuyup yazmaktan ibaret değildir. Hatta okuyup yazma bile her lisanda bilnihâye harflerin

delâleti kadar kelimelerin klişe şekillerinde dahi karar kılar. Fakat bu, okuyup yazmada melekenin kemalî olduğu gibi maârif alime dahi ancak okuyup yazma ile girilebileceğinden en azami kolaylık haddine ercâi yalnız lisan meselesinin değil, bütün maârif meselesinin halli ve her türlü ictimai terakkiyat ve tekamülâtın temini demektir. Bu nokta-i nazardan lisanımızda Arap harfleri yerine Latin harflerinin ikâmesini istihdâf eden karar ve gayreti Türk tarihinin kaydettiği en büyük inkılâplardan biri saymakta hata yoktur. Çabuk okutmak ve derste yazdırmak hususunda her iki harf arasındaki farkı hepimiz takdir ederiz. Çünkü Arap harfleri ile Türkçemizi benim diyen baba yiğidin derslet okumasına ve derslet yazmasına imkân yoktur. Burası cümlemizin rânâ malumudur.

Filhakika seneler var ki Türkçe de bir türlü hallolunmak bilmeyen imla meselesi vardır. Bir türlü hal ve tesviye sureti göstermeyen bu kadar mesainin ikameti neticesinde bizim anladığımız hakikat şudur ki bu Arap harfleri ile hangi sabit bir imla tesisine imkân bulunamamıştır, bulunamayacaktır. Buldum, veya bulmak mümkündür diyenlerin bu işte hayale kapıldıklarını iddia ve ispat etmek güç bir şey olmaz. Hâlbuki farz-ı mahal olarak imla meselesini tespate muvaffak bile olsak, eğer bu mesaimizde Arap harflerini şimdiki şekilleri ile idame etmek tarîkini takip etmiş isek, o zaman Türkçe az çok fark ile yine Çin ve Japon lisanları yolundaki mahiyetini kaybetmiş, belki o yolda salâbet peyda etmiş olacaktır. Çünkü matbaa kazalarımız, lisanımızın tahrîr ve tertibi namına, dört yüz altmış bu kadar şekilden terkip etmiştir. Harflerin yekdiğerlerine visalleri keyfiyeti pek muallâk olduğu için dökmede temin etmekten aciz kaldığımız punto tenv'ini klişeye çekilmiş el yazmaları ile telafiye çalıştığımız her gün görülüyor.

Türk yazısını tatbik eden ' İbrahim Müteferrika' acaba daha o zamanda daha kolay şekiller vardır. Hatta diyorlar ki zavallı ' İbrahim Müteferrika' zamanın el yazılarını aynen taklide çalışmış iken o kadar müşkülâta maruz bırakıldı, ondan başka şekillere ihtiyar yine kalkışsaydı, cehl ve taassup zavallının matbaasını belki başına geçirirdi. Bu tahminin ne kadar doğru olduğunu bilmiyoruz. Bildiğimiz şudur ki 'İbrahim Müteferrika' biraz farklı bir şekil dahi ihtiyâr etmiş olsaydı, her halde munfasıl hurufa kadar gidemeyecekti. Binaenaleyh ne yapsaydı, pek az fark ile

daima aynı şey olacaktı. Acaba o zaman yapılamayan bu munfasıl harfler tecrübesi – fakat Arap harfleri üzerinde – bilâhare yapılmaz mıydı? Seneler ve senelerdir girişilen muhtelif tecrübeler meyânında onu da gördük. Sağdan sola yazılan munfasıl harflerin verdiği netice ya hatt-ı mîhîye, yahut İbrani yazısına müşâabe bir yazıdır, onlarda da Arap harflerinin bin bir müşkülü yine hemen hemen aynen bâkidir.

O halde Türkiye’de dahi nihayet maârifî tesis etmek için yazısıyla, imlasıyla, sarf ve nahvi ile mütereddît bir lisan esasını ne zaman, nasıl temin edebilecektir? Bunun çaresi öteden beri böyle iddia edenlerin rey ve kanaatlerine mutabık olarak Latin harflerinin alınmasında ve onların güzel Türkçemize tatbikinde görüldü. Harfler kendi başlarına hiçbir mani ifade etmezler. Onlar lisanları ifadeye müvekkil kıldıklarında, yani kelimeleri ve cümleleri teşkil ettiklerinde manidar olurlar. Yeni harfin kabulüyle lisanında bir tehir husule gelecek değildir. Olsa olsa çabuk yazılmak, çabuk okumak, herkes tarafından kolaylıkla anlaşılacak gibi tekmiller husule gelecektir. Biz aynen ve tamamen mutabık olduğumuz bu nokta üzerinde ısrar edecek değiliz. Bizim söyleyeceklerimiz daha ziyade tatbikata aittir.

Geçen gün bu meseleyi tahsis ettiğimiz makalede de bilhassa tatbikat üzerinde tevkif etmiştik. Yeni harfleri bütün memlekete ta’âmîm etmek ve onlarla halkın insiyâitini, yani onların kolaylıkla okunulup bilhassa kolaylıkla yazılmasını te’min eylemek ihtiyacındayız. Bir harften diğerine geçerken umumi ve hususi hayatımızda herhangi bir fitrata, herhangi bir zorluğa meydan vermemek mecburiyetinde olduğumuza kani bulunuyoruz. Binaenaleyh umûmi ve hususi bütün mesaiyi muazzam bir teşkilat ile yeni harflerin talim ve ta’âmîmine hazır ettiğimiz halde bu maksada acaba ne kadar zamanda vâsıl olabiliriz? Bu maksadımızı tamamen temin edecek müddet hususunda cümleyi müttetik görmüyor, ve bunu da pek tabii buluyoruz. O halde müddet hususunda fazla oyalanmayarak talim ve ta’âmîmi mümkün olduğu kadar süratle temin edecek teşkilata ehemmiyet vermeliyiz. İşin mantikî cereyanı bunda olduğuna şüphe yoktur.

Yeni harflerimizin tatbikatına ait gazete haberleri miyânında yani istîcâller görüyoruz. Heyet-i vekiliye kararnamelerinin yeni harflerle yazılmağa başlanacağına ait bir Ankara haberi ile yeni harflerin tatbikine intizaran mekteplerin açılması bir

müddet tehir olunması muhtemel bulunduğunu söyleyen bir İstanbul haberi bu cümledendir.

Lisanımızın yeni harflerle henüz elifbasını, henüz gramerini, henüz lüğatini yazmış değiliz. Bunlar yazılacak, basılacak, dağıtılacak, bunlar üzerinde tedrisat yapılacak, bu yeni esaslarda umumen az çok ensiti? hasıl olacak, ara yerde muallimler ve hususiyle ilk tedrisat muallimleri ve ilk mekteplerin ilk sınıfları bu harflerle okumağa başlayacaklar, ara yerde diğer sınıfların kitapları peyderpey yeni harflerle basılacak ne kadar fazla çalışılsa hepsi yine az çok zaman isteyen bütün bu işleri ihmal ederek yeni harflerle bu günden yarına tatbikata geçiyoruz demek bizim cidden fazla ve lüzumsuz, herhalde, faydasız bir istîcâl olur.

Yeni harflerin azami süratle talim ve ta'mîmi en büyük hedeftir. Bu hedefe vâsıl için takibi iktiza eden yolları sağlam teşkilata bağlanarak azami semere veren bir intizam ile yürütmek ilk vazifedir. İşte bu miyânda der ki bilmiyoruz ne kadar zaman sonra nihai şeklini alacak olan tatbikata dahi “yedribi fail ve icra mevkuuna konulup gidecektir. Esasında mutabık olduğumuz bu muazzam işin usulünde dahi hiç noksansız yürürsek hem gayeyi projesiz temin edebiliriz, hem de ona daha çabuk vâsıl olabiliriz. Fransız şairinin dediği gibi biz bu işte mâkul bir yavaşlık içinde çabuk yürüyeceğiz.

Yunus NADİ

Gazi Reis-i Cumhur Hazretlerinin Huzurunda : Bir Ders ve Bir İmtihan

Gazimiz Diyor ki: “Kim Birazı Sâit ve Daha Çoğu Sâmit Olan Yirmi Dokuz Harf Şeklini Öğrenir ve Kâğıtları Bilirse Türkçemizi Yeni Harflerle Pek Ala Yazmış Olur”

19 Ağustos 1928 Pazar numara: 1537 sayfa:1-2 Cumhuriyet

Geçen defaki Avrupa seyahatim esnasında kendimi arız ve amîk muayenesine tevdi’ ettiğim namlı bir profesörün bütün tahrîr ve tedkîkleri neticesinde belli başlı hiçbir hastalık bulmamasına rağmen bu sene behemehâl tarif ettiği senatöriyumlardan birinde bir müddet tedavi devresi geçirmekliğim lüzumu üzerinde ısrar etmiş olmasına mebni, kendi elimle arayıp bulduğum bu akdiyeyi halletmiş olmak için, tekrar ve bil zaruri bir Avrupa seyahati ihtiyâr etmek kararını nihayet tatbika geçirirken Gazi Reis-i Cumhur hazretlerine arz ve veda ve ta’zim için huzurlarına kabulümü istizan ettim. Hemen saraya gelmekliğim için tebliğ olunan iradelerine tevfikân çalışma odalarında huzurlarına dahil olduğumda Gazi Reis hazretlerini, karşılarında Meclis Reisi Kazım ve Başvekil İsmet Paşalar, fırka grubu reisi ve Kütahya mebusu Recep Bey ve diğer zevat, cümlesinin ellerinde birer kalem ve önlerinde destelerle kağıt, çalışma masasının başında – muhakkak mühim bir meşgale olacak – pek ciddi meşgul buldum. (Muhakkak mühim bir meşgale ile olacak) cümlesine dikkat olunmasını rica ederim. Çünkü gördüğüm manzara Gazi’nin büyük bir iş görmeğe has zamanlardan ve tarzlarından birinin manzarasıydı. O her günkü büyük bir işi görmek istediği zaman kendi büyük benliğini görülecek işe girer, bu yüzden evvel iş hakikaten büyük bir azamet vücûdiyet peydâ ederdi. Ancak Gazi ne kadar büyük olursa olsun, ve zaten biraz da kendinin büyülttüğü, işi dört tarafından sımsıkı yakalar. Bu mebde’ Gazi’nin çalışma tarzının başlangıcıdır. Artık o işin Gazi’nin elinden kurtulması imkânı yoktur. Artık o iş üzerinde Gazi’nin çalışma tarzı başlamıştır:

İstenildiği kadar, icâb ettiği kadar büyüeyebilen bir masa, ve onun en başında Gazi. Oraya rey ve fikrinden istifade olunabilecek herkes gelecek ve getirilecektir. Bütün makale mevzuu yalnız onun (iş)den ibarettir ve o da fert tarafından sımsıkı

yakalanmış olduğu Gazi'nin elinde ve önündedir. (be,vav,elif,ye,şe) in ne olduğunu ve hatta ne olacağını Gazi bidâyeten, kendi kendine, hemen hemen umumen ihâta etmemiş ve hatta katiyen kestirmemiş değildir. Fakata Gaziye göre bu kifâyet etmez. O meseleyi bütün muhitinin kanaatleri içinde çalkaya çalkaya yalnız kendisi için değil, herkes için en mektepleri ve vasih şekline i'sal etmek ister. Gazi'nin gördüğü ve göreceği büyük işler ekseriya umumun, vatan ve milletin işleridir. İşte bu işlerde Gazi kendi fikri ve kanaatlerinin, daha doğrusu hakiki fikri ve kanaatinin umûmî mal olmasını ister. Onun öteden beri dikkat edilmiş pek musîbet bir usulüne göre bir fikrin, bir lüzum ve zarûretin zaferi onların vatan muhitinde mümkün olduğu kadar fazla taraftar bulmuş olmasına bağlıdır. Gazidir ki vatani ve milli işlerde bütün vatanca ve bütün milletçe el birliğiyle bulundurulmağa ihtiyaç vardır. O her zaman böyle söyledi, ve böyle yaptı. O her zaman böyle yapmak için o güne gelen büyük işleri her şeyden evvel – ve bittabi en yakınlarından başlayarak – millete mâl etmek ve cümlenin alakasını o işler etrafında toplamak yolunu ihtiyâr etti...

İşte bu sahada Gazi hiç yorulmak bilmeyen, hiç usanmak bilmeyen, devam ve ısrarı nispetinde zerkıyab olan bir çalışıcıdır. Böyle bir iş zehurunda o arz ettiğimiz-istenildiği ve icap ettiği kadar büyüyeabilen elastiki – çalışma masası kurulur. Artık Gazi'nin çalışma tarzı başlamıştır. Artık en başında Gazi'nin oturduğu bu masa yalnız o işi evirip çeviren, mütemadiyen yoğurup bin şekle sokan, didik didik eden ve nihayet maîn bir şekilde meshir kılacak olan sanki bir harp meydanıdır. Gazi sanki harp eder gibi çalışır. Gazi çalışma tarzının harpten farkı şudur ki büyük rehber sorup aldığı ve kendisine arz olunan fikirlerin kâffesi müvechesinde – bunlar ne kadar muhtelif ve metnuğ olursa olsun, hatta içlerinde bazen gülünecek ve bazen kızılacak gibileri de bulunsa – hiçbir zaman ve hatta bir an için hissi hareket etmez. Hepsini aynı ehemmiyetle telakki eder. O masada dermeyân olunan fikirlerin zayıf kuvvetini yalnız muhakeme gösterecektir. Orası sanki kılı kırk yaran bir mahkemedir...

Biz o çalışma tarzının öyle safhalarını biliriz ki ortaya mevzu işi safha safha tedkik ederken kaç defa sabahlar olmuştur, o zamana kadar bu çalışmaya iştirak edenlerden yorulup bîtâp düşenlerden kaç sahneyi terk ederek çekilmiştir. Geriye kalanlardan kim bilir ne kadarı yerlerinde zoraki oturan vaziyetlere düşmüşlerdir.

Bütün bu hengâmede hiç yorulmayan, bir gün evvel masanın başına nasıl oturmuşsa ertesi gün onun başında daha zinde bulunan ve son söz olarak hala:

- Meselenin şurası burası. . .

demekte olan biri vardır: o Gazidir!

Harikulade bir kudretle işleyen çelik bir kafanın bu demir çalışmasına mesele mi dayanır. Filhakika Gazi'nin halletmek üzere eline aldığı her iş, o ister bir milletin istiklali veya asla erişilmez sanılan herhangi bir ideali olsun, nihayet ilâ emr mum olur, erir ve behemehâl istenilen şekli alır. Bu muazzam kudretin muvaffakiyet seri ise galiba ve başlıca şu iki noktada halâs olunabilir:

1- Tutulan iş milli ve vatani menâfia azami tetâbık arzeden bir iştir.

2-Gazi, kendi benliğini zım ile başladığı bu işte onu bütün milletin malı kılacak bir savı düsturu takip eder, ve bunu hakikat kılıncaya kadar çalışır.

Fil hakika görülen iş zaten millet işi ve vatan işidir. . .

İşte dün akşam Dolmabahçe'de Gazi'nin çalışma odasına girdiğimde gördüğüm manzaranın beni karşılaştırdığı vaziyet, büyük rehberin öteden beri bildiğim çalışma tarzlarından birinin daha tekrar etmekte olduğundan ibarettir. Acaba yine ne vardı? Başvekili karşısına alıp yine bu kadar çetin bir çalışmaya koyulmak için acaba hangi fevkalade hal muvâcehesindeydik?.. Bereket versin, başka bir şey değilmiş: Büyük Gazi sadece yeni harfler etrafında başladığı mesaisini yürütüyormuş..

Bunu memnuniyetle öğrenmekte gecikmedim. Çünkü Gazi:

- Gel bakalım Yunus Nadi Bey, dedi, yeni harflerle meşgulüz. Başvekili imtihan ettim. Netice iyidir, şu sandalyeyi alarak masaya iltihak et. Senin imtihan sıran da gelecektir. Eğer muvaffak olamazsan gazetendeki isti'cal davayı kaybetmiş olursun. Hoş muvaffak olursan bu davayı ulviyetle kaybedersin a. . .

Dedi. Masada mevkimi aldım. Önüme sunulan film ve kâğıda tesâhib ettim. Zaten başlamış olunan bir bahs devam ediyordu. Yeni harfler hakkında kendini salâhiyettar erfarz eden biri tarafından serdedilmiş fikirler okunuyor ve onların üzerinde konuşuluyordu. Başvekil bir nokta üzerindeki yazıları tekrar okuyarak hülâsa ediyordu. Doğrusunu itiraf etmek lazım gelirse şahsen yeni harflerle fazla meşgul olmuş olmadığım için gelecek imtihan sıramın hicap (elif,vav,rı) müşkülât arz edeceğini düşünerek sıkılıyordum. Nihayet bu sıra geldi. Reis-i Cumhur Hazretlerinin dikte ettikleri üç beş cümleyi bazı kelimelerin bazı harflerinden ciddi tereddütlerle yazdım. Muayene olunmağa başladı. Bir mektepli helecânına benzer bir sıkıntı geçirmiyor değildim.. Eyvah, o kadarına kendim de şaşmak üzere hayli muvaffak olmuşum, ama şurada burada tek tük yanlışlar vardır. Acaba bunlar neden ileri gelmiştir? Bunlar bazı harflerle verilen hususiyetlerden bazı gramer kaidelerinden ileri gelmiştir. O hataların vukûundan da beldir ki ben onlarla henüz ciddi surette meşgul olmamışım. Gazi:

- O halde yakın gel de yazdığın yazı üzerinde pek basit kaidelerimizi bir daha tekrar etmiş olalım..

Gazi anlatırken ben not aldım. İşte kaidelere ait olan bu notlar:

1- Fiillerin tasrifinde şahıs lâhikaları çizgi (-) ile ayrılır. Yalnız şahıs lâhikası bir harften ibaret olursa ayrılmaz. Misal: gelmek fiilinden muzâri: (Latin ile yazılmış) gelir-im, gelir-sin, gelir-siniz, gelir-ler, geliyor-im

2- Emir sîgası müstesnadır. (örnek Latin ile yazılmış) gel, geliniz, gelsün

3- Mürekkeb fâil lâhikaları da çizgi ile ayrılır, şahıs lâhikaları ile birleşir. Mesela: (örnekler Latin ile yazılmış.) gelmiş-di, gelmiş-diniz

4- Mi istifham edatı daima müstakilen ayrı yazılır. (örnekler Latin ile yazılmış) geldi mi, gördü mu, buldu mu

5 – G harfine a,o,u,ı Sâitleri önünde kılan ve e, ö, ü, i sâitleri önde kalın ve e, ö, ü, i, sâitleri önünde ince sesler vermek istediğimiz zaman g den sonra bir h harfi koyarız:

Aghah, teghib

6 – k bazen tasrifde yumuşak g ye meşâpe olur.

Edecek, Edeceğ-im

7 – Bazen ile, ise, için edatlarının evvellerindeki sâitlerin hazfı lazım gelirse lahık oldukları kelimelerle bu edatlar arasına bir çizgi konulur: kimin ile, kimin-le; benim ise, benim-se; benim için, benim-çin

8- ki rabıt edatı olursa ayrı yazılır. Zarfiyet ve mekâniyet edatı olursa çizgi ile: gördüm ki, sokakda-ki

9- de,da dahi manasına olunca ayrı yazılır. Ben de gördüm, hasan da

10- (‘) kesme ve durma işaretidir: mes’elesı, mebde’

11 – Muzaaf ve muzaafun ileyh rabıtaları asıl kelimeye but olarak yazılabilir, tasrifleri de öyledir. Ahmedin Kitabı

12 - İsim ve sıfatların fâil gibi tasriflerinde fâiller de olduğu gibi şahıs lâhikaları tefrik olunur. Meşgul-ım, güzel-dır

13 – ce, çe adverip olarak kullanıldığı zaman çizgi ile ayrılır: güzel-ce (oldukça güzel) teyit ve takviye için kullanıldığında muttasıl yazılır: dersine eyice çalış ha

Ve işte bu kadar! . . evet, yazdığım imla üzerinde yapılanan bu ders tekrarından sonra Gazi:

- İşte, dedi, hepsi bu kadar! . Kim bir az sait ve daha çoğu samit olan yirmi dokuz harf şeklini öğrenir ve bu kâğıtları bilirse Türkçemizi yeni harflerimizle pekala yazmış olur.

Bu besâtit hayretimi meceb oldu. Şaşkınlıkla:

- Sahi, hepsi bu kadar mı? Gazi:
- Evet işte hepsi bu kadar!. Diye tekrar ediyordu.

Şimdi bahs bu besâtit üzerine ve onun muhtelif lisanlarla münakaşasına geçmişti. Gazi'nin çalışma tarzında meselenin en can alacak noktaları hep ortaya geliyor, ve birer birer hükümlerini alarak gidiyordu. En son Bozok mebusu Salih Bey'in getirdiği temrin Başvekil Paşa tarafından tenkît edildikten sonra nihayet saatin ilerlemiş olduğuna dikkat eden Gazi yemeğe gidilmesini teklif etti. Herkesi hararet sarmıştı. Herkes yeni harflerin bin bir kolaylığını bularak ortaya yeni fikirler atıyordu. Gazi:

- Sofraya gidelim, yemek yerken de bahse devam ederiz.

Diyordu. Bu da Gazi çalışma tarzının tetmîmâtındandı. Her yerde aynı mevzu, aynı bahis aynı fikir ve aynı fikir. Fakat bin bir şekilde, ve bin bir şekilde.

Filhakîka yemek esnasında da hep yeni harfler üzerinde konuşulmakta devam etti. Gazi matbaa harflerinin pek güzellerinden en güzellerinden intihâp edilmesine büyük ehemmiyet atfediyor bunun için bizlere vesâyada bulunuyordu. Nihayet yeni harfler ne zaman tamamen öğretilmiş, öğrenilmiş ve bütün millete mâl olmuş olurdu meselesine de bir aralık temas edildi. Bu bahsi hülâsa etmek için Gazi'nin (bilen bilmeyene öğretecek) tâbirinden hülâsa edilebilen en vâsi muazzam bir teşkilat ile çalışmak şartıyla – ki o işin başında oldukça behemehâl öyle yapılacaktır – bu işin birkaç senelik bir mesele olduğu neticesinde karar kıldı. Ve buna bir misal vermiş olmak tekrar bana hitap ile yeni imlalarla zabt ettiğim bazı sözler söyledi. Hitap bittikten sonra yazdığım yazıyı aldı. Yanlıklarını kuruşun kalemi ile işaret ederken kaideler üzerinde, bir gecelik ve bir iki saatlik alaka ve meşguliyetin neticesi herkes için kanaat bahş göründü.

Gazi'nin bana hitabı yeni harflere ait son yazdığım bir makaleye temas ediyordu. Bunların gazetede neşrine müsaadelerini rica ettim.

- Yeni harflerle olmak şartıyla, pek iyi. Buyurdular. Ben bir misal teşkil etmek üzere o yazının kendi tarafımdan tashih edilmiş şerefiyle de mebahî olarak – klişesini derc etmek fikrini arz ettim.

- Daha iyi olur.

Dediler. Klişesini bu makale içinde aynen göreceğiniz bu sözlerin eski Arap harflerimizle ifadesini – tatbik olunmak üzere – aynen buraya kaydediyorum:

“ Yunus Nadi Bey!

“ Bu günkü makalenizi okudum. Okumadan evvel okuyanların muhteviyatının mealini dinlediğim zaman asıl maksadınızı anlayamamıştım. Fakat okuduktan sonra gördüm ki maksadınız benim düşündüklerimden başka şey değildir. Filhakika evvela yeni Türk alfabesini güzelce öğrenmek ve öğretmek lazımdır. Bunun için de bittabi senelere ihtiyaç yoktur. Buna nazaran makalenizdeki mabeşeat şu demek olur: öğrenilmesi çok zaman ihtiyaç göstermeyen yeni Türk alfabesini e imla kaidelerini iyice bellemeden ve belletmeden, her türlü muamelata emr-i vaki halinde tatbik edileceğinden korkmağa mahal yoktur.

Yemekten sonra Gazi gündüzki kayık yarışlarının mabadi olarak (be,lam,vav,vav)da yapılan müsamereye, imkan olursa gelmek hususunda verdiği vaadi tahtir ederek başvekile:

- Eski silah arkadaşlarımızın işidir. Bir kere uğrasak memnun olurlar, biz de memnun oluruz.

Teklifinde bulundu. Onlar oraya gittiler, ben müsaadelerini alarak eve döndüm. Fakat yolda ve evde ben Gazi çalışma tarzının verdiği hamleyle hep yeni harflerle meşguldüm. Eminim ki Gazi de beraberindeki arkadaşlarla motorda, (be,lam,vav,vav)da, avdette hep aynı meseleyi konuşuyorlardı. Bu suretle bitirerek vapura gideceğim. Kendileri ile Avrupa'dan dahi konuşmakta devam edeceğim

muhterem kari'lerime de arz-ı veda ederken bütün fikir ve kanaatimi hülasa eden şu sözleri söyleyeceğim:

Gazi'nin izini takip ediniz. (Makalenin başında Mustafa Kemal'in Yunus Nadi'ye yazmış olduğu kâğıdın fotoğrafı basılmış.)

Yunus NADİ

Yeni Yazı (Bu yazı 8. sayfada Latin harfleri ile yazılmış)

12 Teşrin-i Sani 1928 Pazartesi numara: 1621 Sayfa:1 Cumhuriyet

Latin esasından alınmış yeni Türk harfleri ile yazılacak yeni yazının kanunu çıkmıştı. Kanun-u evvelin birinden itibaren matbuat ve kanun-i sani iptidasından itibaren de devlet dairelerindeki muamelat artık bu yazı ile yapılacaktır, esas budur. Önümüzdeki hazirana ve öbür senenin haziranına kadar kabul edilen bazı mesaadeler, hususiyeti olan bazı işlere mahsus teferruattan ibarettir. Bundan şu anlaşılıyor ki yeni harflerle yeni yazı meselesi nazariye e tecrübe devresinden geçerek artık kanuni bir mecburiyet olmuştur. O halde külahlarımız olmadığı için şapkalarımızı önümüze koyarak vaziyeti enine boyuna bir daha gözden geçirelim:

Aylardan beri hep yeni harfler üzerinde çalıştığımız halde yeni harflerle yeni yazıyı okumakta ve yazmakta hala tam denilecek surette el ve dil alışkanlığına malik olamamışız. Yazarken tereddüt ediyoruz, okurken de kelimeler üzerinde çokça durduğumuz vakidir. Hele herhangimizin eline el yazısıyla biraz uzunca yazılmış bir mektup gelirse onu okumağa başlamadan evvel kara kara düşündüğümüz vakidir. Nihayet sökmeğe - deşifre etmeğe – karar vererek çâr-u naçar ısrarıyla okuduğumuzda da mektubun sonuna varırken derin bir nefes almak ihtiyacını duyuyoruz. Biz de yorgun ve derin bir uykunun sabahında biraz vaktinden evvel uyandırılmış adamların hali var. Bıraksalar daha uyuyacağız gibi! . . Fakat sabahın serinliğinde gidilecek yol, alınacak mesafe var. Uyur kalırsak vay halimize. . .

İyi ama yol erimiyor. Bir iki günlük zahmetten sonra bu yolun bizi saadetler ve rahatlarla dolu bir menzile isal edeceğini bilmiyor değiliz. Fakat şu sabah uykusunun letafeti de bırakılır şey mi ya? Hususiyle bürölünecek yolun zorlukları da işte gözlerimizi karartıyor. Ne yapalım? O bir tarafımıza dönerek biraz daha uyusak daha iyi olacak. Fakat bırakmıyorlar ki. Kafile ayaklanmış geriye kalanların üzerlerinden organlar çekiliyor, ve hatta bunların uyku sersemliğinden tembel tembel, şaşkın şaşkın gözlerini ovalayanlar ayaklarından sürükleniyor:

- Durulacak vakit değil, haydi yola!

Çare yok, istemeye istemeye olsa da yola düzüleceğiz, ve biraz yürüdükten sonra göreceğiz ki isabet bunda imiş, yürümek daha iyi imiş. Kafile ile yürümekte selamet vardır. Yürümeyen kafile yerinde sayan – felaketi muahakkak – orduya benzer. Cemaatten geri kalanları ise kurt kapar.

Yeni Türkçe yazıyı artık hepimiz topumuz günün en ciddi işi olarak derpiş etmek mecburiyetindeyiz. Türkiye cumhuriyeti reisi büyük kılavuz ded ki altın anahtardır. Onunla medeniyetin, saadetin, her türlü ilerleme ve yükselmenin kapıları açılacaktır. İkinci başbuğ olan hükümet reisi İsmet Paşa da dedi ki yeni harflerin Türk vatan ve milletine yeni ve sarsılmaz bir tecdit ve itila devresi açacağına inanıyoruz. Her yeni şey elbet azıcık zordur. Bize bu kadar iyilikler vaat eden yeni yazının da ilk günlerde biraz zorlukları olacağını tabi kabul ediyoruz, ve ne hacet işte görüyoruz da. Fakat bu zorluklar hiç de, hem kolaylıkla, yenilmeyecek şeyler değildir. Nerede zorluklar görüyoruz?

Birinci, yazımda bunu pek tabi görmeliyiz. Çünkü bu yeni harflerin yazısı hepimiz için yep yeni bir şeydir. Ondandır ki yeni yazı eski harflerin yazısından pek çok daha kolay olduğu halde ellerimiz ona yatıncaya kadar ne de olsa bittabi bize bir parça zor gelmiştir. Bu zorluğu yenmenin çaresi bilhassa ilk günlerde çok yazmaktan ve iyi yazmağa çalışmaktan ibarettir. İşte imla lügati de çıkmağa başlamıştır. Ortada tümen tümen alfabe ve kıraat kitapları da vardır. Her gün hepimiz behemehâl üç beş sahife yazı karalamalıyız. Fakat bunu hiç şaşmayan bir ittirat ile yapmalıyız.

İkinci, okumada. Yeni harflerle basılan ve yazılan şeyleri okurken heceliyoruz, kekeliyoruz, ve cümleleri bu zorluklar içinde tamamlayarak manayı ondan sonra anlıyoruz. Güzel. Bunda şaşılacak hiçbir cihet yok. Çünkü kullanmağa başladığımız alet yep yeni bir şeydir. Ona alışınca kadar ilk günlerin tabi böyle birdenbire akıvermeyen az çok tutuk bir devresi geçecektir. Bu zorluğu yenmenin çaresi de çok okumaktan ibarettir. O halde her gün ısrar ve tereddüt ile yeni harflerin yeni yazısına ait olarak elimize geçirebildiğimiz, bu yazı ile gözümüzün önüne gelecek her şeyi behemehâl okuyalım. Böyle yaprak bir müddet sonra yeni yazıyı okumanın hepimize göre adeta oyuncak haline geldiğini göreceğiz.

Bu yeni yazı inkılâbı bize şunu ispat etti ki okuma ve yazma işi esasen bir itiyattan ibarettir. Çok okuyacak ve çok yazacaksın, okuya okuya ve yaza yaza kelimeleri gittikçe daha çabuk kavrayan bit itiyat sahibi olacaksın, işte bu kadar. işte okuyup yazmanın sırrı bu.

Gazi Cumhur Reisi yeni yazının Türk milletine en büyük hediye olduğunu söyledi. Gayet doğrudur. Eğer asrın milletleri arasında mevki almak için ne yapmak lazımsa, yaparsak pekiyi bilelim ki yeni yazı yapılacak şeylerin en başında idi. Zorlukları haletmeyi bilen büyük Türk milleti bu yeni yazıyı pek az zamanda kendi hayatına tatbik etmekteki muvaffakiyeti ile de dünyayı şaşırtacaktır. Biz bundan en kati surette eminiz.

Yunus Nadi

Yazı İnkılâbı

(Bu Makale Gazetenin 8. Sayfasında da Latin Harfleri İle Yazılmış.)

13 Teşrin-i Sani 1928 Salı Numara: 1622 Sayfa:1 (8) Cumhuriyet

Yeni yazının Türk milletinde oynayacağı rolü henüz kavrayamayanlar bu yazı ile milletin kolay okuyacağını ve bu sayede okuyup yazma bilmeyenlerin sayısı çok azalacağını söylemek lazımdır.

Eski yazı ile millet arasında okuyup yazanlar yok mu ve maarif için fazla gayret ve fedakarlık ihtiyar edilse aynı netice o harflerle de istihsal edilemez mi suallerine gelince bunlara verilecek cevap kocaman bir :

- Hayır!

dan ibaret olmak zaruridir. Şimdiye kadar yapılan tecrübe bu yolun hemen hemen çıkmaz bir yol olduğunu göstermiştir. Yeni yazı şimdiye kadar hep elleri kalem tutan bildiğimiz nice kimseler üzerinde imla (telaffuz) ve hatta mana itibariyle gelişi güzel keyfi ve binaenaleyh muhtelif surette tasarruf etmekte olduklarını ispat etti: eski harflerin yazısında Saitler yoktu. Ancak sailerle yürüyen yeni yazı herkesin her kelimeyi nasıl telaffuz ettiğini meydana çıkardı. Bir kelimenin muhtelif surette telaffuz edilmesi elbette doğru değildir. Elbette bunların içinde yalnız biri doğrudur. Bunun doğru şeklini yeni yazı ile tespit etmek mümkün olmaktadır.

Bin bir misalden bir tanesini alalım: Mesela Fransızca (greve) kelimesini biz (tatili eşgal) ifadesiyle tercüme ve istimal etmişiz. Sonra sonra daha kestirme bir iş olarak ecnebi kelimeyi istimal ile hadiseyi bizim de (grev) dediğimiz oldu. Oldu ama bununla kanunî müdevvenatımıza kadar giren (tatili eşgal) ortadan kalkmış olmadı. (Tatili eşgal) iki Arabî kelimenin Farsî usulünde izafi bir terkip ile yek diğerine bağlanmasından ve bu mürekkep şeklin bir manayı ifadeye memur edilmesinden ibarettir. Müstakil kelime bulamadığımız için biz kelime olarak hadisenin tarifini almışız. Filhakika umumi alarak (grev)in tarifi şudur:

- Birtakım eşhasın muayyen maksatlarla işleri terk ve tatil hususunda ittihadı hadisesi: Bu tarifi hulasası şudur:

- İşlerin bırakılması.

Meşrutiyet iptidalarında Türkiye memleketlerinde dahi ilk defa (grev) hadisesi mevzu bahis olmak lazım geldiğinde hadiseye güya ilmi bir kıyafet giydirmek için (işlerin bırakılması) tabirini Arapçaya tercüme etmeğe ve bunun Arapça kelimelerini dahi Farisi (Arapça da diyebilirsiniz) kaidesine terkip yapmağa lüzum görmüşüz.

Arapçada (iş)i ifade eden kelime bir tane değildir. Biz (şugl)ü almışız. (Şugl) Arapçada (iş) demektir. Fakat bu kelime nasıl telaffuz olunur? Kamusa bakarsanız orda kelimededen sonra telaffuza ait olarak ihtimal şu kaydı görürsünüz. (Bizammişşini velgayn – yecüzü bifethişşini ve sükunulgaynı eyzan). Yani şin ile gayn ötre okunacaktır. Şını üstün ve gaynı sükûn ile okumak da caizdir. O halde yeni harflerle bu Arapça kelime şöyle yazılmalıdır: şugul ve şugl.

Sonra (iş)in değil, (işler)in demek istiyoruz. O halde (şugl)ün cemini almalı. Bu kelimenin cemi Arapçada (işgal)dir (işgal)i nasıl okumalı? Bunun için kamusta kayıt yoktur. (işgal)i doğru okumak için Arapçada az çok rüsh ve meleke sahibi olmağa ihtiyaç vardır. Mamafih sözü uzatmamak için diyelim ki (şugl) ün cemi olan (işgal) kelimesinin yazısı yeni harflerimizle şöyledir: eşgal. Hal böyle iken birçok muharrirlerin (işgal-i tatil) deki (işgal)i işgal şeklinde yazmakta olduklarından bize tevatür haddine varan bir ısrar ile bahsettiler. Biz dedik ki bu yanlış telaffuzu ve tahriri yapanlar mazurdurlar. Onlar şimdi kelimelerin doğrularını ancak yeni harfler sayesinde öğreneceklerdir. Eskiden ellerinde böyle bir alet yoktu!

Bu misali alabildiğine çoğaltmak mümkündür. Demek ki eski harflerle benim diyen edibin dahi lisana – hatta telaffuz itibariyle bile – şek ve şüpheden azade bir emniyete sahip olmak iddiası varit ve mümkün değildi!.. Bir lisan ki onun telaffuzu ve tahririnde edipler alimler selahiyet ve isabet iddia edemezler, nasıl olur da geniş halk tabakalarında sühuletle yapılabilir?..Bu haliyle eski harflerin Türkçesi yanına varılırken ürkülür bir ucube şeklindeydi...

Belki okuyup yazmak tamamen maarif demek değildir. Fakat maarifin başlangıcı da şüphesiz okuyup yazmaktan başka bir şey değildir. O halde okuyup yazmayı halkın kolaylıkla kavrayabileceği bir şekle sokmak için behemehâl eski harflerden başka bir şekil ihtiyar etmeliydik. İşte Latin esasından alınan yeni Türk alfabesi bu zaruretin ifadesidir. Yirmi sekiz harf ile iki buçuk kaideyi öğrendikten sonra her şeyi okumak ve her şeyi yazmak imkânının elde edilmesi elbette bizi kolaylıkların azami haddine mazhar kılan bir buluştur ve elbette bu sayede maarif ve medeniyetin memleketimizde dahi geniş halk tabakalarımız arasına kadar yayılması temin olunabilecektir.

Maarif ve medeniyet... İki kelime ki bu asırdaki manaları millet için ruh olarak, kanat olarak pervane olarak, nur ve ateş olarak tasavvur edilebilir.

Asrın hayatı artık yalnız yeryüzünde sürünmüyor. Edebi teşbihler yapmıyoruz: Beşer bugün fiilen semalara kanatlar çarparak uçmakta, fezalardaki hava ve esirin hudutsuz zerratına hulul etmiş bulunmakta, kâinatı fiilen istilaya doğru yükseltmektedir. İşte asrın medeniyeti ve maarifi bu hadde çıkmış bulunuyor. Akla ziyan verecek derecelerdeki bu itilalar karşısında biz hala:

- Nasara, yensuru. . .

Hezeyanı içinde puyan olup kalamazdık. Çabuk okuyacağız, çok okuyacağız, çoğumuz okuyacak, yazacak. Nihayetsiz istikballere giden cihanın irfan ve temeddün kafilisine bir an evvel kavuşacağız... İşte yeni harf inkılâbının umumi görüş ile şöyle böyle bir ifadeciği. . .

Türkler bu büyük inkılabı tahakkuk ettirmek için 28den ibaret olan yeni harfleri ve iki üç kaideyi belleyecekler, ve yeni yazıda rüsum ve meleke sahibi olmak için de bu yazı ile yazılan şeyleri ilk günlerde fazlaca okumağa tahammül edecekler ve yeni yazı ile biraz fazlaca yazı meşki yapacaklar. İşte bu kadar. Koca bir irfan cihanına girmek zevki hesabına hiç bu kadarlık zahmete katlanılmaz mı?

Yunus NADİ

27.4. Hem Nalına Hem Mihına

Bu köşe Cumhuriyet gazetesinde çeşitli küçük eleştirilerin yapıldığı bir sütundur. Kim tarafından yazıldığına dair bir imza bulunmamaktadır. Ancak aşağıdaki haber, çok küçük ve basit bir eleştiri yazısı olmadığı için, içinde bir takım düşünceler barındırdığı için makalelerin bulunduğu kısma koymayı uygun bulduk.

Latin Harfleri Hem Nalına Hem Mihına

2 Temmuz 1928 Pazartesi numara: 1489 sayfa:3 Cumhuriyet

(Latin) harflerinin kabulü mevzû-ı bahs olur olmaz, sağdan soldan yüzlerce (Latin) Latin harfi mahsusı çıktı. Herkes beğendiği Latin harfine beğendiği savtı veriyor. Hele o noktalı Latin harflerine can kurban!.. Eğer her Latin harfinin üstüne altına bir nokta ve işaret koyacaksak, bizim harflerimizin kabahati ne?... Bu Latin harfleri mütehassısları kendi tertip ettikleri harflerle gazetelerde de neşriyat başladılar. O kadar ki Latin harfleri, daha kabul edilmeden karma karışık bir çorba halini almak istidadını gösteriyor; hani şu bu günkü imlamız gibi. . .

Fert gayretleri Latin harfleriyle meşgul encümeni bile endişeye düşüren bu hurufatı mütehassısı ilme lütfen kendi alfabelerini encümene verseler, gazetelerde yeni şekilleri kabul edilen Latin harfleriyle neşriyatta bulunmak hususunda sabır ve te'ni gösterecekler çok iyi olur. Çünkü Türkçeyi her birimiz aklımıza gelen ve hoşumuza giden şekilde Latin harfleriyle yazmaya kalkışırsak, sonra yazdığımız mektupları ve yazıları okutmak için ya beraber gitmek, yahut telsiz telefon şirketinin lütfünden istifade etmek mecburiyetinde kalırız.

27.5. İsimsiz, İmzasız Makale

Mühim Bir Mes'ele (Bu Başlık Latin Harfleri İle Yazılmış)

“ Yazı birliği” ni temin etmeliyiz!

11 Eylül 1928 Salı numara: 1560 sayfa: 1-3 Cumhuriyet

Memleketimizde Münteşir Rumca, Ermenice. . . İlah Gazeteler Yeni Harflerimizle Pekala İntişar Edebilirler

Teşkilat-ı esasiye kanunumuz, bila tefrik cins ve mezhep her ferdi Türk vatandaşı addeder. Her Türk vatandaşı aynı hukuku haizdir.

Bu kanunun Türklük sıfatını ta'mîm eden 88inci maddesi:

“Türkiye ahalisine din ve ırk farkı olmaksızın vatandaşlık itibarıyla (Türk) itlâk olunur.” diyor.

En büyük kanunumuz bila kayıt ve şart “ Türk” sıfatıyla tebcil ettiği anâsır arasında Türkler, Ermeniler, Museviler, Rumlar . . . ilah vardır.

Cumhuriyet idarenin kabulünden sonra kanunlarımız “ Türk” unvanı altında, “ Türk” camiası içine toplandığı bu anâsır arasında yalnız lisan itibarıyla bir ayrılık kalmıştır. Cumhuriyet (Laik Devlet) idaresini kabul etmiş olduğu için din ve mezhep rabita ve münasebetleriyle meşgul değildir. Fakat buna mukabil devletin resmi lisanı Türkçe olduğu için her Türk'ten Türkçe bilmesini ister. Şimdiye kadar Ermenilerin, Rumların, Musevilerin, Türkçe öğrenmelerine Arap harfleri bir dereceye kadar mania teşkil ediyordu. Fakat artık bu mâniada ortadan kalkmıştır. Aşağı yukarı bütün bu anasırın esasen bildikleri yeni harflerimiz, bila tefrik cins ve mezhep bütün “ Türk” ler arsında lisan birliğini tesis ve temin edebileceklerdir. Şimdi bir kısım Türklerin kullandıkları (Arap harfleri) kalkmış, onun yerine beynelmilel Latin harflerinden muktebes (Türk harfleri) kabul edilmiştir. Yeni Türk harflerini her Türk kabul etmeye ve öğrenmeye mecburdur. Arap harfleriyle Türkçe öğrenmek için seddedilen ve kısmen de haklı olan mahzurlar, müşküller, mânialar artık mevcut değildir. Bu harflerle bir Rum, bir Ermeni, bir Musevi, hatta bir Türk'ten daha kolay Türkçe öğrenebilirler. Şu halde bir memleketin muhtelif evladını birleştirmek, eritmek, kaynaştırmak için en iyi çare ve vasıta olan lisan birliğini tesisine çalışmalıyız.” Ahmet” den kanunen hiçbir ayrısı gayrisi olmayan “ Vartan” da, “ Mişon” da, “Mihaleki” de dört elle yeni Türk harflerine sarılmalı, lisan birliğini temine uğraşmalı, mekteplerinde, kitaplarında, gazetelerinde yeni harfleri kullanmalıdır.

Yeni harflerin kabulü, muhtelif Türk anâsırı arsında asırlardan beri devam eden gelen lisan ayrılığını izole edecek en büyük fırsattır. Bu fırsattan istifade etmek Rum’unda, Ermeni’nin de Yahudi’nin de vatan vazifesi, milli borçtur. Başka harflerimiz, bütün medeni milletlerin kabul ettikleri şekilde olduğu için bu harflerle yazıp okumak, her fert için medeniyete doğru atılmış bir hatve demektir.

Biz “ Türk” sıfatını taşıyan her ferde kendi eski harflerini bırakarak yeni harfleri kullanmasını tavsiye ederken hükümetten de, yeni harfleri resmen kabulünü temin edecek olan kanun layihasını meclise verdiği zaman, anâsır arasında “ Lisan birliği” tesisine temin eyleyecek mevâdeyi de layihaya ilave etmesini talep ediyoruz.

Bu layiha şimdilik hiç olmazsa (yaz bilgisi)ni temin edecek bir mahiyette olabilir. Ve mesela şöyle bir madde şeklinde teklif edilebilir:

“ Kanunun itibaren memlekette münteşir Rumca, Ermenice, Musevice, Fransızca. . ilah bilumum gazeteler üç ay zarfında yeni Türk harfleriyle intişar edeceklerdir.”

Bu gazeteler, varsın Rumca, Ermenice. ilah lisanlarıyla olsunlar, fakat yeni harflerimizle çıksınlar.

O zaman büyük Gazi’imizin şu müjdesi azami süratle tahkik edecektir. Büyük Gazi yeni harflerimizin tatbikine karar verdikleri zaman demişlerdi ki:

(bundan sonraki kısım Latin harfi ile yazılmış)

Büyük taârzuza karar verdiğim zaman Ismet paşaya:

“ – Görecek-sin neler olacak!”

Demiş-tim; şimdi tekrar söylüyorum:

“ _ Görecek-siniz. neler olacak!”

27.6. Dr. Reşit Galip'in Makaleleri

Türk Alfabesini Te'sis Teşkilâtı (Bu Başlık Latin Harfleri İle Yazılmış)

17 Eylül 1928 Pazartesi Numara: 1566 Sayfa:1 Cumhuriyet

Türk harfi bir feyiz yağmuru halinde memleketin her tarafına birden coşkun ve sürekli yağıyor. Umum-u devrandan uzak köşelerde dahi irfan aşkı, ebediyen kuru zannedilen peykerlerinden dost ve düşmana cihanları şaşırtan ve takdire koşturan bir coşuşla fışkırıyor. Asır dedi (ümme) lik "imdat!" sahasına hiçbir ümit cevabı almaksızın bu aşkın sellerinde boğulacak, tılsımı bozulan fena cinler gibi kendi karanlığı içinde eriyerek ebedi cehenneme gidecek.

Türk alfabesi iki büyük kanalda süratle yürüyor: birisi bütün vekâletleri varken harbiye-i umumiye ihtiva etmek üzere hükümet kanalı; diğeri halk fırkası, Türk ocakları, matbuat, muallim birlikleri, tayyare, Hilal-i Ahmer, Himaye-i Etfal, idman cemiyetleri gibi milli ve içtimai müesseselerin vesaire hususi teşebbüs ve gayretlerinin açtığı halk kanalı.

Hükümet bütün müessesatında teşrin-i evvel nihayetine yani birçok ay sonraya kadar memurların Türk harfleriyle okuyup yazması için tertibatını almıştır. İntikal-i mesaisini tanzim ve idareye memur edilen maarif vekâleti gece yarısına kadar uzayan dinç, velud ve muakkip bir gayretle çalışıyoruz. Hazrî ordu, muhterem Fevzi paşa'nın azme ve karara mâlik kanatları takan idaresi ile belki daha evvel varacak. İşin hükümet kısmında şimdiden mesai ve hiddeti yani gayretlerden azami hâsıla alınmış hedefi temin edilmiş demektir.

Halk kanalından bilhassa halk fırkası ve Türk ocakları teşkilatı ile matbuatın mesaisi, süratle dağılan sisler arasında gözlerimizin aradığı manzaranın her dakika artan vüzh ile genişlemesi ve derinleşmesi gibi ilerliyoruz. Ancak bu mesai – itiraf edilmeli ki – coşkun istekli ve şevk ile olduğu kadar rabıtasız, isabetsiz ve dağınıktır. Umumi vecd ve heyecan ile alevlenen milli hareketlerin ibtidasında bu hal

bir dereceye kadar tabii olmakla beraber büsbütün ve ila nihaye gayri kâbil ictinab değildir. Muhtelif milli ve içtimâi müesseselerin mütehassıs mümessillerinden terkip edecek merkezi bir heyet buna derhal çare bulabilir.

Bu heyet dil encümeni ve hükümetin alakadar diğer devâiri ile daimi temasta bulunmak ve dağınık mesaiye bir vahdet ve temerküz noktası teşkil eylemek suretiyle azami randuman hedefi kolayca temin edebilir.

Milletimizin medeni seviyesini milli gururumuzun emir ve işaret ettiği noktaya kadar yükseltmek yolu üzerinde her günün, hatta her saat ve dakikanın ehemmiyeti düşünülünce ibzal edilen umumi gayretleri nizam altına alacak böyle bir teşekkülün lüzumu ve derhal doğması rücubu kendiliğinden tezahür ve tebâriz eder.

Türk harfini tesis, milli irfanı himaye ve iğla ve (ümme)likle mücadele gibi başlı başına muazzam bir inkılâp mevsu olan işte biz daha ileri giderek hükümet ve halk kanallarının da birleştirilmesini temenniye şayan görüyoruz. Milli ve içtimai teşekküller memlekette iyice köklü ve müstevsi' olmakla beraber hükümet teşkilatı elbette ve bittabi onlardan daha köklü, daha şümulü ve her tarafta istisnasız surette münteşir ve müessistir. Yeni harf işi yalnız Maârif Vekâleti veya hükümet işi olmayıp üzerinde hükümet ve milletin samimi surette sarmaştığı milli bir gaye olduğuna göre her iki tarafın büyük mesailerini vahdet ve azami hâsıl mevzuunda tensik edilmelidir. Her memur kendi esas vazifesinin haricinde bir harf hizmeti ile dahi muvazzaf olduğunu bilmelidir. Japonya'da bir mahalle veya köyde (ümme) kalanlardan oranın hükümet memurlarının müeyyidesini ceza kanunu olan ahkâmıyla mesul tutuldukları malumdur. Vatan hizmetinin vecibelerine vukuflarını her zaman ispat etmiş olan memurlarımızın bu hususta da gösterecekleri asıl şetabiyle "Türk Memuru" vasfının hakkını vereceklerine şüphe edilmez. Daha şimdiden valilerin, kaymakamların, nahiye müdürlerinin ve bütün memurlarımızın kendi sahalarındaki köklü himmetleri buna delildir. Maarifin talim ve tedrise memur heyetleri hariç olmak üzere kendileri öğrendikten sonra başkalarına da öğretebilecek ve rehberlik edebilecek halk ve hükümet anasırı şöyle sayılabilir:

- Halk fırkası teşkilatı ve mebus grubu
- Türk ocakları, muallim birlikleri, idman cemiyetleri ve ilah. . .
- Belediyeler, köy ihtiyar heyetleri.
- Valiler, kaymakamlar, nahiye müdürleri. .
- Ordu erkân ve zabıtân heyetleri.
- Jandarma kumandanları, zabitan, karakol kumandanları, jandarma neferleri. .
- Adliye, mülkiye, maliye müfettişleri ve diğer teftiş heyetleri
- Tahsildarlar, köylere tebligat yapan atlı mahkeme mübaşirleri. . .

İlk anda akla gelebilenler arasında jandarma neferlerini, tahsildarları, atlı mahkeme mübaşirlerini dahi saymamız teaccümle? (silik) görülmemelidir. Asli unsur olan köylü ile en fazla ve en sık temas etmekte olmaları hasebiyle köylülerin ilk alfabe müşküllerini halledebilmeleri için bu memurlarla iyiden iyiye meşgul olunarak mükemmelen yetiştirilecekler arasına konulması lazım geldiği kanaatindeyiz.

Kuvvetlerimiz alittakrîb sandığımızıza silsile dahilinde tespit edildikten sonra bunların müşterek ve müttehid bir idare ve nizam altında (silik okunmuyor) ve bütün milletin okuyup yazması meselesinin üç veyahut beş senelik iş olacağını kabule mani

Bir tarafta Arap harflerinden (ümme)lik, diğer tarafta yeni ve kolay Türk harfleriyle mehzuz bu kuvvetler olarak açınla mücadele en esri ve kati galeyannın hangi tarafta kalacağından iştibaha mahal yoktur.

Aydın meb'usu DR REŞİT GÂLİP (isim kısmı Latin harfleri ile yazılmış.)

27.7. M. Nermi'nin Makaleleri

Söz Derleme Hey'eti

(Bu Yazı Tamamen Latin Harfleri İle Yazılmış)

20 Teşrin-i Evvel 1928 Cumartesi numara: 1599 Sayfa:8 Cumhuriyet

Dresden : 13 – X – 1928

Pek az zaman evel şu sözleri işliyorduk:

“ – Türklüğü kültürden mahrum bir insan yığını haline mi getirmek istiyorsunuz? O halde lâtin harflerini kabul ediniz!” Kültür, toz, küf, kokmuş anane, mazi denilen “Leylâ”nın mecnunluğu ise biz böyle bir kültürden uzaklaşmayı bir yazış zaruriliği biliriz. Çünkü: böyle tersine anlaşılmış bir kültür, böyle bir irtica çocuğu, türklük için dehşer veren bir tehlikedir, böyle bir kültürün kucağında osmanlı monarşisinin sarıklı ve cüppeli zıhniyeti yaşayabilir. Biz böyle bir kültürle milletin yeni baygınlıklar geçirmesini kat'iyen istemiyorz.

Yeni yazının getireceği kültürsüzlükten korkanlar, bugün, artık hakikatin neden ibaret olduğunu anlamakta güçlük çekmezler. Üst tarafı noktalı, alt tarafı noktalı, yahut noktasız yazılar, gazeller, ebcet hesabı müverrihleri, o yaman cinas artistleri bir taraftan karanlıklarına çekilirken öte taraftan hakikî kültürün canlı doğuşu göze çarpıyor, yeni bir dil zevkı, yeni bir edebiyat sezgisi kendisini gösteriyor. Ebcet müverrihliği ve noktasız gazel ayrılığını duymak için çok talihsiz beyinli aşıklara ihtiyaç vardır. Bu zevk ve sanat devrinin üstüne mezar taşı dikildiğini görebildiğimiz için çok bahtiyarız. Her halde biz biliyoruz ki: kültür, “Necmi Şevket” , “Asari Tevfik” ... v . s. Gibi kalmak, midyelerle zırhlanmak değildir.

Kültür, tavrı gibi cemiyet ve hayat haricinde ezellik, ve ebedilik isteyen bir şey olsaydı o vakit biz onu fıkıh kitaplarında aramaya mecbur olurduk. Halbuki gene biliyoruz ki: kültür tarzının fıkıh ile hiçbir alâkaşı yoktur. Ohalde kültüre de hayat

hakkı vermek icap eder. Türkçülüğün, garip kültür tefsirleriyle, her hangi bir kısır yola götürülmesini isteyenler olabilir. Fakat biz, burada bütün açıklığı ile söyleyebiliriz: böyle bir yol, inkilâbin ruhuna gayelerine kat'ıyen uymaz. Türkün hakiki kültürünü yalnız inkilâp esaslarında aramalıyız. Türkün yaratıcı kıymetleri, yarıcı kudretleri oradadır. İnkilap batpazarı kafası ile anlaşilamaz. Onu yeni bir gözle görmek, yeni bir kalbile duymak icap eder. Yeni yazıya karşı ilk önce sinirlenen “ tek tükler” bu canlı hareketi baslı bir cam arkasından görüyorlardı. Yapılacak eserin Hayallar kamaştırman manasını anlayamazlardı. Yeni yayı kabul edilmemiş olsaydı dilimizi çorak tabirlerden kurtarmak, onu kendi benliğine daha ziyade yaklaştırmak arzusu, bugün bu kadar kuvvet kâzanamazdı, “milli bir irade” haline gelemezdi. “ Söz derleme hey’eti” işte bunun muzaffer bir neticesidir.

Türk dili yaşayan dillerin en zenginlerinden biridir. Fransızca türkçenin canlılığı karşısında adeta cansız bir dildir. Türkçeyi kaba görmek hususundaki zevk anarşisi bizim dilimizin serpilmesine korkunç bir engel oldu, Arap masterlarından, isimi failerden (muharrir, mubassır, mümeyiz, mümessil...v. s .) ism yapıyorda türkçe fillerden neden isim yapılamıyordu! Yoksa Arapçanın kendine mahsus bir inhısarını mı vardı! İşte bunu eşki zihniyette aramalıyız. Biz, bugün artık derin bir mahabbetle sevecek bir kültür seviyesine yükselmişizdir. Maarif vekâletinin mühim teşebbüsü bunun parlak bir delilidir. “Kelimeler, insanlar gibi yaşarlar, ölürler.” nazariyesini tek tük meraklılarına bırakmalıyız. Millî benliğini sezen yahudiler, İbranceyi dirilttiler. Biz arap kamusunun “hars” gibi, “levhi emles” gibi, v.s kelimelerini dilirtmeyi kendimize gaye edinmeyiz. Arap kelimelerini diriltmek mümkün oluyor da türkçe sözlerini diriltmek neden mümkün onlasın!

Böyle garip bir nazariyeyi müdafaa edecek türk artık yoktur. Söz derleme hey’eti şerefle işne başladıktan sonra türkçemizin zenginliği, canlılığı karşısınba derin bir hayret duyacağız. Yeni yazı türkemizi anarşiden kurtarmıştır ve türkçe çok yakın bir istikbalde tam manası ile zengin bir dil haline gelecektir. Yalnız biz, türk kelimelerinin muntazam bir plan dâhilinde bir an evel mekteplerimize, matbuatımıza girmesini; akademik yarışlarla vakit geçirilmemesini çok temenni ederiz. Bize göre ilk önce yapılacak şeyler şunlar olabilir: nisbî “i” harfinden sonra gelen “t” leri

mümkün olduğu kadar kaldırmağa çalışmak ve yerine türkçe “lik” edatını koymak: nisbiyet = nisbîlik, müdiriyet = müdürlük, mer’iyet = mer’ilik.. v.s. gibi. Bunu ecnebi kelimelere de şümüllendirebiliriz: anarşizm = anarşistlik, endividüalism = endividüalistlik, romantism = romantistlik v.s.. gibi. “Lemek” “lenmek” “lendirmek” lâhikalariyle önce arap mastarlarının lüzumsuzlarını ortadan kaldırmak icap eder:temerküz etmek yerine merkezleşmek, merkezlenmek, teşmil etmek yerine şümüllendirmek.. Bunlar yalnız misaldir. Esas, hücum istikametlerini tayin ve tepite etmekten ibarettir.

Söz derleme hey’etinin teşekkülü çok ehemiyetli bir adımdır. Bu hey’et el ele çalışmak çok yüksek bir yurt borcudur. Terkiplerden, yabancı kaidelerden lüzumsuz yabancı kelimelerden kurtulmuş, hem de bir an evel kurtulmuş bir türkçe gayemiz olmalıdır. Biz, genç Maârif Vekilini ve heyet müteşebbislerini burada hakikî bir sevinçle selâmlarken, tebrik ederken muvaffakiyet günlerini bize çok bekletmemelerini rica ederiz. Evet bu, inkilâbin yeni bir zaferi . . Fakat daima zafer!

M. Nermi

27.8. Kâ Nâ’nın Makalesinden Bir Bölüm

Türkiyenin Fiziynomisi

(Tamamen Latin harfleri ile yazılmış.)

5 Teşrin-i Sani 1928 Pazartesi Numara: 1614 Sayfa: 8 Cumhuriyet

.....

Halbuki düne kadar bu güzel fiziynomi üzerinde bazı sisler vardı. Gazinin son nutku üzerine T. B. M. M. nin müttefikan verdiği kararla yeni türk harfleri de kabul olununca Türkiyenin fiziynomisi yeni şeklinde görünecek hale geldi.

Önümüzdeki kânunuevel ayında bütün gazeteler yeni harflerle çıkınca ve binaların üzerindeki levhalar baştanbaşa güzel ve insicamlı yazımızla süslenince memleketin fiziynomisi bütün eskilik izlerinden hakkiyle sıyrılmış olacak. Elbette o vakit garp seyahları, her suretle kendilerine benzeyen asrî Türklerin önünde medeni bir yabancılık hissetmiyeceklerdir.

.....

Kâ Nâ

SONUÇ

Cumhuriyet ve İkdam gazetelerinde harf inkılâbı ile ilgili çıkmış olan yazılar, Osmanlıcadan latinize edilerek ve taranarak bu konuyla ilgili hiçbir yerde çıkmamış gazete haberleri, makaleler ortaya çıkarıldı. Yaklaşık 4 yıllık iki adet gazete taranıp harf inkılâbı ile ilgili kısımlar çıkarıldığı için harf inkılâbına giden süreç daha derinlemesine ele alınabildi.

Mesela 1925 yılında Cumhuriyet ve İkdam gazetelerinin her ikisinde de yer alan Latin harfli reklam (Chark Merhemi) ele alınırsa harf inkılâbının aslında bir gecede yapılmadığı, devletin resmi olarak bu inkılâbı yapmasa bile halkın zaten yavaş yavaş kendisinin yapabileceği sonucuna ulaşılır. Yine 1925 yılına baktığımız zaman Cumhuriyet gazetesinin 1. sayfasından verilen “Bir İnkılâp Daha İstiyoruz” başlıklı yazıda, diğer inkılâplarla birlikte sıranın bu inkılâba gelmesi gerektiği, artık alfabenin de değişerek Latin harflerini almamız gerektiği söylenmektedir. Daha önce ve sonra yapılmış olan inkılâplarda gazetenin birinci sayfasında biz bu inkılâbı istiyoruz gibi örneklere rastlanmamaktadır.

1925 yılında halk Latin harfleri ile gazetelere reklamlar veriyorsa, gazeteler Latin harflerini istiyoruz diye başlıklar atıyorsa, hükümetin bu konuya eğilmekte geç kaldığı bile söylenebilir. Gazeteler dil encümeninin kurulup Latin harflerine geçileceğini, resmi bir açıklama olmadan gizli bir bilgiyi ele geçirmiş gibi okuyucularına duyurmuşlardır. 1926 yılında Bakü Türkiyat kongresinin yapıldığı yıllarda Latin alfabesine geçileceğine dair haberler çıkmış, dönemin Hariciye Encümeni Reisi Şükrü Kaya Bey böyle bir durumun olmadığını bir gazeteciye verdiği mülakatta bildirmiştir. Bu açıklamaya rağmen devlet ve hükümet nezdinde inkılâp çalışmalarının devam ettiği daha sonraki yıllar incelendiğinde anlaşılmaktadır. 1927 yılında basında Latin harfleri ile ilgili olarak bir durgunluk yaşanmasına rağmen 1928 yılında çalışmaların birden ortaya çıkması bunu açık bir göstergesidir.

İkdam ve Cumhuriyet gazeteleri her alanda aynı çizgide bulunmasalar ve birbirlerine rakip olsalar bile, Latin harflerinin alınması konusunda hemen hemen

aynı tarzda haberler yapmışlardır. Hatta Latin harflerinin kabul edilmesi ve yeni harflerin kullanılması yasal olmadan önce Latin harfleri ile baskı yapma konusunda birbirleri ile yarışmışlardır. Ancak Bakü Türkiyat Kongresinin yapıldığı günlerde Cumhuriyet gazetesinde Latin harfleri aleyhine hiçbir makale ya da haber yer almazken, İkdam gazetesinde Latin harfleri aleyhinde birkaç makale yayımlanmıştır. Yine de 1926 yılında İkdam gazetesinde Latin harfleri aleyhindeki yazılar lehindeki yazılara oranlara çok azdır. İkdam gazetesinde yer alan bu aleyhteki birkaç maktele 1926 yılı ile sınırlı kalmıştır. Latin alfabesinin kabul edildiği 1928 yılında aleyhte hiç bir habere rastlanmamaktadır.

Her iki gazetede memurlara Latin harflerinin öğretilmesi ve memurlara yapılan imtihanlarla ilgili birçok haber karşımıza çıkmaktadır. Gazetelerde yer alan haberlere göre sınava giren memurların ekserisi imtihanda muvaffak olmuşlardır. Bu da inkılâbın bir hazırlık aşamasının olduğunu, inkılâbın uygulanmaya başlamadan önce memur ve öğretmenlerin önceden hazırlandığını göstermektedir. Ancak yine de memurların, öğretmenlerin, belediye görevlilerinin Latin harflerine hazırlık aşaması çok kısa bir sürede gerçekleştirilmiştir.

İnkılâbın yapıldığı gün bütün memurlar Latin harflerini öğrenmiş durumdaydı. Bütün öğretmenler Latin harflerini öğrenmiş durumdaydı. Belediyeler ve Türk Ocakları ülkenin hemen her yerinde kurslar açmış ve halk buralara devam etmekteydi. Gazeteler Latin harflerini öğreten dersler yayınladıkları gibi Latin harfleri ile de haberler yayımlıyorlardı. Yani harf inkılâbı bir gecede olmamış, halk kendini üç senedir buna hazırlamış, hükümet ise üç ay gibi kısa bir sürede inkılâbı başarıyla gerçekleştirmişti. Tabi bu tabloya bakarak şunu söyleyebiliriz. Bakü Türkiyat kongresinin yapıldığı günlerde, Latin harflerinin kabul edileceğine yönelik haberlerin iyice arttığı bir zamanda hükümet Latin harflerinin alınacağı yönündeki haberleri yalanlamış, bu yönde bir çalışmalarının olmadığını söylemiştir. İnkılâba başladığında ne zaman gerçekleştirileceği, nasıl bir plan hazırlanmış olduğu tam olarak belli değildi. Bazıları sekiz yılda, bazıları on yılda gerçekleştirileceğine dair sözler sarfetmekteydiler. Hatta bazıları bu inkılâbın bir nesil sonra tamamen uygulanabileceğini yazıyorlardı. Bakü Türkiyat Kongresinin yapılmasından bir

müddet sonra inkılâba başlanılabilirdi. 3 ayda gerçekleştirilen inkılâp belli bir plan dâhilinde 3 yıla yayılabilir yine 1928 yılında gerçekleştirilebilirdi. Böylece bu gün bile hala inkılâbın bir gecede yapıldığına dair eleştiriler olmazdı.

Latin harflerinin bir gecede kabul edildiğine dair eleştiri yapılmasının bir sebebi de, inkılâp gerçekleştikten sonra Osmanlıcaya karşı çok büyük bir eleştiri kampanyasının başlatılmasıdır. Osmanlıca öğrenmenin ve öğretmenin aynı - deveye hendek atlatmak – gibi olduğunu anlatan karikatürler gazetelerde yer almış, Osmanlıca ile gericilik birlikte gösterilmiştir. İnkılâbın gerçekleştirilmesinin üzerinden 80 küsur yıl geçmesine rağmen Osmanlıcaya karşı yapılan bu karalama kampanyasının izleri henüz tamamen ortadan kalkmış değildir.

Bu çalışma ile birlikte alfabe meselesi dar bir alanda incelenmemiş, gazetelerde harf inkılâbı ile ilgili her türden haberler yer aldığı için olay bütün toplumsal boyutu ile ortaya çıkarılmıştır. Dükkânların tabelaların değiştirilmesi, buna uymayan dükkân sahiplerinin Osmanlıca yazılmış olan tabelalarının siyah boya ile boyanması, otomobillerin plakalarının değiştirilmesi, halkın harflerle ya da yazımla ilgili sorularını gazetelerin sorularınıza cevaplar bölümlerine göndermesi ve bunlara alınan yanıtlar harf inkılâbının daha önce ortaya çıkarılmamış yönlerini görmemizi sağladı. İki gazete kullanıldığı için bir olayın gazetelerde nasıl yer aldığına dair karşılaştırma yapılmasına olanak sağlandı. Sadece harf inkılâbının olduğu dönem incelenmeyerek hazırlık inkılâptan önceki üç yıl da çalışma konusunun içinde bulunduğu inkılâbın yapıldığı birkaç aylık döneme bağlı kalınmamış olundu. Bunun sonucunda inkılâbın geldiği aşamalar kolaylıkla izlenebilmektedir. Ayrıca çalışma bir yılı ya da dönemi bütün şeklinde değil de, parça parça küçük haberlerle anlattığı için konuyu kavrayabilmek, inkılâbın yapı taşlarını görebilmek, çok daha anlaşılır olmaktadır.

Dört yıllık geniş bir süre içinde aydınların, düşünürlerin, köşe yazarlarının harf inkılâbı ile ilgili düşüncelerinde ne gibi değişikliklerin olduğu bu tezle birlikte daha net bir şekilde ortaya konuldu. Mesela Fuat KÖPRÜLÜ Bakü Türkiyat Kongresinden sonra İstanbul'a geldiğinde Latin harflerinin kabulü ile ilgili sorular sorulduğunda bunun bizim için gereksiz olduğunu söylemiştir. Daha sonraki yıllarda fikirleri

değişerek Latin harflerinin kabul edilmesinin aleyhinde sözler sarf etmemiştir. Bu gibi konular tez incelendiğinde rahatlıkla görülebilmektedir.

Maarif Vekili Mustafa Necati Bey, Gazi Mustafa Kemal Harf Seferberliğine başlamadan önce geniş çaplı bir Anadolu seyahatine çıkmış, bu seyahatte Anadolunun nabzını ölçmüş ve gittiği yerleri Latin harflerine hazırlamıştır. Daha sonra da bunu Mustafa Kemal'e sunmuştur. Bu gezi ve Maarif Vekilinin Latin harfleri ile ilgili söylemiş olduğu sözler görülebilecektir.

Garp rakamlarının kabulü ve Latin harflerine geçişten toplumun her kesimi etkilenmiştir. Kapılardaki Arap numaraları sökülerek Garp numaraları ile numaralandırılmıştır. Tabi bunu yapabilmek için Avrupa'dan numara siparişi vermek gerekmiştir. Aynı şekilde otomobil plakaları da Garp rakamlarına geçişle birlikte yenilenmiştir. Ülkemizdeki bütün otomobil plakaları değiştirilmiştir. Kapı numaralarının değiştirilmesi sadece İstanbul gibi birkaç büyük şehri etkilese de otomobil plakalarının değiştirilmesinin ciddi bir maddi külfeti olmuştur. Bu gibi sosyal hayatın etkilenmelerini de tezin içinde bularak dönemle ilgili geniş bir fikir elde edilmektedir.

1928 yılında Suriyelilerle ilişkilerimiz daha kopmamıştı. Bu bölgede yaşayan halklar her ne kadar farklı devletlerde yaşasa da uzun yıllardan beri gelen bağlarını koparmayarak adeta tek bir millet gibi davranmaktaydı. 1928 yılı Cumhuriyet bayramı etkinlikleri Türkiye Cumhuriyetinde olduğu gibi Şam'da da coşku içerisinde kutlanmıştı. Türkiyede Cumhuriyet Bayramı'nda Latin harfleri ile pankartların yazıldığı gibi Şam'da da Latin harfleri ile yazılar yazılmaktaydı. Konsoloslüğümüzün kapısına Latin harfleri ile "Yaşasın vatanımızı kurtaran, Cumhuriyeti kuran büyük Gazi" ibaresi yazılmış ve Şamlıların da katılımıyla Cumhuriyet Bayramı kutlanmıştır. Bu haber Cumhuriyet gazetesinde Latin harfleri ile basılmış ve üzerinde kutlamayı ve Latin harfli ibareyi gösteren bir de fotoğraf neşredilmiştir. Bu önemli gazete haberi fotoğrafıyla birlikte gözükebilecek şekilde tezin içine fotoğraf şeklinde konuldu. Böylelikle Latin harflerinin resmen kabulünden önceki tarihlerde sadece Türkiye'de değil Suriye'de bile Latin harflerinin kullanıldığı herkese gösterilmiş oldu.

Gazi Mustafa Kemal Sarayburnu Nutkunu okuduktan sonra büyük bir harf seferberliği başlattı. Tekirdağ'dan başlayarak yurdun çeşitli vilayetlerini gezdi. Bu geziler sırasında halka çeşitli diyalogları oldu, onlara Latin harflerini niçin kabul etmemiz gerektiğini anlattı, Latin harflerini herkese yaşına, kültürüne bakmaksızın tanıttı. Bu yurt gezileri ve halka girmiş olduğu diyaloglar tezin içinde görülebilecek ve Gazi Mustafa Kemal'in Latin harflerini halka öğretmesinde kullandığı yol ilk kaynaklardan tespit edilebilecektir.

Cumhuriyet gazetesinin başmuharriri Yunus NADİ sürekli Latin harfleri alınmasının gerektiğinden bahsederken, bunu savunurken inkılâbın 10 yıl gibi bir sürede gerçekleştirilmesi gerektiğini düşünmektedir. Bu görüş harf inkılâbının yapılaş şekline terstir. Hatta dil encümeni ilk toplandığı zaman Latin harflerine geçişle ilgili kaç yıla ihtiyaçları olduğunu düşünüyorlardı. Bu kadar kısa bir sürede gerçekleşmesi dil encümenin üyelerinin bile aklından geçmemekteydi. İnkılâbın ne kadar sürede ve nasıl gerçekleştirildiğine dair bütün haberler tezin içinde yer alarak, bize bu olayları açık bir şekilde görme imkânı sağlamıştır.

Hiçbir ideolojiye, görüşe bağlı kalınmadan sadece Cumhuriyet ve İkdâm gazetelerinin harf inkılâbından önceki 4 yılı incelendiğinden dolayı her araştırmacı için kaynak olabilecek güvenilir bir eser ortaya çıkarıldı. Latin harflerinin kabul edilmiş aşamaları gazete penceresinden yansıtıldı. Harf inkılâbı ile ilgili birçok kitap, eser yazılmasına rağmen maalesef bunların büyük bir kısmı bir takım ideolojilerin yansıması niteliğinde oldukları için, tarafsızlıktan, gerçekleri o günkü şartlarda aynen o günkü gibi yansıtmaktan uzak bulunuyorlar.

Bu yaptığımız çalışma sağcı - solcu, batıcı – doğucu, eskici – yenici gibi harf inkılâbı ile ilgili yazılmış olan ideolojik kitapların sınırlandırılmasına sokulmayarak bilimsel bir nitelik taşımaktadır. Latin harflerinin kabul edildiği dönemde İstanbul'da çıkan ulusal başka gazeteler de vardı. Dönemin siyasi yapısından dolayı çıkan gazetelerin büyük bir çoğunluğu 1928 yılı sonunda kapanmış olsa da bu gazeteler bizim çalışmamız gibi incelenip ortaya konulursa yapmış olduğumuz çalışma ile karşılaştırma imkânı bulunabilir. Bu sayede dönemi çok daha iyi anlamış oluruz.

Araştırmacılara Latin harflerine geçişle ilgili aradıklarını kolayca bulabilecekleri, olayları gün gün takip edebilecekleri bir eser ortaya konuğ.

Daha nce Prof. Dr. şükrü Haluk AKALIN, Adana'daki harf inkılâbına geçiş günlerini, Prof. Dr. Mehmet TEKİN Hatay'da harf inkılâbına geçiş dönemini, Burhan PAÇACIOĞLU, Sivas Basınında Harf İnkılâbını anlatan çok güzel içerikli çalışmalarda bulunmuşlardır. Ancak bu çalışmalar sadece belli bir bölgeyi kapsamaktaydı. Bu çalışmada, ele aldınan gazetelerin ulusal olması ve İstanbul'da çıkmaları dolayısıyla az önce söylediğimiz çalışmalardan daha geniş bir inceleme olmuştur.

Doç. Dr. Mehmet KUTALMIş “Tarihte ve Günümüzde Kazakistan'ın Alfabe Meselesi” adlı makalesinde, Kazakistan'ın jeopolitik durumunu, siyasi geçmişini, Kazakistan devletinde yaşyan halkların özelliklerini göz önüne alarak Kazakların siyasi tarihlerinin başlangıcından günümüze kadar olan alfabe değişikliklerini ortaya koymuştur. Bu makalede sadece Kazaklar'ın kendi kültür ve tarihine bağlı kalınmamış, özellikle son dönemde Ruslar ile olan ilişkileri, İnan ile olan ilişkileri, kurmuş oldukları devlette çok sayıda Alman yaşaması sebebiyle Almanlar ile olan ilişkileri, Türk dilini konuşan devletlerden olması sebebiyle Türkiye ile olan münasebetleri göz önüne alınarak Latin harflerini kabul etme çabaları siyasi ve kültürel boyutları ile incelenmiştir.

Bilal N. şİMŞİR'in “Türk Yazı Devrimi” adlı kitabında da bizim hazırlamış olduğumuz tezde de görülebileceği gibi harf inkılâbı bir gecede olmamış, ancak inkılâba dönemin siyasi sebeplerinden dolayı geç başlanmış ve kısa sürede uygulanmaya konulmuştur. Latin harfleri toplumun içine sindirile sindirile alınmamış, halk sindirile sindirile kabul ettirilmiştir.

KAYNAKÇA

AKALIN, Şükrü Haluk, “Atatürk Döneminde Türkçe ve Türk dil Kurumu” turkoloji.cu.edu.tr

AKALIN, Şükrü Haluk, “Yeni Adana Gazetesinin Harf İnkılâbının İlk günlerinde Yayımlanan Sayımlarının İmla ve Dil Özellikleri” turkoloji.cu.edu.tr

AKSOY, Ömer Asım, “Atatürk ve Dil Devrimi”, Ankara: Milli Eğitim Bakanlığı, 1963.

BALTAOĞLU, Ali Galip, ÇALIK, Ramazan, “Alman Kaynaklarında Türk Harf İnkılâbı ve Yankıları” Ankara Üniversitesi Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Atatürk Yolu Dergisi, Mayıs – Kasım 2001.

“Bektaşîliğin Menşeleri: Küçük Asya’da İslam Batınîliğinin Tekâmül-i Tarihiyesi Hakkında Bir Tecrübe”, Türk Yurdu, Nu. II/8 (Mayıs 1926), s.121-130.

BOZGEYİK, Burhan, “Prof. Dr. Faruk Kadri Timurtaş'la Mülakat: Dil Davası”, İstanbul, Bedir Yayınevi, 1995.

CAN, Adem, “Yeni Kafkasya” Mecmuası, Bilig, Bahar, 2007, Sayı 41: 109 – 122.

“Cumhurbaşkanları, Başbakanlar ve Milli Eğitim Bakanlarının Milli Eğitimle İlgili Söylev ve Demeçleri”, 1, 355.

“Cumhuriyet Gazetesi” Beyazıt Devlet Kütüphanesi, Süreli Yayınlar Bölümü, 001.

DEMİREL, Ömer Faruk, “I. Türkoloji Kongresi ve Theodor Menzel”, 1926 Bakû Türkoloji Kongresinin 70. Yıl Dönümü Toplantısı (29-30 Kasım 1996), Ankara, TDK Yayınları, 1999, s. 28-29.

DİLEMRE, Saim Ali, “Dil Devrimi İçin I.”, 1949, Ankara, Doğu Matbaası.

DİLEMRE, Saim Ali, “Dil Devrimi İçin II.”, 1949, İstanbul, İbrahim Horoz Basımevi.

EMRE, Ahmed CEVAD, “Muhtac Olduğumuz Lisan İnkılâbı Hakkında Bir Kalem Tecrübesi”, İstanbul, Marifet Matbaası, 1928.

ERTEM, Rekin, “Elifbe’den Alfabe, Türkiye’de Harf ve Yazı Meselesi”, Dergâh Yayınları, 1991.

GÖKSU, Sadık, “Türkçe’nin Üreme Yolları ve Dil Devrimciliğimiz”, Tarihsel Maddecilik Yayınları, 1966.

HATİPOĞLU, Vecihe, “Cumhuriyetin Ellinci Yılında Ölümsüz Atatürk ve Dil Devrimi”, Ankara, Türk Dil Kurumu, 1973.

HÜSEYİNZÂDE, Ali Bey, “Garbın İki Destanında Türk”, Bakû, Komünist Gazetesi Neşriyatı, 1926.

“İkdam Gazetesi”, Atatürk Kitaplığı, Süreli Yayınlar Bölümü, 0907.

İMER, Kamile, “Türkiye’de Dil Planlaması: Türk Dil Devrimi”, Ankara, Kültür Bakanlığı, 2001.

“İslam Ansiklopedisi”, Türkiye Diyanet Vakfı.

KARAAĞAÇ, Günay, “Dil, Tarih ve İnsan”, Akçağ.

KOLOĞLU, Orhan, “Cumhuriyetin İlk Onbeş Yılı” Boyut Yayınevi. İstanbul.

KORKMAZ, Zeynep, “Türk Dilinin Tarihi Akışı İçinde Atatürk ve Dil Devrimi”, Ankara, Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi, 1963.

KUTALMIŞ Mehmet, "Tarihte ve Günümüzde Kazakistan'ın Alfabe Meselesi", Bilig, Türk Dünyası Sosyal Bilimler Dergisi, No. 31, Ocak 2004, sayfa. 1-21.

KUTAY, Doğan, “Arap Alfabesini Niçin Bıraktık?”, Ankara, Ayyıldız Matbaası, 1957.

MERDİVENCİ, Ahmet, “Türk Yazı Devrimi ve Yurt Dışındaki Türklere Yansıması”, İstanbul, Hilal Matbaacılık, 1980.

ORAL, Mustafa, “Türkoloji Tarihinde 1926 Bakû Türkiyat Kongresi”, <http://genctarihçiler.com/turkoloji-tarihinde-1926-baku-turkiyat-kongresi.html>.

ÖNER, Mustafa, “I. Bakû Türkoloji Kongresinde İdil-Ural Türkleri”, 1926 Bakû Türkoloji Kongresinin 70. Yıl Dönümü Toplantısı (29-30 Kasım 1996), Ankara, TDK Yayınları, 1999, s.13-25.

ÖZTÜRK, İsa, “Harf Devrimi ve Sonuçları”, Ankara, Kültür Bakanlığı, 1998.

PAÇACIOĞLU, Burhan, “Sivas Basımında Harf İnkılâbı”, Önder Matbaacılık, Sivas, 1990.

SEREZ, Mehmet, “Gazi Mustafa Kemal ve Harf İnkılâbında Tekirdağ’ın yeri, Tekirdağ Valiliği, Tekirdağ.

ŞAVKAY, Tuğrul, “Dil Devrimi” , Gelenek Yayıncılık, İstanbul, 2002.

ŞİMŞİR, Bilal, N., ”Türk Yazı Devrimi”, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara, 1992.

ŞİMŞİR, Bilal, N., “Türk Harf Devrimi Üzerine İncelemeler”, Ankara, Atatürk Araştırma Merkezi, 2006.

TEKİN, Mehmet, “Harf İnkılâbı: Türk Ocaklarının Çalışmaları ve Hatay’da Yeni Yazı”, 1988, Antakya.

ÜLKÜTAŞIR, M. Şakir, “Atatürk ve Harf Devrimi”, Ankara, Türk Dil Kurumu, 1973.